

acheté L 28. avril 1810. à orignen où j'ai été avec
un foin in 4e. de Rob. phlox. & l'hist^{re} des. part. — 15^e

Ce livre est des premiers temps de l'imprimerie. Il était cher des livres de
d'assignon. d'achever, et toujours, et rien ne le dérivait et leur proposait un échange
pour un volume de la bible de l'église qui leur manquait. La révolution qui a fait
venir et de la bible de l'église et les dérivés, et de la bible de l'église a fait l'acte
le livre dans des années de l'église de qui se dérivait l'acte de la bible de l'église
situation. Il est un autre ouvrage, plus ancien remontant jusqu'à l'acte de la bible de l'église
humana salvatoris. C'est un ouvrage pour prouver que l'imprimerie avait
été présentée à l'homme, mais cette preuve est généralement rejetée.

L'ouvrage a été imprimé à Rome en 1468 - à Paris en 1475 - en même temps
que celui de Pierre Abelard et d'Anselme sur l'Unité et sur l'Eucharistie. Imprimé à Bâle par Math. Flachon.

Voici enfin cet ouvrage de Rodolphe hispanique, évêque de Zamora, traduit
de latin en français, par Jules Macho, Lyon, Barthol. Buge, 1477 in folio
La note de plutôt à qu'on fait les manuscrits ou l'écrit ont en prose dans des langues françaises
et particulièrement sur les provinciales de patois, pour en l'édit. de la provinciale.
C'est de Didot L'aîné 1816. Pag. xvij.

Il ne faut pas omettre - Bibliothèque maxime, seu Speculum quadruplex, scilicet naturalis doctrinale, morale et historiale. Argentorati per Jo. mentellin 1473 - 16. Vol. in fol.
La Bibliothèque Royale possède un exemplaire complet de ce grand ouvrage, difficile, comme l'on peut le voir à Munich. un exemplaire du Speculum naturale est-à Paris Vol. in.

Bien a Dieu. au ¹⁰ exempl^r des ¹⁰ periculus naturae et
 fut-il-on lyé qu'on l'incrusta dans un livre et serait une bibliothèque
 ouverte a tous les savans. St. Louis ne daigna l'exemple d'un ennemi infidèle. Il ordonna la
 transcription des livres déposés dans les monastères, et on fit ranger les précieux exemplaires dans une
 salle voisine de la 1re chapelle. ² Bénédict et l'intendant de l'éducation des princes des fils

C'est ainsi que Vincent de Beauvais, l'inducteur et l'organisateur de
 l'ordre des Copistes des manuscrits, dont les traités de science forment une espèce d'encyclopédie
 d'aujourd'hui. Specialum magis, ad Bibliothecam mundam
 d'aujourd'hui.

Le *speculum naturale* traite de la création, du Créateur, des anges, et de tous des ouvrages de la nature.
 Le *speculum morale* - Sur la fin de l'homme et donne des moyens de conserver son immortalité.
 Le *speculum doctrinale*, de la chute de l'homme et de la réparation par les moyens de la science et
 de la philosophie; il explique les sciences, la logique, les sciences historiques, les politiques et les sciences
 morales et politiques, sans oublier les mathématiques, la métaphysique et
 théologie. Enfin le *spec. historique*, l'appartient à l'hist. du monde entier depuis la création jusqu'à son
 temps.

de subtilité. Les premiers
de subtilité et les premiers
on parle en latin. Dicitur de speculum magis à douze 1024-1025.
On finit l'ouvrage de Beauvais vers son nom des lieux de la naissance. Il est digne de l'histoire de St. Louis et de
toute la cour. On ne peut mieux que lui proposer de la libérer avec laquelle les 27 des rois ont des livres
comme selon l'usage. Il mourut en 1294. Son héri. utilis. pour le temps où il vivait, pas fait pour les siècles
en l'honneur qu'on nous apprendre les faits qu'on en savait si bien. Hist. de St. pas l'élégance
p. 99 et 100.
quant à la statue de la div. elle ne peut être contestée. D'après la description
des premiers ouvrages imprimés, il est sans nul doute des livres de maître en maître, et les gènes
et Michel de la Cour, appelés des magiciens à Paris et établis dans un local de la maison de la Cour
par son des. Michel de la Cour en 1469.
C'est un la statue en bois de gros romain. L'espace de l'art. Il est tiré des lettres de de la
formées, et des mots en lettres imprimées qu'on a achetés avec la main; il y a même quelques

Epîtres imprimées dont l'origine n'est pas manuscrite, il n'y a point de lettres
capitales. Les premières lettres des livres et des chapitres sont omises. on y a laissé
des places pour y peindre une première lettre en or à volonté. il y a plusieurs
mots abrégés: toutes les anciennes éditions ont le défaut.
Le papier n'est pas blanc, mais fort fort et bien blanc. L'encre est d'un beau
noir. Les premières éditions offrent quelques lignes en lettres rouges. Elles sont
sans chiffres et sans signatures. il y a quelques ouvrages qui commencent par des folios
v. no.

Martin Flecken de Bâle, imprimeur du présent livre, est un élève de
trois imprimeurs cy dessus.

RODRIGO DE ZAMORA

[1475]

94

108 ff

Ad sanctissimū et. B. dñm dñm Paulū scdm pōtificem maximū
liber incipit dictū speculū vite huane. Quia ī eo cūcti mortales
ī quīs fuerit statu vñ officio spūali aut tpali specularūt ei⁹ ar/
tis et vite pspā et aduēsa. ac rēte viuēdi documēta. editus a ro
dorico zamorensi et postea calagaritano hispano eiusdem sanc
titatis in castro suo sancti angeli castellano.

Antissimo ac clementissimo in xpo patri dño.
dño paulo scdo sacrosacte romane et vniuersal
ecclesie sumo pastori et pontifici maxio. Eiusdē
S. obsequētissim⁹ huulus et fāiliaris. Rodoriz
cus. Episcopus zamorensis hispanus ac castris
sui sancti angeli de vrbe fidelissim⁹ castellan⁹ et referēdari⁹. se/
ipsū cū vtriusq; hōis hūilima ineliacōe. Cogitāti mihi hāc muni
tissimā romane tue vrbis. imo tocī⁹ orbis amplissimā sancti āge
li arcē tue. S. iussu tua autoritate et dignacōe custodienti. vbi
aliqd oen supel. qd dignū tue. S. ī his tui felicissimī pōtificas
et btis mēns offerre valerē Video nil oīno mihi ceterisq; mor
talib⁹ supelle. qd aut ad laudē. aut ad cōmūicōez ptimē possit
Tecū enī hēs ea oīa vtutū ornamēta qb⁹ oīs laus rēte opatur
Tecū deiq; tāta mfidet sapiēcia qñ poti⁹ a natura innata ī ge
ni vis. tātaq; prudēcia. rerūq; oīm expiēcia. vt nullis egeas
exteriorib⁹ adiūntis. Vex ego glē et nōis tue. S. audissim⁹
existimaui paululū aliqd vtmā dignū tue. S. offerre ī quo duz
ingēs occupacōm sarcina paulisp tuā. S. rēspirare pmiserit: ha
beas ī hō opusculo tue. S. dicato. aliqs puitate intellect⁹ mei
inexcias. vt ī eis rēcreacōis grā. nō tā delecteris. qz tui acutis
simi ingenij calamo atq; censura emendes et corrigas. Dignū
namq; existimaui. vt cuius corpusculi mei membra tuis obti
nes obsequis ppetuo deuincta eius eciam si que sunt animi vi
res possideas. et dum exterioris hominis partes sese ad tua de
uouent obseqa debilis quoq; et rudis interior intellectus ad
tue. S. gloriam non dormitet. quo fiet. vt eidem tue. B. ser
uiat vterq; meus pmo tuus homo. Venit igitur sepe ī mentez
Beatis. pater et tpontifex maxime. quā varia. quāq; diuersa

sūt cūctorū hōim studia. varie artes. et varia officia varia dem
q. viuēdi gñā. adeo vt anxi? dubiūsq. sit. plerūq. hōib? vite sue
mō? dubia i hoc sclo viuēdi sors. nec satē eligē possint. qd tādē
vite studiū. qz viuēdi formulā securi? alleqnt. Cū. n. būan? ani
m? n̄ mō bonū simplicit? h̄ teste. Aristo. sūmū bonū naturali co
a nīe appetere videat. nichil ēte deesse videt. n̄ recte eligēdi rōq.
In ea igit nōnqz error atigit illa potissimuz rōe. qz cum iuxta
phī hīa. n. electō nōmī de pognite existat. p. eo q. nēo q. igno
rat eligit vt ille i recte eligēdo deficiat nēce ē. q. diuēsoz statuz
viuēdi gñm dulcia et amara. omōda et iōmōda nō satē agnos
cit. Vt igit noscam? qles a nob artes. qlia studia. qlia ve dūsa
di aut viuēdi gñā. dū i hoc fallaci sclo vagamur. et quo ordie dili
genda sectādaq. sint. decreui p. modolo igem. qd i ea r̄sentio
tue. S. dedicare. tuoq. nōi dēcre nec ab re qdē eū enim ad te
vnū oīs vite mō? oīs mortaliū stat? et būana ouersacō. atq. cō
ditio ruertat. tuq. cūctorū mortaliū sis norma. modracō et spe
culū. tu demq. cūctorū viuēdi gñm nō solū distributor. s. emē
dator existas Recte tibi vmb? mōi opusculū dirigendū atq. di
candū fuit. eritq. ei? libri titul? speculū vite būane. Nā veluti i
materiali speculo vn? qsq. nō mō sua. s. et alioz ituet. aut pulc.
aut deformia. et qd amēdādū. qd ve emēdādū sit. Sic ill? o
pusculo tāq. i lipidiissimo speculo liqdo cōspiciet dulcia et amara.
recta aut deformia c?uis stat? et arte tot? būane vite. quo fi
et vt aptissime agnoscat. qd i seipō. ac vita et sorte sua. et demū
ceteroz mortaliū. laudādū seqdū. siue r̄phēdēdū et corrigē
dū sit Quēadmodū igit teste Celasio papa. duo sūt vite gñā. q.
b? orb? pncipalit? r̄git. et oīm mortaliū ouersatio pēdet. Aliud
videlicet eoz q. tpalit. aliud illoz q. spūalit? viuūt. ita duos sub
breui opendio tractat? attingā. In pmo qdez d. cūctis tpalib?
statib? siue sc̄arib? artib? et viuēdi formulis breui agem? incō
pientes a sūmo tpalī culmīe videlicet. Cesarū Regū et pncipū.
vsq. ad bubulcos. et ifime vite hōies Et i ea pte diuēsoz hōim
viuēdi modos i tpalī statu degēneum. variaq. arcū. et occu
pationū seculariū genera. quib? hōies sese vt plurimū cōferre
aut i plicari solēt. breui p̄trīgā. Et quid i eis anīe profectus

unus lib. 51

aut tpalis hōris. vñ omōdi aut itē modi. labois vñ piculi lateat
succincti? atq; exq̄fici? q̄z potero explicabo. Tādē de cūctis fe
re malis. supplicis. pēnis mortib? ac dānis corpalib? necnon
de ceteis intrīsecis et iuilibilib? erūmis ac mte afflictōib?. q̄ ab
origie mōdi hōies tā bōi et innocētes. q̄z mali et pētores magis
exellētes. et nōiati i omī statu existētes ppelli sūt. et i dies mor
tales oēs paciūt et d cauf eoz ad vtrāq; ptē breuissime subici
az In secō libro de spūal vite statu et viuēdi gñe sūmo eit. q̄ cum
biari? sit. q̄z alit ecclesiastic? alit r̄glaris siue monastic? existat
de vtriusq; pncipis. natura et origie auctoritate. institucōe et di
ferēcia necn nēcitare et vtilitate. exellēcia et progatis h̄ et d eo
rū aculeis. laborib? et picul agēdū eit. Incipiē asūmo pōtifi
ce. q̄ oīm statuū vter ē. atq; tocī? vite hūane exēplare speculuz
existit. Deīde ceteros oēs ecclesie stat? et ordies. pticulari? di
scuciā Vt tādēz discat hūan? aīm? et si vbiq; sit labor et dolor
vbiq; ad vtutes et vicia via sit. cui poti? vacare et se admodare
debeat. vt tādēz dulcorē sū et amaitudīez c? q; stat? cōsiderās. il
lā viuēdi formulā eligat. q̄ et fragilitati natureq; sue poti? que
mat minusq; piculi. h̄ pluris hēat ad bñ btēq; viuendū. i q̄bus
q̄cqd a me differēdū eit tue. S. q̄ fidei mgra ē cor̄ctōi et emē
dācōi r̄mitto q̄z altissim? diuine et felicit̄ ptegat et cōsuet.
Prefacō vtilis i q̄ auctois h? libri vita. ciuulq; studia r̄colūt
et tādēz admonet ad studia legis diuine poti? q̄z hūane. et ad
effectū legū hūanāz. et de ordie pcedēdi i hoc libro

Erū. S. p̄ vt aptior dulcioreq; sit. ēca pmissā dicēdi or
do. exptā a me i ea re luctā. atq; i me ipo ex erēcitā di
fēsiōez i fferā. teneboq; tñpū dialogo filēz. dū hōestū q̄
dā atq; modstū alit cacōis modū it̄ piā m̄rez ac iūillos cōfbules
et amoē mibi gūctos dudū hītā. ēca vitā eligēdā meā breui p/
strixēo Quo fiet vt dū rez gestā fidelit̄ enarro pollicitū p̄soluaz
ordiez Atiq; iā breuez h̄ iocūdā palestrā P̄re itaq; vita fūcto
ifātulū me pia m̄r ad litēaz studia d̄stiauit vbi p? p̄ma illa lite
raz rudimēta d̄paletie et phie laudat̄ studis n̄ q̄dez vt d̄bui h̄
vt valui parūp opaz d̄di Rurs? p? aliq̄ tpis i f̄sticia i eis cōsuet
vaia diuēseq; it̄ piā m̄rez et cōfbles ac cōsageos opiones fuē Mz

Nota aut

siq̄dez vt erat toti⁹ sactimonie. et honestatis sectatrix. ac eximie
deuocōis et vtute cupida et optabat q̄z marie. ad spūales me sci
encias offerre deberē Illi extra. Quis. n. iquunt prius nomē aut
tenebit aut suscitabit Nā cū p̄r inf illi⁹ castri cōciues p̄cipu⁹ et
p̄pli quoddā caput fuerit elaborādū ē vt fili⁹ p̄rez mutet⁹ deū
de q̄s gñis atq̄ fāilie honores tenebit. Quis rursus m̄ri vidue.
fr̄m sororūq̄ pupilloz necessitatib⁹ opaciet⁹ Quis deniq̄ toti
us fāilie et dō⁹ onera supportabit Quare suadebāt illi vt adsc̄la
res me scias offerre. q̄ suis sectatorib⁹ honores opant: sūmas ā
plasq̄ affert diuicias Clamabat tñ pia m̄r cū iheroīo ad deme
triadē v̄gmē dicens Instruendā i teneris āmis debere ēē aiam
diuinis eloq̄is. vt coruscate v̄bo dei. dyaboli astucie r̄pellātur.
vt adolescēs resistē sciat. q̄z hostez p̄ r̄siduo vite habitur⁹ ē Ad
debat rursus mesto aīo i diuina lege paucos admodū h̄i p̄ fa
mis studiis hūamīsq̄ legib⁹ plimos laborasse Scl̄arib⁹ deiq̄z ar
tib⁹: q̄s r̄cte scli luctūas vocāt gīmnasia plena esse q̄re dolebat
ap̄me: q̄ oēs fere legē dei asp̄narent⁹ i q̄ cū r̄ge et p̄pheta iubē
t⁹. meditari die ac nocte Quippe veluti ceci atq̄ ignaui. ita pas
sīm derelinqrēt fōtez aq̄ viue. et foderēt in cisternis dissipat⁹ se
cl̄arib⁹ videlicz disciplinis. q̄ nec dulces. nec viuas aq̄s otinere
p̄nt Rursus illi vt iuridicas sapiēcias sectari deberez sūmopere
suadebāt canonicā videlicz et ciuile. qm̄ h̄it⁹ ille iuridic⁹ ei⁹ ge
neris erat Qui voto pie m̄ris faciebat sate. vtpote q̄ h̄ad scli le
gislatoris leges ipe ferūt. normā bñ recteq̄ viuendi tribuūt.
Docētq̄ q̄ vtute et rōnis trāite. quo disciplie vigore. eccl̄ia at
q̄ m̄d⁹ ipe r̄gat⁹. Sz et p̄bēt docum̄ta atq̄ veras explicaciōes
illi⁹ iuris natural̄ n̄scripti. qd̄ cū Apostolo ihitū ē i cordib⁹ n̄ris.
et tāq̄ lumē vult⁹ diuinū signatū ē sup nos. altez videlicz n̄ les
dere et ius suū vnicuiq̄ f̄buere Cui siq̄dez iuri naturali n̄ distic
tū: qm̄mo idēz videt⁹ ēē ius diuinū cūctos mortales omōnēs
vt q̄cūq̄ volum⁹ vt faciāt nob hoīes. ea eis dē et nos faciā⁹ Tā
dez victa ē m̄r pia. at si vici pietas n̄ potuit p̄p̄uoruz suadōib⁹.
timida satis acquieuit Decretū est ergo. vt eis ip̄is studiis va
care Cōmonebat tamen maternus amor: vt inter humani iu
ris regulas diuini nequaquaz esse immemor Et licet vt dicebat

pulerū admodū sit. de iusticia hūana agere. necem tñ sibi videba-
tur. diuinā n̄ obliuisci Addebat deiq; q̄ cū dē ius iūria fiat tūc
me rectū vez q̄ iuristā crederet. si nullā dō iūriā iferrē Quips
pe tūc optim⁹ legista euaderē atq; p̄clarus. si sua īmortali deo
iura. suasq; leges īmaculato calle sua sse. Tādē p̄ quodā vt ita
dicebat iocali sp̄ meōrabili illud p̄beticū michi sūmope relinq̄
bat. meditādū die ac nocte q̄ bti īmaculati ī via α q̄ ābulāt ī le-
ge dñi. Subiiciebat tñ postreō. vt ab ill⁹ peit⁹ studijs aīm ab-
straherē q̄ nō veritate. s̄ fabulof̄ ficiēt. hōies α p̄serti iuuēs
oblectāt. vt recte cū eodē p̄beta dicere pollez. narrauerūt mi-
chi īmīq; fabulatione. s̄ n̄ vt lex tua Accepta igit̄ mat̄na bñdic-
tōe aptatisq; ad studia nēns reb⁹. salamātme me otuli vniuersi-
tati. vbi p̄ decē ānos eisdē iuridicis leḡs lacōib⁹ vocaui Me-
mor tñ sapiēt⁹ p̄cepti. ne dimittas legē m̄ris tue. Monū q̄z īm̄
sedula iuris exercicia. veluti c̄p̄daz solaciū gr̄a. sac̄z l̄ra z lēōm̄
me rapti oferebā. Sz α philosophiē p̄bti moral̄ dulcediez tā-
to ardēt⁹ p̄gustabā. q̄nto vlē ea oblectām̄ta q̄ doct̄ria ip̄a ad
moz īformacōez adducit. plēm⁹ tñ atq; vberī cūctoz iuriū le-
gūq; hūanarū verū itellectū elicē vident̄ Adde q̄ vt sp̄ michi
visū est. idq; et Cicero ī libro de legib⁹ ait. Postergatē mora-
lis philosophiē doct̄rimis atq; p̄ncipiis. nemīez otigit ī iure ip̄/
so eruditū p̄clarūq; euadere. Tādez vero explet⁹ studioz cursū
b⁹. a s̄suet⁹ doctorat⁹ ī signis extiti. vtinā digne togat⁹. Sz il-
lic. ogradis admodū ī m̄rem piāz α olāguīneos ac attinentes
ocertatio suborta est. s̄ lōge. maior īm̄ vtrūq; meū homīnez cō-
flict⁹ īualuit Instabat. n. tpus. petebat etas. ip̄a q̄ racō. et
affiniū expectacō posebat. vt tādez aliq; future vite modū eli-
gerez Et q̄ teste Celasio vt p̄misim⁹. duo sūt viuendi gr̄a. q̄b⁹
hic tot⁹ orbis r̄git̄ α sustentat̄ Altez eoz q̄ se sp̄ualit̄ ī sor-
tez dei dedicāt Altez eoz q̄ se sclarib⁹ p̄bent negocijs. aliē ec-
clesiastici. aliē vō laici Ea de re illi vt sclarēz vite formulā capta-
rez. q̄ eā p̄gemitoēs ip̄i honestissime suarūt. M̄ vero veluti q̄
nedum corpusculū meum ītra eius viscera durerat. sed et edu-
cauerat. atq; ad eū vsq; statū pdurerat. α ob eā rem plus diliz-
gebat. suadebat nō statim a me eligendaz fore vite formulaz

sed hortabat^r ut p^rus matrē ipam ex acie vna: ceteros vero cō-
sanguineos et aīcos ex altera audiret: altercātes sup cūctas vī-
te hūane artes et viuēdi modos. incipiētes a statu tpali q̄ pmo
mortalib⁹ occurrit. ut illi⁹ flis pspēitatib⁹ et veris calāitatib⁹
plene dīspectis: tādē ad spūales statū q̄ optimi fīs racōez hīe vī-
det^r: me ut optabat trāsferrē. Acq̄ueūt affīes dīscutōi. acq̄uei
et e^o illi⁹ ḡ ut aīo tenero dultiorē stat⁹ et vite tpalis facili⁹ ipri-
merēt. decreuerūt a sūmo fremi stat⁹ culmīe. ipiali vīdlicz et rez
gali ichoare. ut ex illi⁹ sublitate et felicitate. q̄ multos indiges
facit felices. ad aliq̄ tpalē viuēdi modū alicerēt Tādē vēo ce-
teros alios frenos viuēdi modos tāgē et dīscutē mētī erat. vsq̄
ad ifimos bubulcos: necnō ad rusticāos hoīes hīs igit^r p q̄-
dā pfacōe itroduētis. accedēdū ē ad rē ipam. In duos igit^r li-
bellos ut pmissim⁹ hic lib⁹ diuidit^r. i q̄b⁹ dīscutiūt^r et examīans-
tur materie ifra scripte ut i tabula sequenti aperci⁹ declaratur

De materijs ptractādis i primo libro

et de tabula capitulorum eius.

Prim⁹ lib⁹ agit d̄ cūctis statib⁹ et exercitijs hūe viuēdi
modos tpalib⁹. incipiēs a cesarea ptāte et rgali dīgtate
q̄ culmē h⁹ oīm tpaliū statūū vsq̄ ad bubulcos ac ifias
ārtēs exercētes. In q̄ dīscutiūt^r et examīant^r omōda et iōmoda.
dulcia et āara: fauores et laboēs: solacia et miserie. facilitates et
difficultates pspēra et adūsa. q̄etudies et piclā vni⁹ cuiusq̄ sta-
t⁹ et vite h⁹ tpalis seū forme viuēdi i hoc sclo Ca. i. d̄ pmo ac
sublimiori statu tpali vīdlicz ipiali et rgali. ac alioz pncipū et
d̄ stat⁹ culmīe et exellēcia. ac d̄ illi⁹ felicitate et pspēritate. nec
nō d̄ ei⁹ omōditatib⁹. p̄rogatiuis. laudib⁹ et pconijs Ca. ii.
d̄ ifelicitate stat⁹ ipial⁹ et rgāl⁹ et plimis curis. oneib⁹. miserijs
calāitatib⁹. atq̄ iōmodis isti⁹ stat⁹ et q̄ reges et pncipes omī-
tāt^r et tādē d̄ inūeris piclis pncipāciū Ca. iii. de alio viuēdi
modo i h̄ sclo vīdlicz d̄ exercicio et vita curialiū. et eoz q̄ pncipi-
ū fauoēs et officia sequūt^r et d̄ laudib⁹ et omēdacōe hui⁹ stat⁹
Ca. iiij. d̄ laborib⁹. onerib⁹. et iōmodis ac piclis status et vite
curialiū et fauores. curias. seu officia pncipū seq̄ciūz. In q̄ ca⁹
et i fbus rubricellis seq̄tib⁹. specialit^r agit^r d̄ septē vicijs q̄ offi-
nales Regū et curiales cōmīat^r Agit^r et d̄ calāitatib⁹ p̄uatijs Regū

et alia officia exēcenciū. et an ī cūris Regū acq̄rat̄ ver⁹ honor

Capitulū. v. de nobilitate gñis scie et mox. et qđ sit et quō
ortū habuit. et an a regū sola volūtate et ocellōe acq̄ratur.

Ca. vi. de mlt̄plici nobilitate. et an sola gñis nobilitas ī defes
rendis bonoib⁹ p̄ferat̄ strenuitati. aut scie. vl̄ vtuti hōis igr̄
nobil̄ gñe.

Ca. vii. de laudib⁹. p̄conijs et omēdacōe nobi
litatē gñis. et de illi⁹ vtutib⁹ et vtilitate.

Ca. viii. de vāitas
te nobilitatē hūane. et de ei⁹ viens et nobiliū exēssib⁹. et de fla
nomīacōe nobilitatē. et de illi⁹ īmodis. laboib⁹ et picul̄.

Ca. ix. de armata milicia et exercitio armox et de laudib⁹ et cō
mēdacōe h⁹ exercitij. et an vocātes armis. sint vel ciues et par
tes ciuitatē.

Ca. x. de laboib⁹ et onēib⁹ atq; īmodis vi
te militaris ac exercitij armox. et de picul̄ h⁹ stat⁹ et de caus⁹ q̄
h⁹ h̄ exercitiū dissuadet.

Ca. xi. de vita et statu diugali ī sac
to et īmaculato m̄rimōio. et de vtilitate. laudib⁹ et p̄rogatiuis
vite diugal̄ sup̄ alia viuēdi gñā.

Ca. xii. de onib⁹ et īmo
dis et laboib⁹ plimis vite diugal̄. et de caus⁹ p̄p̄ q̄s nō expedit
vxoꝝ ducere.

Ca. xiii. de m̄gratu iudiciū et de officō et mu
nere iudicādi p̄p̄ os. et p̄sidentij ciuitatib⁹ et de laudib⁹ h⁹ mōi
officōꝝ et omēdacōe talis exercitij.

Capitulū. xiiii. de onerib⁹ et laborib⁹ et īcōmodis p̄fecture et
iudicature. et p̄sidentie ī popul̄. et de piculis. h⁹ mōi exercitij.

Capitulum. xv. de exercitio et offitio consulum. et rectorum vr
bium et prouinciarum. et de periculis huius status

Capitulum. xvi. de laboribus oneribus et īcōmodis consulum
et rectorum urbium et prouinciarū et de piculis huius status

Capitulum. xvii. de alio exercitio et viuendi genere ī hoc se
culo. videlicet de aduocādi et patrocīnādi offitio ī iudicio et de
laudibus huius scētifici et artificioſi exercitij. et de vtilitatib⁹
bus ex illo prouēientibus et quō supplet nature defectus

Capitulum. xviii. de īcōmodis. onerib⁹ et laborib⁹ exercitij
aduocationis ī causis et iuditijs et de periculis huius status
et modi viuendi. et de dānis que ex illo veniunt reipub. et quō
litigia nutriuntur ex aduocatorum copia. et quomodo huma
na iusticia potest impleri ī iure naturali.

Capitulū. xix. de alia viuendi arte: videlicet de notarijs tabellionibus et scribis. et de huius artis laudibus: utilitate et cōmēdaciōe ac necessitate

Ca. xx. de miseris: calāitatibus: ac laboribus et picul notariorum: tabellionū. et de illoꝝ fraudibus et dolis

Ca. xxi. de exercitio agriculture. et de laudibus et cōmēdaciōe huius naturalis et innocētissimi exercitij. et de utilitatibus generi humano ex illa pueniētibus et quō deo acceptū ē

Ca. xxii. de incommodis. oneribus: difficultatibus et laboribus agriculture. et de aculeis et miseris huius statū. Et narrāt plura de hoc viuēdi gēe eā ei sollicitudines et anxietates. et quō repugnat per laris ingenijs agricultura ipa. et quales debēt esse agricultores.

Ca. xxiii. de diuersis alijs modis et artibus viuēdi in hoc seculo: et pfecti de artibus mechanicis in gēe et utilitate earum et quā sunt artes mechanicę. et quālibet earum exercitia psumunt. et quā artes lib eis oporēt et quō in dictis artibus clari multi euasert. et quā medio certas vite mechanicę nō ē despiciēda.

Ca. xxiiii. cū rubricella sequētur de diuisione in gēe vite mechanicę. et quō icet sint artes nēcessarię nō ē nēcessaria illarum breuē exercitiū. et quare mechanicę artes iuētē sunt et quā sit illarum finis et quare sic appellēt et an sint utiles ingenijs hominum. et an artifices sint veri ciues et ptes ciuitatis.

Ca. xxv. ubi particularitē agit de pma arte mechanica videlicet de lamiificio et ceteris artibus quę ei subalternant. et de illius utilitate et incommoditate dulcibus et amaris.

Ca. xxvi. de secunda arte mechanica: videlicet fabrilī armatura aut architectonica. et de partibus eius. et de utilitate et progatiuis illarum. ac de incommodis miseris et oneribus earum.

Capitulum xxvii. de tertia arte mechanica: videlicet de nauigatoria et artibus ei subalternatis. et de utilitate et laudibus earum demū de laboribus: miseris et piculis que eas comitant.

Ca. xxviii. de quarta arte mechanica: videlicet de venatoria et artibus ei subalternatis et de laudibus et utilitate earum et de laboribus: miseris et piculis que eas comitantur.

Ca. xxix. de quinta arte mechanica: videlicet de agricultura et partibus eius. et de earum utilitate: dulcedine et amantudine ut supradiximus in decio septimo et decio octauo capitulis.

Ca. xxx. de pastoralī arte. et de eius utilitate ac incommodis miseris et laboribus

Capitulum. xxxi. de sexta arte mechāica: videlicet theatrica
et ludis. et de p^{ri}tib⁹ eis subalēnatis et de diuersitate oīm ludorū
et de illoꝝ vtilitate dānis et infelle

Ca. xxxii. de septia arte
mechāica. videlicet medicina. et de ei⁹ necessitate et vtilitate et
laudib⁹. demū de illi⁹ abusu: laborib⁹ et piculis

Ca. xxxiii. de arte mercādi et vēdendi q̄ipa mechāica ē: et sub nauigatoia
otmet^r. et de ei⁹ necessitate et vtilitate demū de illius infelicitate.
Fraudib⁹: dolis atq; piculis

Ca. xxxiiii. de artib⁹ liberali/
b⁹ i gñe. et de illaz laudib⁹ et vtilitate. et quare vocant^r libera
les. et de illaz icōmoditate et abusu.

Ca. xxxv. de duab⁹ li
beralib⁹ artib⁹: videlicet gramatica et dīalectica. et de ortu earū
et caus⁹ q̄re iuēte sūt. et de illaz laudib⁹. ac demū de eaz abu
su et icōmoditate.

Ca. xxxvi. de rethorica et eloq̄cia q̄ fcia est li
beral^r ars. et de illi⁹ ortu: vtilitate et laudib⁹. Rursus de ei⁹ abu
su. et q̄lis debet esse orator. et q̄d valet eloq̄cia sine sapiēcia. et
q̄ aliq̄ndo ē mortifera.

Ca. xxxvii. de mathematicis sciēci/
is i gñe: et de eaz ortu et fine.

Ca. xxxviii. p^{ri}cularit^r de p^{ri}ma sciā mathematice: videlicet de a
stronomia et de ei⁹ laudib⁹ et vtilitate. demū de illi⁹ icōmodita
te ac incertitudine laboribus et damnis.

Capitulum. xxxix. de secunda mathematica: videlicet de music
a et de eius laudib⁹ et vtilitate. ac de illius incomoditate: mi
seriis et laborib⁹.

Ca. xl. de fcia et q̄rta mathematicis: vi
delicet arismetica et geometria. et de earū laudib⁹ et vtilitate et
de illarū icōmoditate ac in vtilitate et laborib⁹.

Ca. xli. i quo
sub breui epologo recolligit autor cūctas alias artes et gñā vi
uēdi i hoc sēdo: i quo oñdit misērias: labores et picula oīm sta
tū. et oñdit eas oēs plures hēre aculeos et misērias q̄z gaudiū
q̄etē. et securitatē discurrens p oēs modos viuēdi i hoc sēdo

Ca. xlii. i quo iqrīt^r causa. q̄re a p^{ri}ma mōi origīe boni et mali i
quo uis statu existētes. diūlas misērias pēas. cruciat⁹. p^{ri}mas
q̄z mala et icōmoda corporalit^r passi sūt. et breuit^r enarrāt^r calāri
tates i specie. oīm fē magis excellēciū psonaz utroq; testāti.

Capitu. xliii. i quo ostenditur homines i quo uis statu
viuentes. non solū penas exilij. cruciatus. et mortes et cetera

corpalia inmoda assidue pati & alias diuersas intrinsecas me-
tis afflictiois ut nusquam vita aut sorte sua cōtēti sint & breuiter tā-
git particulariter om̃s fere huius modi metis q̃relas et molestias
ad vtranq; partem

De materijs p̃tractādis i. ii. li. & 8 tabula capitulorū ei⁹

Ecūd⁹ lib de statu vite spūalis qui i duos sub diuidit⁹

Stat⁹ seu viuēdi modos videlz i statū ecclesiastici ord̃is
hoc ē papā cardiales archiepiscopos clericos & ecclesie mīstros
Itē i statū mōasticū hūe religiosorū i quo sūt capitula sequētia

Ca. p̃mū de sublimitate & excellētia dignitate sūmi pōtificat⁹ &
de i cōphēsibili ei⁹ autoritate & potestate & de illi⁹ necessitate
& vtilitate & 8 altissimis ei⁹ misterijs Ca. ii. de spūalib⁹ in cō-
modis amaritudinib⁹ miserijs aculeis necnō metis afflictioib⁹
piculis & laborib⁹ sūmi pōtificat⁹ vbi plime sūmorū pōtificū
calāitates & spirit⁹ p̃batiōes narrātur Ca. iii. 8 plimis tē-
palib⁹ icōmodis amaritudib⁹ & miserijs ac calāitatib⁹ roma-
norū pōtificū & 8 illoz p̃mtis & ei cōiunctis laborib⁹ & picu-
lis anxietatibus et inseparabilibus erumnis

Ca. iiij. de alia in felicitate & calāmitate romanū pōtificum
videlz q̃ pū viuāt in pontificatu et de causis et ratioib⁹ hui⁹
breuitatis vite poti⁹ in eis dē sūmis pōtificib⁹ q̃z i alyis mōarch-
is & p̃ncipib⁹

Ca. v. an sit vez
vniiformit⁹ q̃ romāi pōtīfices pax viuāt in papatu Agit⁹ etiā
de verissimis causis breuitatis vite sūmorū pōtificum et i an-
uiuēdi p̃odo Ro. pōtī. differāt a ceteris mortalib⁹

Ca. vi. i quo assignāt⁹ cause & rōes q̃re illoz op̃io nō sit ten-
ēda q̃ dixerit sūmis pōtificib⁹ bonis & re p̃bis vniiformit⁹ iñtū
et p̃p̃iū esse vt in pōtificatu parū viuāt Ca. vii. in quo r̃ndet⁹
motiuis illoz q̃ dixerūt papā pax viuere in papatu & quo sēs
su sit iteligenda p̃dicta op̃io & quō cum veritate posset saluari

Capitulum. viij. de excellentia et prerogatiua status et dig-
nitatis cardinalatus et de perfectione huius status et de lau-
dib⁹ & p̃cōijs eius Capitulum viij. de plurimis anxietatib⁹
us et aculeis laboribus et periculis status et dignitatis cardī-
nalatus et de oneribus que incumbunt huic dignitati

Ca. x. de sublimitate et excellentia stat? et dignitate patriarcharū archiepiscopoz episcopoz p̄lator et p̄spiteroz ministrorum ecclesie et de p̄fectōe stat? eorū in genere et in communī

Ca. xi. de differētia et opatiōe ecclesiasticoz videlz epoz et alioz inferior p̄lator et clericoz iter se adiūicē et quis grad? altero sit dignior et p̄fectior

Ca. xii. de plurimis difficultatib? et aculeis laborib? et piculis status episcopoz et clericoz et de malis ministris ecclesie et de multis abutibus vitys et inordinatiōib? illoz et incommunī

Ca. xiii. de dignitate et p̄rogatiā officij decōat? in ecclesia et de illis hōre et v̄eratiōe et de eis q̄ ei opetūt d̄mū de plurimis oerib? et afflictiōib? ac defectib? et piculis decanorū

Ca. xiiii. de dignitate et p̄rogatiā officij archidiaconoz et de hōre et veneratiōe ei d̄bitis et de his q̄ ad eū spectat. d̄mū de plurimis onerib? et afflictiōib? defectib? et piculis illoz

Ca. xv. de dignitate et p̄rogatiā officij cātoris et p̄micerij et de hōre et v̄eratiōe ei d̄bitis et de hys que ad eum p̄tinent: d̄mū de plurimis oeribus et calamitatib? defectib? et piculis eorūdem cantorum

Ca. xvi. de dignitate et hōre officij thesaurarij vel custodis ecclesie et de hys q̄ ad eū p̄tinet. d̄mū de plurimis oerib? et calamitatib? afflictiōib? defectib? et piculis illoz q̄ talia officia habent

Ca. xvii. de dignitate et p̄rogatiā officij scolastici in ecclesia et de hys q̄ ad hoc officiū spectāt. d̄mū de plurimis oerib? afflictiōib? et calamitatib? ac defectib? et piculis scolasticorum

Capitulum. xviii. de p̄eminentia et vtilitate officij archiep̄spiteri. et q̄nte sit veneratiōis et de hys que ei opetūt. Demum de plurimis oeribus et afflictiōibus. defectib? et p̄ntis piculis archiep̄spiterorum.

Ca. xix. de p̄rogatiā et magna vtilitate officij et grad? canonicor et quāti sit hōis et reputatiōis et quid ei congruat. d̄mū de innumeris hui? stat? oerib? et afflictiōib? defectib? et piculis

Ca. xx. de p̄eminentia necessitate et vtilitate officij sacerdotum curatorū rectorū curā animarū habentiū. d̄mū de plurimis hui? stat? laborib? et calamitatibus. defectibus et piculis.

Capit. xx. de secūdo statu spiritali videlicet religiosorum et

de motiuis et auctoritatibus: que adducuntur ad probandum statu ecclesiastici ordinis preferendum esse statui religionis et per consequens ecclesiasticum ordinem esse preeligendum

Ca. xxii. de prima comparatione horum duorum statuum. videlicet qualiter hi duo status clericorum et monachorum se habent alter ad alterum comparatus. et quis eorum sit eligibilior quantum ad eminentiam et perfectionem statum et etiam vite et sanctitatis. Ca. xxiii. de alia comparatione horum duorum statuum clericorum et religiosorum inter se adinuicem: videlicet quis sit eligibilior tamquam simpliciter humanior et tollibilior

Ca. xxiiii. assignantur responsiones ad obiecta contra religiosos per tuenda opinione illorum: qui fecerunt religiosos esse in perfectionis statu quam decani: archidiaconi et alii inferiores clerici post episcopum: ubi discutitur quod sit perfectior vita actiua vel contemplatiua. et de eorum adinuicem comparatione

Ca. xxv. de excellencia et laudibus vite monastice ac religiose: ac de pluribus causis propter quas eligenda sit quam aliis viuendi modus

Ca. xxvi. de difficultatibus vite religiose. et de laboribus et aculeis religiosorum in genere

Ca. xxvii. particulariter et latius de promptitudine periculorum huiusmodi statum in specie et de malis religionis et abusibus illorum

Ca. xxviii. de inclinatione et dispositione naturali et diuersitate complexionum hominum quantum ad religionem et de soliloquio in talibus

Ca. xxix. de comparatione religiosorum inter se adinuicem: et primo de comparatione solitariorum ad sociale vitam agentes. et quod vita sit perfectior altera

Ca. xxx. de comparatione religiosorum vitam sociale agencium inter se. et que religio socialis alteri sociali sit perfectior. et utrum religio eo quod actior sit perfectior

Incipit capitulum primum primi libri: videlicet de primo et sublimiori statu temperali: quod est statum et gradus imperialis et regalis ac aliorum principum secularium. et de summo huius statum et dignitate culmine et excellencia: ac de illius gloria et felicitate necnon de eius prerogatiuis. commoditatibus laudibus et preconiis super alias temporales dignitates.

Super cunctas humanas temporalesque dignitates. et sublimitate eminentias: imperialis et regalis statum culmen et excellenciam obtinet. cuius itaque fastigii splendor et laus tanta est: ut satis exprimi non possit

Sed ut paucis agam? sicut nomē ei? ita et laus ei? imperato-
ris qdē nomē ab impando dictū ē. Regis deiq? a regēdo: aut
grece basis a sustinēdo. Quid. n. glōfi? Quid Felici? qz vnu in-
tueri mortālē hoīez ceteris hoīb? impantē: cūctos regētez: et ad
libitū ferētez. Isti sūt q? teste iob portāt orbē. Hui? ēte eminen-
tissimi stat? honor. laus. glia et exellēcia ex eo etiā maxie patet
qm teste scriptura. ill? tanq? sublimiorib? potestatib? omis aīa
subdita ē. Quare et iuxta xpi pceptū. Cesarib? atq? regib? a cūc-
tis fidelib? honor exhibēd? ē. subsidia pstāda et quib? vectigal
vectigal. et qb? tributū tributū. Illis deiq? tanq? pcellētib? et
a deo missis teste. A postolo parēdū ē. qā nō sine causā supemi-
nētez terrentēq? gladiū portāt ad cohercionē maloz. laudem
vero honoz. Illoz qdē sūt q? icolim? vrbes. illoz castra atq?
q? possessiōes et cūcta terrena dicēte Augustino quo iure defē-
dis villas. nisi impatoz. Regūq? in Tu. Quis igit? nō Felicē. nō
cūctis platū hūc exellētē statū dixerit. Qui oīb? subueit. oīb?
pdest. et oīm saluti et emenditati puidet. In qre. Reges ipsos
deo assimilari. approrimariq? plurimū cernim? Quia sol? ipse
vite necisq? hoīm dñs ē. salutē mortalib? ofert: v? dādo si egu-
erit. v? parcēdo si deliqrit. v? indulgēdo si sup icauerit. Qui nō
sibi s? reipublice natū sūt. dū discordias pacificāt. opprēssos a po-
tētib? eripuit. puicias pace gaudē faciūt. violēcias cohibent.
Justiciā suāt malos dissipāt. et qcqd a gēdū ē siue ad bñ beate
q? viuēdū. siue ad res ipas politicas felicif? gubnādūz. finēq?
debitū digēdū legib?. pceptis ac iustis lacōib? disponūt. Rex
enī similitudo siue imago qdā diuinitatis ē i frīs. dū idipm agit in li-
mitato ecūscriptoq? regno: qd de? i vniuerso. Hic reges i exodo
dn vocāt. In hīs ē puiciaz q? regūt sūma ptās. Taceo d ipa-
tore ei? auctas nullis ē ecūcripta limitib?: q? princeps est mari?
atq? optim? q? celeste h? arbitriū et iura. pceptaq? ab eo edita
diuinit? emanai credūt. cui ē p lege volūtas: p libito factio p
arbitrio racō qdēiq? rer v? p pte amās q? regit ptegēs q? gub-
nat. Rursus h? sublimissimi stat? exellēcia. ex illi? nēccitate ac vti-
litate facile āgnosct. Nā veluti cūctis hoīb? naturale ē i socie-
tate viuē sic aliq? esse oportet p q? mltitudo regat. Nam iuxta

philosophum. multis existētib⁹ hōib⁹. et vnoquoq; id quod si-
bi congruū ē. puidēte mltitudo ipa fēte ī diuersa dispgit. si mō
aliq̄s nō sit q̄ curā mltitudis obtineat Nec illud sapiēs. Salo-
mō ignorabat iq̄ens. vbi nō ē gubnator dissipabit⁹ p̄lus. De
mīq; illa hōib⁹ a natura īnata societas rūpaēt. si nō foret aliq̄s
p̄sides. c⁹ ope p̄uoz audacia arcēt. qz teste Augustino. A diui-
na dispoicōe rēgna sūt odita. rēges īstituti. vt maloz pueritas
castiget. et bonoz vita et īnocēcia d̄huet. Et alibi Regale fa-
stigiū loc⁹ ē supior. hī quo p̄lus rēgi n̄ potest. Impatola ḡ vor
et Regal auctōitas īquos fugat īsolētes castigat. obtrectato-
res d̄spicit bonos p̄miat atq; fouet. et cūctis īfluit vite et ho-
noris alimēta. Est. n. Rex ī rēgno veluti ī naturali corpe caput.
Cōstat qdē caput ipm mēbris vigorez īfluē. Quia teste nostro
Seneca: qd̄ valet corpis robur. Quid validitas lacertorum.
Quid velocitas pedū. n̄ capite velut p̄ncipis sui īpialis qdā ā-
mīcl et ptās. a quo vl̄ destituūt vniuersa. aut oīa fulciūt. Si-
ne capite iqt̄ iacet trūc⁹ ignobil. hī honore hī noīe. Sz nec ī
humāis tātū ei⁹ sūma d̄sistit felicitas. Nā p̄f eā extēiores qz p̄
dirim⁹ sup cūctos mortales excellēciā. si bñ. Rex optieq; rēgit
īmortali deo tāto p̄pinq̄or. tātoq; accepior est q̄nto liberior.
Sed et castigatōr fuit. ī eo peccādi licēcia. q̄ potuit transgre-
di et nō est trāsgressus. ī quo peccare noluit volūtas. ecīa si im-
mīneret peccādi īpūitas. Brādis ēte gl̄ia. grāde p̄mū. Nā q̄t
quot supat ptāte frena. supat et felicitate et̄na. Scriptum est
enī. qz dom⁹. Dauid erat hīc dom⁹ dei Veluti enī fidelit̄ rēgen-
do dei officiū gessit ī p̄l o. sic ad p̄mū p̄pinq⁹ ei herēbat ī ce-
lū. Quippe apud ātīquos bōi rēiq; p̄ncipes. ī deos trāsfōmari
putebantur. Et vt grandī negatio breuem finem imponamus
Quanta sit huius sublimis status felicitas. non mīnus ex his q̄
tetigimus quam ex eo cognoscemus. quoniam nulla vt aiunt.
maior est felicitas. quam multos facere posse felices. Id cer-
te felicitatē genus. nulli magis. Regibus conuenit. Quamob-
rem vt ego arbitror illa sapiens regina. Saba. non modo. sa-
lomonem. Regem felicissimum dicit. sed et eos q̄ ei seruiebant
ac ministrabant. seruosq; seruoz suorū procuratorū. Regū.

riales. Regū & curiales dimitāt Agit etia d calāitatib⁹ p bea
tos alleruit Que res agit. vt oīs hūan⁹ aī⁹ si suūpī⁹ imemor. si
ptetor. si deīq; sui puīpēsor fieri nō velit. ad eādē ipaz sublitaz
tis dīgtatē decurrat Atq; si natura suffert. si prudēcia sufficit. si
fortūa arridz. si potēcia iuuat ad illū oīm felicissimū statū tote r
spiret cōatib⁹. Nōq; si mī⁹ tā exesse cedri culmē āscēdere neq;
ramuscul⁹ saltē illi⁹ īfideat. qm̄ aut vbrimū felicitatē fructū. aut
saltē ptectōis illi⁹ ūbra suauissima nō frustrabit⁹. Ceterū au
geret exellēciā rgal⁹ & ipial⁹ pncipat⁹ agere d ei⁹ origie & dīa
& q̄s illoz sit ātiqor & iustior pncipat⁹. d q̄b⁹ laei⁹ dixim⁹ in li
bro q̄ nup edidim⁹ d monarchia et origie & dīa pncipat⁹: et
iterū i libro defēorij stat⁹ ecclesiastici quarto tractatu.

Ca. ij. De ifelicitate stat⁹ ipial⁹ & rgalis & plimis curis. oneib⁹
& miseris. calāitatib⁹ atq; iōmodis illi⁹. & q̄ reges & pncipes
cōitant⁹ & tādē de innumeris periculis principancium

Era sp̄ illa sapiētē fīa fuit. qz maiōre studio miseriarum
causas. & doloꝝ alim̄ta q̄z vitā dōrim⁹ Atq; audi⁹ ea i
uestigam⁹ & p̄legim⁹ q̄b⁹ more pile huc atq; illuc iac
tamur. q̄z ea q̄ pleīssimā securitatē & verā felicitatē fbuūt. q̄d ē
te nulli aīanciū p̄f hōi accidit. Fla. n. nō iudicō rōis: s; nature i
stinctu vtilia eligūt Nos vero īgenio & anī acumie v. gentes:
blāda q̄dā atq; fallaci aura ridēte flō iudicā⁹. putātes id eē be
atūnd ppetuū q̄d facile ruit Nec mouem⁹ qz assiduo d̄spicim⁹
quosdā quos hē leuis fortūe rīsus attollit: sic leuis ilico flet⁹ d
icit vt rēe d eis dicere possi⁹ cū p̄p̄a. deiecisti eos dū alleuarē
tur. Nec nos vicit q̄d ēnam⁹ nemīez tā secuꝝ tāq; m̄ae q̄etuz.
vt n̄ an̄ crepusculū a merore. a cāu. a lapsu supet⁹ C⁹ ēte rei cul
pa i nob ē. q̄ facile ab hīs q̄ cupi⁹. ēbim⁹ & supam⁹ Qui. n. anī
mos ad hos vāos sc̄li faust⁹ acomodāt. vt p̄ fructu folia: p̄ ḡ/
nō paleas: p̄ vera felicitate vmbra capiat necesse ē Audita ē
te atq; cū tota m̄te attēcōe auscultata ē. sūma regū ac cesaz feli
citas illorūq; dīgtas. maiestas: celsitudo atq; vtilitas: ad celos
vsq; pducta. Sed n̄ fallor fallit⁹. q̄ illa flā n̄ iudicat: q̄ aperto

oculo vera esse non aspiciunt. Dicam igitur non parum eloquentia sed ut puto videretur
fama regum habet statum calamitates miseras atque pericula. In primis itaque
fateor clarissimum regis nomen fore. sed durissimum officium. clara nomina
res obscure. sed et difficilissimum omnium misterium magis est suare diffi-
cile. quam nomine delectabile. Quid enim. utilitate affert nudum dignitatem
nomen. ubi res ipsa desit. Quid enim. Cesar. Quid rex aliud suscipit
non fulgidas opes. clara miseria. Que si hominibus nota esset. non ho-
mines tanto prede vno solio litigarunt. Quinimo mirandum est. quod non plu-
ra sint regna quam reges. Suscipit etiam. Rex collapsa erigere. Ipsa col-
ligere. recuperare perditam. deformia reformare. Sed etiam illa quod ra-
rum est experiri. reliqua laudem illius successor metetur. Putasne. Re-
ges huius temporis ad id perueniunt. quod nomen rationis regis expostulet.
ut sit reipublice. autor ecclesie. cultor refugium pauperum. tutor pupillorum.
defensor viduarum. oculi cecorum. lingua mutorum. baculus senum. ultor
scelerum. metus malo. gloria bono. malleus tyrannorum. princeps regum mo-
derator legum. et errorum publici dispensator. falleris etiam. Mutatur
etiam enim illorum color optimus. atque per illorum opibus. alia sibi iniqua vendicant
quod illico audies Alienant quippe reges aut dissipant imperium et regnum bo-
na. et sunt ad ministratores non domini. Ecclesiam quam tuendam suscepit. ei
quod ministros persequuntur. a quibus tributa. penas et bona exigunt. Cum tamen
eorum omnibus longe plus regnum augeant quam illorum armis. Populum
denique affligunt talibus acerbis actibus corpora iniuriatur. Quos propheta sig-
nat inquit. quare atterite populum meum. et facies pauperum demolite. Non ut
alibi scribitur quod esset in domo dunt. quod fractum est non alligatum. quod infirmum
est non consolidatum. quod abiectum est non reducit. quod perit non querit. Eos itaque
alii propheta non reges. sed infideles principes et socios furum appellat. Ta-
ceo quod aliena domina occupant. vicios habere nullos vellent. limi-
tes confundunt. iusticiam non faciunt quod dei sunt negligunt. Quid igitur felici-
tate est solo nomine Rex cesari. et quod regi digna sunt respicere. aut quod
hominibus est tutores reipublice. appellari. et illius eversiones effici. Cogor il-
lud Adriani hispana familia natiuitatis optio principe dignum ad me-
moria reuocare. quod illum sepius in senatu dixisse fertur. Dicebat enim ita
se reipublice gesturum. ut sciret populi rem esse. non propria. Rursus reges non tam ad glori-
am et honoris fastidium. quam ad curam. sollicitudinem ac indicibiles miseras
et pericula assumunt a deo. ut vir aliquis regna optaret si recte attenderet

¶ Quis regis sarcina sit quior fis Assumunt quod principes non ad quod
etez. non ad securitatem quoniam ad fuitutez et quondam carceris speci
ez. Nunc. non. maior est captiuitas. quam iugum circumgi populi multitudine
et quasi circumligari. Nam ut non inquit Seneca. possunt in quolibet parte verbum so
lū huius tione incedere. quis nullus scilicet comes. nullus ad latum gladi
us. Rex vero armatus. et armatus multum in publicum pdeat necesse est.
Nunc multitudo gladioz obsidet. et quocumque descēdat. magnus
illū apparat. sequitur. assidue enim omnem quos regit timore ostendit.
Vnde Seneca. regnantibus multum periculum est. quam hiis qui iudicant.
Non enim singulos timet illi multos itaque id labentem equis romani
vez est. quod necesse est ut multos timeat. quam multi timet. Cui illa ut puta
mus. ratio erit. quod quod quis metuit perire cupit. Et iuxta Ennium. quam me
tuunt odert. et quam quis oderit pille expetit. Unde et regum fastigium or
nera. curasque grauissimas atque prompta pericula. nonnulli sensati prin
ces populo agnouere illas. expti sunt. Nam augustinus et Diocletianus
aliter de dimittendo imperio cogitabat. aliter iam dimisit. nec reuocatus al
terum dedit. Deinde Marcus Aurelius. et Pertinax. quorum aliter ad im
perium euocat. tristior effectus. multa de miseris imperii amicis
diseruit. aliter sepe imperium exhorruit. Adde quod regnum non sepe iuste prin
cipes acquirunt. sed plerumque ferro. quare ferro etiam fuerunt ac ferro plerum
que amittunt. De quot legimus. quot audiui. quot vidi. in ecule
o fortune motos. quot magno impetu rotatos. alios ex altiore fa
stigio plauso. quot Cæsares. quot Reges aut hostium aut suorum
manibus. a summo solio pullos. vitam suam et regna amisisse. quot reges
a regno in captiuitatem. a sceptro in carceres transire. alios exules.
plures in acie cesos. et domi capite truncatos et alios quod duris /
limbo est. laqueo a se suspensos. Et ut paucis agamus. ubicumque reges sunt
pericula eos omittunt et sepe in manu existunt hostium. non solum cum in bel
lo sed cum in urbe se recipiunt. Rursum inter ceteros homines ami
cicia quam maxime necessaria. atque utilis et delectabilis est. sed hanc
reges minime habent. Nam cum inter parentes et liberos ac
fratres adinuicem. virosque et viros firmissime omnium atque artifi
sime sint amicitie. apud reges vero et sepe videmus. filius a pa
tre. et pater a filio. coniunx a coniuge. et frater a fratre capi
tur atque necatur. ut quos ipsa natura ad amandum compellit

regnandi auiditas cogit. Ita odio esse. vt plezq; de sua nece co-
gitet. Demū plima facit: Rex: q̄ nedū amorē suoz īpediūt sed
eos rddūt sibi inimicos. Erigēde sūt. n. pecūie a subdito ad ne-
cessarios sūpt? pūiendi sūt fatimorosi. phibēde iniurie. ofiscā-
da bōa mltorū cogēdi sūt bella agere dō? agrosq; deserē. Que
vna res subdito molestissima ē. et omēz amorē rpellit. Dēiq; cui
fides deē. magno bono eū carē null? hesitat. Que. n. fāliatās
q̄ vsus q̄ gressus iocūd? ēē potest absq; fide. Quis. n. fāliarē
Quis suū aspiciē pōt. si ille ifidel? existat: Reges vero de nullo
aut raro fidez hnt. qd ex eo licet agnosce. q nō facile eis ad se d-
latis credūt. n a fūtorib? pzustēt. ne qd male edāt formidā-
tes Ceterz rgib? nūq; fit sat optādo. et min? cōseqdo. Ceteri
enī hōies aut edes cupiūt. aut agros. rges vero vrbes. pūci-
as. rgioes. arces. q̄s adipisci difficil? piculosusq; ē. qz eas res
q̄ ab alijs cupiūt. Et qd oīm ifelicissimū ē. rges ipi taz bonos
qz malos. tā sapientes qz īsapientes formidāt. Fortes qz timent
ne aliqd audeāt grā librat. Prudentes. ne qd aduersus eos
machinent. Iustos ne dedignēt ab eis gubnari. Potentes et
diuites verēt. ne subditoz potencia et diuicia eis notua red-
dāt. De qb? Job pulcre ait. sōit? froris sp ī aurib? ei?. Adde
qd rges nūq; naturalīū rez abūdaciā exoptāt. Vbertatē agro-
rū odiūt ne fertilitate rez subditi difficil? iugū fūiēdi pacian-
tur. Demū nullū rgib? gaudiū cū secuitate ē timēt celebritates
hōim timēt festa. timēt solitudies n custoditas timent ipos cu-
stodes nec merines illos hēre volūt. nec de armate plurimū ofi-
dūt. q fit vt qd ipi velit. ignorēt. Mōne ista infelicitate signa
sūt. Ad si forte magnū q̄s putet ī rgib?. et p̄ terea btōs eos qz
facile multo p̄desse et inimicis obesse pnt. minimū in ea re fallit.
Qua. n. racōe. Rex bñfacē amicis pōt cū apte sciat. q̄ quanto
plura q̄s ab eo cepit. tāto tici? cupit effugē. nullusq; fit q̄ earū
rez q̄s sibi p̄ncipes largiūt. suas ēē putat qz si eo loco sint. aut
ipi tā potētes fuerit. vt etiā si Rex cupiat. nullo mō possit auf-
ferre. Inimicis vero nec obesse nec prodesse audent. Accidit
enī illis veluti habentib? extrennuos equos. sed feroces. qui-
bys nec illi vti possunt propter timorem nec alienant propter

Stutez. Sed et inf alias h? rgal Rat? ifelicitates illa nō pua ē
qm et si rges nō ignorāt statū eoz multē miseris. calamitatibus
et picul plenū. tñ nec se ab eo p uide exim. nec tuteliberari sci
ūt. nec sp te cedere pnt. q sel rgnū allecuti sūt. In q re cūctoz
pncipū. illa oīm m. brima oditio ē: vt miserā ipaz rliqre n vales
āt Quo. n. pacto pncipes tot pecūias rstituere. qd ipi diripue
rūt. aut tot vicia pati. quot ipi igellert aut tot mortib? mori. qd
ipi necauerūt Cetez q glia. laude et hōre. rges cūctos mortales
surpent h vnu ē vt mihi satē videt. quo rges oīm hōim misero
res existāt. Nā nec obfuaia. nec hōris ruerencia. illoz pbtiz
q nos aut n iuuāt aut iuti fūiūt. gta nob ēē pōt Quimmo qbz
hoc sepe fieri itelligam? vt q marie pncipes suos timēt. hie eos
oderūt. hi marie eos obfuent colāt venerēt. munera mittāt. as
sur gūt ad ea tñ n amor. s tior opellit licet h oia fuitute sint sig
na. veri n. hōres alns ex cau? eignūt Et vt fiez miseris h? Ra
t? iponā. i eo rapinas depdacoēs rpiri libet. vt de eis p beta
dicere videat. In me? ppli pncipes ei? qh lupi rapiētes pday. i
eo iurias. i eo vidictas. i eo spes anrias. in eo hōres vāos. eu
piditates. furores in eo nlla ē qes. nulla ani tranquillitas. in eo
paucorū ē subuentio. mltorū oppllo. paucis gaudiū. mltis op
probriū. qbus dā pmiū. plurimis suphiciū. oib? labor sibi pena
et rux. atq vt cūcta vno claudā vbo Rer i rigno scia ē in nauī
in qvna oīm officinarū sordes miserie: calamitates et spurcie d
coquūt. ac infelicit rducūt. Demū illoz ifelicissimas miseri
as agnosces. si d successorib? cogitaš Nā qdā mgt sapiēs Quis
potentior fuit Alexādro. ei tñ successille legit n su? s altei? fi
li? Sucece Torē iulio. Cesari n fecit natura s adoptio. Imperial
dom? totū rlege atq ruolue pgressū. r pies qz pernt memoia
eoz cū sortu. Ensis et ecce n sūt. nec muēt? ē loc? eoz et ad infe
ros descendētes. ei? q heredes aut ignoti aut extranei ne dixerī
hōtes successert. Rursus si celestia ac etna felicitate reges dig
nos putas fēte itelligis. si q pmo digna agāt Felix ille. s qz ē
et laudabi? eū Rar? vt femr ē Nec ab re sapiens. Salomon et
Rex tāta reou expert? pericula dicebat. pter paucos omnes
reges cōmiserunt peccatum. et relinquerunt legem potentē et

gloriā pdiderūt. Vnde p̄fidor? difficile ē p̄ncipem regredi ad
meli? si vicis fuit implicat? q̄ p̄ abruptū licēcie i om̄e facinus
viciōrum labit. et q̄nto exelior t̄to p̄ctm̄ ḡuius. q̄ potentes
potentē torm̄ta paciēt. Dñs nāq̄ p̄ctores quos sub se i vita ha
buit. i futuro sēlo sup̄ se plagali pena hēbit. Vn? ex s̄ctis t̄cta
toib? dicebat miror si q̄z attingat saluai ex his q̄ p̄ncipāt i t̄ato
ruinis et t̄ata p̄gricia. Video t̄n̄ eos currētes. et sp̄ote se i apta
piela iactātes. Hic i euāgelio scribit em̄ villā q̄z m̄lto laboē ac
q̄hui id ē p̄cio aīe op̄auū. Nec sūt igit̄ p̄mia stat? r̄gal: h̄ gl̄a h̄
exellēcia. Ascēd̄ igit̄ q̄cūq̄ es si placeta scēde: s̄ ea lege vt leges
naturāq̄ se dis paciatis

Capi. iij. 8 curialib? et 8 exercicio et vita et morib? illoz et ali
oz potētū. ducū. cōitū et baronū. ceterozq̄ q̄ p̄ncipū fauoēs
et officia sequūt et de laudib? et commendatione huius status

Gloriosa plurimū cesaz. atq̄ r̄gū amicicia sp̄ fuit. Vbi
enī em̄mēs ē atq̄ exellēs toti? hūam̄ hōris et gl̄e mun/
dane culmē. ibi ingēs gl̄a. ibi sēp̄it̄na nōis et hōris fa/
ma. vt op̄et̄ necesse ē. Si itaq̄ r̄gis amicicia aut fauor aridet
plerūq̄ breui laboris et t̄pis op̄edio. im̄esa p̄mia hōies conse/
quēt̄. Et si c? q̄ ea sors ē vt p̄ncipi car? existat. et nū sibi et t̄adez
sue pt̄ati fāilie. ḡniq̄ nomē. deinde hōris et gl̄e p̄petuū monum/
tū flm̄qt̄. Nā vt aiūt alibi. negociari. Fortunā ferre ē. cū r̄gib?
vero amicari sup̄ Fortunāz ascēdere ē. Pro igit̄ hac d̄scēda oīs
hūan? aī? ip̄endend? ē. veluti q̄ d̄igtates sūmas: q̄ opes. q̄ ho/
nores q̄ deiq̄ famā et p̄petuū nōis gl̄iaz. laudē et p̄comiū suis
sectatorib? p̄stat. q̄d. n. d̄igtate. gl̄a et hōre p̄stancī? Quid ge/
neroso et animo nobili. audius exoptari potest. Hinc. Sene/
ca noster cordubum. pro immenso munere habiturum se gra/
ciam et famam apud posteros precabatur. Et statius. p̄sētem
honoris et fame gloriāz. benignum int̄ opib? suis ad futuros
statuisse dicebat. Et ouidius naso sibi nomen indelibile futurū
se que ore populi legendum. predicandūmq̄ letabatur di/
cebatq̄ demiq̄. Non paruas animo dat gloria vires et fecun/
da facit p̄ctora ad alta. honoris amor. Ad quam vtiq̄ rem

nos vehemētē natura ip̄a muītat. Naz vt Polierat⁹ ait ⁊ ante
 vn⁹ ex pb̄is dixerat. nō caret misterio q̄ hōr cū. h. litera descri
 bit⁹ q̄ non n̄ q̄dā vehemētī cordis nr̄i aspiracōe p̄nūciari valet
 Duo apte mōstrat⁹. naturali quodā ip̄etu atq; desiderio hōib⁹
 inhitū esse. ad hōrez ⁊ gl̄az aspirare. Deiq; aristotilem nō parū
 hōris ⁊ laudis p̄cōiū allecutū legi⁹ ex ei⁹ ad alexādrū aīcicia.
 Et Senecā nō mediocrez āplitudis ⁊ decoris laudē adeptum
 nouim⁹. ex claudī. Meronis ad eū affectu. Sz ⁊ vgilus ex ea
 apud. Cesarē fāiliaritate. p̄ oīa sc̄la se victuꝝ p̄sagit. Sz q̄d h̄ cō/
 memoras Cūctos ēte. quos sublimes quos excellētes q̄s hōre
 laude ⁊ fama viros p̄stātes aspici⁹. nō n̄ apud r̄ges tales ince
 pisse. aut r̄ges t̄les effecisse liq̄do op̄ariē⁹. Nec. n. ab re lauda/
 ta illa ī sacris literis r̄gīna. Saba bt̄os ⁊ felices dicebat. non
 modo eos q̄ Salomōm r̄gīallistebāt Sz ⁊ q̄ ei obseq̄bant⁹. Erq̄
 b⁹ liq̄do oīstāt. q̄z hōrabil̄ sit vite formula ī regū curijs v̄sari.
 Nec ⁊ filia amici suadebāt: vt h̄ viuendi genus diligere⁹.

Capitulū q̄rtū de laboib⁹. onerib⁹ ⁊ iōmodis. ac picul⁹ potētū
 curialiū: ac fauores curias: seu officia p̄ncipū seq̄cū. ī quo ca
 ⁊ fb⁹ rubricell seq̄tib⁹ sp̄ealit⁹ agit 8 septē vicis. q̄ officiales
 r̄gū ⁊ curiales oīitāt. Agit etiā 8 calāitatib⁹ p̄curatoꝝ r̄gū
 ⁊ alia officia exercēciū. ⁊ an ī curijs r̄gū acq̄rat⁹ ver⁹ honor:

Remebat stupida bona mīr h̄ audies. clamabat alta vo
 ce latere sub herba anguē: nec vt dicebat venena dāt⁹
 n̄ melle circūlīmīta. Et q̄z q̄z potentū ac curialiū vita a p̄
 locutorib⁹ plurimū laudata existat: sub ei⁹ tñ frōte plurima la
 tere iōmoda atq; picula allerebat. Vex ī p̄mis id suetonij sepe
 a sapiētib⁹ audisse dicebat. qm̄ q̄ car⁹ ē r̄gib⁹. vil ē sibi aīa vilis
 q̄es. vil securitas. oīū atq; vt⁹. Iūge his oīune piculū oīm q̄
 p̄ncipib⁹ fūiūt: De quo Crisp⁹ ait. Nā r̄gib⁹ tā boni qm̄ mali
 suspiciores sūt. Sēp. n. vt aiūt p̄ncipib⁹ aliena vt⁹ formidolo
 sa ē Id autē q̄ de amicicijs p̄iscoꝝ p̄ncipū ad quosdā comme
 moratū ē. propositū apertissime probare videtur. Quis enī ca
 rior apud Alexandrum Aristotile. Quis apud Cesarez Cladiū

Merone Lucio Seneca. Quis apud Tiberium serano. Quorum
ruina nouim? .vt. n. sapiens qda dicebat. meli? qsq? regib? ing
nit? foret. qz amat? . Et itez. In regib? par maluz e si q? oderint
aut diligat n q? odiu fugat. amor detmet. Qd si laboibus. si su
dore si picul plimis regi caru se qs futuz putat. cogitet. longe
tuci? erit. lōgeq? facili? . regis supmi a oditois oim aicicia tato
pere qhille. Rursus si p hodierna tps malicia. q rara aicicia e
qs ta iprudēs ē. atq? insulsus q sibi regu duraturas firmasq? ami
cias putet. aut poti? figat. Cogitet qd ide ad eos quos dili
gere filat qs ete fortune splendor tumorq? ai oim ieqliu facit ote
tores. Adde q? vt fortuna instabil: sic pncipu volutas varia a in
stas e qzq? state pseueracia. res ipa. boi modicu. mali vero at
q? piculi multu hz. Deiq? bona sibi spez pmittut. q regib? famu
lat? Quis. n. ta iprudēs videri cupit. q sibi spez poit i tata tepe
state. Sz vez e q? vt nr. Ntilian? ait. veluti mlti timet q op/
tada sut. sic multa sperat q timeda esset. Qui g pncipu fauoēs
desiderat. qd n libertate. ocio. vite securitate. aicicia puari de/
siderat. Forte in tale qs pncipe sperat a q facile falli aut danari
potest. Mobil e. n. e?libz pncipis ai? a tato mobilior quanto a
plurib? deuit. Nec. n. p? rez varietates cuncta rome ponde
rat a q cuctos mortales a regu aicicis auertere iuste deret. Il
lud eis omue e q? plezq? no q pl? hnt sapie aut vtute. sz q plus
ab ea alieni sut gtiores ill existut. Nec q pl? ingeo aut artibus
modulat. sz q pl? adulat. Ille gre fauoriz pri? het. Sz hie
tera filea. qs n demēs aut rez expers. regu fauores tatope de
siderat. i qb? no n varios rez mot? . vrbu mutacoēs. pestife
ras nouitates. fame bella. discordias. indies aspici? . Si igit
h tibi placet ad regu amicitias aspira.

De periculo a laboribus officialium. regu. specialit? de eorum
dem principum procuratoribus

Fortasse dices videm? passim ad honoranda regis offi
cia. vt rerum suarum vtiliora ministeria omnez vere ho
minem eciam podagra et quouis articulari morbo li
gatum velocissime atq? auidissime currere. Ex quibus honor.
utilitas. nobilitas. libertas. status. securitas. mortalibus.

indubie pueniunt. Sz n̄ valloꝝ. erras g̃uissime: Quid. n̄ si regis
pcurator: aut rex ei⁹ gestor existas. nuq̃d putas ideo ei caris
or. tibi vtilior eris. Volo n̄dideres. q̃ illi⁹ gerere negocia labo
riosu ē. cui placuisse ppetua fuit? ē. displicuisse discrimē. superli
u g̃ue a q̃d g̃ui⁹ ē: patu ē p leui offēsiōe suppliciu. Adde q̃ qui
rgis pcuracōnē suscipit. necesse ē inl̄is displiciat. a tādēz dno
Rursus piculoh⁹ deo displiciat necesse ē. Nāq̃ rgis iussu aut ex
ius emolūti gr̃a. enormia r̃gno mala a igēcia multoz dāna.
vl ppetraē. vl dissimilare eū oportet Sz nec id puto tacendū
q̃ q̃ rgis gerit negocia. q̃ die id infelix officiū suscepit: ea die sibi
vivere desit. oīlq̃ libertas. oīs q̃es. oīs iocūditas abiēt. p q̃
b⁹ inumeras labores. afflictōes a mordaces linguas. a vl̄ vi
res curas sibi g̃t pmutauit. Infelix ēte exerciciū. nā q̃ vni⁹ ē p
curator. multoz hostis ē. a dū r̃gi placz. r̃gno ifest⁹ ē. Quippe
q̃ explere oportet q̃cqd sibi inūgat a r̃ge. etiā si i aliorū pmi
ciē tendat. Et vt paucā agā: r̃gis pcuracō hōrabile exiliū ē. hō
rabil ēte titulu. Sz difficil racio. Et sub iudice vētilāda. coram q̃
hēbis accusatoēs multos. excusatoēs nullos. Et q̃d pmiōh⁹ ē
i pleb domū tuā vēto. a fama flāz diuiciāz. alienas aut veis.

De periculo et labore officialiū et delictoz regū a princeps

 Lia p̄terea discute. p q̃re r̃gū officia. administracōes. cu
ras oēs. Ididez r̃pies. q̃ etfi nō ignorem⁹ ea oīa picul
plena esse. Cernimus tñ a multo sepe esse optata. sepeq̃
magnis empta pecunijs q̃sitaq̃ piculis. Sicq̃ taz ceca ē mēs
hōim: ut pericul. emat piculū: p̄cibus atq̃ laborib⁹ cōperie
tur discrimē. Nec enī i illis deest pecunia. sed deest virtus non
deest fast⁹. sed deest cast⁹. nō deest sublimis. sed deest hūil. n̄
deest adulator: sed deest veritatis amator. nō deest seuus frau
dator. sed deest rect⁹ cōsiliator. Taceo septem illa Funestissi
ma vicia. que palatmos. regumq̃ officiales infallibiliter com
mitantur. Primum quidem honorum dignitatūq̃ ambicio ē
Nam teste cicerone. difficile est potestatem cupienti seruas
relequitatem. Et sequitur. Facillimie impellitur ad res iniustas

q̄ fauoris et gl̄e cupid⁹ ē. loc⁹. n̄. aula lubric⁹ est. Sed et regios
fautores seq̄tib⁹. mēdosa et seductoria adūlacō. fāiliarissima ē.
Lz. n̄. vt inq̄t polierat⁹. curialiū adūlacō comites. dolū fraudē
p̄ditionē mēdaciū. Hic ē ille liq̄r olei fedissim⁹ quo cuiāles vi
gūt caput r̄gis. vt eū decipiāt Qui ad eos cū s̄cto rege. Dauid
dicere dz. oleū p̄toris nō ip̄guet caput meū. Ab his iniquissi
mis adūlatoib⁹ laudat⁹ p̄tor i desiderijs suis Terciū viciū re
gis domesticos comitat⁹. videlicet feda atq̄ ip̄ba munez r̄cep
cō Que vt scriptura ait. exerceāt sapiētes. et subūtāt v̄ba iustoz
Sū his ēte quōtidiaīs distribucōib⁹ q̄ p̄ncipi assistūt. q̄ rex su
arū curā gerit. vir viue p̄nt. Nā teste Seneca. velut cāes acer
rimi. nō n̄ oblato cibo māsuescūt. nec alif palatini q̄q̄ audire.
m̄ exaudire volūt Quinō teste Plinio veluti q̄dē sūt hōies fa
semātes voce alij q̄ vidēdo iterimūt marie quos irati aspiciūt.
sic palatini fāsemāt⁹ pestilēci⁹ quos ituēt⁹. Lz. n̄. ad se venien
tes nō mō loq̄r s̄ vacuos vidēdo iterimūt Vn polierat⁹ ait. q̄
curiales et medici i eo quēiūt. q̄ vēdūt. v̄ba sua p̄pe aliq̄ndo p̄
ciū r̄cipiūt. vt taceāt. Mirū p̄digiosūq̄ hōim gñ⁹. i ceteris vis
te mōis q̄dā opas nūq̄z vero v̄ba ip̄a vēdūt. Lz. ecā filēciū alij
vēdūt q̄d ē i rerū natura Lz. q̄d nichil ē. magno distrāhūt p̄cio
Et vt paucis agā. palatini libera illa atq̄ ḡtuita sēsū cor paliz
officia. aliq̄ndo ecā vt illa nō exerceāt vēdūt. vt si te lete vidēt
aut ḡte audiūt vl̄ loquūt. euestigio vero si te toruo gestu asp̄i
ciūt vl̄ audiūt. aut nō loq̄nt. cogeris miser vtroq̄ euētū p̄piā
vt vl̄ augeas fauoris affectū. vl̄ tollas amoris defectū. Adde
q̄rū palatini viciū. videlicet ip̄bā officioz vēdicōez. De q̄. Ido
liēt⁹ ait. ip̄bitas curialiū eo vsq̄ inotuit. vt de testimōio d̄cie
vt vanustate mox. d̄ odore op̄ionis. desinceritate cāe. d̄ torrē
te eloq̄cie. n̄ p̄cio ifuēiēte q̄s frustra d̄fidat. Scdm id ouidij.
Ipe licet veias multis comitatus homere Si nichil attuleris ibi
homere foras Quātū aulistarū uitū nō ē ceteris fūest⁹. simula
ta videlicet aicicie fictio figūt se palatini multos amare. q̄ oīs
odiūt. q̄ cū facto op⁹ ē facile d̄peries. Nā vt ait iuuenal Quā
tū q̄sq̄ sua nūmoz fuit i arca. tātū hz et fidei. Hic Tuli⁹. vere
aicicie difficillime r̄periūt. in his q̄ in honoribus. versantur. Et

Seneca errat q̄ i aulā q̄rit amicu. Sertuz palatimozz viciuz his
 primū ē: videlicet versuta machiacō ad extorquēduz: et paupes
 expoliandū. Inueniūt nāq; q̄ p̄ncipib⁹ assistūt. plurimas extor
 quēdi vias Quos. Ihero. asserit crudeliores ēē leōib⁹ et lincib⁹
 b⁹. q̄ licz ore rabido deuorāt: tā diu tñ memoriā dep̄dandi n̄ p
 dūt: q̄z diu vēr ē vacu⁹: vbi vero pasta ē sāguine seueritas: euz
 saturitate succedit obliuio. Septimū palatiozz viciū ē omellati
 onū: libidmū et voluptatū vacacō. q̄s signat p̄saia. q̄ surgūt
 mae ad ebrietatē sectādā. et potētes sūt ad bibēdū vīnū: et for
 tes ad miscēdū ebrietatē: de nocte diē faciūt et nocte vigilant.
 Nos dicit Seneca vomere vt edāt. quoz palat⁹ nō n̄ ad p̄cio
 las escas excitat. et tādē vēr vīno estuās. vacet libidmī. Agā g
 finē et dicā cū Bernardo. ad eos q̄ r̄gū amicitias sequūt. Tu
 i curia p̄ncipū sedes. cū diuitib⁹ i occultis. vt inficias inocētez
 Deiq; insidiariis vt rapias paupem. ibi dextera tua r̄pleta ē mu
 neib⁹. Ibi res paupēz violēt rapiūt. Ibi laudat peccator i
 desideris aīe sue et iniqu⁹ b̄ndicit. Ibi laudas qd nō debes.
 oparis qd nō licz. loq̄ris qd nō decz Nec igit studia h̄p moēs
 hee artes officialiū r̄gū. h̄ exercicia palatiozz et eoz q̄ r̄gū fa
 uores et amicitias sequūt. Hac igit lege ascēde si placet. ad tā
 taz potēciā aut ad tantaz demēciam

An verus honor acquiratur in curiis regum. et principum.

Infusus auuiditas forte. osequendi hōres. te trahet ad re
 gū aīcias appetēdas. Disces. n. hōrē ēē d̄ ḡhe bonoz
 et teste tuo phio p̄ se ab hōestis viris expetēdū foē. q̄ n̄
 n̄ ex p̄ncipū aīciis p̄ueniē solz. veluti i q̄b⁹ et ex q̄b⁹. cūctaruz
 dignitatū. et honoz cumul⁹ r̄fidet. atq; depēdet. h̄ ad ceteros
 diriuat Ad q̄e paucis r̄ndebo. Crede itaq; mihi fili mi qz tes
 te tuo. Cicerōe homo q̄ summa vanitate vēsāt. nullā effigiem
 vē vtutē. h̄ ūbrā sectat. Est. n. hōr ipe et glā. solida qdā res. et
 exp̄ssa n̄ obūbrata Ille. n. ver⁹ ē hōr Illa vera laudis et fāe glā
 q̄ ex meite ac vtute oīstat Plerūq; i his q̄ aurā fauoīs p̄ncipū sec
 tat. Fāiliais ē glē vāitas. Quimo inuicē viciozz laudatrix ē fas

ma popularis. Vnde socrates vt inquit Valerius. eos homines ve-
rū esse posse ait. q̄ id agūt. vt q̄les videri cupiūt. tales ip̄i es-
sēt. Prudēs. n. vir vt inquit Bernardus laboris sui fructū. nō in
honore. n̄ in fama q̄z mlti sepe flo acq̄rūt. s̄ in sc̄ia pōit. Hic aug⁹
sc̄iaz attendere nos iubet. nō q̄dā hōris famā. Hic. n. falli po-
test sc̄ia nūq̄. Rursus nec dignitatū marīarū culmīe letari re-
te p̄nt. q̄ regū amicitias et fauores q̄ritant. Dignitas enī vt in-
quit Tullius honesta. cultu ac v̄tute et hōre digna. ē autoritas q̄ euz
laude p̄ueit. n̄ dignitas. s̄ dignitate vsurpacō. appellāda ē hic
boetius. nōnūq̄ v̄tutib⁹. ex dignitatib⁹. hōr accedit. s̄ potius ex
v̄tute dignitati hōr accrescit. Nā collata ī p̄bis dignitas n̄ mō
efficit idignos. s̄ p̄dit potius et ondit. Accedit q̄z regiā ūbrā se-
q̄tes plerūq̄ nō v̄tute. s̄ vicio. nō merito. s̄ p̄cio. nō electōe. s̄
adulacōe dignitates allequūt. Quare ex eis hōrez vez eos cō-
sequi non posse. perlucidū ē.

Cap. v. De nobilitate ḡnis et sc̄ie ac mox. et quō ortū hūit. et an
a r̄gū et p̄ncipū sola volūtate et sc̄ellōe recte acq̄rat nobilitas

*ad nobilitatem
et ad modum*
Luxuriam fallūt. q̄ ḡnis clauitē q̄z nobilitatē vocā⁹ ex so-
la p̄ncipū aīcia. fauore aut largitate q̄rūt. Pro eo rei
aperationi agnōcōe aliq̄ de nobilitate nō sat a moder-
nis tacta. breui⁹ q̄m rei magnitudo exposcit dissere⁹. In p̄mis
igit̄ p̄termittē⁹ illa nobilitate dicere. q̄z theologicā. aut sup̄-
naturalē vocāt q̄ q̄s dei gr̄a accept⁹ ē illi. s̄ nec de naturali no-
bilitate tāgem⁹ qua aut lib̄ aut īgeio v̄l ītellectu callēs. nobi-
lis appellat̄. Agem⁹ itaq̄ de ea caris nobilitate. q̄ q̄s v̄ltra ple-
beos hōies dignior. acceptior atq̄ hōrabilior r̄putat̄. q̄z non
nulli nobilitatē politicā appellāt. Inq̄rem⁹ igit̄ p̄mo q̄d sit ea
caris nobilitas Demū q̄ndo. quō et p̄ q̄ et q̄lia media acq̄ratur
Omissis itaq̄ plurimis q̄i ea re adduci possēt. sat nob̄ est. Ari-
stotilis aplecti h̄iam. Is. n. ī r̄thoricis nobilitatē idēz esse vo-
luit. q̄d v̄t⁹ ḡnis. Ex eo q̄dē appellā⁹ quosdā nobiles. q̄z ex hō-
rabili ḡne ortū thūt. H̄n⁹ vero ea racōe hōrabile dicit̄. q̄z ab ā-
tīquo mlti. ex ea p̄geie īignes. et hōrati viri p̄cellerūt. Et vt a-
gam⁹ breui⁹ īgenūitas ista politica. q̄ vulg⁹ nobilitatē appels-
lat nihil aliud fore credit̄ q̄ p̄ aliquo dīq̄ ḡne et hōrata p̄sapia p̄cessit. q̄

ab antiquo plimi euasere insignes et horati viri. aut in principado
 vel perfidendo. aut alios publicos et honestos actus. vel principis
 iussu vel populi assensu exercendo. Nec huic hinc idem phus tradi-
 cere videtur. cui nunc seneca satis assentit. hinc enim nobilitatem antiquitas
 dicitur esse diuicias. Quod putatur? ideo dictum esse. quia secundum communem
 hominum opinionem omnia mensurantur numerum. ut vix sit quod sapiens
 ait. quia pecunie obediunt omnia quod fit ut pecunia ipsa principem esse videatur
 et rei. Ex his enim quod aliquid sunt diuites. facile reputatur dignum ad prin-
 cipatum. seu in populo perfidendum. Et eo ipso creditur esse insignes et
 honore digni. Ex quo re inoleuit eundem phum et sapientes. dicere no-
 bilitatem esse antiquitas diuicias. Non utique ut sole antiquitas diuicie sim-
 pliciter nobilitatem pariatur. sed ut idem phus in quanto politico ait. ex
 igitur quod si cum diuiciis assistat proventus ut? et meita. eo modo quod
 dixi. Sunt itaque diuicie informales inducentes claritudinem generis. sed in
 strumetaliter. tamque signum nobilitatis. Sed nec alio misterio vacat. quod
 ipse phus et sapientes. nobilitatem antiquitas diuicias dixerit. ut vi-
 delicet recentes diuicias. ad nobilitatem causanda minime sufficere
 demonstrarent. Cuius causa idem phus in rhetoricis pulcre assignat. ait
 enim quia nuper ditatum esse. est quodam merudicio diuiciarum. Ea de re phus
 ipse tales nuper ditatos fortunatos. insatos recte vocat. Recentem
 enim ditatum. nesciunt formare. nec dirigere bona fortune. ad opera vir-
 tuosa. sicut antiquitus ditati. qui insignes fuerunt atque diuices
 et potencia et alijs bonis fortune virtuose et temperate vti sunt. nolen-
 tes a suis degenerare progenitoribus. Ex quo illud apertissimum
 videtur. quia nuper ditati. non recte nobiles dici possunt
 pro eo quod non ex signi genere nec ex antiquis diuitibus vir-
 tuose operantibus procellere. Et similimodo aliqui recte nobi-
 les esse possunt. qui ex nobili antiqua prosapia sunt geniti. licet
 ex aliquo infortunio. non sint diuites. sicut illi qui nuper ditati
 sunt. Sed predictis philosophorum sententis. pulchrum est.
 sacrarum scripturarum testimonia addere. a quibus omnis sa-
 piencia deriuata est. Illud enim primo roborat. Rex et pro-
 pheta Dauid. Nam patrum merita posteros nobilitate asserit
 cum ait. Potens in terra erit semen eius Et statim subiicit. gloria et
 diuicie in domo eius id est posteritate. quasi dixerit. Quia ob

no q diuicie
 sunt in diuitiis
 claritudinem generis
 inueniuntur
 signum nobilitatis

parentū preclara gesta. semē eius acquirit potenciam et glos
riam nobilitate: h̄ et diuicias. q̄ fil̄ p̄cipua sūt fūdamēta et ptes
substāciales nobilitatē gñis. vt p̄dixim⁹. Rursus scribit̄ i eccle
siastico: de⁹ hōrat p̄rem in filios. et addit: b̄ndictō p̄ris firmat
domos filioꝝ id ē meīta clara parentū. q̄b⁹ b̄ndicūt̄: omēdā
tur ac hōrāt̄. firmātq; filios i vera nobilitate carnis. Et seq̄t̄
i exp̄ssō. Blā enī hōis ex hōre parentū et dedec⁹ filij: p̄r hī bo
nore. Que pulchra fīa insinuat gloriā nobilitatē q̄ marie pens
dere ex parentū hōre: veluti extrario. ignobilitas et dedecus
filios seq̄t̄: si illoꝝ p̄res insignes et minie hōrati fuerit. Et hoc
iteꝝ idem sapiēs. confirmat cū subiicit: gloria diuitū honorato
rū. app̄hendet et filios: videlicet in glā nobilitatē. Liquido igit̄
demonstrat̄ qz veraz carnis nobilitatē nō sole diuicie generāt.
qz scriptū ē: nō magnificauit viꝝ peccatorē diuitē. Itaq; vt⁹.
merita et p̄clara parētū gesta. q̄ eos insignes et hōrabiles reds
diderūt. verā carnis in genuitatē ad posteros trāsmittunt: h̄ et
positiua iura ea q̄ dicta sūt q̄marie confirmāt. velutiq; si r̄cta iu
ra sūt. a diuino iure moraliz et politica doctrīna: discrepāē mi
nime ouēit. habēt. n. nobilitatē ex trib⁹ officiis: nataliū antiq̄tas
te: hōrib⁹ et diuiciis: licet diuerso modo vt p̄dixim⁹. q̄ omīa vt
notissima pertransio. Ex quib⁹ liquido intueri vnusquisq; po
test: qz nō recte dici possit. principes sua volūtate eos efficere
posse nobiles: q̄ ex plebeis orti sūt parētib⁹. Req̄situs q̄dāq; di
e atq; plurimū lacessit⁹. Sigismund⁹. Cesar: a quodā plebeo si
bi admodū dilecto vt illū nobilē faceret. nō insulse. h̄ docte sit
et facere respondit. diuitē inq̄t aut exemptū. te facere possis.
nobilē vero minime. vt antiq̄tas diuicias. longeuamq; ingenui
tatē. nō recētez principis graciā. veros efficere nobiles demon
straret. q̄ plerūq; nulla obfistēte vtutis ac p̄bitatē causa. pluri
mos claros fecisse arbitrant̄. quos potius exemptos. q̄ inge
nuos dixerit. Politica igit̄ atq; ista vulgata generis claritas.
nō alieno priuilegio. h̄ priscoꝝ p̄bitate et vtutis. opere compa
tur. Que q̄nto antiq̄ior. tāto nobilior et magis relucet a paren
tib⁹ r̄licta q̄ a p̄ncipe sine vtute donata. S; teste phio. ideo no
bilitas in antiquitate laudatur. quia in eis antiqua fuit virtus

q. fuerit nobilis
ut ut possit

in nobilitate
et de yf

exceptos ac
p̄r p̄r. no. blā
et p̄r p̄r. no. blā

Nec propterea illud nego. quod nobilitas carnis tempore incipit. et tempore
desinit. Et veluti incipit probitate pariter cessat et vicinis successorum.
adeo ut plerumque claritatem quam longa tempora producant. una dies per-
imat. De quibus recte dici posset. quod cum se nobiles fingunt. tunc tales
esse desinunt. Fateor etiam plerumque fore quod strenuitate. virtute. opera
in rebus. collata meruerunt ut nobiles sint cum fuerunt. non cum nascuntur.
Quibus etiam praeceps suorum clara facinora desinit. iuuat propterea strenu-
itas et propterea virtus. Quia ut alii. nesciunt cur ad nobilitatis actum. ma-
gis inuitet aliena quam sua probitas. aut potius moueat defunctorum
quam viuorum. praesentiumque exempla. ut in octauo capitulo in fine dicemus. Sed
certe tales veri nobiles esse incipere. quam plene perfectique claros esse
dixeri. Putant ergo ex promissis plerique sapientes non inuisse. Cesarem
aut reges plebeum hominum. vix nobiles facere non posse. cum nobili-
tas ipsa carnis a progenitoribus naturaliter posteris procedere vi-
deat. Idque ecclesiastico sapiens affirmare videtur. ait. non quasi in eo-
rum causa dixerit. noli querere ab homine dignitatem. nec a rege hono-
res. nobilitatem et claritatem. Accedit ad hoc. quod constat principem muta-
re non posse naturae cursum. nec nostrum affirmare a negare aliquid mutauit
in re ipsa. Putant tamen distinguendum. Nam si loquimur de nobilitate ad pro-
genitores relata. quod natura alius est de non nobili parentela. planum fore
re credimus. talem impossibile fore per principem nobiles fieri pos-
se. tanquam ex nobili prosapia. cum illa presupponat iam diu fac-
ta esse. nec fieri modo potest. Cum vero loquimur de nobilitate
ad seipsum relata. tunc putamus regem aut principem nobiles fa-
cere posse. Nam creabit eum militem. demum decorabit eum perfec-
tura vel dignitate. Quo casu posteris vere nobilitabit. ipse ve-
ro nobilis esse incipiet. qui ignobilis esse desinit. Itaque honor illius auc-
tus est. sed conditio non mutatur. Habebitque quandam nobilitatis ima-
ginem. tamen quo ad vulgi opinionem. aut plebem manebit. aut
preterite ignobilitatis vestigia non usque quaque cessabunt. Quia
quidem opinionem princeps mutare aut delere nequaquam potest.
Nec ob stare videtur. quod dici potest quia talis nobilitas per prin-
cipem ex mera gratia concedentis indulgetur. non quidem ex
meritis. aut antiqua prosapia parentum. quia dicimus. licet
ea nobilitas ex voluntate dependeat concedentis. terminatur

no q nobilitas
tempore incipit et tempore
desinit hoc per se

no q nobilitas
desinit hoc per se

no q nobilitas
desinit hoc per se

de

creat princeps
militem et decorat
eum perfectione

tamē in illi? psonaz. q̄ debet nobil̄ effici. Incipit ergo a p̄gem
torib? q̄re talē appellare solem? nobilē factū nō natū.
Capi. vj. de mltiplici nobilitate. et an sola gñis nobilitas inde
ferendis honorib? et p̄m̄is. p̄feratur strēnuitati. aut sciencie
vel virtuti hominis ignobilis generis.

Nobilitatis igit gñis dū vī atq; naturā iqrīm? pūlerūz
erit vt id iūestigem? in q̄ plurimoz oberrāt in gema
sepe q̄dē nō ab re etiā sapiētes ipi dubitāt. Que nā ha
rū nobilitatū alteri i h? scli alleq̄dis. aut p̄merēdis honoribus
seu deferēdis p̄m̄is p̄ferat? an ea q̄ solū ex gñe hōib? p̄veit an
altera ex v̄tutib? scia et merito cōpata. Quid enī si q̄s in armis
strēnu? forte prudēs nō tñ gñe nobil̄. cū alio cōcurrat q̄ gñe
clar? ē s̄ obscur? merito. Aut q̄d si sapiēs ignobil̄ cū nobili su?
p̄ dignitate dectat. Quibusdaz etē videt? nobilitati atq; gñis
simplicit? deferēdū. Primo ob suoz i remp. merita. Eo p̄sertiz
q̄ ius naturale nobili opitulari videt?. Cōstat enī ingenuitatez
naturalē potiora iura obtinere q̄uis accidētali nobilitate. Rur
sus vt ē p̄h̄ in ethicis fñā. nōnulli sūt v̄tutib? p̄ditī. tñ nobilita
te p̄uati. facile. n. repiri libet rusticū. aut plebeū. forte. prudē
tez. aiosū i his q̄ ei ōgruūt. p̄ncipari tñ aut p̄fidere nesciret. De
niq; nō videt? nobilitatez p̄di posse p̄ vitia filioz. Itaz sapiēs
in ecclesiasten ait a p̄ncipe. stultū positū in sublimi dignitate ex
quo innuit nobilē esse. licet stultū. Demū eā ptē p̄h̄s tueri vi
det? q̄ i polliticis ait ingenuitatē clari gñis esse opus laudabile.
Cōstat enī ex opib? laude dignis. deberi hōris p̄miū et reuerēs
ciāz. Postremo p̄h̄s ipse et alij sapientes. nobilitatē ipam au
tiq̄tas diuicias diffiniēt nec alijs v̄tutib? ammiculis opus esse
Econtra quibusdam videtur ignobilem progemie. tamen actu
strēnuum. fortem et prudentez. et longe forcior sapiētez. nobi
li gñis preferenduz. Vt enī ait laureatus Petrarcha et ab ali
o sapiente didicit. q̄nto sit nobilior. rustic? vir fortis quam igno
rarius nobilis. Illud nobis aperte demonstrat si mente pensa
mus. q̄nto sit meli? nobilitatem fundare quam euertere. Sed
et qui eam partē tuent? aiūt quia iuxta philosophū in polliticis

pluribus rozelio
aptant ad gñis
placitum de nobilitate
iuxta philosophum

et hinc

quid si philosophus
legit? et diffinit
pluribus rozelio

et q̄ ignotus
et p̄ferendus
et hinc

Dignitas et honor ad quod nobilitas ordinatur. precipue distribui de-
 bet secundum proportionem et excessum bonorum anime. non secundum excessum bono-
 rum corporis. Cuius causa idem aristoteles in primo politico assignat.
 videlicet quod talibus bonis corporis et Fortune contingit male et bene uti.
 Quo fit. ut non recte in eis vera possit locari nobilitas. licet organi-
 ce talia bona eam ipsam ingenuitatem decorent. Si. n. in exterioribus
 Fortune bonis nobilitas consisteret. tunc quanto ditior quis foret tanto es-
 set nobilior. quod asserere nichil aliud est. quam illam Plautus scilicet Facetam ex
 da mulieris amplecti opinionem. quam phidias in rethoricis refert. Quia
 cum interrogaretur an optaret filium sapientem vel diuitem. Illa respondit.
 optimam esse fore sapiam. videbat tamen sapientes ipsos diuitum ianu-
 as frequentare. et non eos. Cum igitur nobilitas in extrinseca bona opor-
 tet consistat nullum propter eam solam. honorandum fore. Et hoc est quod aristoteles
 ipse subiungit. inquit potius homines honorandos esse propter intrinsecam
 quam extrinsecam bona Adiciens. quod nobilitas sola progeitorum. non facit for-
 maliter homines claros. Adde quod felicitas ad quam omnis humanus animus suspi-
 rat. nequaquam consistit in his exterioribus bonis. nobilitatem vero nemo ne-
 gabit esse aliquid felicitatis. quod ipse phidias testatur inquit. nobiles
 sunt fortunatos et felices dici. Rursus eam partem roborare videtur
 naturalis ratio. Si. n. genere nobile tamen viciosus. pluresque virtuosus ignobi-
 lis honoraretur. absurdum admodum sequeretur. videlicet quod vitia premarer-
 tur. dignaque honore forent. et virtutes pellerentur. Et aristoteles in
 politicis dicitur dum regum tradit. neminem debere honorari nisi secundum ex-
 cessum virtutum. qui sunt bona anime ut patet in primo. Deique ipsa scilicet homines nobilis-
 tat. ut iura clamant. Hic lex civilis quod Ulpianus iurisconsultus recte
 nobile appellatur non quod ex parte generis. sed propter scientiam et abundantiam
 meritorum. faciunt plurimum per hac parte perclara. Salustii verba. Et qui-
 bus statim in fine octavi capli Valida esse virtusque iacula emittuntur
 dubiaque admodum atque accipiteque atrocissimam agunt. per quam diluenda et
 veritate elicienda. longa discussio operis esset. Nonnulli. n. sibi scio-
 li quodam dixerunt. quorum principia ignorare videntur. dum solum
 nudas theoricis iuris sequuntur. Ego vero fateor me ignorare
 eum eius ipsam tamen ignorantiam explicanda. putarem recte
 dici posse. nobilem antiqui generis simpliciter preferendum igitur
 nobili. equalibus ambobus. scientia. aut meritis existentibus

non in nobi-
 que non a

et plures ro-
 et ymagi fla-

de nobi-

non a nobi-
 que per
 nobi-

Primo qz nobil' g'dum g'dui adicit. vt iura' testat'. Si vero' es
 se ieq'itas: nō arbitror hndā esse racōez nobilitate. Tāta enim
 pollet esse h' ignobil' strenuitas a meritoz p'rogatiua. a al
 teri' nobil' tāt' vicioz excessus qd' scdm oīm op'ionē ignobil'
 merito dēret anferri. Primū ipa lex pbat ait. n. qz licz q' meri
 tis a laboē vicit. p'mio q' a hōre vicere dz. tñ qz proxis sacro
 rūsermioz geit' rpit'. facili' anfert'. a ita osuetudo obtiet.
 Et i h' r'hdere vidēt' nō nulle posicōes iuristaz. Licet igitur h'
 mōi posicō scdm p'sētez iusticiā vera credat'. eā tñ i'sufficientez.
 nimisq' g'nālē dixerī. Quia d're arbitror itelligēdā foē q'admo
 dū phūs ipoliticis subtili' explicat. Quid. n. si nobil' a ignobi
 lis vtute a scie eqlia sint merita. tñ i eo actu aut hōre d' q' agitur
 ignobil' nobilē excederet. Done. n. iqt phūs vtrūq' deurrere
 ad officiū fistulādi. aut citariādi nēo sane mentis diceret nobi
 lē qz talē ignobili i ea r'rito p'ferēdū. Nec ali' i hōrib' p'ncipā
 di aut p'sidēdi si ignobil' ad eū actū aptior pūtat' scdm vtutez.
 licz a nobili nedū nobilitate carnis. s' i q'busdā alijs meritis ex
 cedat'. tñ r'cte q' ad illū actū p'ferēd' ē ignobil'. Cui hīe n'pul
 li iuris diuini a hūani i'p'etes anuere vident'. Aiūt. n. aliqn
 do nobilitatē carnis p'ferēdā scie. ecia i ecclesiasticis hōrib': cū
 p'poteciā nobiliū. r'belles arcēt'. q' pacē pturbāt. Nā t'les nobi
 les lōge facili' ecclesiā tueri valēt. qz vt aiūt. resp. ecclesiastica
 nō tātū idiget oculo doctrie. s' a māu. vt lupoz rabies op'ma
 tur. Vbi tñ scia ad heredes extirpādas op' esset. p'ferret' sa
 piēs. Quo sēsu itelligēda sūt sacroz canonū decreta. a sacroz
 dicta docto'z. p'serti. Hieronimi dicēt'. Nō sāguini. s' vite et
 doctrie hōres distribuendos. Sz a illud videlicz. cū scia hōiez
 nobilitet atqz illustret. merito tāqz p'ciōsi'. a nobili' bonū filiē
 p'ferendū credat' carnis nobilitati. tāqz bono corporis. Itaqz
 vtrūq' nobilitas. excedit a excedit' scdm eqliatez aut ieq'litatem
 meritoz a naturā act' inq' deurrēt. Idqz paucis. s' sapiētib' v
 b. Grego. dicē videt' i pastoralī cū ait. Quis nescit i natura gē
 maz. carbūcl' iaciēto p'fert'. tñ rubei colo'is iaciēto. p'fertur
 pallēti carbūclo. Quia a illi. qd' ordo nature subtrahit spēs co
 lo'is adiūgit a hūc q' natural' ordo ptulit. colo'is q'ntas defert

de his p'hibet
 cap. 6. f. 1. m. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Sic itaq; itelligēda sūt q̄ i oppositū adducūt. Illa p̄sertim q̄ in
ecclesiastico h̄ntur. Dicebā inq̄t meliorē esse sapiēciam q̄ vires
Et rursus. quō sapiēcia paup̄is ē otēta. Ex qb̄? facile ad vtrā /
q̄ ratios r̄ndere libet ad eas p̄f̄t̄z q̄ cludere vidēt. q̄ si na-
t̄ nobil̄ t̄n viciōsus. ignobili v̄tuoso p̄feret̄ tūc laudaretur at-
q̄ hōraret̄ viciū. Quia dicim̄ eos nō honorādos. tāq̄ forma-
lit̄ bonos et v̄tute p̄ditos. s̄ tāq̄ bonos istrumentalit̄. et vt fig-
nū bōitatis. veluti omēdam̄ v̄tūmaz sui natura fetidaz. represe-
tatione. quia signat bonitatem id est corporis sanitatem.

Capitulum septimum de laudibus. preconis et cōmēdatōe
nobilitatis generis. et de illius virtutibus et utilitate

Consuetū igit̄ ordinē seq̄tes. post p̄missā q̄ de nobilita-
te adduxim̄. afferēda sūt breui s̄mōe pauca ex mlt̄is.
laudū p̄cōia p̄rogatiue. et excellēcie nobilitate hūane. et
ilico eius de v̄itates. inmoda. dāna et p̄clā. afflictōes et erū-
ne subēin̄te recensēda. Et q̄q̄ ex his q̄ paulo āte tetigim̄ fa-
cile libet attingere. q̄nta sit h̄ ingenuitas excellēcia. q̄nta vis ex
his maxime q̄ ilico subiciem̄. eius de nobilitate splendor et glo-
ria v̄beri? r̄sultabit. Nec ēte ē illa p̄clarissima gēma hūane na-
ture diuit̄ missā q̄ vt cetera taceā. hō nō a casu. nō fortuitū. n̄
deiq̄ ab accidēt̄. s̄ ab ip̄a re et natura. dignior et excellēciōr ha-
bet̄. Cetera q̄ de hūane dignitates. hōres ceteraq̄ bōa. hōies
subsequūt̄. nec vero generosa nobilitas. vna cū hōie deipitur.
q̄ppe āte ab ip̄a lustrat̄ q̄ a parētib̄ nascat̄. V̄s s̄c̄t̄ p̄riarch-
a. Job p̄ pulcre dem̄rat̄ cū ait gl̄a eoz a ptu ac ab vtero et cō-
ceptu hōr illi? Hic i ecclesiastico sapiēs ait. gl̄a hōis ex hōre pa-
tris. Et licz teste p̄ph̄a. mortales hōies natalib̄ eq̄les sūt. velu-
ti filij excelsi oēs a deo vt vn̄ fōs oīuz sit ip̄a t̄n ḡnosa nobilitas
alios alijs p̄fert. Et iuxta aplm̄. Velut stella differūt a stella sic
gl̄osa ingenuitas hōiez discernit ab hōie. ne pari laude aut hōris
p̄mio. p̄fruāt̄. q̄ ieq̄li v̄tutū et ḡnis claitate illustrāt̄. Quis enī
alti sēm̄is p̄paginē negabit suā nobilitate posteritatē. q̄ pot̄
exaltat̄ sic v̄l et abiect̄ a sua vilescit. Vnde q̄dā ex sapientibus

Stella ab efflu-
p̄f̄est. p̄r. n̄t
diffinit hōiez ab

in versu dicebat Nobilitas hōis ē mens deitatis imago. Nobilitas hōis v̄tutū clara p̄pago. Nobilitas hōis hūilē r̄leuare iacentē. Nobilitas hōis mētez r̄frenare furētez. Nobilitas hōis turpia nulla timē. Nobilitas hōis nature iura tenere Deiq; vt ī rhetoricis phio placuit. nobilitati oēs pene v̄tutes faml ant ac q̄s ip̄a natura parēs peculiari? ceteris nobiles ip̄as meliat. Primo q̄dē hūiles et māsueti nobiles existūt: elacōz fugiūt. p̄ eo marie. qz eoz p̄geitores potēcia et diuicijs. r̄cte et moderate v̄si fuere. Quod fit vt nō facile supbia īflent q̄admodū qui nup atq; r̄cēt ditati sūt. Secdo nobilitati d̄fuit magnanītas. q̄ res ait vt otumeliosi mīme existāt. Hi. n. cū ad magna suspirēt pua iūria nūsq; omouēt. p̄cūt. iduligēt. suffert. tanto facili? ī becillib? q̄nto r̄sistūt forci? supbis Tercō nobilitatē d̄ciat tēpancia. Sūt. n. nobiles vt plurimū. ī reip. cura occupati. ea d̄re assueti sūt tp̄ate viuē. Quarto nobilitas ē pl̄imum hōratīua. nec alioz d̄spectīa. n. n. r̄putāt nobiles alia bōa n̄ aīe. q̄re v̄tuti deditos n̄ d̄spiciūt. Quinto nobilitatē ip̄az prudēcia et industria d̄mitat. subtilit. n. ḡnōi īuestigāt. q̄d eos agē oporteat. Quin pl̄imi illoz opa. ituet et q̄cqd agāt. q̄lit ve domi viuāt. q̄d teneāt. vicini oēs nouert. et velut exploratores eoz sūt d̄stituti. Quo fit vt solliciti. itēti. prudentes et cūcta p̄uidētes existant. Sexto nobilitas affabil ē et pl̄imū curial. Cōit. n. v̄sāt ī r̄gū dōib? et p̄ncipū curijs. sic euestigio rustici tāq; solutarij rudes et siluestres ī cāpis viuītāt. Et ob eā rē vt phio placuit. neq; sūt bñ d̄satiui. Postremo nobilitas ip̄a n̄ solū viuētib? sed et morientib? laudes et p̄cōia pit. nec modo nascēdo q̄rit et viuēdo d̄suat. q̄mimo sepe ecia q̄d mirabile ē. moriendo augetur. Idq; gl̄osus ille machabeoz dur n̄ negauit. de q̄ scriptura ait. qz elegit nobilit mori: potius quam subdituz esse peccantibus

Capitulū octauū de v̄aitate nobilitatis hūmāne et de vicijs que eam comitant. et de plurimis excessib? nobiliū. et de falsa nōiācōe nobilitatis: et de illi? īcomodis. laborib? et periculis.

¶ Dgit iam aduersancium turba. vt huius tam laudate

ac caduce. sed et inanis carnis nobilitatis vanitatem. ignauia
iusticia ceteraq; immoda. afflictiones erunas et picula. Pauca
la ex multis attingam? In primis aitq; id velle. scilicet cunctis moralibus
menti defixum esse quod unus ex sapientibus ait. Quia si humane nature
obscena fabrica. ac turpe materia conspiciatur. et frene carnis nobili
tate disputare. nil aliud videbat. quam de stercoreis aut luti claustra
te etare. Vnde apud machabeos scribitur. gloria eorum stercore et vniuersis
Nisi et psalmas non ignorauit cum ait ingratus et honor illi? quasi lutum.
Quid enim superbit fra et cinis. Vnde crisostomus. Vana est nobilitas car
nis infructuosa et pudorosa atque nocua. non comitetur virtus. Et bo
etius? qui inquit inane et fictile nobilitatis nomen. quod non videat. Quia
re splendidum te. si tuam non habeas. aliena claustra non efficit. Et a
puleius in horibus inquit allegetur dis. noli aliena appetere. Aliena vo
co. quod parietes pertinet. cum ridiculosa iactantia sit. de alieno gloria
ri Et poeta Petrarcha laureatur? ait Sic posterorum macule parietibus
non obscurant sic nec maior splendor descendentes illustrat Vnde
ad quendam dicebat Malle per teipsum aliquid. quam tu per alios noscereris.
Et subdit. quoniam mira res est id videri cupere. quod non sunt fures. adulteri
tenebras querunt. sola huiusmodi vana et flaua nobilitas licet vicinis obtene
brata. lucem querit. agnoscere appetit. cui sanum esset consilium nesciri. Quia
vero nobiles esse cupiunt aliquid agant ut sint nobiles. quia et maiores
res sui. non aliquid perclarum egerint. nunquam nobiles fuissent. Demum ut
hieronymus ait. nihil aliud video in gentis nobilitate appetendum nisi quod
appellati nobiles quodam necessitate stringuntur ne a propositorum probitate
dignentur Quis tamen non videt plurimos filios. a suorum claustra dignasse
Quippe qui quanto prius fuere claustra. tanto ipsi euasere obscuriores
ut tot laboribus filii propositi videantur. in sectandis vicinis quot prius co
rum in sectandis virtutibus? Tot denique studia solercias. filii impendenda
nobilitate impendant quot illi in aequitatem habuere Idcirco ut quodam sa
piens ait. in Affricam filio libere itueri. qui licet ex patre clarissimo genitus
plurimis vicinis sorduit. Et si nobilitas per matrem edidit potuisset. cla
rissimum illum Affricam patrem effecisset. Vix illum patrem potuit amare. sed
non potuit illustrare hereditatemque vniuersam locupletem quam sua erat.
ei in testamento reliquit. claritudinem dimisisse non valuit. Que
res apertissime probat. quia aut nobilitas ipsa nichil omnino

et

no. ad id quod
nobilitate

no.

no. in fine
vultus

in fine

no bene

erat: aut p̄ q̄ oīa r̄liq̄t: eā ī bonis suis nō hēbat. falso igit̄ asse-
uerat̄ nobilitatez a parentib⁹ suscepisse: q̄z ip̄i libent̄ dimissēt
si valuissēt aut hūi ssēt. Dis successio ecia vilissimaz rez: iudic-
io testatoris accipit̄. sola nobilitas sua volūtate nō trāsmittit̄.
Quot p̄res īfinitā sue lucis eclipsim. ī filiis paciūt̄. vt veruz
sit qd̄ scribit̄. qz dāt maculā gl̄e parentū. Demū q̄ntū discrimi-
nī. q̄ntū piclo primū sit. īstanti α volubili rei. aimū dare. ne
mo ē q̄ nesciat. Volubil̄ enī atqz īstans ē h̄ nobilitas. α oī mo-
bilitate mobilior. Qui enī heri arabat. hodie militat. et q̄ heri
p̄ vrbes medias. aureis habem̄s supb⁹ icedere: populosqz re-
gere solebat. hodie p̄squalentē cāpū pigros boues puo pugio-
ne sollicitat. Seruoz filios. ī solio sepe vidim⁹. α filios r̄gū ī
ergascul. Quid ḡ tā īstabilis. qd̄ tā variabilis. Quare nobilitate
a l̄etatorib⁹ minie assenciendū puto. Aiūt enī p̄ eo eā ip̄az īge-
nuitatē. magni fore p̄enī α qz naturalit̄ hōib⁹ ī ē. Ego vero nō
satis video. quo pacto verū dixerint: qd̄ ex eo p̄mo patet: quia
tūc oēs hōies nobiles essent. Adde qz ea vere naturalia sūt. q̄
sp̄ α vbiqz īsūt vt phio placuit. nobilitas vero tā volubil̄ ē vt
mulier q̄ heri clara fuit. hodie fī ei⁹ culpa. imo r̄cte et s̄acte as-
ges: si plebeo nupserit ignobilis efficiat̄. Et idē ī eo: q̄ p̄t̄ de-
lictū nobilitatē pdit. Quo fiet. vt aliq̄ t̄pis p̄te. īfelix hō sit no-
bil̄. α alia ignobil̄. α euestigio. Rursus nec oī loco nobilitas ī
ē. Sarracen⁹. n. nobil̄. a nob̄ capt⁹: p̄culdubio ignobil̄ erit: qz
hu⁹ effect⁹: α simuli mō. si catholic⁹ ab īfidelib⁹ capiat̄. Demū
qz idipm̄ α ī milite aspici⁹. non enī milicia vbiqz α vniiformit̄
nobilitatē efficit. Naz cū de equestri dignitate. leges α ciuilia
iura loquūt̄. soluz milites vrbis rome. nobiles appellat. Habēt
demūqz nobiles q̄daz pecularia. sibiqz naturalia. Forte dixerim
īdelibilia vicia. ad que teste philosopho ī r̄thoricis. quam
maxime natura ipsa inclinat̄. ip̄si tñ actualit̄ opant̄. Primo q̄
des nobiles plurimū sunt hōris appetitui α ambiciosi. Est enī
vt aristotiles ait. naturale homies accumulāe velle ad id quod
habent. quare duz ditari incipiunt. indies volūt fieri ditiores.
α qui honorant̄. cupiūt effici hōrabiliores. Nobiles vero cū
ex eoz genere hōrabilēs videāt̄: idcirco poptāt accumulāe

*Uicia nobilium
ut qz*

ad ea q̄ hñt. eōant q̄ Fieri hōrabiliores. Quod fit vt nimum hō
ris et potēcie. sint appetitui. veluti ad id primiores. Secdo vis
tupabile admodū viciū et mōstro file. nobiles ipi naturalit am
plectūt. Sūt enī eodē phio teste. adeo elati. vt etiā pgeitoruz
sint vt plurimū despectores. C? ea rō putat qm se rputāt nobi
liores atq; maioēs. q; eoz p̄res. qd ideo atigit q; ut idē phūs
subdit. sp nobilitas lōge facta maior ē q; p̄iq. Testis ē hui? S
testādi faciōris nobilis ille Alexāder magn? q̄ rge philipo et
p̄re viēns. nescio si v̄tutib? maior extitit de q̄ polict? ait. Quia
et si p̄ plurimis artib? orb ipi oleq̄ di fūdāmēta iecisset. tātā
glāz fili? Ferre nō valebat. Quinio tā iōtmētissime fuit inuidia
patne glē vt cū p̄ris triūphos. v̄tutes p̄clarasq; gesta audiret la
crias p̄dolore extorq̄ret. easq; despiciēbat. forte dixerī m̄mū
ebat. ac si patna v̄t? oīm a se gestoz glāz arīpet eos vero q̄ tlia
r̄ferēbāt p̄p̄s p̄lezq; māib? ifficiēbat. aut rapi ad p̄as iube
bat. Rursus pua sūt nobiliū vicia q̄ tetigim? n̄ alia eis familiaris
sima addideris. Pr̄io q̄dā. deū et ecclesiā q̄ illos r̄gnauit atēp/
nūt. quos cū nobilitate iactura ip̄e omiat? iq̄ens. q̄ me atēp
nūt nō erūt nobiles. Secdo null? est ill? plerūq; i deliquēdo pu
dor. nulla verecūdia. Quippe q̄ flō putāt h̄ licēciā peccādi. cū
carnis igēuitate ipetralle. Nō attendentes q; iurta. Ambro
siū verecūdia exercendi turpia igēnuos et claros p̄dit. natales
i verecūdia vero obscuros r̄ddat. nec aliena v̄t? a p̄p̄s facimori
b? excusat. Hic nobil? ille sēator. Boeci? nescio iqt quo pacto
ex se obscurū. aliena claitudo clarū r̄ddat. Recte igit? Apulei?
tales vocat sordida loca. sole illūinata aut v̄mbas deformes Et
subdit q; hñ nobilitatez ipaz. q̄ v̄tute istrumentū ostituta est. vt
scutū vl? castrū faciūt quo cū ea licēci? se flagicijs dedant atq;
defendāt. Tercō iqtitudo et ifidelitas plerūq; eos omitāt. Vt
n. iqt canō. nō pōt p̄ncipi esse fidel? q̄ deo est ifidel?. Si igit? pu
tātes se nobiles: deū r? expensis viuūt. diuerf p̄ctis offēdūt
r̄cte m̄gti q̄ppe et p̄ditores sūt et merito vilissimi plebei censet?
Quarto cū vero nobilez faciat magnanimitas. q̄ quis bōa cor
poris vt pua atēmnit. et magna videlicet bona anime appetat
nobiles. plerumq; parua amplexuntur. et magna negligunt.

nō de philo
aliquem magis
generantur ex
et de his qualibet
patet in vno qd
vix omni magis
ut voluptas p̄stet
omni p̄stet m̄m
et p̄stet ab

40
Mito mūfica liberalitas. q̄ maxie nobilib⁹ agruit pcul' ē ab
eis. Nā cū beaci⁹ sit dare q̄ accipe. nobiles i eo se igenuos et
claros fore putāt. si ab alijs extorquēt. si rapiāt: it' rogat⁹ qdē
sapiēs a nō null' nobilib⁹ q̄ nā foret verior maiorq; nobilitas.
Ille idigētib⁹ iqt mūfice dare. cui illi acq̄uerūt. Rursus sapiēs
ipe ad eos. dicite iqt v'sauice. q̄ putat: viliorē ignobilitatē. Et
illi oppositū iqt hīe tue. Cū enī sūma sit nobilitas mūfice da
re. dīcēps est vt sūma sit rusticitas. atq; extrema ignobilitas au
ferre. Quib⁹ sapiens: vez iqt a rectū i caput vrm iudiciū pro
nūciastis Cū enī assiduo a paupib⁹ sua auferat. viles a builes
q̄ ignobiles vos oñdit. Plima ēte detestāda sūt vicia nobili
b⁹ diūta atq; vnta. q̄ facili⁹ ab eis oñtūt. q̄ scripte. q̄b⁹ lib⁹
rferūt. Et h paucis vbis hieron⁹ explicabat inq̄ens: plerūq;
nobilitas carnis. ignobilitatē parit mentē. liqt igit' ex pmissis
q̄nta sit hōim vāitas. tāta vāitate verari. si vez est qd scriptura.
ait. Quia i vāitate sua oñphendit' vir: Cōphendit' m q̄ hō i sua
vāitate dū plimis sese picul' subiicit. vt vano iam atq; nudo no
bilitatē nomē se putat decorari. qd i deuteronomio scriptura lu
culent' insinuat inq̄ens. n ē h piculo q̄ sup re vana nomē assūp
sit. Quid enī vām⁹: Quid funest⁹: q̄ de merite parentū glari.
q̄ m se sordet. Quid de patrū laude p̄dicari. qui a suis vicis de
turpat. Hic pulchre. Salust⁹ i orōne ad marium. Nam cum
emuli: generis ignobilitatez ei obhēcissēt i eos sic inuehit. De
iure me inqt despiciunt: faciant idez maiorib⁹ suis. a q̄bus vtu
te ac preclaris gestis nobilitas cepit. si inuideēt honori. inuide
ant a labori. inuideant innocencie. atq; periculis meis. Et rur
sus. videte inqt q̄ inique otemnant: qd enī sibi ex aliena v̄tute
arrogant. id michi ex me nō ocedūt. michi noua nobilitas est
quaz vt puto longe sanctius est peperisse: quam vt illos. accep
tam corrupisse. Et iterum subdit. Fateor. imagines non habe
o dicere tamen audeo. vita mea. mores: hasta. vexillum a: alia
militaria dona. cicatrices deniq; a vulnera illata corpori meo.
Hec sunt mee imagines. hec ingenuitas: nō hereditate r̄līcta
sed laborib⁹. sed piculis meis acquisita. Hec ille. Hec paucula
de nobilitate. que euz via quedā ad armatam miliciam existat.

*Salustius
in oratione ad Marium*

ne tu Fili carissime. q̄ milicie in erim buculq; vocasti armatā a te
nō dū expertā tāq; v̄tute carentē omnino despicias. Aut ad il
lā velutī sūmā. glā et hōre r̄fertā. idē liberat⁹ aspīres. Expedi
ens fore puto. vt b⁹ militaris stat⁹ et vite. p̄mo dulcia et p̄spe
ra. de idē amara et afflictīua agnoscas.

Capitulum nonum de armata milicia et exercicio armorū. et
de laudibus et commendatione huius exerciciū. et an. vacātes
armis sint veri ciues et partes ciuitatis

Lurima et laudata p̄claraq; exercicia. moraliū hōim ad
inueit̄ idustria. S; it̄ illa oīa. nichil armata milicia exel
lenci⁹. nichil p̄clari⁹ et glōsi⁹. Ea. n. exercitatio. utilita
te. hōre ceteis p̄stat. Per miliciā siq; dē et armoz exerciciū. reip
q̄es atq; sal⁹ q̄rit⁹ ac d̄buat⁹ et ab oī hostili vastitate liberat⁹. Cu
ius exerciciū laudes. utilitatē. p̄mo ip̄a hūana idigencia d̄mrat
et extollit. vt. n. atiq; voluerūt. milicia r̄cte manib⁹ d̄pat⁹. q̄ nas
ture ip̄io pata ē ad corp⁹ iuuandū. Sic. n. man⁹ sūt i corpōe
naturalit̄ institute ad r̄pellēda nociua ad p̄cucienda ifestācia. ad
attrahēda necessaria. et ad d̄buāda alia mēbra corpoz illaq; au
gēda. sic milites ad ista d̄ficienda i r̄ep. p̄ necessariū existūt. Vñ
valeri⁹ de necessitate ac p̄fectu milicie ait. Disciplina militaris
acris r̄tenta. p̄ncipatū italie. romano ip̄io pepit multaz vrbū
multoz r̄guoz validissimaz genciū r̄gimē largita ē. Pretere
a sūt alie. i situcōis ei⁹ cause. ort⁹ atq; necessaria p̄ncipia. q̄ illi⁹
necessitatē p̄clare oñdūt. Est. n. hō ip̄e ibecill⁹ atq; natura infir
m⁹. libūpi neq; q̄ sufficiens. Itaq; societate et d̄uentu. hōibus o
p⁹ ē. vt q̄d seorsū agentib⁹. singul⁹ desit id p̄ mutuā opē d̄ mltis
tudie socia nascēat. Hūc cetū phūs i politicis ciuitatem vocat
e⁹ vt p̄podonī⁹ scripsit tres cēsūt ptes fore necessarias. Pri.
mū q̄dā agricolaz. Scdaz artificū. Terciam p̄pulsatoz belli et
arma teneciū. Qui ḡ tā p̄claz milicie et armoz. n̄ciū c̄m̄t nūlq;
tā i signe exerciciū dā nabit. Nec. n. agriculatoēs s; nec artifices
i ciuitate p̄stabūt absq; p̄pulsatoib⁹ belli quoz opa sal⁹ ciuita
tis cūcti deiq; stat⁹ et ip̄a sac̄ tuta sūt. Plato etiā i his quos de

no p̄t̄es p̄
mutat⁹ et q̄
p̄claz belli

meas artes ducentes. non proprie esse ciues. neque per se sufficienter fore partes ciuitatis. quia vita eorum admodum uile et abiecta est cum non ad uirtutem dirigit aut ordinat homines. sed principalius ad lucrum et questum proprium. imo contraria est uirtuti. quam fundata est in honesto. mercatura uero et cetera mechanice fundantur in utili. Preterea ueris ciuibus et partibus ciuitatibus necessaria est uacatio ab operibus uilibus et oportet aliquando intendere actibus intellectualibus. et talibus operibus quae generant uirtutem: quod facere non possunt mercatores. agricole et artifices qui omnino sunt dediti artibus suis. Sacerdotes uero secundum eundem philosophum. ac consiliarij bellici et iudicarij uere sunt partes ciuitatis. quia non essent tales nisi in eis esset prudentia politica. Nam exempli gratia. in bellicis hominibus est prudentia. per quam quis est aggressiuius et tribilius. quam et quanto expedit. Nam dicit philosophus in secundo politico quod uita militaris multas habet partes uirtutis. et sic de consiliariis et iudicariis ac de sacerdotibus. quia determinant de uirtute. ideo sunt uere partes ciuitatis. Rursus inuestigandum est de nomine militis. Nomen itaque milicie quodammodo ideo appellatur. quod a malo arcere solet quasi a malo arcendo dictos. quod malum arceat a ciuitate. Alij uero nomen militis grecum dicunt. quod duriciam significat quasi eos non molles esse uelint. Nonnulli tamen a mille numero militem dictum putant. quasi ex mille electus. Ex omni igitur milicie nomine atque principijs causis et effectibus facile agnoscitur. quante glorie et excellencie sit milicie uacare. Taceo de dignitatibus. de honoribus etiam excellens exercitum qui tam ingentes tamque per insignes existunt ut eius uirtute. sepe acquisita regna. operata culminum imperia uideamus. Quod fit. ut omnis generosus animus merito ad eam aspirare debeat. Demum uero milites gratissimum deo holocaustum offerre possunt et in eodem exercitio beati. saluique fieri ualebunt. Unde Augustinus. ad bonifacium. noli in quibus extimare neminem deo placere posse. qui militariibus armis ministrat. In his erat sanctus. Dauid cui dominus tam magnus prebuit testimonium. In his plurimi illius temporis iusti fuere. In his erat ille Centurio qui domino dixit. Non sum dignus ut intres sub tectum meum. Et iterum Gregorius summus ait esse milicie laudem. si quicquid imparatur uiliter. ei obtemperatur. Adeo bellandi officium sine culpa est ut etiam sub rege sacrilego. et pagano. militare recte possit. quicumque catholicus. si tamen non sit contra diuinum man-

datū id qđ p̄cipit vel utrū sit: etū nō ē: vt diffus⁹ ostra manich
eos. Augusti⁹ deducit. Hic igit⁹ amici. et oſbules plurib⁹ ad
me v̄bis r̄ferebāt: vt milicie armisq; exercicio operā dare. Ad-
debāt qm̄ p̄geitores et sāguie diūctos hāc viuendi addicionē se-
cutus nō ignorabam.

Ca. x. de milicie laboib⁹: onerib⁹ atq; icōmodis eiusdē vite mi-
litaris ac exercitu armoz. et de picul⁹ h⁹ stat⁹. et de causis qb⁹
hoc exercitiū disuadetur:

Surgit m̄r nō pigra his audite: et vite h⁹ militaris et
armoz exercitiū dāna: inōmoda atq; picula achi armis
ip̄is expta: eisq; reb⁹ trita fuisset: his suasiōib⁹ r̄colebat

Milicie sectatores ac arma tenētes. qđ milicie: qđ armoz offi-
ciū sit: ac qđ sua p̄fessio postulat aīo gerere et p̄sare debet. Si
qđē miles p̄mo sāmēta atq; p̄fessiois: sibi maximū onus incū-
bere videbit. vt r̄p. tueat⁹: iniurias arceat. Et cū ap̄lo otentus.
stipēdis suis. neminē deuiat. Nec ē ei⁹ p̄fessio. hoc officiū. q
si ab eo r̄cte gerūt: magna sūt laude et glia digna. Si vero ea
nō gesserit miles: proculdubio dedecorat illa oīa. q sūt vl officio
militis: vl ei⁹ p̄fessiois onera. Cū igit⁹ tutādi vt dixi officiū militis
sit: nichil tā turpe: nil tā i tollerabile: nil tā p̄nicōsū: qz si ipse. q
defensionis nomē habet: vix atq; iniuriā afferat ciuib⁹: vt vnde
salus expectat⁹. inde scel⁹ nascat⁹. A ceteris nāq; hominib⁹ il-
late aduersus ciues iniurie: detestabiles admoduz sūt. a milite
vero si inferantur. scelera impia atq; funesta sacrilegia sūt. et vt
paucis videāt⁹. quātū nefas sit pauperes a militib⁹ impugnari
Hinc intelligi debet. quia si imopes debilesq; miles ipse despi-
ciat. nec alijs impugnātib⁹ resistat. merito proditiōis nomē i-
currit. Quis enī dubitat. quin proditor flagiciosus ille sit. q rez
custodie fideiq; sue commissam hostib⁹ patefecit. aut feri⁹ ipse
disrupit. Milites ergo ciuiū inopūq; custodes. nō soluz officio
s̄ fide. sed sāmēto s̄ vi atq; natura professionis ad hoc vnuz
agēduz. p̄ncipaliter ostituti noscūt⁹. Si ergo pauperū ciuiuz
q tutamez pretermittūt. quos potius ip̄i sacrilegio expilat co-
natu. summa proculdubio proditiō existimanda est. sed tanto
infirmius facinus erit. si per se ciues impugnēt que omnia an

a militib⁹ armigerisq; nri tps obfuent. Facile lib⁹ agnofce. E⁹
dē vſū ē ad ſtraria modernoz ſtudiū militū. Studēt nāq; cui
noceāt. cui vī & iniuriā afferāt. & q̄ ſūt plane officio ſuo aduer
ſa. ea exercēt. ipune. Nec ſūt otētū miliciā dedecoraē atq; feda
re. ſ; p̄mire ei⁹ videlicet naturāq; vidēt. Oblunſcūt ſi qdē ſue
p̄feſſiois. Ad id ſolū tēdūt. vt ſatē diuiciāz habeāt. ſtudiūz lu
crificiēdi captent. mercaturā deniq; exercēt. q̄ i eis ſordida at
q; deformis ē. q̄ nō ſolū mercādo aut lucrificiēdi grā negoci
ando. q̄ſi qdā apoſtate a ſua religione cenſēt. ſ; quodāmō deſer
tores atq; trāſfuge vidēt. q; r̄pudiata r̄ligiōe: turbe ſe imiſcēt
ac pecūie q̄ſtui intēdūt. Taceo ſordidiora plerūq; ab eis ex p̄
ta ſpendia Taceo locādīq; publica vectigalia paſſim eos aſſu
mere. ceteraq; vilia officia exercere. Taceo i nūdīs tabellaz
rios atq; nūmularios inuerecūde plerūq; oſtitutos fore. q̄ tā p̄
claz exercitiūz iſamare & peit⁹ deturpare nō verēt. adeo vt
idigne falſoq; iſignia militaria geſtent. & mitorē auri qd defer
re eoz dignitas iubet. ſordido q̄ſtu cōm̄nari nō pudet. Quis
igit⁹ ad h̄ exercitiū aspirabit. i quo nō n̄ nomen oī nudatū effec
tu p̄chdolor r̄māht. Sz h̄ parua cuiſbet ituenti videbuntur. ſi
crudeliōra qdā alia otemptat. Et i p̄mis illud Scipioni⁹ oc
currit qd militari volentib⁹ dicē ſolit⁹ erat. q; pauca vnicuiq;
miliciā deſideranti viſa ſūt vite mala. n̄ miliciā addiderit. q̄ i qe
tū ſēp vī iſgloriā. vel p̄iculo expoſitū: aut cōtemtū deditū eſ
ſe oportet. Adde qd aplūs ait: q; vita n̄a milicia eſt ſup̄fram.
Hāc igit⁹ cuz naſcēdo p̄fiteam̄. qd alia noue milicie p̄feſſione
opus eſt. Nā ibi fortiffimū corp⁹ ferro armat⁹ hic anim⁹ con
tra dolos. liguā. vſucias & fraudes p̄muniri debet. Meſcio igit
tur qd armari exteri⁹ iuuat. cū intus in anima bellūz ſit. Nec il
lud diffiteor. q; plurimos milicia ad āplas opes. ſ; & ad ſūmos
honoris ſtatus prouehit. Sed n̄ fallor lōge plures ad inopiā
ad carceres. ad ſeruitutez. ad violentā ſubitamq; morte⁹ eodē
tramite perueniunt. Nam vt laureatus inquit poeta Exquo q̄s
profiteri miliciā animūz habuit. niſi dehoneſtare arma volu
erit: ſemper animaz in manu paritura⁹ habeat necelle eſt. Cor
pus vero ſi non dicam in periculo eſſe: ſed ipſūz quoq; periculūz

in corpore. Semp. n. aures militis vt Vegetius ait vox illa re-
gia intonat. disce ferire: itrepide mori Et rursus breue h. horrē
dū militi p. vbiū ē. v. occides v. occideris i hoc omne pelaruz
gū? milicie v. stat. Adde rursus ad disuasiōez h. vite militaris:
q. sup. tetigi? i octauo ca. cū de nobilitate egim?. Has igit. pie
mris iunctas racōes stēplās. a seculariū milicie armorūq. exer-
cicio alienū me reddere ocepī. Sz illico affiniū amicoꝝq. tur-
ba carne et sāguīe. vt arbitror ruelātib. ad r. liquū militādī ge-
n. inermē: acerbe gūitq. vrgere visi sūt. Cū. n. vt dicebāt mag-
nā etate ptē ēca hūam iuris disciplinā expēderi. o. gruuz q. mmo
debitū videbat. vt q. in theorica p. fecerī: ad praxi deducere
et q. studio ipo attigerā. iā mundus ipe aspiciat. Dicebant. n. q.
hūs expiēcia. seu opacōez vt pbūs iqt eciā hī arte magis laus-
dat. magis eciā p. ficit i opando. q. hūs artes hī expiēcia. Vt
igit. i ea v. alia viuēdi arte vtili? agerē. necesse erat vxorē du-
cere. q. firmat hoīes i vnoquoq. viuēdi mō. et discurrendi p. or-
bē occasiōes tollit. Quare ad eā coniugalē vitā i. frascripte p. suasis
omib. omonebāt.

Antiquus Ca. xj. de vita et statu coniugali i sācto et imaculato m. mōis et
necessitate vtilitate. laudib. et p. rogatiuis vite coniugal. sup. alia
viuēdi genera.

De cōiugalis stat. quā sāct. quā imaculat. atq. neces-
sari. existat. nemo ē q. nesciat. n. q. se hoīem ac ex viro et
Feia natū ignorat. Hic vite inocētissime stat. p. cipue iu-
uenib. admodū expedit. ne alienis illicitisq. libidimib. misceā-
tur. et bonis castisq. coniug. fructib. p. fruāt. Hic stat. coniugal.
necessari. fuit ad o. suacōem spēi hūane. nā trib. euidentissimis
et necessariis causis fuit institut. Primo p. prolis generati-
one. vt habeat esse naturale. Itē vt possit nocua obuiare. rur-
sus vt habeat esse vigoratū vt possit p. les subsistere. et tādē va-
leat sibi similē generare. Secūdo p. o. cupiscēcie refrenationē
Tercio p. viri glorificacōez. q. vt inquit aplūs mulier est glo-
ria viri. quia deus dedit homini adiutoriū. Feiam. non ad car-
nalem cōcupiscēciam. sed vt haberet gloriam de Feia. euz eum
imitatur i. sanctitate. et prolē ex ea generet quē gloriam. deo

p̄stet. et sit ad gloriā viri q̄ gloriat̄ et q̄dāmō p̄petuat̄ ī filio:
q̄ ē ei⁹ imago. Ex q̄b⁹ facile agnoscat̄ q̄ h̄ btā coniugal̄ vita pro
aliquo tpe magis expediēs et necessaria videt̄. q̄z ot̄mēcia si-
ue v̄gitas et ideo p̄eligēda q̄ res agit. vt eo euētū lōge meli⁹ sit
vacare coniugali copule q̄z ot̄mēcie. videlicet eo tpe quo multipli-
cacio ḡnis hūmāni p̄ necessaria fuit. vt impleret̄ numerus electo-
rū q̄admodū ī fili videri libz. Nā teste ph̄io ī topicis ph̄ari sim-
pliciter meli⁹ ē q̄z ditari. Verūt̄n̄ indigēti necessarijs. meli⁹ ē di-
tari q̄z philosophari. et p̄ tpe ī p̄eligēdū scdm̄ thō. Rursus ad
hāc coniugalē vitā pluriā et p̄tī tria iducere et icliare hōies vidē-
tur scilicet natura. r̄ctarō. et gr̄a. Natura q̄dē. q̄z p̄t̄ plē et natu-
ralē auūditatē. q̄suādī sp̄z. et p̄petuādī seipm̄ p̄ filios. Demū
r̄ctarō q̄ icliat̄ coniūx ad suādū fidē coniugi. demq̄z gr̄a videlicet
sac̄m̄ti. Hāc igit̄ viuendī formā beatā et glōsā fore: null⁹ sane
mētē ignorat. C⁹ stat⁹ necessitas. vtilitas et sac̄tionia. ex multis
colligi p̄nt. q̄ p̄cipue ex decē eiusdē stat⁹ exell̄is laudib⁹ et miri-
ficis p̄conijs. Prima igit̄ ei⁹ exellēcia instituentis est exell̄a auc-
toitas. Nec. n̄ istū sac̄tissimū ordīez aut aug⁹. aut hieronimus:
aut monachoz p̄r b̄ndict⁹ q̄ de⁹ ipe ore factoz instituit. Se-
cūdū p̄comiū ex loci p̄rogatīa pendet. cū ī paradiso institutū rec-
ta fide credā⁹ paradiso inq̄z freno et celesti. q̄z vt sac̄ti tractato-
res aiūt. missō sopore. Adā rapt⁹ ē ī spū. et ut aiūt curie celesti
int̄ fuisse credit̄: ibiq̄z v̄tutes tāti sac̄menti plene agnouit. De-
m̄q̄z sc̄ia dignitas erat videlicet institucōis ei⁹ aīq̄tas. Quarta
exellencia ē v̄nitas duoꝝ ī vno corpe q̄ scriptū est. erūt duo ī
carne vna. Quinta t̄pis exellencia q̄ ī statu īnocencie: q̄ndo nec
p̄tī quis rubigo īniciū sūpserat. Sexta dignitas ex eo colligit̄-
tur. q̄ hūc solū ordīez tāq̄z īmaculatū. de⁹ ipe saluū fecit īdig-
nacōis atq̄ diluuii tpe q̄ fornicatoēs om̄es v̄fusq̄ sex⁹ et̄no a
q̄rū voragīe deleuit. Septio glōsā v̄gīez de⁹ delegit hūc ordi-
nez assumere. q̄zq̄z v̄gitatez vouisset. m̄rimoniū vez sac̄mētum n̄
respuit. Nec puū videt̄ p̄comiū m̄rimoniū. cū dei fili⁹ tamdiu
distulit carnem suscipere humanam. quousq̄ v̄go beata sub ma-
trimōio foret legitime constituta. Octaua dignitas cōiugal̄is
ex eo constat q̄ xp̄us hoc matrimonij sacramentum non modo

sua p̄fēcia. s̄ miraclo illustrat. vt. Iohānes r̄fert euāgelista. Mo-
na exellēcia patet q̄ ex eo vniuersa fit p̄pagatio hūani ḡnis Qui
nimo vt iqt̄ Hieronim⁹ oītra. Vigilāciū. si v̄gītas laudat̄. cur
matrimoniū nō vehemēt̄ amat̄. ex q̄b⁹ v̄gīes p̄creant̄. Deci-
mū Aliud m̄rimoniū p̄comiū nō iferi⁹ alijs oīb⁹ videt̄ q̄ caris
copula q̄ in illa mortalē ḡnat culpaz ei⁹ v̄tute nedū a p̄cto imur-
mis. q̄nimo p̄lezq; meritoria efficit̄. Adde: q̄ m̄rimoniū nō so-
lū m̄dm s̄ padisū replet vt inqt̄ ābroh⁹. p̄ q̄d scelera pena ifini-
ta. incest⁹. multa demiq; scelera vitāt̄. et igēcia bona q̄rūt̄. Ex
his igit̄. attimētes. me ad coniugales vitā cogere q̄d amodo cor-
nabantur.

Ca. xij. de onerib⁹ et iomodis. et laboib⁹ plimis vite coniugal̄ et
de cāis p̄p̄ q̄s n̄ expedit vxorē ducē.

Luctuabat vbiq; ai⁹. s̄ ad me ve v̄sus pie m̄ris d̄siliū pe-
tituros accessi an igit̄ vxorē ducere v̄sulebā. Illa v̄eo q̄
vt sepe postea r̄tulit. diuturnas p̄ me lacrias et vota su-
a altissimo dederat. vt i suā me sortē traheret. tāq; rabida q̄daz
leena lōge oītrariū suadebat. q̄nimo ne icaut⁹. tā immimēs nau-
fragiū subire pie rogabat. atq; seuerē d̄monēbat. Dicebat enī
mariti nomē licet dulce plimis tñ erūmis fore r̄fertū. Quis. n̄
inqt̄ onera m̄rimoniū facile ferre potest. Quis q̄rūdaz vxorē i/
solēcias. Quis p̄pas: q̄ si paupes sūt facile ab hōib⁹ oītēnūtur
Si diuites. dotes eas rūdas. ḡn⁹ isolentes forma vero suspec-
tas reddit. deformitas q̄ reddit inuisas. Quaz lingua vt p̄du-
thare⁹ voluit m̄l p̄micōh⁹. q̄z audacia. m̄l p̄digioh⁹. q̄z i p̄bis-
tate m̄l iereq̄bili⁹ cogitari p̄ōt. q̄ iurgis et oītecōib⁹ obtūdunt
viros. Sēp. n̄. q̄rūt̄. sp̄ exprobrāt. sēp i h̄diāt̄. Et vt Catho-
dicebat. quos d̄iur diligit. illa odit. Eis. n̄. cū cetera desūt. nū-
q̄ tñ lacrie. gemit⁹ atq; suspiria vt faustis suis fiat sat. ornamē-
toz vero ābicōe adeo ardēt. vt cūctas opes labefactent. mise-
rosq; cogūt. maritos inq̄stus. m̄dira p̄dire scelera. Et q̄ picu-
losh⁹ ē oīm. q̄ vxorē duxit. cū aplō q̄ m̄di sūt cogitat. et effemīa/
tos viroz aīos. et ab oī speclacōe r̄ddūt p̄it⁹ aliēos. Taceo tā-
de q̄ imāitos fraudes exēcēt. q̄ filacōes. q̄ p̄dicōes. q̄ p̄lez
q̄ suppositos p̄t⁹. q̄t mētitas enufcōs. q̄t aliēi sēmis susceptas

messes. Et ut facete et ppulere qdā sapiēs dicebat: et ridiculuz
magis ē. lugēt postea innocētes mariti. has sibi extīctas vro
res laudant. p̄dicāt ī vrbib⁹ q̄si pudicas q̄ruz ipudiciā corda
eoz vulnerāt. Cogūt q̄ hōris nō p̄dendi grā rēte mētiri. Qd
si dotē āplā q̄s cū vxore alleq̄t: tāto sup̄bior efficit. Duo ēte
sup̄bie stimuli sūt cōlib⁹ vxoris: forma et dos. Mulier enī bene
dotata. mariti dñā. vxor nō ē. nīl sibi illicitū putat. q̄ suas opes
quotidie mariti opat egestati. et q̄ a viro pascit. dñāz se putat.
nō sociā. Vñ rēte dicebat qdā sapiēs. q̄ vnde dos īgredit: ī
de libertas. īde verecūdia. īde obediēcia egredit. Ligurg⁹
enī rēte leges fecit: vt mulieres īdotate nuberent. ne pecunie
poci⁹ q̄z vxores eligerēt. At si pauperē q̄s vxorē ducit nō vñ
us diei s̄ totius vite hospitē forte hostē opat: Et vt paucis mul
ta cōphendā. q̄ vxorē ducit cū ap̄lo cogitat q̄ mūdi sunt. et quō
vxori op̄placeat: cui dū q̄s placet. sibi atq̄ alijs displiceat. īmū
lūq̄ sit op̄oxtet. Ecōt q̄ ī vxore ē aptior efficit ad ea q̄ dei sūt
Vnde. Augusti⁹ cū ī soliloq̄is nō tā sibi q̄z nob̄ loq̄ret. Nich
il enī īqt sc̄cio qd magis deiciat aimū virilez: q̄z blādīmta feie
corp̄m q̄ ille otact⁹. ī quo vxor h̄ri nō pōt. Hic hugo de s̄cto
victore. Nō ē vxor ducēda viro sapiēti et lris dedito. Primo
q̄ studiū savie īpedit. nec pōt q̄s libris et vxori p̄f̄ suire. Des
mū multa sūt q̄ matronaz vsib⁹ necessaria sūt. Alteri⁹. n. amo
rē. suū suspicat⁹ odiū. Rursus attēde q̄ nulla ē vrois electō: s̄ q̄
lis aduenerit tal̄ ē ducēda. si iracūda. si fatūa. si deformis. si su
p̄ba. si fetida et cūq̄ vien ē. post nupcias disci⁹. eq⁹. afm⁹. cais
et vilissima mācipia pri⁹ p̄bāt. Et itez idē: Hugo. nō est q̄eta
vita hōis. q̄z īq̄etat vxoris suspicō: sollicitat acillaz sūpt⁹ cōtur
bat filioz pūstas. Qui igit̄ prudēs est. vitabit ea oīa p̄mpta
picla. q̄ ex nupciali vita pueire solēt. Et licz fatendum sit teste.
Augustio q̄ act⁹ diugal bon⁹ sit: cōtinentia tñ melior. Habet
enī stat⁹ cōtinentiū sup̄ statū diugalem sex coronas p̄minencie
Primo quia cōtīnens habet maiorem dignitatem. pro eo q̄
per cōtinentiam homines assimīlantur angelis. Secundo ma
iorem puritatem. trahitur enī spūs p̄ actū diugalem ad immū
diciā carnis et efficit̄ quasi caro: Tercio h̄z maiorem libertatez

q̄ vir nō h̄z potestātē sui corp̄is. s̄ v̄ro is. et euerſo. sc̄dm aplm
Quarto h̄z maiorē vtilitatē. q̄ q̄ v̄rorē h̄z solicit⁹ erit. quō place
at v̄rori. q̄re diuisus ē. Quinto h̄z maiorē s̄ctitatē q̄ cōiugati tri
bulacōez carnis h̄nt. et īpulhōez maiorē q̄z non cōiugati. Sexto
h̄nt maiorē vtilitatē q̄ mai⁹ p̄m̄i⁹ et maior fruct⁹ sibi debet.
Merito igit⁹ sapiens vir d̄m̄eciū s̄ctissimū statū p̄elegit. Que
oīa attendētes sapiētes. ac hūani iuris īt̄ p̄tes. nō īsulse cōi
gio carnali spūale d̄nubiū p̄tulere. vt videre libz ī statu d̄m̄en
ciū et eoꝝ q̄ ī ordīe ecclesiastico ī hac terrena vīta militāt.
vt tādēz ī sup̄nis triūphēt. Aiūt. n. idipm spūale cōiugūz nō so
lū digni⁹ esse q̄z carnale. s̄ hōrabilī⁹ atq; fecūdi⁹. s̄ et securius
et forci⁹. His itaq; audīt. q̄ppe a m̄re p̄stiz cū fletib⁹ expositis.
Decreui a cōiugio paulis p̄ subsistere. Vex attimētes et aīci si pro
tūc m̄rimoni onera subire nō placebat. ad publica me saltem
trāsferrez officia. Et p̄stīm adiudicādū p̄p̄los p̄sīdendū vrbib⁹
his suasiōib⁹ cōmonebat.

Capitu. xiiij. de mgr̄atu iudiciū. et de officio et munere iudicādū
p̄p̄los et p̄sīdendū ciuitatib⁹ et de laudib⁹ h̄mōi officōꝝ et cō
mendacōe talis exerciciū.

Refecture atq; iudicādū mun⁹. quā necessariū vitē hūa
ne. quaz excellens et p̄claz sit exerciciū. et a cūctis mor
talib⁹ honori habituz. nemo est q̄ nesciat. n̄ q̄ legib⁹ sub
iēci recusat. aut alienis iacturis ditari poptat. Vt enī. Hierom
m⁹ ait. n̄ p̄m⁹ homo imāgīez dei ī se peccādo violasset. neq;
quaz homo hominī subiect⁹ esset nec ali⁹ aliū iudicasset. fuisset
enī vnusq̄sq; iudex. Itaq; a p̄ncipio non dicit deus hominī vt p̄
sit hominibus sed dominamini īquit piscib⁹ maris et volatilis
bus celi. ac bestis terre. Idostq; vero peccatū īter homines
īualuit iurgia. rixē. bella et seminaria. discordie crescere cepe
runt. fuit igitur necessarium ad comprimendum īquorūz cu
pidines et uiolencias. vt diuina prouidencia homo hōies iudi
care possit vt quos natura ipsa aut amor ad bonū non prouo
cat. saltem timor hominis coherceat. Et hoc est q̄ alibi ad eun
dē sensū. Augustin⁹ ait. quia cū populi multitudo ab his q̄ ma
iores sūt opprimeretur. expediēs admodū fuit ad aliq̄ sfugēt

virtute et auctoritate prestantem: quod iniurias cohiberet et summa infir-
mis pari equitate coequet legumque transgressores puniret. Qui a
pud quosdam magrat? apud alios prebides alibi pretores hunc pote-
states. omnium vero iudices a iudicando appellati sunt. Et non apud
gentiles plurimum honorabatur de quibus? Valerius ait. quod. Appollo re-
quit? et iustis magistratibus? respondit se nescire. utrum deorum numero. an
hominum aggregari deberent. adeo. non. hoc exercitium illustre apud eos
fuit. ut id omni potentatui preferretur. Quid. non. teste. Cicerone prelati?
dignus? quod inter mortales exercitium excogitari potest. quod unum hominum in
republica. respiri. quod omnium utilitati seruiat. quod omnia pro suis. sua pro omni-
bus? habeat. quod velit et sciat personam civitatis gerere. dignitatem. decus su-
stineret. legesque obsequare. iura tueri atque exequi. postremo cuncta que
ad rempublicam. pertinet fidei sue commissam meminisse. Magistrat? siquidem atque
ius dicendi prestantes habentes. non modo terrenorum principum aut popu-
lorum. sed immortalis dei auctoritate. et vice funguntur. Est. non. latissima
eorum potestas et iurisdictio. veluti que vite filii et necis hominum dominum pe-
nit? constituti sunt. Hic apud dicebat: quod me iudicat dominus est. Hi ergo iu-
dices atque provinciarum potestates atque rectores: cum recte agunt:
deo pater et hominibus acceptissimi sunt. Scriptum est enim. Beati
qui iudicium faciunt: et iusticiam in omni tempore. Et iterum per sapientem. qui
custodit et iudicat iusticiam. ipse exaltabitur. Nec modo in eterna
vita eorum exaltatio erit. sed in hoc seculo sublimatur. De quo per eundem
sapientem dicitur. iusticia eleuat egenum. Unde et nostrum prebitor? Ma-
gna est inquit laus recte iudicantis. qui sic nocere civibus? nescit: ita prodes-
se omnibus? novit: alius. non. prestat censuram iusticie: alius bonitate ius-
dici sine personarum acceptioe suscipit: non infirmat iusticiam avaricie
flamma. nec studet auferre alii. quod cupiat. Et subdit hi sunt veri
iudices. qui sic de iusto iudicio ditari non appetunt: sic et no premio
coronantur. Demum vero iudices si locupletes fieri possunt: id quoniam
facile eis sit. neque abigit. Nam qui civili auctoritate et potentatu fungun-
tur: pro tempore spendio longas consuevere congregare divitias

Capitulum. xiiij. de oneribus et laboribus et incomodis pre-
fecture: et iudicature et presencie in populis: et de periculis hu-
iusmodi exercitii.

Sed post huius exercitii laudes. videlicet iudicandi et pre
sidentis horez tatope commendatū. ilico mē bona illi? sta/
tus p̄mencia onera. atq; apta picula enarrabat. q̄ tot
sūt vt vix enarrari q̄ant. In p̄misq; veiebat i mentē qđ scriptuz
sepe audierat. Noli Fieri iudex: n̄ vtute valeas rūpe iniquitatem
Qui se igit̄ talē extimat van? ē aut temerari? demq; int̄ cetera
quorū picula iudicantē omittat̄. q̄ oīa vl̄ altez vitare difficult̄
q̄sq; mortaliū potest p̄mū h̄q̄dez piculū ex eo marie immet. q̄a
plerūq; ex causaz multitudie defect? accidit. solite discutiōis
qđ vtiq; piculū cauēs. Beat? iob dicebat. Causā q̄z nesciebat. di
ligētissime iuestigabam. Sup quo Brego. ad p̄ferendas fias
videam? ne vnq; p̄cipites sim? ne temere indiscussa iudicem?
et q̄libet audita mala statim moueāt. Scdm iudicis piculū seq̄t̄
affect? videlicet atq; mordiata passio. q̄ tato cerci? eos omittat̄
q̄nto difficili? ab eo sepan̄t. Vnde augustin? q̄si p̄ quodam mi
raculo narrat. Alipii collegā suuz. nullo affectu odio timore
atq; p̄mio iusticiāz subuertisse. Terciū iudicis piculū parat̄ ex
obliq; intencōe. aut iniusto animo. Vnde scriptū est. qđ iustū ē
iusticie exeq̄ris. q̄si dicere velit. nō ē satis iudici iusta decernere.
h̄ necesse ē si piculū vitare cupit. vt iusta iuste decernat. id est
recto aīo agat ea q̄ leges iubent. Narrat h̄q̄dez Gregori? quē
daz s̄ctuz virum vidisse iudicez. q̄ agnouerat in locis teterris
mis magno pōdere ferri ligatū. a quo cū q̄reret. qđ naz h̄ ess̄
Responsū ē qz eo solo ea paciebat. qz cū iudex esset. h̄q̄d pene
atq; vindicte etiā scdm leges alicui viues inferebat. pl? tñ cru
delitate desiderio q̄z publico zelo mouebat. Quartū piculū iu
dices continue temptat donoz. videlicet a munerum cupidi
tas. Quis enī ille est. de quo vere dicere possum? q̄ discutit ma
n? suas ab omni munere. hic in excelsis habitabit. Ea h̄q̄dem
picula tato iudicib? promciōra sūt. q̄nto difficili? euitat̄. Vn
de p̄fidor?. Multi tribunal ascendūt. h̄ rari iudices inueniūtuz
q̄ p̄los legū moderamie rgāt Et si cetera ad h̄ vitādū piculū p̄
suasioni desint. id petrarche occurrebat. qz iudex ipe p̄loz. ho
norato qđā exilio dānat̄. dū ocū domesticū cū ex̄na sollicitu
die pmutat̄. Amāe ēte a turbida iudiciū sois ē. h̄nt. n. domū

comoda iusticiā

nō modo munerib⁹ aptā. s; a litib⁹. silēcio vacuā. querimonij⁹
plenā. iurgisq; r̄fertā. Quicqd̄ lāgudū. Quicqd̄ egrotū i pūm
cie seu ciuitate viscerib⁹ latet totū sibi tractandū curādūq; r̄ sua
t̄. Vnde plaut⁹ ille comic⁹ duz admodū op⁹ dicebat. mltos
corrigere qd̄ hic patet. q; sese corrigāt paucissim. Adde illud.
Plutarchi p̄elaz exēplū. q; cū iuder eligeret. r̄nuīt. dicens
q̄re sic iudicabo. q̄si statī ab alijs iudicād⁹. nec modo ab hōib⁹
iuder ipe iudicat. Quippe. n. i q̄tori⁹ populi oculi vtunt̄. sed
duri⁹ a deo sūmo oīm iudice iudicari timet. dicente scriptura.
Iudiciū durissimū his q; p̄sūt. Postremo pudor ē. q; iudiciis
a mgratib⁹ pudor null⁹ sit his. p̄elle. q̄b⁹ subesse. digni⁹ fuēat
Cū igit̄ talia docta m̄ r̄coleret. omnē iudicādī ambitū manu q;
dā ab aīo erūpe visa ē. S; dū iudicādī tribunalia tāto pere ab
horrere. ad cetera reip. hōesta a publicata munera d̄descēdes
re. a p̄sertim officiū sūlū. ciuitatū q̄s appellā⁹ rectores tribu
les ipi his suahōib⁹ hortabāt̄.

Capitulū xv. de exercicio a officio siliarioz. p̄ncipū a vrbū a
pūnciaz a de vtilitate. laudib⁹ a p̄conijs huiusmodi viuēdi

Agna sp̄ reip. sūlēdi autoitas. fuit. Cōsules. n. siue cō
siliarij a sūlēdo r̄cte dicti sūt. quoz puidēcia resp. r̄gi
tur. eozq; siliio aduersa ciuitate pellūt̄ q̄es eius atq;
trāq̄llitas eoz studio. a idustria cōpatur. Estq; ei⁹ ḡnis officiū
ipm. vt altissimo deo stīnuū obseqū a reip. p̄sidiū afferat. Vñ
Augustin⁹. de v̄bis d̄m. nec vtiq; rep. gerere criosus ē. S; tūc
demū illicitū ē. si vt diuicias p̄uatas augeas rep. ad mīstras. vt
enī iqt̄ phūs nil tā vtile ē ciuitatib⁹ a r̄gmis. q̄ studiosoru; h̄re
silia. Quoz officiū vt ait Tuli⁹. ē vtilitatez ciuiū sic tueri. vt q̄
qd̄ agāt. ad rep. r̄ferāt obliti s̄modoꝝ p̄poz. Quid. n. ē dig
m⁹. qd̄ reip. vtili⁹. qd̄ deo accepti⁹. q̄ rep. pacatā q̄etāq; tene
re a siliio p̄lezq; explere. qd̄ armis a multoz cedib⁹ effici n̄
possit. Nā vt inqt̄. Tuli⁹. n̄ virib⁹ aut velocitatib⁹. aut scelerita
te corpis. res magne gerūtur. s; consilio a autoritate a sciēcia
p̄sidiencium. Consiliarij enī rez publicaz plus agunt. q̄ q;
corpa iaculis hostiū exponūt. Similes enī sūt gubernatorib⁹

in nauis: q̄ lōge pl⁹ agūt. naues dirigēdo q̄ ceteri aut nauigā. aut pugnādo. Vñ a mbell⁹ paz possunt arma ubi nō ē cōsiliū. vt ait. Tuli⁹. Idhī. n. a cōsilio vigētes: pl⁹ cōsilio i bello paceq̄ egerūt. cō armis. Vñ sapiēs ait. Cū disposiciōe cōsiliū int⁹ bellū. a erit sal⁹ ubi multa cōsilia. Alexanderū q̄dē eo potissimū. tā igētes victorias obtinuisse legim⁹. q̄ cōsiliarijs bonis cuncta agebat vt inq̄t. Trog⁹ pōpei⁹. Et p̄terea cōsiliarij p̄ncipū. nec nō cōsules a rētores puinciarū vrbū magno sp̄ hōri fuere. a p̄s patrie rēte ab ātiq̄s appellabāt. Ad h̄ itaq̄ exerciciū. a viuen dīformā aīci a cōtribules his a pl̄imis p̄suasiōib⁹ me trahere moliebant. Addebāt p̄terea hūc viuedi modū geitorē meuz veluti hōestū a sine crimie delegisse. Nec erat incōueniēs filiū laudata honestaq̄ patris exercicia ac vestigia imitari

Capitulū. xvi. de laborib⁹. onerib⁹ a in modis cōsulū siue cōsiliariorū a rētorū. vrbū a puinciarū. a depicul⁹ huius status.

Sc Ed vir amici vba fmierāt. q̄ officiū cōsulēdi in ciuitatib⁹ tātope collaudabāt. et ecce m̄ auxia occurrit a pl̄ima nedū onera. s̄ ismoda a picula h⁹ vite a exerciciū p̄r dētissime recolebat. Sz int⁹ cetera id cathonis cōmemorabat. qm̄ difficilimū ē quēpiā sic reip. cōsulere vt p̄hit fil⁹ a placet. sed lōge difficili⁹ ē: vt sit ei i vbo veritas. i cōsilio fides. i cōmissis filē. cui⁹ iūmpando suauitas. a tādeq̄ euētū nō vt⁹ s̄ fortūa moderabit. itez illud Platois i rep. occurrebat Idarua inq̄t ciuitas egre regit. Magne vero vrbes difficiles regimīne existūt Quare q̄ ad h⁹ mōi ministeriū suspirēt. necesse ē illud lactāciū fateāt. paz ē inq̄t nob domesticarū curarū. q̄ publicas adoptā demiq̄ q̄s putat cōsules ipos vl cōsiliarios a principib⁹ vel populis amari. quos poti⁹ grāuāt quā iuuāt. Quod si extrinsec⁹ honorari a populo cernam⁹. labijs credo. cor autē singulorū ciuiū longe est ab eis. a pauperū presertim. quos durissimis exactionib⁹ deuorāt. Sed et si a populo pro aliquo tēpe amari coliq̄ eos videamus. in mente veniat. quis populo scipi. omibus carior fuit. Quis camillo. Quis rutilio et. Metello

Scilicet cōsulum

Quis salamone greco. Quis hamibile Quis Ligurgo ad quos
 amor ingēs atq; ardēs. Feruor fuit plaris. Sz illico i odiū. in
 otēptū vsus ē. Quoz illa fuere p̄mia fori videlicet labor. iniuri/
 a accusatio. mors. exiliū. Carceres. Sz ēte id Catonis p̄laē dic
 tū ē. qz inē ea q̄ p̄spera Fortūa largiri visa ē. mltā pestilēs tāq;
 iostās. qz p̄li fauor. cui? ad posterōs fūesta hereditas ē. Ad
 de. qz cū ad h? mōi cōsulēdi mīm? nō n̄ iurifurādi sacmēto acce
 dāt cōsiliarij et rētores toties degerare vidēt? quociēs senatū in
 grediūt. Rursus cū iurta. Ciceronē eos q̄ de rep. cōsultāt ab a
 more ab odio. ab ira. a timōe. liberos esse oportet. Vir aut ra
 ro cōtingit cōsiliarios vrbiū et rētores. ab his passionib? fieri ali
 enos. Deiq; qz vtilēs i cōsulēdo reip. existāt. tristis ille euēt? de
 m̄rat. qz resp. plurimū eoz crudelissimo aut inertissimo cōsultatu
 indies paupior. illi vero diciores euadūt. Nec alijs op? ē testi
 monijs. p̄t id qd̄ infauis atq; ifelicib? n̄ris dieb? cernim? qz
 ea ip̄a cōsulēdi officia atq; gubnādi rep. munera. nō vt olim iuic
 tis delata videm?. Sz poci? a sollicitatibus ablata. Et qd̄ maiori
 merore refert? ea ip̄a officia q̄b? paupes opprimūt. nō puo p̄
 cio emūt. Difficile nāq; et prax itueni. vt q̄ magno exoptāt
 affectu et lōgo q̄rūt labore. liberalit̄ ip̄edant. Et vt paucis ag
 am. lōge difficili? erit. vtq; multo cōpant? auro. sine auro reddā
 tur. Hñ ḡ nō tā cōsulūt qz cōsumāt nō tā r̄gūt qz p̄mūt. nō tā p̄
 tegūt qz ledūt. defēdūt vt ip̄i iqueūt rep. Sz fateor ab alijs et
 nō sp̄. Sz a seip̄is mīme. veluti q̄ ciuib? ḡuissimas ip̄onūt collec
 tas. nō in rep. exoluēdas. Sz sibi imburseādas. Hñ cōsules dicūt
 a cōsulendo nō reip. Sz sibi. gaudēt cōsiliarij et cōsulis nōie. a cō
 re et effectu plurimū sūt alieni. Paupez domus euertūt. vt suas
 cōstruat miseroz casellas agros atq; p̄dia sub hastāt. vt ip̄i vili/
 us emāt. culpeq; pri? ē q̄ eos in licitacōe vicerit. Nec fili mi in
 q̄t m̄ optia exercicia. studia desideriaq; sūt cōsiliarioz cōsulū at
 q; rectoz pestiferi nostri tporis. ad que tuipse cōspice. si libz
 aspirare. Materna igit? monita adeo visceribus meis infixa fu
 ere. vt ad huiusmodi cōsulēdi mīnisterium nullo pacto aspi
 rarem. Sed illico patruēles. atq; sanguine et amore coniuncti
 sese ingerunt. vt aliud vite genus assumerem. quod vt dicebāt

Perriculum cōsul

*officia soluta
sed longe p̄m
empta*

a cunctis mortalibus virtutibus honoris et glorie cupidis se proptatim est: vi/
delicet tamquam aduocat? proximandi exercicio usari: ad quod his suasio/
nibus? mouebant.

Ca. xvii. de iurisperitis ac de aduocandi et proximandi officio in iudi/
cio et extra: et de laudibus iuridice scire ac necessitate et utilitate huius
scientifici et artificii si exercitum et quomodo supplet natura defectus

P At proximari in causis ac in iuris humanis subtilibus disceptatio/
nibus? usari se laudabile insignemque exercitum fuisse nemo ambigat. Ea enim officia ut salustius ait honestiora apud omnes homines
sunt. quod ingenio quod intellectu quod deique eloquentia ac dicendi suadendi arti/
ficio constat. Sic ergo iuris disciplina honesta sancta et per necessaria vite humane
extitit et ob eam rem omni tempore plurimum fuit commendata Eadem ratione di/
sciplinam ipsam sectantes qui iurisperiti seu consulti appellati sunt. utiliter
ac laudabiliter et necessaria utuntur iuribus? humanis: quod non nisi ad lites in/
ter homines dirimendas: actiones atque ipsarum rerum agenda instituta sunt
Hic iustianus ait. aduocati qui dirimunt ambigua facta causarum. non
minim? prudent humano generi. quod si prius armis? pennes priusque
saluaret. Et alius sapiens magna commendatione dignos eos facit.
quod quod iustum. quod bonum quod equum est: hominibus? persuadet. Est ergo huius exer/
citii honestas atque necessitas admodum manifesta. sed et utilitas pub/
lica manifestior. Quantum vero in eodem nobili exercicio praeuate sit
utilitas. nemo est qui ambigat. Habuit tamen inuidos omni tempore hoc scien/
tificum et honestum exercitum. non nullis. non satis. nec recte in/
telligentibus? visum est leges ipsas. atque legum interpretes. et iurisperitos
causam dare litigantibus. illaque? maxime interire. in quos pulcre. Ci/
cero in eis quos de legibus? edidit libris inuehit. ait enim. Verius
ignorantem legum. occasionem litigantibus? pare. Ignorantes. non. leges.
voluptates et appetitus? suos putant et optant legibus iuuari posse
quare inquit. Cicero cunctos consulunt. an sit lex. quod suo possit
suffragari appetitui aut cupiditati. quo fit ut ipsarum legum ig/
norantia non iurisperiti. viam litigantibus? prestent. Adde aduersus
iurisperitos aliam non minorem emulationem: nonnulli enim
persuasum habent id. quod ex ipso exercicio laudato com/
paratur. improbe atque illicite fore questum. Idane non ita

feciebāt atq; pbi. et sapientes. et nec catholici tractatores. q̄ in
constituendis de minimisq; hōim deſidijs. iudices. testes. et ad/
uocatos aſſiſtere decreuerūt. ſol' tñ iuriſperiti licituz eſſe volue-
rūt. ſuū cōſiliū iuſte vendere potuiſſe. C9 in cetera illa a phō ra-
tio aſſignat. qz iudex ipe et testis. om̄ies ſūt. pſōe. et p vtraq;
pte conſtitute. Aduocat9 vero alterā tñ fouet ptem. a q̄litate ho-
neſteq; ſalariū exigit. h9 p̄terea nobil' ac ſcientifici exercicij ex-
cellencia: ex plurib9 illustrat' effectib9. Eſt enī mortaliū hōim de-
ſideriū vt ad id potiſſimū tendat. eodez phō teſte. vt veritatez
agnoscat. Quare ad ipm i reb9 agibilib9 auidi9 hūana p̄erat i
q̄ſicio. p̄ſertim cū ob eas hōim cupiditates. q̄ a vero. q̄ a iuſto
plezq; diuertere cogūt p̄p' rez hūanū varietates. difficilez
q̄dez veritas ipa et iuſticia agnoſci poteſt. Hic p yſaiāz p̄betā
de hūana iuſticia dicit. tāqm pannus menſtruate vniuerſe iuſti-
cie v̄re. vt hūanaz iuſticiaz difficult' attingi et agnoſci poſſe liqui-
do dem̄raret. Auari9 enī qz iuſti9 hōies lites et iurgia mouent
Quia vt inq̄t ſapiens. de9 fecit hōiez rectū. ipe imiſcuit ſe in-
finit' q̄ſtiōib9. fuit ḡ necelle hūano ḡni iuriſperitos conſtituere.
quoruz industria et expectata iuriſpericia eas in belloz frago-
rib9 q̄ſtiōes deciderent. q̄s hūana puerſaq; auaricia attulit Lau-
dant' igit' plurimū atq; merito diuerſis hōz titulis illustrant'
iuriſpiti. q̄ veritatē aperiūt. et i' hōim cupidies p ſue ſcie cōiec-
turas et r̄gulas q̄d vez. q̄d iuſtū ſit explicāt docent atq; e tene-
bris ad lucez vſq; deducūt. Quoz tāta vis ē vt nō vnqz eas ve-
ritates. q̄s vl' natura. vl' industria. veri9 aſtucia humana: in dā-
num ſil' et penā peccati hūanū ḡnis occultas fecerit. ipi iuriſpi-
ti ſui ingenij ſubtilitate ad reip. q̄tez atq; nr̄am om̄itatez re-
uelent. Plurime ſiq̄dez veritates incognite. plurime iniuſticie
impunitē manerent. ſi iuriſpitoz ceſſaret ſapiencia. et ſua q̄ren-
darū rez. ſtudioſa ſagacitas contemptui. aut nō vſui haberent'.
Demiq; nemo vnqz dubitauit vez et iuſtum multo eſſe meliora
quaz falſum et iniuſtum. Eſſet enim rationi diſſonum. ſi verum a
falſo. iuſtuz ab iniuſto vinceretur. Quod vtiq; funeſtuz in rep.
ſepe accideret. ſi iuriſ conſulti deeſſent. Quoz id precipuius ſtu-
dium eſt: iuſtum ab iniuſto: falſum a vero diſcernant. Rurſus

iudex et testis etc.

q̄z necessariūz hūane reip. h̄ exercitiū fuerit. ex eo patet. qm̄ vt
phūs inq̄t i ethicis Sūt nōnulli hōies pessime q̄dē psuafibiles
q̄ nō facile credūt n̄ ētissima videāt signa. aut fortes hēant psua
fioes. Aduocati igit̄ plurimū sūt omendādi. q̄ vtute scie iuridi
ce ētissimas vl̄ pp̄m̄qs. imo fortissimas psuafioes eliciunt: a illa
iudicib⁹ suadēt. adiuuādā inocenciā. a rep̄mendas pūiendas /
q̄ violēcias a iniusticias Vnde cicero hāc iuris disciplinaz extol
lēs. Hec inq̄t ad oēs res p̄uatas atq; publicas tuendas instituta
ē. Et itez h̄ ars tuta ē h̄ hōesta h̄ illustris q̄ sepe multe resp.
salue facte sūt Demq; vt phūs voluit: oēs artes inuēte noscūt
ad supplēdas hūane nature defect⁹ vt libz exēpli grā vnū insere
re. Natura enī ip̄a lapides ligna atq; ferrū p̄ducit. h̄ minime
domū efficit. q̄re rēte a necessario ars dōificādi inuēta ē. q̄ id /
ip̄m supplet q̄ natura defecit Sili mō natura parens lanā a li
nū. h̄ nō vestes p̄ducit. salūbrif̄ ḡ atq; necessario artes texendi
atq; suēdi inuēte sūt. Natura ḡ q̄q; hōi instrūta loq̄di dedit
nō tñ vtutē f̄buit psuadēdi. Sz arte effectū ē: vt hōies studio
ip̄o atq; mirabili artificio vi q̄dā dicēdi oseq̄nt̄. ocept⁹ videli
cet suos ip̄mere posse audiēciū aīs sic natura mīme dedit hōi vī
discernēdi agruū ab icōgruo. n̄ p̄ ḡmatice sciaz. nec vez a falso
n̄ p̄ dialecticā Licet dederit instrūm̄tū agnoscēdi vez a flo. vid
licet loq̄lā a itellectū. Dportebat ḡ p̄ cōsuacōe hūane vite. a
tollendis in̄t hōies desid̄is. vt nature h̄ defect⁹ suppleret̄ p̄
iurispitos. q̄ ip̄m iustū a rētū iudicib⁹ psuadēt. scdm traditas
legislacōes. a nō unq; iustuz a rētū distinguant: limitent a mo
derent̄. scdm p̄ticulariū casuū occurrēcias a legislatois men
tē. q̄ oīa p̄irent. n̄ iurispiti essēt q̄ ea hōib⁹ suaderēt Et vt pau
cis agam⁹. sūma ē excellēcia h̄ exercicij. quo ip̄a vniuersalia sta
tuta hūana q̄ generalib⁹ atq; indeterminatē v̄bis statuunt̄ lucis
di⁹ intelligūtur Nā p̄ iurispitoz subtilē a ingemiosā applicaci
onē dictaz legū. ad causas p̄ticulares mentē legū interpretā
tur. Et tandem vero p̄ hoc nobile aduocacōis officiū: insones
defendūtur oppressi reuelātur: a vt paucis multa cōphendā⁹
iusticia p̄iret. si deesset qui iusticiam allegaret. Ex quibus facile
cognoscitur quāta sit hui⁹ exercicij honestas. quāta necessitas

quāta deniq; utilitas. Sed vix affiniū et amicoꝝ sollicita istācia
vba finierāt. cū mīr clamitās dicebat illud sapiētis. fili mi si te
lactauerit pētoēs. ne acq̄scas Et tādē aduocatoꝝ vitā ac exēci
ciū eorūq; apta discrimina et picula sequētib; vbis dissuasit.

Ca. xviii. de immodis et onerib; exerciciū iuristarū et arte aduo
cationis i causis et iudicijs. et de piculis h; stat; et mōi viuēdi.
et de dānis q̄ ex illo veniūt reip. et an litigia nutriāt ex aduo
catorū copia et an hūana iusticia. pōt ipleri i iure naturali.

Vrsperitoꝝ eorū p̄serti q̄ forēses causas agūt i iudicio
quos aduocatos v̄l causidicos appellā. q̄ sit dānosum
piculosūq; exerciciū. nemo apti; q̄ aduocat; ipe vnq;
itellerit. Sz et q̄ntū hōib; sit iutile q̄ppe et p̄ciosū nemo recti;
agnouit. q̄ q̄ p̄ ei; ifortunio aduocato idiguit. Cui; exerciciū
dāna. discrimina atq; picula. nō facile enarrari possēt. Ex mul
tis aut paucula q̄dā i mediū adducēda decreuim;. In p̄mis na
turā artis atq; exerciciū cōsiderare oportet. Est enī ei; ḡnis patro
cinacō i causis. q̄ difficile ē aduocato et causidico vnū iuuare.
q̄n alterū ledat. cui pulcre. Ambro. dicere videt; q̄ nō pōt al
teri subuenire. nisi al; ledat. q̄modi; ē neutri iuuare. q̄; quare
alter;. Vnde sup illo vbo ip̄io p̄bes aur̄ liū Augusti; inq̄t. cal
lidi argumētatores. et uirū p̄iti fallaces dū cupiūt ditari. vix p̄
uaricacōis piculū fugiūt otrouerſas accōdesq; causaz. q̄t ip̄sa
iura vtunt. ee vt aduersarios coherceāt. iussioib; legū ad illus
dendos iudices exq̄ſitis exēplis. multiplices intellectus. et ca
uillosas a legibus eliciunt coniecturas. Quid igitur in eis lau
dem non facile inuenio. vendunt enim linguam suam que sp̄ris
tulliancti donum est. Qua de re Augustinus de seip̄so i libro cō
Fessioinum loquens ait. Placuit michi subtrahere ministerium
ligue mee a mundanis loquacitatis mee. ne ceteri mei exemplo
iam non legem domini. sed forensia bella mercarentur. et ex
ore meo arma furori suo accōmodarem. Rursus nō illis puto
allenciendum qui negāt causidicos lites nutrire. sed potius p̄
scindere contendunt: ex ciceronis verbis argumentū sumētes
que recte intellecta eos ledunt Aut. n. eos qui leges ignorant
voluptates et appetit; suos putāt legibus iuari posse. et inde

legū pitos osulunt vt eis dicāt appetit? suos legibus seq̄ posse.
 Sed ea vba q̄d aliud sonare vident? q̄z aduocatos lites ḡng
 nere. Dū voluptuosis et cupidis hōib? suadet legibus posse ex
 plere. q̄ leges ipe vetāt. Quis. n. tā amēs ē. q̄ leges iustas alle-
 rat iurgia nutrire. q̄s dicit cicero i eodē de legib? esse viciorum
 emēdatrices: vtutūq; omēdatrices. Sz ex mēte ciceronis elici
 posse. nō leges s; legib? abutentes q̄ sūt legiste: lites nutrire et
 educare p̄spiciū ē. Quī vt nascāt? lites. spez victorie victis p̄mit-
 tūt. adducētes innuera fallaciaz r̄pagula. et astuciaz obstacu-
 la scdm pollicatū. Quī. n. cec? nō ē. liq̄do videbit. qz non hōim
 negocia. nō cause. nō cōtrouerſie suscitāt aduocatos. q̄mimo vt
 ocul? emim? aduocati ipi causas gignūt. litigia suscitāt. strouet
 has fouēt imo monēt atq; nutriūt. Prebeāt huic veritati testis
 momū ea loca q̄ ēte beata dixerī. vbi si desūt aduocati. ibi cause
 ipa q̄ litigia desūt. vbi vero aduocatoz turba strepit. ibi litigiz
 anfractib? tota ciuitas ardet. nec dom? aliq̄a litigio vacat. Vi-
 di ego i germania vrbes q̄z plurimas populatissimas q̄dē atq;
 optia policia gaudētes. i q̄b? ciuis vn? iurissignat? i decidēdis
 causis peit? inext? .toci? ciuitatē causas breui momēto pacis
 fice et incredibili silēcō t̄miabat. vbi nec assistēcia erat aduocato-
 rū. nec allegacōnū ingeniosa alteracō. Stupētī igit? mibi atq; q̄
 rēti. cur i tāta vrbe tā parue atq; ppauce cause agerent? .q̄ due
 cause erat. q̄ null? ibi aduocat? adesset. R̄nsū tādē ē cū faceto
 modestoq; risu. vltimū esse causā p̄mi. Addebātq; vt ego mibi
 ipi inq̄redo satisfacere. ach apte dixisset. pauculas admodū cau-
 sas iustitiamalib? esse suis. c? rei illa erat rō. qz nullum q̄ eas po-
 neret aduocatū facile admitterbāt. Profecto nō isulū eoꝝ dic-
 tū puto. plurimi q̄dē neq̄q; plerūq; litigarēt. q̄mimo aliq̄d fors-
 san iuste paterēt? n̄ aduocatoz p̄mitas adesset. atq; eoꝝ solici-
 tudo q̄ vincere pollicerēt? Nemo ēte n̄ isan? i armis bellū tē-
 tat. Quippe plurimi salui fuere. qz ill? arma defuere. et lōge plu-
 res p̄ire armoz fiducia. q̄z penuria. Tolle. n. frenetico arma.
 p̄stabis et vitā. tolle cupidis litigadi mīstros. sil? tolles et lites.
 Cupit. n. oīs artifer vt phūs i ethicis voluit. sua laudae opa sil?
 et dilatare Sic poeta sua poemata laudat a cūctis r̄cipi optat

germania a pnat.

non est dimittitur.

vidi eae de iseb.

consul. (separat) ambo

tantum cas ventilay

imbis viij erat itale

ne tantū totius germe

Sic Faber vt inq̃t. Hieronim⁹. sua Fabrilis tractat. studetq; sū
ope vt tot⁹ orbis ea indigeat. Citharista deniq; om̃es exoptat
dies esse faustos atq; solēnes. Armorū et machinarū artifex.
nuptiarū aut pacis tpa infesta h̃z. et gñalif de pace nō cogitat
q̃ cū bello luerať. Nec alif agit aduocat⁹. alienas cupit stro-
uerhas p̃pinq̃uorū et causas exagitat. q̃ suas nō litigat. dissiden-
do. litigādo lucratur. q̃ mēdicaret. si q̃etissime om̃es viuerēt Et
vt paucis dicā. desūt lites si desūt q̃ lites cupiāt atq; sollicitant.
Deniq; apl⁹ ait. suos dei nō decet litigāe. Quō igit⁹ alienas
opes litigādo q̃rere possū? licite. q̃ ñra p̃rimis offerre iubem̃.
Et iuxta dñicū dñiliū petēti clamidez. palliū ñ negem⁹. Demū
vero illud ego verissimū puto. q̃ lōge mī? reip. xpiane nociuuz
videbit⁹. si iudicioz strepit⁹. si causarū deceptōes nō habeat.
si aduocatoz penuriā paciāť. q̃ si p̃ causarū et litigatorū atq;
aduocatoz copias. caritate ordo pereat q̃ i litigādo fuari mē
pōt. Et itez lōge mī? p̃m̃cōsū arbitror. quosdā forsā iuste op
p̃mi obdefensōis aduocacōisq; defectu. q̃ plurios imo ipam
rēp. eiusq; q̃etēz. tot tātisq; vt ēm̃m⁹ litiū pturbacōib⁹ deuti at
q; subuertī. q̃ veluti q̃dā incendia. cunctas resp. adurūt atq; cō
fūdūt. Postremo q̃s causarū. q̃s Fori. aut iudicialis strepitus
tā auīdus ē q̃ nō moueāt imo terreāt plurimuz illa. Bernard⁹
vba. Qui cū ad eugeniū ageret. ac eū inducere conaret⁹. vt fis
deles ad diuinā legēz discendā sectandāq; alliceret. et aduoca-
toz astūcias fugiendas esse oñderet. quotidie inq̃t. pstrepūt
i tuo palacio leges. s̃ Justiam nō dñi. iuste ne eciaz istud. Tu vi-
deris. Nō ēte. Lex dñi imaculata ouertens aīas. ea aut non taz
leges q̃ lites sūt. et cauillacōes subuertētes iudiciū. Tu g̃ pas-
tor et ep̃s aīaz. q̃ mēte obsecro sustines corā te filē illaz istas
garrire. Puto q̃ ecia h̃ pueritas te opellat ad dñm dicere cū
pp̃beta. Narrauerūt mibi inq̃ fabulacōes. s̃ nō vt lex tua. Nec
Bernard⁹ d̃ hūanis legib⁹ et eaz sectatorib⁹ Rursus ñ fallor
Fallit⁹ q̃sq; q̃ litigādi officiū assūmit. et lōge magis Fallit⁹. q̃ ar-
tes litigādi et ostendendi eligit. in q̃b⁹ prop̃ nocendi facilitatē
quanto quis doctior. tanto nequior euadit. vt de aleatoribus
Polycratus ait. Vnde. Augustinus. Forma inquit in eis est

litigiosa. hoc ipso laudabilior quo. fraudulētor. fateor enī vti
lis ē iuris scia. si ei⁹ p̄fessores itra ei⁹ limites agerēt. et legū ter
minos nō trāsgrederēt. S; plurimi illi abutūt et flo legū itelē
lectu. et nouis it̄pretacōib⁹ sacris legib⁹ illudunt. Ad si secus
agerēt paupes admodū et imopes. fateor tñ felices viuerēt Ea
de re scī viri piculū tā p̄mptū im̄mere hoc exerciciū tenētib⁹
ēnentes. merito p̄fectis et deo dicat viris nedū forensiū cau
sarū it̄dicūt exerciciū s; hūarū legū studiū. q̄rū it̄ cetera illa ē
rō ne videlicet iurispiti magnū erimēt eā iusticiā q̄z ipi otinēt et
venerāt. et q̄z leges hūane docēt r̄spectu ei⁹ iusticie q̄m lex dei
otinēt et venerāt. Iusticia. n. hūana q̄z leges seli p̄fitēz. ipleri
indubie pōt facultate et nature iurib⁹. qd ex eo marie patet vt
alia taceā. q̄z xp̄us i euāgelio ex duob⁹ naturalib⁹ p̄ceptis oīs
leges et p̄phetas pendere dirit. p vt pulcre. Aug⁹. deducit in
epistola ad volusianū diuina vero iustitia nō n̄ supna grā ipleri
pōt Quāē ad hūc sēsū veri⁹ q̄z pauloan̄ p̄fanas dicebat s; hūana
iusticia pān⁹ mēstruate iusticie vr̄e sūt. S; nec alienū ab hoc p̄
posito videt⁹ qd dñs i euāgelio ait. n̄ abūdauit iusticia vestra
pl⁹ q̄z scribarū phariseoz nō itrabit in regnū celoz. Ad utiq̄
recte dici pōt de hūana iusticia. q̄z iurispiti et cauidici astrue
re m̄tūt. vt xp̄us fidelib⁹ suis dicere videat⁹. n̄ abūdauit ius
ticia vr̄a pl⁹ q̄z scribarū et phariseoz id ē legistarū et iurispito
rū hūanū iuris: nō itrabit i regnū celoz Nec. n. h iusticia. que
ex hūanis resultat legib⁹ sola ad salutē sufficit. cū illa vt p̄būs i
politiciis voluit. solū rei p: terrenā q̄etudīnez appetat. Cui⁹ grā
plurima q̄ lex diuina vetat et punit. ipa p̄mittit aut iubet. Vn
de augusti⁹. Hec lex q̄ de regendis vrbib⁹ dat. multa p tpa
li pace aut p̄mittit aut iubet. q̄ lex diuina ḡuissime punit vt i cō
cubīnatu atq; vsuris. Demū in i p̄scriptionib⁹ et multis alijs re
perire libet. Demiq; lex ipa hūana vt p̄missū ē vtuti humane et
naturali im̄tit⁹. q̄ neq̄q; ad et̄nam Felicitatē sufficit sine sp̄ali
auxilio diuine gr̄e. qd ali⁹ ē sc̄ciendū de diuina iusticia: q̄ tota
dei et a deo ē. Dabo igit⁹ inq̄t mater pluribus p̄suasīonib⁹ fi
nem. si id solum dixerim quia humanū iuris sectatores solo no
mine iuris letantur. cum rem ipsam non habeant. quimmo

sub iuris atq; iusticie obtentu. ipa iura et iusticia psequuntur ut recte de eis dicat vera iusticia. filios enutriui et exaltaui. ipsi vero spreuerunt me Tandem quod ille legista est et laudabitur eum quod ut inquit Augustinus dicat clientulo suo recipe quod michi cum tibi adesse obtulisti redde aduersario tuo quod me iniuste procumante abstulisti. et opera deceptio iudice et eciuentis legibus vicisti. Longe satis euagatur sum inde scribendis aduocatoz periculum. Hec periturum dixi. Turbe. non vides bas peritio ignorare ea in quibus versatur est. Quasi ergo michi memis his imo diuinis et hominibus edocet forensium atque civilium causas et iudicia periturum deserere. Victi ergo et superati offbules. ad aliud vite genus inoportunissimum ut dicebant. videlicet notarioz me transferre vobis atque suasionibus sequentibus mitebantur.

Ca. xix. de notariis. tabellionibus et scribis. et de huius artis laudibus utilitate et commendatione ac necessitate:

Abellarioz siue notarioz ars et viuendi formula quod honesta honorabilis et laudata sit. ex plurimis partibus illius necessitate et utilitate facile agnoscitur. Deriret siquidem omnis iudicioz tela. non esset notarius qui acta describeret. periret ipsa veritas et fides in tractibus et mercibus hominum. periret omnis ordo in iudicio forensium causarum. non esset aliquis fidelis publicaque persona. cui iudex crederet de his que ab utraque litigantium parte. aut offeruntur aut dicuntur. Item sunt instituti notarii ad confirmationem veritatis. Hec cum ipsa veritas ubicumque sonuerit. ab illo est qui dicit. ego sum vita et veritas. Recte et certe ratione notarioz officium valde laudabile erit. quod in veritatis comprobatione et confirmatione. radicem et fundamentum suscipit. Demum huius artis laudes et utilitates ex eo patent. quod publice utilitati deseruiunt. Non namque nedum apud pedaneos minoresque magistratus. creditum et auctoritatem obtinent. sed apud reges et principes et cuncta eminencia tribunalia acceptissimi et familiarissimi existunt. quorum manibus primo admiranda fide instrumenta. privilegia et literae ad perpetue rei memoriam officiantur. Et post multa temporis secula. ex horum sola notarioz subscriptione. indubitata probatione inducunt. Non tempus tenet euangelistarum christi qui eius gesta et acta in euangelio. tam fideliter quam utiliter descripserunt. Et ut ceteras huius artis commoditates et laudes omittamus qui illas

exercent. magna lucra summos homines assequuntur. ut breui tempore ac paruo labore opulenta utilitate opedia adipiscantur. et tamen ab omnibus horantur. quia omnes illi indigent.

Ca. xx. de miseris. calamitatibus ac latronibus et periculo tabellionum et tabellariorum. et illorum fraudibus et dolis.

Inter ceteras vite humane artes. et modos formulasque viuendi. scribarum atque notariorum arte miserrima. calamitosam ac multis erumis plenam nemo ignorat. non quia tam felix fuit ut nec lite in iudicio. actor nec reus existeret. nec ostendi gloria. tristi illorum misterio eguit. Breui igitur habet arte calamitates. infelicitates. labores atque pericula adducem? pauca ex multis colligentes. In primis igitur fatenim habent tabelliones officium publicum. sed priuatius exercet negocium in reipublica. huius rei familiari debuerunt. non illam. sed istam augere omnes sunt proinde. sed propria sunt lucra. Demum tabellarii ipsi suos se esse publicos nouerunt. quo in iureiurando constat astrictos. ut quociens rogari eos a quocunque in omni causa contingat. ferre eos testimonium oporteat. Neminem autem dubium existit tam astrictos reipublice. suos. non esse illi? dignitate atque felicitate. uti paulo ante depictum est. Eius vero arte labores fraudes dolique atque pericula ex eo constant. quia natura ipsa impellunt homines gratias fidei ipsam suare. veritatem attestari. ac de illa libere ubique ferre testimonium. miserrime tabelliones soli sunt. qui non in pecunia de fide dicere ac rogari velint. Nec aliter quam procio infuente veritati fide accomodet. pauper siquidem fide petit veritatem. ille mammona erigit iniquitatem. Turpis igitur est qui procio turpiter accipit. quod gratia exhibere tenetur. Nunc fit. ut hac vite formulam exercentes. medium iusticiam. sed ipsam iniusticiam vendant. quare teste Augustinus. nichil ordinacius esse potest. nam iusticiam vendere iniquitatis est. iniusticiam vero rabiosa insana. In ceteris enim contractibus res vendita alienatur a venditore. et transit in emptorem. sed in hoc infelici contractu nullam iusticiam habet notarius venditor. Sic miser artifex ipsam veritatem ad quam corroboranda eruendaque creatur est. et qui eum honoratum reddit inhonorat atque vilificat. dum eam ut promissum est procio exposcit. Apud antiquos. nam tabellarii aiebantur a publico. eratque gratuitum officium. eo igitur seculo aureo certe laudabilis erat tabellionica ars. laudabile exercitium. nunc vero quia ad procius

exponit merito in sordibus? sputat secundum Polieratum. Rursus?
notari? su? est iusticie. q? virtutis regina est et dñā. q? g? dñam suā vē
dit. vt p̄ditor iudiciad? ē. Quot falsa ab eis constituit? instrumē
ta p̄ce qdē vlt p̄cio. Quot tractat? fabricat. rei geste substantiā
lōge aliē scribētes q̄ ptes p̄fessi sūt. Quot falsas clausulas i
terferūt. Aliasq; iustas abolēt. vba occultāt. dictiōes viciant. in
multo x? lesionē atq; iacturā. Quot neglect? ne dixerī dolos
in iudicijs et tractatib? omittūt. ānos indiciōes diē atq; locū p̄
termittūt. Nec testes adhibēt nature rei n̄rios literas scriptu
rāq; diuersificāt. Quia de re instrumēta suspecta aut dubia red
dūt. Quot errores. fraudes et machināta ab eis admittūt.
Ob q̄s res innumera litigia. immortales contencōes ibi nascūtur.
vbi sopiri debuērūt Demū p̄thocolla nō retinēt. et diuersa ple
rūq; ab ill? instrumēta edūt. Pleriq; vō lras. tractat? et instru
menta super vsuris et contra iuris precepta conficiunt. parui
facientes qd ex ea re infames. inabilesq; euadūt Quot collu
siones agūt i iudiciō. quot deceptiōes apud iudices. quot falsas
attestaciōes. quot supfluas dilaciōes. quot acta iutilia scribunt.
vt crescat registx p̄cessusq; i p̄cio augeat. Taceo qz excessiua
salaria erigūt emē occultiōis nō verētes. oīa p̄co agūt. nec cala
mū qdē manu capiūt. n̄ pecūia assit. taxas excedūt de q̄b? Bre
dicere videt? qz multo sceleraci? ille accipit. q̄z ali? offert. Nū
certe crudeliores sūt ill? latromib? q̄ infidias adhibēt Nā isti pa
lā rapacitate auaricia seuiūt. ceteri enī hostes i suo x? tātū hostis
p̄ sanguine armāt. ahlmi i quorūdā hōim necē pecūias accipiūt.
isti vt crudelissimi carnifices ciuū aīcoz cūcto x? hōim opp̄s
sione letāt. et oīm litigaciū vitā extinguit. Quid enī p̄dest iustū
h̄re iudicē. B rapacē notariū Nūc yfidor? ad delictū p̄tiet iudi
cis im p̄bos h̄re mīstros. Ais forte qd ad rē. locupletes sunt
notarij nūq; egētes. vbiq; hōrati. Nūc et ego fateor. Sed et il
lud Ciceronis sp̄ vex esse putauī. nil fore vtile. n̄ hōestū iustū
qz sit. nil hōrificū. n̄ in vtute radice q̄ gtuīta ē fūdet. Nā vt idē
Cicero subdit. Nullū emolūmētū ē fallere. nullū modū lucris
ihypare. splēdoīsq; nomē amittē. Adde qz vtilitas illa fāiliais. n̄
potest tātū afferre quātū auferre. Quia enī alia causa. Belabel

omni seculo maledicta erit. nisi quia eius non vero testimo-
nio. Agab rex vineam abstulit. Naaboth. Ea de re eidem. Be-
zabel dictum est iussu dñi. canes comedent Bezabel. Deniq; vt
paucis multacludā. notari? cupid? rēp. offēdit. deū cōtēnit.
Cui se iureiurādo astrixit. iudicē mēciendo decipit. ptes ledit.
De his aug? dicere videt? q; similes sūt locuste aīali pestifero
Noceat. n. mordendo. sūmit nocēdo. Nisi g abūdaueit nra iu-
sticia pl? q; similiū scriba x. spez nō habeam? sēq; dī fructū ius-
ticie. q est regnū celo x.

Ca. xxi. de exercicio agriculture. et de laudib? et omēdacōe h?
naturalis et innocentissimi exercicij. et de utilitatib? gñi hūano
ex illa pueniētib? et quō deo acceptū est

Agriculturā optimū esse viuēdi gñ? nemo abigit n̄ q; vis-
uere nescit. Hic. n. vite mod? p̄m? oīm est a deo altissi-
mo hūano gñi fbutus. Dictū ē. n. hōi i sudore vultus
tui vesceris pane tuo. nec dixit in sudore vultus alieni. vt inces-
teris officijs et viuendi modis liquido contingit. In quib? ali-
eno labore alienoq; sanguine et sudore plurios pasci et nutrirī.
q̄nimo et lasciuire videm? Neq; n. de? hōi hoc exerciciū p̄ce-
pisset. n̄ p̄mū innocentissimū deinde ei gratissimū agnosceret hoc
deiq; vite gñ? veras naturalesq; diuicias gignit. alia exercicia
industriales et vt ita dixerī aduilemas diuicias opant. Igit? it v̄l
q; diuicias illa ē differentia. qm̄ p̄me hūanū gñ? sustinent. scde
corrūpūt. p̄me delectāt. scde cruciāt p̄me faciāt secūde angūt.
Nō enī tā felix vite gñ? esse pōt. q; naturalib? insidere laborib?
et possessiōes agrosq; ad vbertatē p̄ omniū omniū vsu deducere.
Quarū rez innocentissima cura: ceteras omes noxias curas fu-
gat. Bessert agriculture vsū nō solū atiq; p̄me etate: s; et oīm eta-
tū viri pstantes atq; clarissimi. nec mō publica officia q̄nimo et
imperia magnaq; fastigia h? cupidīne atq; dulcedīe dimiserūt
Hāc. Cato censorim? exercuit de quo scriptū ē. optim? senator
arator optim? impator. Quē igit? pudebit euz Catone frā colē
Quis turpe cogitabit. qd ille pulcrū eligit. q; p̄f rez gestaz
gloriā ecīa i nris hispanijs pclarissime triūphauit Deniq; in ce-
teris huius mortalīs vite occupacionibz vacantib? artib?

in hoc nature. i ceteris vacat sagacitati. i hoc facte simplicitati i
alys supfluitati. i hoc necessitati. i ceteris vacat ornatui. i hoc
victui. i ceteris vacat hoies paucis aut multe. i hoc oib9. Qua
racoe ceteris viuendi mo'is iuste anfert. Teste. n. pho qnto ali
qd e omni9. tato e pelari9. Est g illud vite gn9 eligibile qd plu
rib9 ofert. et paucorib9 nocet. Demu no pax h9 vite pcomuz
auget. qz cessat i hoc viuendi mo' ea oia diuine offe'hois et pecca
di incitamenta ac pmp'te accoes. q' alijs negociacoi9 sese vltro
offert. Vt. n. qda ex sapietib9 ait int' hoim vicia viuere et vicia
hoim vitare. no ta pelax qz rarum. nec ta laudabile. qm difficile
e. Quis eni i agro laboras aliena vsurpat. qs degerat. qs blas
phemat. q supbit. aut qs irascit' aut m'ndet. q optare sibi soli bo
na no pot. qn alijs euemiat. Quis deniqz agriculture intendes
immitat. Quid aliud odit n' gradies. cui maledicit n' tepestati
b9. Quid deniqz auare cupit. n' ea q alioz no sut Sed et qs for
nicat. q no ciboz p'ciositas. s' fames et paupcula mesa spectat
Et demu ipa lacto'z lassitudo. et diurnus tot9 labor. dormire
poci9 qz lasciuire cogit. Rursus i ceteris vite occupacoi9 illud
omunissimu e. vt qnto hoies pluris emolm'eti aut census hnt.
tato mi9 deo retribuciois et ho'is t'buut. ita vt vez sit illud p' he
te. qz facietas panis causa sit inqtate i hoie. i hoc tn viuendi mo'
pl9 oimib9 deo reddit'. et vt ita dixerit pleruzqz pl9 qm qs het
deo offert. Monuqz eni oblat' deo decimis. expensiqz deduc
tis. nil supest n' labor adeo vt plurimi am' etia vberimi agricul
torib9. ipis steriles sint Recte igit' antiquu vezqz in hispania p
uerbiu fuit. qz agricole martires habent. neqz eni semel sagui
ne fundut. vt p'guiore terra hoim vsib9 reddat. s' dieti sudore
et cruore madet vt nos viuere possim9. et suis torment' et assiduis
cruciatib9 foueani His ergo momicoi9 suadebat affines agri
culture vacadu etli n' psonalit. p suos saltez et colonos vt mos
est plurimoz viroz illustriu Sed nodu illi vba finierant ecce
mater occurrit hunc viuendi modum summopere dissuadens
rationibus sequentibus

Ca. xxij. De agriculture incommotis oneribus difficultatibus

et laboribus. et de aculeis et miseris huius stat. et narrantur
pulchra de hoc viuendi gñe eca ei? sollicitudines et anxietates.
et quo rpugnat pelaris ingenijs. et qñles debet esse agricultores

Audat? sate a vobis agricultura vsus. qñ certe necessari
um atq; delectabile fore nemo est qñ abigat. habeat tñ a
culeos suos. vt enī inqt plim? i eo qñ edidit de naturali
histoia libro. agricultura inocētissime atq; beatissime vite quon
dā iniciū fuit. Nūc vero maiorib? lōge laborib? nouisq; vicis
obnoxia ē. Vt. n. i georgicis vgil? ait. et pmo a diuina scriptur
ra didicim?. nō utiq; hō frē et agris. s; frā hōi fruire debuerat.
Hōim g culpīs effectū ē vt frā possessorib? suis sine labore nō
respōdeat. et plerūq; labor ipse fruct? dulcedie careat. Morta
lis g indigēcia atq; necessitas frā ferro sollicitare. mirisq; blan
dieis mollire coegit. In q colēda quot labores. quot corporis
quot animi sollicitudines hōies pferūt: nemo nouit. n q frā colit
a deo vt verū sit illud Detrarche q triticū semiat. seminat et so
licitudinē. Et itez qd poeta dicit. q; gñuz plurimoz ē. s; anxie
tas semātis. ita vt ppe loquendo. ager anim? sit. cultura itencio
semen cura et melis labor qñ res agricultor vberrie pcepit. le
ta vindemia. dū tñ cū pruina et grandine pepigerit. Quot in
utiles araturas quot mortaliū hōim anxias curas agricultura
affer. et q p amī circulū diligencias egit plurias. vni? hore ras
bida tempestas abstulit. q si celi tranquillitas ad sit qñto plura
semīnasti. tanto plures necesse est pascas grues pluresq; domi
mures. volucres deniq; hospites habeb inuit?. Nec enī notio
ra agricolis sūt. quos nescio qd ad seminādū cogat: n q ira di
uina puidencia voluit. vt et si labores. picula. agricola experi
at. laborat tñ n desinet. qñ spes plerūq; delectat hñ fructu. De
mū vō illud cētissimū ē. multo tñ incredibile qñ i colendis agris
ornādīsque vmeis: vir fertilitas sūptib? eqt. Adde qñ vt Brego
dicebat bonū ē agros colere. si nichil meli? qd fieri possit inue
nit. Agriculture igit hac nra etate opaz dare n ē viri exellēt
aut pstatē ingenij nec p arte. nec p officio aut negotio. s; p oci
o et cura et alinacōe. vl ipa cogēte. nēcitate laudabile. Nec. n.

ars fr̃a facit meliorē. nō q̃dē itellēctū meliorē: vires itellēcti
uas nō pficit. s̃ exteriores exercet. Quia de re iuste sapientes
agriculturā int̃ mechāicas op̃utart̃ vt ī feri? tāgē? Et h̃ putas
tur causa. q̃re ph̃s in septio politicoꝝ agricolas nec mercato
res ac artifices a mercēnarios. licet sint artes nēcie i ciuitate.
nō tñ sūt p̃e artes ciuitate. q̃re n̄ veros ciues Aristo. appellat.
sic ofiliatiuos. sacerdotes a bellātes a iudicatiuos. put latī? dir
im? sup̃ i ca. v. Vt. n. inqt vn? ex ph̃s. natura studiosa parens
dū multas mortalib? artes dedit. Distir̃it etiā īgeia. a cui q̃s
aptissim? r̃pit. illi r̃cte īstet. Indecēs nāq; atq; idēcoꝝ videt̃
debile corp? fragileq; lactos. s̃ docile animuz h̃ntes colēdis a
gris īstere dēre. Pulcrū igit̃ ē atq; officōsū aliud melius agē
nō valētib? agros ip̃os arare. s̃ lōge salubri? foret nō agros.
s̃ annos colere. Vex ē tñ q̃ frenā aīalia fr̃a amāt. Rursus sate
inocencia agricolaz exercicia verissime fore puto. si tales ip̃i a
gricultores foret. q̃les atiq; illi īnocētissim̃ a simplicissim̃ erāt.
a q̃les eos debere ēē legi? nō q̃les exp̃m̃. Illi. n. cū paciēcia
et lōganimitate labores ferebāt cū frugū abūdācia deuz lau
dātes. cū sterilitate mīme murmurātes. s̃ cū Job patriarcha. di
cētes. dñs dedit dñs abstulit. sit nomē ei? bñdictū. Sed a ta
les p̃m̃ illi agricultores erāt. q̃ vt cū p̃beta loqr̃. gladios ver
tebāt i vomeres. a lāceas i ligones. Agricole vō n̄i t̃pis ara
trū sibi. rastrūq; vtūt i arma. nō mō defensua. s̃ offēsiua. deū
decis. r̃gē vectigalib? fraudāt. fines fūdoꝝ ofūdūt vl̃ sibi ap
plicāt. ecclesiā nō reuerēt̃. oīra dños sup̃biūt. foros frequen
tāt p̃ suos oducticios agros colūt. s̃ p̃ seip̃os i iudicō litigant
cū p̃ alienas i agro laborāt. a dū suū desērt̃ officiū aliena picu
lose vsurpāt. h̃n p̃ch dolor auaricia. sup̃bia. pōpa. ornatu valo
āpla sup̃pellectil̃. fraudib? deiq; dol̃. litigns a vsuc̃ns cūctos
negociatores vīcūt Martires aut̃ quo pacto tales agricolas
appellē. n̄ video. causa. n. martirē facit poti? q̃z tormēta. Agri
cultores igit̃ n̄i t̃pis martires frenē cupiditate. nō xpi. dixer
im. Et vt paucis agam? sic fr̃a colūt. sic penit? freni. sūt vt de
his recte dicatur. Ipsi vero terram lingent a terram omedent
nec de celestib? cogitāt. qui semper de terrenis loquuntur et

meditat. sibi inuicē inuidēt. alios abhorrent stat? Sed ple-
rūq; castigat eos de? i eo delicti gñe quo peccāt. Dignū. n. est
vt q; i frā q; omnū elimētōz hūillima et vberria ē. p supbiaz et
auariciā peccāt. eius dē frē bonitate puent. Ideo dat ill de? f-
rā fructiferā i salugiez. ppf maliciā habitaciū i ea Quo fit. vt f-
raz sui natura fertilē. illoz inq̃tas faciat sterilez Sed mī bona
mī dissuasiōis agriculture vba expleuerat. et ecce frēs. osāguis
nei pif et amici. si nullū gñ? vite placebat. ex ill marie q; sup di-
scullā sūt saltē mechāicas aut libēales artes seu aliū viuēdi mo-
duz. ecia si foret aliq; exerciciū gñ? cui plebei hōies sese ofer-
re solēt. mibi pī deligerē idq; seq̃ti psuasiōe agere nō erubuerit

Ca. xxiii. de artib? mechāicis i gñe et utilitate eaz et quot sūt
artes mechāice. et q̃lit eaz exercicia psūt et quo diuerse artes
sub eis ophendūt. et demū deducit q; i dictis artibns plures
viri clari euasert. et q; mediocritas vite mechāice nō ē despien-
da.

Repudiata sūt a re inq̃unt amici ea viuēdi gñā. q; nobilio-
ra atq; hōratoria i hoc sclo vident. i q̃b? fere cūctos i-
gemiosos et studiosos. ac nobiles viros vsari ospiciū?
Si igit occulte iognitisq; nob causis. nullū ex supradictis elia-
gere appōis. nos q; te plurimū diligi? et posteritatē ex te quaz
marie poplā? q; utiq; pderes: si ad spūalē vitā trāsires. te plu-
rimū nō mō rogā? s; monem? atq; hortam. vt saltē artifex fis
as alie? hōesti aut plebei exerciciū Sūt: n. pī nōiatas artes et
viuēdi gñā. aliacō plura exercicia et viuēdi gñā nō inhōesta
q̃b? et si plebeos hōies omūit videam? deditos. Alios tñ inge-
nuos nature hōies. q̃b? ita sors illoz tulit aut ita voluerit. vel
natura ipa meliant. sepe ospici? artes exerciciaq; ipa delegis-
se. Dreeligūt ēte nō nulli sub illa mediocri vita agentes. seculi
h? breuez cursū innocentes trāsfigere. q; sub magnis statib? pi-
clitari. Adde q; plurimi i eis ipis infimis artib? clari euasert
q; tādeq; ad altiora sepe vocati fuerē. Nō. n. artes ipaq; exerci-
cia animos hōim vtutēq; perit? imutant. n. fedissima sint. Eli-
ge igit aliq; ex mechāicis artib? quas ipa oim parens natura

ad vsus hōim p' necessarias instituit. q's neq'q' ipa pūda gu'na
trix natura nob' donallet. si nō necessarias. si nō viles. si nō ho
nestas iudicasset. a suos sectatores beatos faceret. Sūt. n. vt
nosci artes ipe mechaice septē numero. ad q's cetera oīa vite ge
nera corp' r'piciēcia teste phō i politicis r'ducūt. videlicet la
mificiū. armatura sine ars fabril'. nauigacio agricultura. venaci
o. medicina. theatra. Sub laifitio vero pluria vite g'na inclus
dūt. puta texendi. torquēdi. suēdi. a q' sūt māu. acu. fuso. rota
fibula. siue alijs instrūit. a cetera oīa q' i materia lana. limo. pel
le. pilo a vimib' otinēt. Armature vō adaptat. q'qd armoz
ē. a q'qd Ferro metallisq' otiet. Sub q' aurifices. metallarij. mo
netarij ac alchimiste militāt. Vocat' aut' ars ista instrumētāl nō
solū q' instrūit vtat'. s' etiā q' ex materia illa efficiat plura instru
mēta. ad q's etiā ptiet oīs lapidū. lignoz a arenaz labor: Nec
duas spēs h'z. architectonicā. a fabrilē. Architectōice ptes sūt sec
mētaria. carpentaria. fabril' vō sūt ptes malleatoria. fusoria.
sculptoria. a multa alia similia vite g'na. Nauigacō vō cōtinet
omnē negociationē i emēdis vēdēdisq' mercib' a i ill' mutan
dis tā domesticis q' peregrinis. Alij vō mercaturā ponūt spēm
p' se. S' phūs eā sub nauigacōe d'ignat licet mercatura mltis
mōis accidat absq' nauigacōe. Sub agricultura vō q'qd i fra
laborat' itelligit'. ad q's ptiet oīs agricult'. a q'qd ad nemora
ac pascua a ortos ptiet Ad venacōez vō feraz occupacio. an
cupij. auuūq' volat' ptiet Et g'nalit' ad eā ptiet oīs piscatura et
venādi g'n' i fra mari flūib'. vl' aere. Itē ad eā ptiet oīs appa
rat' cibo. sapo. potui Et g'nalit' oīa officia piscatoz. carni
ficū. coquo. cauponū. tabernarioz Sub medicina vō ipa me
dendi ars. a cīrurgia otiet. Sūt a apothecarioz pigmenta
rio. turba. q'b' iūge herbiscas. a balneo. m'gros rasoēs a si
miles. Sub theatra vō aptat' oīs artes ad ludos publicos
et p'uatos ac diūsa spectacla ptinentes Cui viuendi mō histrio
nes bufōes. r'p'sētatoēs. egici onumerāt. Dicta ē. n. theatra
scēz p'fido. a hugōem at teatro: vbi p'plus ad ludos queiebat
fiebāt aut' ludi i teatro vbi etiā gesta r'citabāt. In gabell' vō
choēas ducebāt a saltabāt. In g'inasq' luctabāt i ap'bitatro.

in
abrilis
ianuar. o
p'p'riū
enano
scilicet
theatra

3.
4.
5.
6.
7.

certabāt pedib⁹. equis vñ currib⁹ i arenis pugiles exercitabā
tur. i cuius rigmīs et musicis istrumētis psallebāt. et alea lude
bāt i phanis tpe sollēm deoz laudes canebāt Antiq̃ namq̃ lu
dos int̃ legitimas actiōes dnumerabāt. qz tpatō motu natura
lis calor nutriebat i corpe. et leticia mētē repabat Vñ qd ma
gis credendū ē. qz necesse fuit pplm aliqñ ad ludū cōuenire Et
voluerūt vt inq̃t phūs d̃miata esse loca ludēdi. ne i diuersorū
p̃uatisq̃ locis quētacula facientes p̃brosa et d̃tueliosa aliq̃ ppe
trarēt Qui mōi itaq̃ mechanicē artes et viuēdi g̃na honestiss
me a quolibet hōesto viro valēt exerceri Nā et sac̃ scriptura h⁹
mōi n̄rias artes d̃mēdat inq̃ens i ecclesiastico. Tu māu artifi
cis oīs opa laudabit. Vñ ex p̃pheta ait. i porta r̃gis artifices
negociāt Aut si forte ceteras artes i gēnio p̃ditas poptas. eli
ge tibi liberales artes. p̃serti q̃tuor vltias q̃s mathematicas vo
cāt. q̃ plerūq̃ magno splēdore hōies eas sectātes illustrāt. Le
gisti. Sulpitiū gallū astronomū plurimū honoris et vtilitate at
tulisse romanis Qui cū bello p̃rimi essēt d̃tra par̃sas. ea nocte
lūa eclipsata ē. quo signo stupefacti romani deliberabāt bellū
nō cōmittendū At Sulpici⁹ gall⁹ astronom⁹ publice p̃nūciauit
nō esse malū omē. adducēs rōes astronōicas q̃b⁹ suavit̃ pplm bel
lare. qd effectū ē cū i gēnti romanoz victoria Sic et apud at
themēses cū sol pateret̃ eclipsim: plurimi ne esset mūdi fīs tie
bāt Sz picles mathematic⁹ p rōes astronōicas p̃riam flō timo
re liberauit. de e⁹ scie laudib⁹ atq̃ ab vsu latius infra agem⁹ in
xxxvj. ca. Sz de mechāicis et hūilib⁹ artib⁹ q̃z plures clari euas
sille optū ē Legisti lissipiū p̃ictorē ita Alexādro fuisse dilectum
p̃p̃t facie et staturā ei⁹ mirifice depictā. vt euz ad magnos pue
beret hōres. Quid de histriōis arte dicem⁹. Legisti de Roscio
histriōne q̃ tā excellēs i ea arte euasit. vt romani nūq̃ meliores il
lo testarent̃ Nā tā mira corā p̃plo opabat̃. et tā p̃clae ludos
i theatro celebrabat: vt i gēntē romani ppli dilectionē d̃sequerēt
adeo vt senat⁹ nobilib⁹ eū aggregaret Adde scōtez ipm fōtez
sapientie. q̃ artē affectauit citari sādī. i q̃ tā clar⁹ euasit. vt illaz
nobīlez artem sue ciuitati icognitam supadderet. qd de tito dis
cam. Qui adeo pauperi et vilī officio vacabat. vt publicanus

esset. et cū gabellas p̄cio colligēt. tā fidelit̄ tñ i eo officō se gessit. vt p̄t ei⁹ dignitatē p̄bitatē et fidē creat⁹ a romāis consul fuerit. i quo mirifice se gessit. Quid de varōe q̄ carmificis officō fūgebat. p̄t suas tñ vtutes. consul a romāis creat⁹ ē. Sed quid ista commemorā⁹. Legisti apud Strabonē regi egipti filiū natū esse. q̄ nullo studio trahi posse ad artes militares ferūt vl̄ scientificas. h̄ ieliabat⁹ natura ip̄a ad artē fabrilē. videbatq; libenē fabros. et ad eos cū poterat declinabat. Idq; rex aspiciēs de sapientū consilio eū suo arbitrio reliq̄t q̄ tā famosus i arte fabrilī euasit. et tā egregia machinaz et ferramentoz p̄fidia p̄ri attulit. vt lōge pl⁹ ei ex illa arte q̄ ex milicia p̄fuerit. Nō ē ḡ despiciēda vita mechanicaz artiu. et multo mi⁹ mathematicaz. Nā si electione q̄s mediocrē et hūilē statū assumit. hoc ēte p̄fectōis signū ē. Beat⁹. n. p̄dicat⁹. q̄ i magnis potuit trāsgredi. et nō est trāsgressus. tales. n. subliari hic et in supna ciuitate merent⁹. Vñ Bre. exponēs illud Dauid. nōne cū puul⁹ esses. in ocul⁹ tuis caput isrl fact⁹ es. Quia inq̄t paruus tibi fuisti. magn⁹ coram me fieri meruisti. Tāto enī p̄ciosior q̄s apud deū existit. q̄nto sibi abiectior fit. Hic cassiodor⁹ laudata ē viroz h̄ia. q̄ reb⁹ modū ipomit. et nos hūil⁹ considerare docet. q̄s de nob̄ amici expectāt. q; plerūq; nō faciat qd bonū putat⁹. Et itez optimū ē moderata gerere. q̄ null⁹ audeat accusare. Nō ē deiq; diffidendū de sectatorib⁹ hūiliū artiu q; i eo exercicio hūilit̄ et fidelit̄ agētes. facili⁹ q; i maris ad ministracōib⁹ constituti. viā salute consequi p̄nt. Adde. qm̄ deest illi materia. desūt artes desūt studia ceteros decipiendi et malignādi Maiores vt inq̄t p̄pheta sapientes sūt vt faciāt mala. bona autē facere nesciūt. Preterea alii ad alia apti nati sūt. quos forte sua natural̄ inclinacō ad parua inuitat q̄ si magna tentāt. deficiāt necesse ē. Debet ḡ attendere vnusq; q; i se ad qd meli⁹ natura ieliat⁹. Vñ Ambro. vnusq; ingemum suū nouit: ideo ad id se applicet. quod sibi aptum videt⁹. Et Cicero. ad suā cuiusq; naturam consilium est omne reuocandum. Et. Seneca. male respondent coacta ingemia. Reluctante enī natura virtus labor est. His et similibus amici et consanguinei persuadent aliquam ex predictis artib⁹ q; cici⁹ fore eligendā.

Sed pia mē timida. et ex his q̄ paulo an̄ audiuit. Stupida. ilico i
h̄ verba prorupit.

Ca. xxiiij. 8 disuasiōe i gñe vite mechāice. et quō licet sint artes
necessarie. tñ nō ē necessariū illaz h̄re exercitiū. Itē i rubricel
la seq̄ti agit q̄re mechāice artes iuente sūt. et q̄s sit illaz fm̄is.
et q̄re sic appellēt. et an sint vtilēs i genijs hōim et an artifices
sint veri ciues et ptes ciuitatis.

f Ateor fili mi magna ē vis q̄busdā hōib⁹ i dicēdo. Naz
tuo cicerone teste. tāta ē copiose dicēte vt⁹. vt q̄ quis au
dit: etiā si ea ipse sciat. noua se audisse arbitret. Quid: n
p̄staci⁹ q̄s posse dicēdo tenere hōim mentes. et alicere plerūq̄
volūtates ad ea. aut q̄ ignoram⁹ aut alit̄ scim⁹. n̄ ēte p̄specta og
nitāq̄ res ipa ellet. sup̄ q̄s paulo an̄ locuti sūt. amici et am̄m̄es
tui. effecissēt p̄fecto itima v̄ba sua. vt tāde⁹ illi acq̄lescere h̄ vez
ē fili mi. qz aristotile teste q̄dā falsa p̄babilia sūt q̄busdā ver
ris. Adde. qz vt sapiēs ait. vbi pluria v̄ba. ibi iopia. s. veritatis
et iusticie. Quippe loquar saluo omnium honore. loquar tamē
cum sapiente. quia stultus verba multiplicat. Et iterum. qui
multis v̄bis vtit. ledit animam suam Vnde gre. super illo verbo
vir v̄tosus nō iustificabit q̄ multa loq̄t. iustificari neq̄qm pōt
qz dū q̄sq̄ p v̄ba defluit. p̄dita ḡuitate silen̄. m̄te veritatēq̄
custodiā amittit h̄et. n. h̄ ois veritas. qz n̄ multis nec ornate v̄bis
eget simplex ē. et simplicib⁹ otentat. fm̄oib⁹. Vñ aug⁹: satis ē
vt v̄ba congruēcia. nō oris eligāt industria. h̄ p̄ectoris sc̄q̄nt ar
dorē h̄ic pulcre. Tulli⁹. ex v̄boz splēdore et dicendi festiuita
te suspiciō q̄dam artificiose appariciōis nascatur. que maxime ora
tionis vim adimit. Et seneca nichil tā iniquū quā manifesta ver
boz ip̄paratio. apparet. n. subelle nescio q̄d mali. Reddo iaz fili
mi ad v̄ba amicoz plurima certe adducūt. quibus te ad plebe
am. ad fedam. ad turpemq̄ vitā ducāt. Malunt enim vt aiūt
vilissimis te artibus deturpatum. sed prolem habentēz intueri
quā egregijs artibus aut nobili viuendi modo imbutum fili⁹
carentē: Ceca ē. n. n̄ fallor mēs hominū. q̄ plis pari periture fe
cūditatē. poti⁹ quā virtutis et vere felicitatis aīco poptat Aut

igitur Fili mi ne dimittas legem matris tue. et in primis illud Crisostomi
cordi semper habe. quod omnino iniquum est nobiliora ingenia studiis de
turpare minoribus. Noui ergo vires intellectus tui. quare ut cum tuo Se
neca loquar. ad aliud te natura edidit. quam ut sis fuisti cum libris existis.
Teste. non propheta Artifex arcium mechanicarum spiritum quando fuit ut pati
tur. dum intellectu vigens quam libere rebus intellectu minoribus fuit.
Adde. quod in eis ipsis artibus doli. fraudes labores et pericula non
desunt. Vnde apud machabeos legitur Omnes artifices et operarii in
iniquitatis strati sunt. Cuius causam scribit sapiens in puerbiis. quod opus instabi
le facit impius artifex. Hic isaïas. multitudo iniquitatum hominum seduc
ta per spiritum operis. opus tuum iniquitatem in manibus eorum. Sed de singulis
huiusmodi morum artibus statim latius dicemus. Nec diffiteor Fili mi. quod ex
ercicia ipsa mechanica necessaria et utilia plurimum existant. Sed an ideo
eligantur considerandum eloacarum. non atque latramarum purgandarum usus
quod necessarius quicquid utilis sit. nemo abigit. Sed an ideo a nobili iu
uene ac bone indolis adolescente ad docto viro eligenda sint. tui
ipse aduerte. et iudicet amici tuique censores Simile videtur id
apli. quod quando in nobis membra necessaria sunt. minus tamen honoratiora. Nes
cessarie igitur sunt artes mechanice ad politicam socialeque vitam. Sed non
ab omnibus necessario exercentur Vnde philosophus in septimo politico ait
quod exercentes mechanicas artes. non proprie sunt partes ciuitatis nec ci
ues. licet sint artes necessariae. principaliter enim non dirigunt ad virtu
tes quam est finis totius politice bene ordinate. Et hoc est quod pulchre ait
sapiens in ecclesiastico. quam cum mechanicas artes nominasset ait. Om
nes homines in manibus suis sperauerunt et unusquisque in arte sua sapiens est. et si
ne his non edificabitur ciuitas. Sed non sedebunt super sellam iudicis. et te
stamentum iudicis non intelligunt. nec palatium facient disciplinam et
iudicium. Sed solum operationi artis vacabant. Nec ille Rubeus quibus aptis
sime probant mechanicas artes licet necessarias ciuitatibus. suos
tamen sectatores ineptos efficere. nedum adiudicandum et providendum
Sed ad alios actus politicos et cetera omnia quam ingenui consilii aut disci
pline sunt. Sed de hoc latius supra tetigimus in. v. ca. huius libri.
Artes igitur mechanice exercentes sunt tamen ab his quam aliud melius non
valent. Vex quod de mechanice artibus primo summo adductus est. deinde
de de liberalibus artibus et mathematicis dicemus. primo de mecha-

micis sub quibus omnes artes ad corpus pertinentes continentur.

Quare inuenta sunt artes mechanice et quis illarum sit finis

Quantum attinet igitur ad mechanicas artes. dignum est ut a quodam radice agnosceas. quare ars mechanica inuenta est. et quis sit eius finis. et quare sic appellatur. et quot numero sint. Igitur secundum sententiam Aristotelis et Hugonis in suo didascalicon causa inuentiois earum fuit. ut natura subueiret et occurreret humanis necessitatibus et defectibus corporalibus. Ex quo elicitur finis illarum omnium generum mechanicarum arcum finis esse supplementum necessitatum et defectuum corporalium. Itaque naturaliter nemo carnem suam odio habuit. Videns igitur humana ratio multiplicem defectum carnis et corporum humanorum ad occurrendum predictis defectibus. cepit ut sollicita cogitare in singulis convenientia subsidia. ut igitur facilius melius et decencius valeret natura ipsa predictis hominum necessitatibus subueire. excogitavit multiplices artes operativas in rebus exterioribus ad perficiendum corporis. ut artem laicis operativam vestium. et operativam armorum de corio ferro et sic de alijs Et sic patet causa inuentiois istarum arcum mechanicarum. quod fuit ex desiderio occurrendi necessitatibus et defectibus corporalibus Et finis illarum est supplementum ipsorum defectuum humanorum. Vocatur autem mechanice secundum philosophum et secundum Alfarabium et hugonem in didascalico quasi adulterine quod mechanici faciunt intellectum circa ea que non sunt proprie sua. Item quod opus artificis est segregata diiungere. et diiuncta segregare. Cum igitur hoc opus artificis non sit naturale. imitatur naturam potest. ideo mechanicum id est adulterinum vel non proprie naturale vocatur. Hinc igitur visis tu fili mi tene spiritus animo tuo. illam antiquorum sapientium sententiam. quam nullo ingenuo viro. aut de gloria et honore siue virtute et tanti queunt uti artibus mechanice. aut fructibus delectari exercitijs Adde quod licet necesse et utiles sint et loco et tempore commendande. habent tamen aculeos suos. habent pericula et inmoda. quanto nobilia hominum ingenia ad fructum usque producant quanto vires solius corporis erigunt. quanto plerumque apertiores ingenio. inepti ad illa inveniuntur. Rursus non caret dolus. fraudibus et deceptionibus pluris. ut singulariter et de singulis videre libet. ubi de universiusque utilitate et

laudib⁹. ac icōmōditate et mīseria p̄ticularit̄ agem⁹.

Ca. xxv. vbi p̄ticularit̄ agit̄ de p̄ma arte mechāica videlicet de
lanificio et ceteris artib⁹ q̄ ei subalt̄nāt̄ et de illi⁹ vtilitate et in
cōmōditate dulcib⁹ et amaris.

Amfici⁹ vero ars vt sapiētes voluerūt: p̄ma int̄ mechāi
cas esse noscīt̄. Sub q̄ tertia filatoria et q̄cūq̄ lana.
lino. pilis sericoq; officit̄. et reliq; similes cōphenduntur.
Narū arciiū necessitas atq; vtilitas tā euidēs ē. vt n̄ nud⁹ ince
dere vellet. idipm n̄ differebit̄. Ad tegumētū igit̄ hūmā cor
poris pudendaq; opienda. s̄ et frigoris estusq; iniurias repels
lēdas. necessariā eā artē inuenit parēs natura. p̄ utilē c̄te inno
cētissimā ac hōestis viris. nec mī⁹ femis cōsēta neā. in q̄ nec mē
bra deturpāt̄. nec art⁹ plurimū fatigāt̄. Nec ars vitā p̄tegit
ac vitā instruit. Docet. n̄ artifices suos cūctosq; mortales. quaz
breuis fallaxq; sit h⁹ vite cursus Quia teste p̄pheta. trāsit velud
a terente vita n̄ra. Vex si v̄lauice h⁹ artē infelicitates. miseris
as atq; p̄cula cōplectam̄. lōge alit̄ scēiem⁹. Sūt. n̄. n̄ fallor tex
toꝝ. filaciū. lanificiū. sutoꝝ. et alioꝝ q̄ lanificio subalt̄nāt̄. tot
machiacōnū et fraudū ficiēta. et deceptōnū ḡna. quot filiorū
numerosa multitudo i eoꝝ opib⁹ ē p̄t̄. In p̄mis igit̄ h⁹ mī
sterij artifices deo altissimo inq̄ti sūt. q̄ dat eis mīuē hē lanam id
ē tāta abūdanciā. vt mīstret eis lanā vt mīuem. ipi tñ deū frau
dāt decima et p̄micia. nedū lane. s̄ et hedoꝝ. Rursus postq; de
um cōtēserūt. facile putāt p̄rimos ledere. idq; multiplicat̄ agunt
Quis. n̄. exp̄mere possit. quot sophisticatas telas cōficiūt. quot
filoꝝ fallas cōmixcōes adijciūt quot furta. quot rapinas cōmits
tūt. Texūt plezq; lenes p̄anos. bonā furātes inutile lanaz ap
ponētes. falso pōdere librāt. Taceo fallacias in filando. male
q; torquēdo. dolos i terendo. falsos. adulterinosq; colores in
tingendo Taceo deniq; sutoꝝ fraudes ac furta. q̄ vix n̄ ex fur
to velsūt̄. Haz itaq; arcii⁹ fraudes atq; miserias sc̄ scriptura
cōmemorat inq̄ens p̄ p̄phetā Ve ve filij decti q̄ ordinī telā. s̄ nō
p̄ sp̄m meū Et alibi telas arānee texuerūt Quae ali⁹ p̄pheta i eos
vehemēt̄ exarsit. ait. n̄. q̄ itelligit te p̄cipitabit te. et telā q̄ or
ditus es fraudulent̄ Et ysaias. cōfūdēt̄ inq̄t q̄ opant̄ lanam

et linū plectētes. et recte nō terētes. *¶* n. artifices auaricie ser-
uientes. vestes efficiūt lino lanaq; stertas dū idipm nō mō ad
literā agūt. s; suis artib; nō stenti. ad alienas pte trāseūt. Sūt
igit artes ipse et eis similes recte mechāice. q; mechāt et non
pficiūt itellectū. nec viā vtutib; parāt.

Ca. xxvj. 8 secūda arte mechāica. videlicet fabrilī armatura aut
arcitectonica. et de pūb; ei; et de vtilitate ei; et pro gatiuis il-
la et de icōmodis miseris et onerib; eaz.

Abrilis hūe armatura secūda ē ars mechāica. sub q; car-
pentaia. lignaria. marmoraria. aurificū et q; qd lignis.
lapidib; aut metall' fabricat'. *¶* Hāz qdē arcuū sūma est
necessitas atq; vtilitas. *¶* Per eas. n. necessitatib; hōim subueni-
tur. n. enī edificia forēt. nec hōies subsistere possēt omīsq; po i i-
ca ouersacō et diuin; cult; pderēt'. Quid. n. pulcrū. qd iocun-
dū i orbe foret. n. vrbes. nec dom;. nec tēpla ēent. *¶* Nā hōies
velut fera aīalia i spelūcis lititarēt. Aurificū vō et metalloz et
sequētiū studia et artes nō mō hōesta. s; iocūda et vtilia sūt. q; vasa
ad dei cultū hōimq; ornatū atq; obsequiū pant. Taceo de fabri
hūe armatura q; fidelia arma ad expellēdos hostes fabricāt'.
et alia plūria q; explicari smone nō valēt. Si igit' fidelis dictas
artes exercent. honestissimā vitā agūt. psertim si nō ad lucrū.
sed ad reip. omune bonū intendant. et victum nō questū inde
querant. Tunc enī beatus est talis artifex et bene erit ei. qui la-
borem manuum suarum manducat. Veruntamen non desunt
eas artes exercentibus miserie calamitates. labores atq; peri-
cula. *¶* Plene enim sunt dolis et fraudibus. Fabri vero plerum-
q; sophistica non vera fabricant blandos vomeres cudūt. blā-
da arma atq; infidelia. molles gladios. et plerumq; toxicatos
conficiunt. carius fabrilīa sua vendere conantur quam valeāt
Rursus arma vendūt infidelibus. nec sua arte cōtenti. alienas
inquirūt. De qb; ait ysaias. nūquid sculptile conflabit faber.
De quot falsas ferri fabricacōes. et p calibe omutacōes. quot
sophistica ferramenta. quot falsas cementationes. quot la-
pides linorumq; sculpture. et picture falsas opationes machi-
nantur. Aurifices vero quot metalloz falsas onexiones. quot

so phisticacões. quot dealbacões. quot deceptoias alchímicas.
q; opacões. nec reptas trāsmutacões. quot metalloz ac mo
netaz falsas omutacões. quot iútiles et caducas deauracões.
picurtas et coloracões auricalci p auro. stām p argento. pesti
feras vēdicões. quot mīeraliū falsas pserutacões agāt et ofia
ciāt. nō facile dicere possem? Sed vez ē illud. Hieremie ad
eos artifices. ofusus ē inqt oīs artifex i sculptilib? opib? suis
ffatem? igit? artes ipe vtilēs sūt. hūana corpa nutriūt. et anios
ad vtutes nō inducūt. Implent marsubia. sed a mente non ex
pellunt vicia.

Ca. xxvij. de fcia arte mechāica. videlicet de nauigatoria et ar
tib? ei subalfnate. et de vtilitate. et laudib? eaz. Demū de labo
rib? miseris et picul? q; eas comitāt.

Nauigatoria siq; dē fciō loco mechāicis artib? subalfna
tur. q; eadē cū mercatura videt? qdā tñ singulaia tam
vtilia q; iútilia. tā dulcia q; amara hñe dīnoseit? Illi? au
tē necessitas et vtilitas ex eo patet. qm in illa. tota pene hōim so
cietas. tota ouersacō periret. et cū nulla puincia aut ciuitas so
la sibi sufficiat veluti ad q; oīa vite necessariā et vtilia. p nauigāci
uz suffragia facili? et apti? res oēs deferūt. Habetq; etē altēa
ab altera qd ei deest. mīstratq; qd supfluit. Demū oēs fere in
sule perirēt aut depopulate essēt: n p nauigacões adit? ad eas
haberēt. Adde q; scdm aristotilē in politica necessariū ē reg
no aut ciuitati bñ ordiate pmpatā hñe nauigacões: si volunt esse
liberi. Nā p nauigacões sūt abiles et pati ad lace ssēdas et apul
sādas iniurias piratarū et latrūculoz. Nauigātes deiq; multa
gñi hūano vtilia afferūt industrie et sagacitat. sciūt enī ventos
agnoscere. port? eligere. securiores futuras tēpestates puidēt
earūq; ort? et occasus psciunt. speculāt? suo studio aduent? ad
uersaciū nauīuz. Demū nauigaciū vita innocēs atq; hōesta est.
nā et xpūs nauiculā ascēdit et trāsfretauit. Apostoli idipm se
pe fecerūt. Rursus ab ill? oīb? cupiditatib?. libidīnib? et volup
tatib?. q; in fra ac ciuitatib? hōib? se offerūt. segregati sūt et tā
to deo sūt deuocōres. quāto primiores picul?. Veruntñ habet
arshipa nō paruas misērias. calamitates. labores atq; picula.

prout vnicuique recte aspiciendi facile intueri libet. Ea enim ars
plena est miseris. dolis ac fraudibus. Taceo eius pericula. Si enim
desisset qui naues fabricaret. nullus tanto periculo se exponeret. Quo
rum demencia sapientes miratur ingens. ponentes ratem in mari. committunt
se et vitam suam paruo ligno. cum mare piscibus. frax autem deus dedit fi
lius hominum. Idcirco omnium romanis persuasit naue conscendere. Clau
dius cauder ob hoc sic appellatur. quod plurimum tabularum ostendit. cau
der apud antiquos vocatur. de quo dicit. Seneca non utilem artem in
uenisse. In primis itaque nauicularii seu hanc exercetes arte. naues
de ineptis putridisque lignis fabricant paruo tempore duraturas. et
dum homines se illi committunt subito dum ludunt absorbentur. quod periculum ex
fraude nauiculariorum puerum dimoscit. Taceo quot latrocinia
nauigantes et pirate indies agunt. quot furta. quot rapinas. in
quos nulla fides. nulla veritas. nullus ad deum timor. nec ad pri
mum amor reperitur. Sed quod potentior est. paruas scifas inuadit. In aliis
vivendi modis. robatores sunt pessime conditionis. in hac misera ar
te quam plura depndat. eo amplius promittitur et accipitur ac magnarum
classium princeps constituitur. Nec refero quod homines in mari submerguntur
aut etiam interficiuntur. nec ditantur nauigantes. nisi cum aliorum spoliis.
piratas enim et hostes fidei dimittunt. fideles peregrinantes et mer
catores inermes insequuntur. Tandem nauigantes quos apprehende
re non valent. periclitari cogunt. Miserum etiam genus hominum. in quibus nul
lum est humanitatis vestigium. Cum enim natura ipsa impellente. naufra
gantibus homines operiuntur. hinc tamen naues. periclitantes quas tueri debe
rent. rapiunt. dantes afflictionem afflictis. Adde quod utilis et se
cura esset nauigatoria ars. si aer si venti. si maris fluctus. si scopu
li rapidi nauigantibus obedirent. Sed longe cercior est tempestas
quam tranquillitas. nauigantibus. Denique parua sunt tre pericula.
nisi maris discrimina experiantur. Non enim solum nauigantibus pericula
imminent ab hostibus. Sed a mari. Sed a piscibus. quibus tutius foret inter
homines quam inter delphines conuersari. qui carnes humanas sitiunt.
Et ut paucis agam nauigantes id habent. ut periculis suis gaudeant
Scriptum est per sapientem qui nauigat mare. enarrant pericula. Hinc
et propheta dicebat ululate naues in die pavoris maris. Sunt igitur
hec artes ea tenus utiles et commendande. quatenus earum artifices

res eis ita vtilē . vt institute nesciunt .

Ca. xxviii . de quarta arte mechāica: videlicet de venatoria et artib⁹ ei subalternate . et de laudib⁹ et vtilitate earum et de laborib⁹ miseris et picul⁹ q̄ eas comitantur .

Enatoria quarta ars est mechanica . sub q̄ omnis feras rū auiūq; occupacō et piscatura . earūq; rerū paratura continentur vt supra tetigim⁹ . q̄z arcū vtilitatem null⁹ ignorat Est . n . i . p̄mis delectabilis . atq; ad exercitacōnez de ductionemq; temporis accommodata . et ad modestā hōim recreacionez instituta . q̄ppe et ad salutez corporis p̄ utilis . si debitis loco tempe et fine bono eis fruuntur . Adde qz tolerāda est . si ob necessitatez p̄ pellib⁹ et carnib⁹ nō ob voluptatez sū strepitu et clamore exercet . Sed iā h⁹ artē et vite incōmoda . labores atq; miseria simul et picula memorem⁹ In p̄mis itaq; q̄s prudēs gaudiū suū i fugacissimis reb⁹ collocat . Deinde venatui vacans melioris negotij diez pdit Quid de periculis corporis dicaz . Quot foueas venatores p̄cipites incurrunt . Aquas quoz qz stagna . siluas nō sine discrimine p̄currūt Reges vero et magnates . et si quociens armis nō vacāt . venacōi se dedāt . Int cetera tñ incōmoda . illud puū nē qz lassitudiez senectutez pluresq; ex ea infirmitates nascūt et vt dici solet . paruo solacō . plures mesticie opantur . Quid dicā de t̄pis amissione . inutili occupacōne . Fruct⁹ modicitate . et tādeꝝ pumbili vanitate Que enī maior vanitas . qm̄ post paruā bestiolarū leporez natura ip̄a timidam . tot currēt r̄ges . tot milites . tot cursores tot buccinaz et comitū clāgores . tot ululancūz vociferacōes . Et vt paucis multa comprehendem . in scripturis s̄ctis neminez s̄ctū venatores legi⁹ . Esau enī venator erat . qm̄ peccator fuerat Rursus inf venatores scriptura s̄cā Membroth cōmemorat . q̄ robustus venator et opp̄ssor hominū appellat⁹ Demiq; venatores siluas quērt . vbi venacōis colore . p̄grinantes spoliānt atq; trucidāt hec est eorum venatio hec aucupatio Taceo de alia venacōis speꝝ opp̄ssua . arenaria cū bestiis deceptando Et ut paucis agam⁹ . venatores densa nemora et solitudines inquirunt . non vt vitā solitariā agant cui se ineptos sciunt . sed vt feras et volucib⁹ diuināt . q̄a

hominū vite inabiles sūt. Huic arti subalternat̃ macellariorū
ars. ceterorūq; coquorū. atq; cauponū officie artes. quaz vsq;
poci⁹ voluptas q; necessitas induxit. Esus enī carmū ante dilu
uiū incognit⁹ erat. Istoz artes vilissime sūt. et fraudib⁹ ple
ne ac dolis. vt vnusquisq; experit̃. Vendunt enim carnes pu
tridas. ouem p castrone. hircuz p ariete capram p capriolo.
Decipiunt in pondere. fraudāt in p̃cio et in re ipsa seducunt.
Quo fit vt dū carnes vendunt. emenciuz corpora ledunt. De
ceteris vero huius artis ptibus multa dici possunt. puta de pi
scatura et vīnoꝝ ciborumq; apparatu. in quibus tot mittunt̃
fraudes: vt pudor sit ea commemorare. Harum igitur arcium stu
dia: ventri nō menti seruiūt. Tollerant̃ itaq; quaten⁹ sufficiūt
ad vite humane alimentum et bonam corporis valitudinem

Capitulum. xxiv. de quinta arte mechanica. videlicet de agris
cultura et de ptibus eius. de cui⁹ vtilitate dulcore et amaritu
dine. supradiximus in decimoquinto et xvi. capitulis

Capitulum. xxx. de arte pastoralī. et de eius vtilitate. ac inco
modis miseris et laboribus.

P Astoz qdem artes nonnulli agriculture. alij venatorie
attribuūt. vtrūq; sit specialis de ea agend⁹ est sermo. Est
igit̃ vtilis pastoz seu bubulcoꝝ ars. atq; ad vite hūa
ne indigēciā supplēdā admodū necessaria. Hic igit̃ viuendi mo
d⁹ innocuus est. nemī officit. nature operi intendit. Reip̃ ser
uiūt. a multo ē segregata facinorib⁹ et a peccādi occasiōib⁹ alie
na. etēplacōi priā. i vtilib⁹ actōib⁹ obuia. eāq; vite formulaz.
sācti pphete sectati sūt. et sub pastoris nōie. rges et platos ap
pellant. Quippe e⁹ nōie glōso xp̃us nūcupari voluit inq̃ens. e
sū pastor bon⁹. Verūt̃ h⁹ arte plurima sūt incoṃoda labores
atq; picula. Pr̃io qdē vt putam⁹ vtili⁹ hōib⁹ foret hōies poci
us amare. colere et alere qm pecora. Amāt enī qd nec se amari
sciūt. nec amātib⁹ vicē reddere pnt. Rursus si aiaha p te pau
ris occupatissim⁹ bubulc⁹ leris. si p alios pecora bouesq; pascis

tu nō pastor modo. sed pastoz seruus eris. Sed et illoz Fur-
tis fraudib⁹ et dolis necesse ē credas. nūc pecora mortua affe-
rēt. nūc a feris omesta. nūc ī p̄cipium dedita s̄ et quotidie no-
ua rumorasq; adducēt ex q̄b⁹ dolorē. mesticiāq; decipies. Neq;
eoz fraudes vitare valebis. vt recte de eis dicat ppheta: omēs
pastores p̄uicati sūt Et itez pastores suos pascat vēt⁹ videlicet
auaricie. Cōtra quos alibi scribit⁹. Ve pastoib⁹ q̄ dilacerāt gre-
gē suū. Adde. aialia ip̄a q̄ tātope aliis atq; custodis: multo pe-
riculis sūt exposita. q̄ tā crebra sūt. vt plezq; totū gregem ex-
hauriāt. Vt paucis igit⁹ agam⁹ utilitas inc̄ta ē. et sollicitudo
dubium lucrum manifesta picula.

Ca. xxxi. de sexta arte mechanica videlicet theatraica et laudis.
et de p̄tib⁹ subalt⁹ nate. et de diuersitate oīm ludoz. et de illoz
utilitate dānis et piculis.

Theatraica vō ars ludos respicit. dicta a theatro vbi po-
pul⁹ conueniebat. Nec vero vite formula tollerāda est si
ludis hōies ad eū finē vtiūt⁹: q̄bus instituti sunt. Teste
enī phō p̄t publicā leticiā hōies a prauis cupiditatib⁹. et a no-
ciuis voluptatib⁹ retrahūt⁹ vt supra tetigim⁹. Cōferūt demiq;
ludi ad recreacōez hūani corporis. vt vigorosi⁹ laborib⁹ et vtilib⁹
artib⁹ vacare possint. Ludus enī moderat⁹ teste phō cibus est
animi. Nam inquit. Seneca socrates ludere cum pueris non
erubescibat. Et cato. Larabat animuz curis paucis fatigatum.
Ideirco legum conditores festos instituerunt dies: vt ad hila-
ritatē publice homines cogerēt. tamq; necessariuz laboribus
interponentes tempozamentum. Veruntū plurime sūt h⁹ artis
incommoditates. vanitates. miserie atq; pericula. In primis.
igit⁹ osiderandum est. quia vt michi satis videtur: apud catho-
licos theatraica ars mīme ponenda nec nominanda precipitur
Nam vt inquit p̄hdorus. Spectacula crudelitatis: inspectiones
sunt vanitatis: que non solum hominum viens. sed demonum
iussuibus instituta sunt. Pro inde nichil debere esse cristia-
no cum circensi insania. que dicitur theatraica. nec cum amphib⁹
theatraica crudelitate. cum atrocitate arene. cum luxuria ludi.
Deus enim negat: qui talia presumit. Quinimo fidei cristiane

puaricator efficit. q̄ id demū appetit. quod i baptismo iam pri
dem renunciauit id ē diabulo et operibus eius. Lucius illa ut
inquit. Seneca p̄m? i ceco leones solutos dedit. P̄dopei? p̄m? ele
phātes posuit ad spectacula. nec tñ omendāt bonā rē egisse. n̄
bonū fuit more nouo p̄dere hōies. Vñ subdit. Seneca s̄cti?
Foret ista i obliuionē ire. P̄reterea cōsiderēt frēptatores ludo
rū. q̄ teste. Crisosto. sup illo v̄bo: sedit p̄plus cōmedere et bibere
et surrexit ludere. De? nō dat ludere: s̄ lugere s̄ diabolus dat
ludere: ne lugeam? et dū ludim? illudim̄. Adde qz lud? nō car
ret. illusione. a q̄ nomē accepit. Vñ sara vidit ismaelē ludētem
cū ysaac. i quo ludo ut inquit Aug? vidit illusione. q̄ significas
bat deceptōem. P̄reterea demones delectāt in ludis vanis:
qz vidēt hōies eis libēt intēdere et a via v̄tute deuiare. Vñ in sō
no fuit a demōib? dictū cui dā romano. ut ludi i vrbe instaura
rēt scdm Aug. i q̄rto de ciuitate dei. Deniq; i ludis rara ē gūi
tas p̄mpta ē securilitas. vāitas. stultiloquy v̄ba ociosa. mendacia
vane inspectōes. libidīnose tractacōes. i p̄mptu ē leuitas. abē
modestia. nil aliud i his locis accedit: n̄ breuis leticia. p̄uū gau
diū. magna temporis iactura. puerilis occupacō. Et ut q̄ad;
sapiēs ait. Ludoz expectator van? lusor insan?. q̄ nec hōeste
gerit: nec hōeste c̄nit. adeo ut ignorem? an sit lusor infamior
aut spectator. Rursus multi fuere quos natura mites fecerat
s̄ spectacula vicia docuere. crudelisq; effecere. Nil enī potēci?
i memoriā descēdit. q̄z qd visu cōspicit. audita facile volāt: con
specte res herent. etiā inuit. fugiēda ḡ sūt ludoz spectacula
vbi ad horā gaudem?. ut diuici? doleam?. et sēp videamus qd
vidisse sēp displiceat. Porro ludoz varia esse ḡna cōstat. q̄ do
cuit atq; illusio. Alij. n. alijs delectāt ludis qdā spectacul̄ fer
raz qdā histriōib?. qdā palestris. qdam alcis. s̄ vbiq; vanitas.
Quid. n. thauros Quid feras publice iffici v̄lectacōis hz. Quia
si nō sufficiat belloz cruoz i castris. vrbib?q; dieti effusus. De
palestris v̄o atq; torneamētis qd dici p̄t. Vbi inspector vaniloq?
miles infamior. fit. n. su? torci? vrbis. i quo ludo sepe vilior om
nium victor euadit. De histriōum bufonumq; vita: quid dici
potest. Nescio q̄s. inspicior euadat: an histrio. v̄l q̄ de histriōe

ridet. Forte. qui pecunias effundit. vanior est. Quociens enim
histriones de se dominos ridentes vident. toties ipsi mirantur
demenciam se miraculum. Sepe certe histrio aliquid figit quo falso au-
dientes delectat se vere. Alea et vero et tarillorum lutores a deo
spurcissimam artem exercent. ut in ea arte quanto doctiores. tanto nequiores
habeantur. De quibus philosophus in politicis ait quod aleatores mortuo et spo-
liatores et latrones. turpes lucentes sunt lucri. non gratia obprobria su-
stinent. Vnde et themistodes. gravissimos viros et reipublice curam geren-
tes. a ludis levioribusque solaciiis arcendos decrevit ne respiciendo lude-
re videretur. Ipse demique discerebat sanctum esse octari. quod turpiter sola-
riari. Ludos vero innoxios ad recreaciones. et temporis deductionem christiani
amici non nego. ut musicis instrumentis. ut videbimus statim cum de musi-
ca agemus. quod permittuntur pro loco et tempore.

Capitulum xxxij. de septima arte mechanica videlicet medicina
et de eius necessitate et utilitate et laudibus. Demum de illius ab-
usu laboribus et periculis.

Medicine vero ars fateor inter mechanicas nobilior est. tamquam
a natura ipsa hominibus donata. quamvis vite humane plurimum
necessaria. atque a deo immortalis laudata et honorari iussa. quod
corporum morbi curantur. et vite iusticia observantur. Demum ipsa huius
arte naturalis inquisitio summatissima est. Et ut paucis agam utilis ad
modum et accommodata medicina est. quod neci corpora ipsa curat. sed liberio-
rez ad vacandum animum reddit. Nam philosopho teste. ex bona corporis vali-
tudine crescunt vires animi. et bona corporis dispositio animam quod vivat. et
ad optima quod disponit. Sed fateor laudanda plurimum ars medici-
ne esset. si bonum subiectum. si virtuti deditum repit. si demum id ipsum
sciendi genus optimum ac naturalibus scienciis. infallibilibusque fundamen-
tis communitum. prius medici addiscerent quod exquirentur. Sic enim ut ai-
unt unusquisque id agit feliciter quod optime novit. ita quod principia medici-
ne ignorat. et finis sanitas existat ut sanus egrum reddat necesse
est. Vidi ego plurimos heri aromatales. hodie medicos. heri bar-
baz rasures hodie morborum gravium censes. heri herbas cetera
que materialia in apothecis commiscetes. hodie in principum aulis
morbos iudicantes. Si enim etiam sanando vix nomen boni
medici quisque assumit. quo nam pacto necando medicandi titu-

lum vendicabitur. Quibusdam itaq; his similibus me aliquando
Febricitantē visitātib⁹. atq; remedia pollicētib⁹. s; et causas mor-
bi iudicare conātib⁹. illud ad Philippū. vt i actib⁹. aploz legi⁹.
Dicebā. putas ne itelligis q̄ dicis. Quib⁹ dicētib⁹. Etiam ego
itez cū eodē eunuchō addēbā. quō scire poteris. cū aliq; te nō
docueit. Mira ēte res ē vt. n. mqt Hierōi⁹ Fullones. metallas
ri. fabri. lignoz celoēs ipa q̄ vilia officia exercētes: absq; doc-
tore esse n pnt nec expiri audēt q̄ n nouēt. sola est medicandi
ars. q; sibi passim vnusq; vendicat. Alij. n. a crebro infirmā-
tib⁹ medicinā addiscūt. Alij a ferris vt viros curēt. Alij ab ifi-
delib⁹ audiūt. vt fideles necēt. Alij nescio qb⁹ libell⁹ legūt: vt
i miseris corpib⁹ vniformit⁹ exēqnt⁹: et vt aiūt vno collirio ab-
eis icognito: omniū oculos volūt curare: quo fit. vt cec⁹ arte. na-
tura vidētē cecū faciat. Alij medicinā nesciētes: medicina abus-
tūt. et artē egregiā q; n nouēt pfitent⁹. Medicie exellēti et il-
lustri nōie gloriāt⁹. q̄ppe q̄lt⁹ grā: pecuniā vt finē q̄rūt. Drem-
uz ēte vō medico n mō eriguū: s; sordidū. et tāto labori ipar nec
igenio dignū. Ex qb⁹ b⁹ artē difficultates et inmoda i pmp-
to sūt. dū viris exellētib⁹ n credit⁹: et hac laudatissima arte abu-
tentib⁹ pma dāt⁹. Adde q; multa milia hōim taliū medicoz i
fipiēcia. aut in expiēcia forte moriūt⁹. et dū vnū morbū curare
satagūt. plures iducūt. Assuefaciūtq; miseros egros: vt hī me-
dicis viuē n valeāt q̄s n alijs pandis mime ipi tāgūt nec degu-
stāt. Cetera hōim grā Felicē aurā: bonāq; t̄pis disposiciōem op-
Medici vō aut insanaz aut pestiferaz. oēs infirmos esse p̄ se et
suos desiderāt. Quos qdā sapiens similes dicit eis: q̄ funera ad
corpa hōim sepelienda desērt. Quos demoscenes athemis dāt
nauit exilio. eo solo q; optabant plurios mori: vt inde lucrū ca-
perēt qd̄ ottingere n pōt hī multoz morte. Taceo quot morbo-
ruz plōgatiōes: quot pestiferas potōes: quot infirmitatū omi-
natiōes miseris infirmis ingērt et quos abstīnēcia aut simplici
victu. q̄ppe vl herba si scirēt curare poterāt: sūptuosis vltra-
marinis q̄ppe et adulterinis materialib⁹. q̄ ipi aut vendūt aut illo-
rum lucrum participant. curare poti⁹ inficere humana corpo-
ra moliantur. Rursus medici causas et naturas egritudinum

dicūt subtilit. dantq; sanitatē vboten? adeo vt sic qdā sapiens dicebat. cū eos audim? mortuos posse suscitare credem? pau- lo tñ post cermim? inanē esse. eandē sanitatē spez. qm illico inspi- rata mors incipit. Sz qd plura. Absit vt de medicis qēq; simi- lre dicā. In manibus. n. illoz sepe meis peccatō incido. Itaq; michi ceterisq; mortalib? sanū foret consiliū eos nō exasperare v- bis s; demulcere obsequijs. Quare nec ego. sēire audeo qd oēs clamāt. latrones enī sicarij. venefici. hōies inbūamit occidunt. medici tñ hūamissime. atq; officōssime a solēmī interimūt. Et si q aut diuino munere aut nature vigore qualescūt. ipam diui- nā grām ipisq; bñficiū pecūia vendūt. dū sibi sanitatē attribu- unt. Nec indignēt medici q eoꝝ artē mechāicā dixerī Nam dicere pnt ingrue medicinā esse mechanicā: q; ē de corpe hūa- no. ex ea pte q infirmat et sanat. Qd qdē corp? ē intellectuū Quib? dicendū ē scdm Alfarabiū: q hoc nō pbat medicinā n- esse mechanicam. Primo q; licet sit de corpe hūano: nō tamē opat i eo. medicina ppe scdm q ē intellectuū. s; scdm q ē sēsiuū et vegetatiuū. Medicine aut ad hoc valēt. pmo vt iuuetur ve- getatiua potēcia et sēsiua i opib? suis. Fateor tñ q aliquñ acci- dit. vt inde iuuēt intellectuua. q; sedat doloib? liber? vacat. operib? intellectiuis. Scdo hoc patet qm Aristotiles in libro de aīalib? tradit doctrinā de hūano corpe fil. cū doctrīa brus- tali: tñ naturalis scia speculatiua ē medicina vero est opatiua et mechanica

Capitulum. xxxij. de arte mercandi et vendēdi que ipsa mech- amica est et sub nauigatoria continetur et de eius necessitate et vtilitate. et demuz de illius infelicitate fraudibus dolis atq; pi- culis.

Creatūra vero que ad nauigato viam pertinet utilis. admodum est ad supplendas inopias prouinciarum et sine illa comēciūz int homines haberi vix posset hui? aut mercatorie artē tres sūt partes vt ait philosophus in pmo polli. s. marelaria id est per mare ferens merces. que nauiga- toria dici potest. Secūda est oneraria. Tercia ē assistēcia q qd assistit mercatorib? in pecunie et aliarum reruz omutacionib?.

q̄ oēs mercature spēs a **I**ultrarchō crurib⁹ corp⁹ hūmānē
te opant⁹. veluti. n. crura hōis huc atq; illuc discurrūt p̄ necessā
rijs hūmānē corp⁹. sic mercatoēs p̄ nēcitāte corp⁹ reip̄ Rurs⁹
sic core et tibiē sustētāt corp⁹: sic mercatores rēp. suis mercib⁹
sustinēt. Ex q̄b⁹ apte aspiciť necessitas. et utilitas h⁹ artis. q̄re
merito vt ait **H**ugo. omendabil⁹ ē. veluti q̄ diuersas ignotalq;
gētes cōciliat. bella sedat. pacē firmat et tāde; p̄uata bona ad
omunēz omniū vsū immutat. Est igit⁹ mercatura nō mō nēria sed
accōmoda utiliq; reip̄. et vt inq̄t phīs et nō infimuz viuedi gñ⁹
si ipo ⁊ mercato ⁊ finis ad reuelādas. indigēcias omunis reip̄
tendit. s; si cupiditate grā q̄s mercaturā exercet. vix eit inocēs
Sūt. n. ei⁹ artē inōmoda et picula pluria. idq; ex eo maxie cō
stat qm̄ scdm̄ sūam sactoz vix mercatura in peccato pōt exer
ceri. Quis. n. h⁹ artē dolos. fraudes. inq̄tates et scelera nar
rare pōt. **P**rofectio nō ē dictū facile. Et si cetera taceam quot
falsē vex venaliū laudacōes. quot mētre rez emptibiliū vitu
pacōes. quot defectuū occultacōnes. quot falsē aut dimiūto
mēsuracōes et pōderacōes. quot falsē mercaciū omixcōes. q̄t
mendacia. quot piuria. ostra quos inq̄t **A**mbro. **M**ercator se
culi. opator inferni. cur i fraudē et deceptōez ouerte nature in
dustria. Cur affectas rez defectus. Cur optas paupib⁹ sterili
tatē: vt domui tue opares dolosā fecūditatē. Exploras qm̄ eit
sterilior. puent⁹. qm̄ rez iopia. **H**ac vocas idustria: q̄ poti⁹ est
calliditate et cupiditate astucia. et qd̄ tu remediū dicis omereciū
neq̄cie poti⁹ et latrocinii ē. Et seq̄t⁹ lucz tuū dānū multoz est
Et vt paucis agā. oīne h⁹ artē officiū eo tēdit. vt ea vtētes lus
cris itendāt. vili⁹ emāt. cari⁹ vendāt. prios decipiāt **H**os fig
nat. **V**aleri⁹ cū ait infidiosissimā fore artē q̄ iopuz sanguie pas
tur et mendacijs vt veritate istrumento iuuat **H**ac fallacia. q̄si
p̄claris artib⁹ gaudet. quoz fraudib⁹ non tā alios. q̄ seipos
fraudāt. qz teste **C**risol. q̄ simplicit⁹ negociāt i omib⁹ p̄sperāt
q̄ vsāt. i dolū eis oīa aduersāt cū scriptū sit i **E**zechiel. totā ani
uersacōez vite vtūt ad lucrū. **I**deo nō pseuerabit substācia sua.
Et itez fraudabit. cum pecunia sua. **T**aceo de vsura: que vix
a mercatura separatūr. **C**eterū de campforia fileo et pecunie

cōmutatiua q̄ huic mercēdi arti subalternat̄. in qua tot doli. tot fraudes. tot rapine sūt: quot nūmos cāpsor h̄z ipe harū itaq; mechāicaz atq; simīlium arcium sectatores vltra alia iōmos da. teste phō inepti sūt ad politisādū. Nūmo apud ātīquos h̄z mōi artib⁹ vacātes phibebāt̄ pticipare nedū pncipatū: s̄ magistratū et cōsulatū vt supra deduximus.

Ca. xxxij de artib⁹ liberalib⁹ in gñe et de illaz cōmoditate et abusu laudib⁹ et dānis dulcib⁹ et amaris.

Liberales vō artes plurimū fore vtilēs ad instruendos iuuenes. et nēcia admodū sciāz gñā. Null⁹ sanementū dubitat Nec tu ignoras q̄ i puerili agens illis imbut⁹ es. q̄ vt nosci septē numero sunt et in duo gñā. diuidūt̄ qz p̄metres p̄mordiales artes vocāt̄. v̄l p̄ma sciēdi elemēta. videlicet grama. dñale. rheto Quatuor vō seq̄tes. s̄. astro. musica. arisme et geome. mathematice appellāt̄ idest doct̄iales. qz p̄ctas dem̄rationes docent. vt statī subiciem⁹. Quare aut̄ liberales appellāt̄. et cēa mathematicas q̄ fuerit causē inuencōnuz eaz. et q̄ sit eaz natura. vtilitas seu iōmoditas subiciāz. q̄ et si tibi nota sint. volo illa tibi ad mentez reducere ne illaz oblectam̄te allect⁹: dū ill⁹ te totum exhibes: digniora atq; excellēciora ad q̄ illa ordināt̄ p̄mittas. Appellāt̄ itaq; vt nosci. septē ipe artes liberales triplici ex causa. Pr̄io vt distinguāt̄ ab aliis illiberalibus vt mechāicis et ceteris hūilib⁹ artib⁹. q̄ ideo sūt illiberales q̄a ordināt̄ ad corp⁹. Animā aut̄ et it̄lectū: male disponūt. Ipse aut̄ liberales p̄ncipalit̄ ordināt̄ ad animā q̄z disponūt ad vsus et actōes v̄tutū moraliū et it̄lectualiū. vel ad vsū p̄fectissime v̄tutis: q̄ ē felicitas. Ex quo pōt elici alia p̄p̄ssima cā. q̄re vocātur artes liberales. videlicet qz scdm eas hō p̄se disponit̄ scdm it̄lectū ad optimū finē. veluti vsū v̄tutū moraliū et it̄lectualiū. vel ad vsū p̄fecte felicitate: q̄ ē speculatiua Qui aut̄ talia cōsiderāt: naturalit̄ sūt liberi. qz nō sūt hūiles. cū it̄lectu vigent. ideo recte artes ipse liberales dicūt̄. f̄fateor tñ secūdum phīlosophum in octauo politicorum: quia vtile et commendabile est. participare aliquando liberales artes et mathematicas: q̄z vsus ordinatur ad exerciciū excellēciarū doct̄rimaz vsq; ad.

certū finem h̄ otinūe et assidue exercere se i eis vsq; ad q̄mcūq;
p̄fectionē nōnūq; nociuū ē qz otinua cōsideratio illis retrahit
aut simplicit̄ aut p̄ pte ad vsu v̄tutis moralis. Tercia v̄o causa ē
q̄re liberales dicūt qz liberos idest expeditos et exercitatos
animos. requirūt. eo qz subtilit̄ de reꝝ causis disputāt. et de illis
plerūq; q̄ a sēsū remota sūt: Alia causa ē qz atq̄tus t̄mō libe-
ri idest nobiles et ingēni: i eis studere cōsueuerūt. Plebei vero
et ignobiles studebāt. i mechanicis p̄t̄ piciā opandi corporalis.
enī opatio pl̄ cōgruit plebeis. ociū aut et studiū nobilib; scdm
Hugonem.

Ca. xxxv. de p̄mis duab; liberalib; artib; videlicet ḡmatica et
d̄naletica. et de ortu eaz et causis q̄re inuente sūt et de illarum
laudib; et vtilitate. ac demū de eaz abusu et incommōditate

Qst̄qm egim; de liberalib; artib; in ḡne. sup̄est vt i spe-
cie eas breui s̄mone tāgam; . P̄rio igit̄ de ḡma. et d̄n-
le. agem;. De rhetorica v̄o in seq̄ti ca° dīserem;. Vo-
cāt̄ itaq; tres ipe artes p̄mordiales qz ēca p̄mā l̄taz elemēta v̄-
sāt̄. Per eas. n. aut de cōgruitate. aut ornatu s̄mōis. aut dei
qz de cōmōis veritate et falsitate p̄ncipalī agit̄. P̄ria itaq; ḡ-
ma. scdm Alfarābiū a l̄tis nomē accepit. q̄m ē aliaz arcū fū-
it aut causa et mod; inuēcōis eius qm cū hōies inordmate atq;
ad libitū et s̄n arte loqrēt̄: euēmebat vt mī; bñ concept; suos
exp̄mere. s; et mī; apte audiētes intelligere valerēt quo fiebat
vt tardī; intelligere et intelligi. ac difficilī; scias tradere possēt
Qua de re curāt. sapiētes has icōmoditates tollere tradiderūt
qz artificiosū loq̄di modū v̄niformem qdē ac cōgruū. vt oēs cō-
ceptus humani. demū cūctē doctrīne p̄ eandē artem apti; et
liberi; significarent et addiscerent̄ Vex et si vtilis et necessā-
ria ars ḡmatica sit quo tñ pacto inter scias ānumeret̄. plurimi
dubitarunt p̄ eo quia gramatica. ipsa solum circa periciam rec-
ti sermonis v̄sat̄. s̄mo v̄o trāsit. sciēcia aut est de p̄manentibus
Adde quia hec ars polire līguam non animum nouit. nec in-
tellectum dirigere sed labia. Accedit quia non p̄pter se. sed p̄t̄
alias inuenta ē quare instrumētū sciēdi poti; quā scia secundum
quosq; dīci potest. Logica secūda ē liberalis ars q̄ et rationalis

dicūt Ipa. n. diffinire. q̄rere. respōdere. vera a falsis. diiudica
re. ac subtilit̄ disputare docet. Necessaria ēte α vtil̄ ars. q̄ se
cūdū. Hugo. in didascalico. p̄ eā subtilib⁹ obiectōibus latens
veritas repit̄. Causa siq̄dez inuencōis ei⁹ p̄ vtil̄ admodū fuit:
cū. n. in phisicis plures suborirēt opimōes α strarietates. de
creuerēt sapientes de mō altercādī artēz tradere. Videbāt enī
q̄ nō posset facile pueniri ad alic⁹ scie. ctitudiez s̄ p̄icia dispu
tādī. Hāc. Salo. om̄im sapientissim⁹ i puerbijs ad discēdā ad
monet. dū nos hortat̄ vt itelligā⁹ smones prudentie vsucias
q̄ vboz necnō pabolas α obscur⁹ smone. α dicta sapientū s̄
et emigmata. q̄ oīa vt Hier. ad magnū oratores ait dīaletico
rū α oratoz sūt Sed α Aug⁹ p̄ eo int̄ cetera logicā omendat
q̄ exercitiora polioraq; reddit ingeniā. S; ēte si dīaletice
fruct⁹. si finis attendit̄. vtiq; repiem⁹. q̄ poti⁹ ingeniū inani
ter fatigat. q̄ vtilit̄ pfecit. Nā ethi dīsputatē viceris. nō fruc
tuz. s; vboz folia oleq̄ris. Hic. Grego. filogistica inq̄t disputati
om̄ qd aliud ē. q̄ vbis ostendere α audientes. subuertere Abu
tūt. n. ea arte plurimi. dū sfidencia clamoris vboz veritatem
impugnāt. Rursus q̄s ea doctrīa vsaris necesse ē ostenciosi⁹
loq̄ris q̄cqd pbare nō potes. q̄ vt inq̄t Aug⁹ sfirmaciōem sū
mit ab hōie. q̄cqd nō hēt̄ ex veritate. Sed α. illud vez ē. q̄ se
pe nīmū altercādo pditur. dū iqr̄itur veritas. qd̄ sat̄ dolēdū
est. Idipm qd̄ ad veritatez iuuādā instituūt ē: ad eā obfuscādā;
occultādāq; cū hōim labore studiosissime q̄rit̄ Vñ Aug⁹ inde
doctrīa xp̄iana execrabile dicit artēz sophisticā disputādī α li
bidiez rixādī. q̄ admonet cauendā. Si. n. doctrīna foret pieta
tis. neq̄q; sacre lre tātope eaz stestaret̄ cū aiūt. q̄ sophisticē loq̄
tur odibilis est. In ea certe vt ipse Augustinus ait victoria ver
borum α ostentatio ambiciosa queritur nec modo tardos: sed
plerumq; ingemiosos decipit.

Capitulum. xxxvj. De rhetorica que est tertia liberalis ars. α d
eius ortu α vtilitate ac laudibus. Rursus de eius abusu. α qua
lis debet esse orator. α ad quid valet eloquencia sine sapientia
et. quomodo aliquando est mortifera.

Rhetorica scia ē liberaliū arciū. sic dicta q̄si ornat⁹ sit lo-
cucōis scdm Alforabiū Veluti. n. p. gmaticaz agrue lo-
q̄ndi artē addisci⁹. ita p rhetoricaz ea ornatē pferre q̄
didici⁹. ex q̄ re potissima cā ill⁹ iuēcōis. sumit⁹ scdm. Hugonez
Est igit⁹ h⁹ artē sūma vis ingēs. laus Nā vt inqt Sen. magna
res ē eloq̄ncia. nec adhuc vllī idulsi. vt totā otigeret. sate fe-
lix ē q̄ i aliq̄ ei⁹ pte recept⁹ ē. Nec ctū ornamtū ē aliaz sciaz:
qz vt inqt Cassiodor⁹. q̄cqd i alia doctria accipit⁹. ab ista sub de-
core pferit⁹. Vñ i ecclesiastico scribit⁹. tuba et psalteriuz faciunt
melodiaz et sup vtrūq; lingua suauis. Et itez. Fau⁹ mell vba cō-
posita. Et rursus scriptū ē. qz sapiēs i vbis suis mōstra placuit.
De laudib⁹ vō eloq̄ncie repete q̄ sup dixi⁹ i xxxiii. ca. i pncipi
o. Sz ēte h̄ ars pluriōs fallit. dū suos sectatores dicere nō sci-
re docet. instruit: dulci⁹ vba carpe n̄ vtilit⁹ sape Et dū vboz sua-
uitas q̄rit⁹. vā rez sapiēcia amittit⁹. atq; vtmā tāt⁹ hodie esset
hōim labor ad rēte beateq; viuēdū q̄nt⁹ ad. ornatē bñ politeq;
dicēdū Hic firmian⁹. Lacta. vtmā tā multi bñ facerēt. q̄z bene
loq̄ vidēt⁹. Adde qz pleriq; ea vtūt⁹ nō ad salutē s̄ ad pnciem
Acēbissime q̄dē id. referēdū q̄ppe et dolēdū arbitror. vt videliz
ea q̄ teste. Cicerōe a natura data ē ad bonoꝝ hōim s̄suasōez. i
pestez et nociūntū vtat⁹ Sipler. n. ē veritas et rēta splēdoꝝ aut
vboꝝ lenocinio nō eget q̄mimo vt Quintilia. ait suspecta ē cū or-
nat⁹ figē nescit Nā qm inqt fabricabit fictiū q̄ vir elimatus de-
pmit h̄monez Ipa vō pomata locucō pl⁹ pferre q̄z offerre so-
let. Vtitez sit q̄ qdā sapiēs ait qz garrulosa dicēdi Festiuitas
pl⁹ sonat q̄z valz: multūq; h̄z iamitate et vacuū Idq; Sen. nō ne-
gauit dū i declamacōib⁹ ait qz raro h̄ it se coeūt vt eadez vor-
sit dulcis et solida. Hic Didī⁹ ad Alexandrū. artē inqt bñ loq̄n-
di nō disci⁹ nec faciēdie rhetoricorū oratorū operā dam⁹ Cui⁹
officiū ē fabulātes h̄mōib⁹ fictiūtare mēdacia et inocencie fidez
offerre cōmib⁹. q̄ dū putāt se aliene laudis fructū p mīq; victoi-
az rapuisse. nesciūt se sue scie pdidisse mītores: vt rēte: expiāt
illud Lactācij. qz multo sua etiā faciēdia. mortifera ē Rurs⁹ ve-
luti ipa artificiosa dicēdi ars suos. alūpnos decipit. sic et ab eis
fallit. parēq; ei vituperij. vicez reddūt. dū eloq̄cie aut rētoris

Falso nōie gloriāt̃. eāq; tāto Fedi⁹ deturpāt q̃nto nullaz ptem
eloq̃cie atigerēt. Quippe nōiari eloq̃tes delectāt̃. q̃ nōdū loq̃ i
reperēt ne dixerī didiceret. Est. n. modernoꝝ hōim īgens nu-
mer⁹. q̃ i eo se veros rētores pfectos atq; facundos oratores
euasille putāt. si post pauculas q̃bz īsudarēt gmatice litteras. po-
stergat ceteris pclaris sciēcijs. q̃ ipaz eloq̃ciā nedū illustrāt. s;
oficiūt. illico faciūdīe studijs se dedāt. librolq; Cicerōis et si vis
nrī M̃tilianī plegāt. Lōge ēte alit̃ idez Cicero moderna deplo-
rās tpa in eo libro scēiebat. q̃ de oratore ad M̃tū frēz edidit
Lōge sec⁹ et ipe M̃tilian⁹ cū de oratoris īstīucōe ageret. ras-
rū. n. aut nullū fatēt̃ optimū esse ea etate oratores. C⁹ rei illaz
asserēt nō īsulsā fore causā. Nā oratorē inqūt in omī sapīe gñe p-
suadere oportere vt q̃ alibi didicit. euz splēdore dicēdi pferat.
adeo vt q̃ vez oratorē audit. scire et ītelligere plusq; ceteri arbi-
tret̃. Qd̃ utiq; n̄ diuersis sapiēcie titulis lustret̃. efficere n̄ vā-
lebit. Quo. n. pacto i sacris litteris ille psuadebit. q̃ eas nūq̃m
legit. Quoue i naturalib⁹. q̃. Aristo. nō vidit. Quo mō i moribus
aut iure ciuili porabit. q̃ eaz scīaz ne dixerī expers ē. s; nec p̃n-
cipia nouit. Ea de re Cicero. mirare defīnit paucos admodum
fuisse oratoēs. cū eos aut oīa multa scire oportet. Que oīa omīa
hōies opletī p q̃z difficile ē. Hic Aug⁹ i de doct̃ia xp̃iana ait
q̃dā sapientē dixisse. qz oratorē oportet nō modo delectare. s;
docere. nec modo psuadere vt flectat s; vt vincat. Cōstat itaq;
ea oīa nō nudis vboꝝ folijs. s; multiplici sapiēcia opari. Talis
g eloq̃cia a sapiente plata. oī dulcore mell̃ dulcior ē. de q̃ in e-
clesiastico scribit̃. sapiēs ṽbis amabilē se reddit. Vt igit̃ ptes
laūdate eloq̃cie q̃s alleq̃t̃. necesse ē varia scīaz suppellectili cō-
stipat⁹ existat. Idq; i puerb̃is Salomō pmonuit inq̃ens. Stud-
de sapiēcie vt possis digne pferre smonez. Quā hīa oteptibi-
lē asserit faciūdīa n̄ scīa et sapiēcia fuerit condita. fateor g ho-
mīnū mēs hodie depuata. q̃mimo et peit⁹ obcecata est adeo vt
frōdes p fructu capiāt et fumo pascāt̃. dū se īgmī appiēre pu-
tāt. Hoc ē ēte illud tpus qd̃ Appostol⁹ ad Thimoteū p̃signas-
bat. cū poetaz fabulas ac fīemta p veritate ac sana doct̃ia fi-
deles accepturos i spū dplorabat. cū ait. veiet g tpus cū sanaz

doctrinā nō sustinebūt. s; a veritate qdē auditū auertēt ad fabu-
las aut ouertēt. Adde q; teste Aug. Cicero. ipe et ceteri qui
rhetoricā docuere falsi sūt eloq̃ciā. s; sapiēciā ob esse plurimuz
et pdesse nūq; sapiēciā vō s; eloq̃ciā plurimū pfuisse. Hic apo-
stol⁹ ipe vas electōis ad Corinthios de se loq̃s palā fatet se.
impitū fore s; mone. s; nō scia et sapiēciā. tū tū pfecit q̃ntū mū-
d⁹ cape potuit. et hūana igemā sufferre valuert adeo vt pl⁹ ce-
teris doctria et pdicacōe pficiens. vn⁹ ipe doctor genciū mes-
ruit. appellari Ipe deiq; et si rhetoricis colorib⁹ non vsqueq̃m
utebat. adeo vtilit⁹ disputabat. vt oēs sua sapiencia superaret
Nō utiq; vt ipe alibi ait vicebat i psuasibilib⁹ hūane sapiēcie v-
bis. q; ad eloq̃ciā referūt q̃re fideles sūo pe admonet. ne deci-
piāt i sublimitate. s; mōis. Mouerat. n. q; ad eūdē sēsū Job dir-
erat Frustra inq̃t hō apit os suū. et absq; sapiēciā vba multipli-
cat. Nec idipm gētiles veteres q; eloq̃cie studia miro cuderēt i
gemio negare vident. Quippe arbitrati sūt eloq̃ciā nō debere iu-
dicari atq; laudari vboz solo splēdore. s; scdm̃ guillimas fias
a vā sapiēciā sapient⁹ elicitas. vt explicare libet. et grā exempli
dixerī. In ofciendo dñadeāte siue a nullo absq; pporcōe. lōge
pl⁹ oferre videt. q; carbūculū. q; gēmas. q; aux offert. q; auri-
fer q; mō ea auro ligat formāq; simplicez adiecit Dis itaq; refer-
ta oīo gēmis sapiencie et fīazz pōdere pficit. n. sol vboz flos
seculis paz ergo substācie vl ṽtutis aut solide pulcritudinis oīom
afferre. videt. q; solū rhetorice et eloq̃cie vacat. veluti q; nuda.
ex aliena p̃ciosaq; materia vba ligat. Qui vō n̄ mēdicādo s; sua
diffūdendo p̃ciosiora mīstrat. lōge pluris oferre visus ēit fa-
mulat⁹ itaq; teste augustio eloq̃ciā sapiencie nec mīz vt. Cies-
ro⁹ ait ad magnū oratorē. si p̃p̃t eloq̃n venustatem et dicendī
ornatū sapiencia vt dñā ea ṽtat⁹ et aliqñ de ācilla atq; captiua
p̃p̃t ei⁹ venustatez faciat liberā israhelitez q; et tādū hōr ata in-
cedat. q; diu dñam seq̃t. sitq; otemptibil⁹. cū sola absq; dñe splē-
dore p̃dire et placere gescit Postremo audi qd Aug⁹ dicat.
ait. n. q; eloq̃cie soluz vacātes mīme igemofi hnt. Quid. n. iqt
pdest clauis aurea si aperire n̄ pōt. Aut qd obest lignea si pōt
Agā igit⁹ fīnez s; id vnū dixerī. q; si s; sapiencia eloq̃ciā pfitet

vanitati inniti fatentur. Nam nudo verbo ornatui vacantes. humani-
tatis studia se iactant. allecutos. cum enim teste sapiente vana sunt stu-
dia hominum. recte oratorum exercicia studia humanitatis sunt quippe et va-
nitate. dum vanitati formosius incubunt. quos pulere idem sapiens ali-
bi digito tangit. verba inquit proferunt plurima multaque in dicendo et di-
sputando vanitatem hincia. Sed et Hieremias ad eundem sensum doctri-
na inquit vanitatis eorum. lignum est argenteo involutum Lignum inquit siccum
est atque aridum. idque ut splendeat argenteo involuitur. Nec aliter rhetorum
verba arida sunt veluti nullo sapientie humore aut magis splendore huiusce-
modi. quare ut fulgeant argenteo nude eloquentie super involuitur. Quod fit
ut verissimum sit eos studia sequi humanitatis quam potius vanitatis. Ad
de quod dixi in praefatione huius libri quod incipit. Vex ubi aliquid diximus
usque ad medium capituli.

Ca. xxvii. de mathematicis sciencijs in genere et de earum or-
tu et fine.

Arithmetice vero doctrinales vocantur quia per eas demonstraciones
quantitatis continue docent. ut statim subiiciemus. Has philosophus
metaphysice enumerat et cum illa conveniunt quia utraque consi-
derat de quantitate continua. sed dispariter. Metaphysice enim considerat
de omnibus quantitatibus pro ut sunt entia ut ait philosophus libro quarto me-
taphysice. Sed mathematice considerat de quantitate ut de subiecto
et de illa principaliter agit illamque demonstrat. Et quia quantitas multiplex
est aut saltem quadruplex Ideo quatuor sunt mathematice. Prima enim et
nobilior quantitas est circa dimensionem omnium celestium corporum in se. et in-
ter se per distancias et dimensiones ad invicem. etiam respectu motus et hi-
tus illorum. et circa istam quantitatem versatur astronomia. Alia est quantitas re-
spectu auditus. circa sonos et voces Nam humana curiositas videns in
sonis esse delectamentum. quasiuit eam eis ut sibi pollet per artes ta-
les delectaciones facere et continuare. ut dicit. Boetius in primo musi-
ce. unde docuit quantitatem. vocum sub una concordia et consonancia sonorum
iungere. et in una proportionem numerali deducere. et hanc proportionem
et quantitatem sonorum vocamus musicam. Tercia quantitas respectu
numeri versatur que dicta est arithmetica idest virtus numeri
quia considerat quantitatem numeralem et proprietatem eius
ut ait. Isidorus. Nec certe ars magne virtutis est quia nulla.

aliarū triū indiget. alie vero hac plurimū indigēt vt ait Boeci⁹
Quarta vō q̄ntitas v̄lat ēca mēsuraz q̄ dicta ē geometria idest
mēsurā fr̄e. q̄ ortū habuit scdm Alfarabiū ī egipto Cū. n. post
Nulli mūdacionē posselliōes oēs obducerēt limo. ad hoc vt d
inceps posselliōes c̄itudinalit̄ distiguerēt. cepert fr̄a lineis. et
mēsuris metiri et p̄tiri. vt sic c̄ti limites ponerēt ī posselliōib⁹.
A tali igit̄ p̄maria mēsurā fr̄e scia mēsurādi nomen accepit. q̄
geometria dicit̄. Postea vō creuit īq̄ficō ei⁹ et deuentus ē ad
lineas et ēculos et triāgulos et ceteras figuras ad ei⁹ dez artis
p̄fectionem.

Ca. xxxviii. p̄ticularit̄ de p̄ma scia mathematica videlicet de a-
stronomia et de ei⁹ laudib⁹ et vtilitate. demū de illi⁹ incōmodi-
tate incertitudine laborib⁹ et damnis

Astronomia itaq; p̄ma ē mathematica. et q̄z atiq; mathe-
sim penultia breui appellabāt: eāq; vtilē: p̄babilēq; ha-
buert. qz vt ait. Polierat⁹ p̄tura illā iducit. rō p̄bat.
te vtilitas et expiēcia appbat. q̄ hūc sequūt̄. curiosiores sūt ce-
lestiū vt inuestigēt de singul̄ q̄ sub lūari globo cōmēt̄: vtil̄ cer-
te ad naturales effect⁹ p̄nosceudos. Illa. n. de fidez motibus
magnitudie et distācia p̄tractat. Euocat. n. hōies ab his tene-
bris et grossō aere et insup̄iorez illā lucidissimāq; celi domū tot
lūiarib⁹ distictā: oculos et aīm inducit Est. n. iocūdū fixas stel-
larū imagies discernere. et erraticas suis locis nōib⁹q; designa-
re eazq; diūctōes Demū solis et lūe defect⁹. lōge an̄ p̄dicere
et p̄uidere ex q̄b⁹ pluria omōda cōseq̄t̄. et nō pua p̄cula et icō-
moda vitam⁹. Rursus nō ē dubitandū ex motu celestiū corpo-
ruz pluriōs futuros rez euent⁹ dependere. p̄tī ī ill̄ q̄ ex n̄o
libero arbitrio nō p̄cedūt. Vñ scdm doctrināz s̄ctoꝝ non sūt
culpādi q̄ naturales effect⁹ stellarū et planetarū nouert et p̄di-
cūt Nā et ī gen̄si legit̄ lūiaria celi ad hoc p̄ducta ēē. vt sint ī
signa et t̄pa et dies et ānos Patet ex p̄dictis excellēcia et vtilitas
h⁹ arte Vex scdm Alfarabiū h̄ ars p̄ p̄te mēdax ē. et hōib⁹ īg-
nota Quis. n. hōim: hodie nouit oīm et tā diuersarū stellarū
diūsas naturas et effect⁹. et postea vtutes ex oībus mirtas. vt
cū c̄titudie def̄m̄iet euet⁹. eciaz naturales ī elem̄tis et elem̄tatis

contingentes. ut absque dubio dicere possit. talium stellarum coniunctio
facit natio licetate. et talium coniunctio facit aequum abundantiam. et talium
pestilenciam. et talium mortem diuturnam. et talium mortes celere: indu
bie nemo nouit. et circa arcanis ista etiam dicere sed per coniecturas fallas
ces allerunt aliqui ex his que contigerunt aliquando. et non accidit uniformiter sic
dicunt Et ideo astronomia iudicialia fatua dicitur. et infatuatio eorum
que sibi vacat secundum eundem Alfarabium. Irridenda est et talium hominum de
mencia: ut scire velint: que in celo agunt: quasi consilio celestium infuerint.
atque recentem inde venerint: cum tamen quod infra quod in domo vxoris aut so
roris eius egerint. ignorent. Noui ego quosdam astronomos viros
habeere non satis pudicas. ipsi tamen de aliarum impudicia coniectabant. Plu
ria itaque inmodum humano generi ex his futurorum perscrutacionibus ma
thematicis afferunt. Sed vltima predicta imminet alia inmodum et pericula.
Nam raro et difficultate sectatores habentur artis intra moderacionis metas
cohibentur. sed cupiditate quodam futura pernoscedi. ad diuersa vanita
tatum genera eius velamento homines trahuntur ut teste. Polierato non tam
phie spes: quam quodam impietate disciplina sit. et tandem in mathesim perduc
ta penultima auertatur Dilatant. non pluri filaterias habentur artis ut stel
lacionibus et planetarum numerum virtutis attribuunt et eis nescio quam auctorita
tem prestant in contumeliam creatoris. Et iuxta Apollinem ad sobrietatem non
sapientes stulti facti sunt. Celestibus. non stellacionibus attribuunt vitam
et mortem ceterosque euentus hominum predicere conantur et cetera que per
posuit in sua potestate. non attendentes que per prophetam. deus ad illos irridens
ait. dicite michi que ventura sunt. et dicam quid enim estis. Sic igitur mentes
hominum futura pernoscere cupientium illudunt: ut tandem liberi arbitrii
primam libertatem que per se et eis credentes vtimur id considerarent. quod al
tissimum sideribus ac stellis tamen dedit vigoris quantum voluit sibi tamen retin
uit totius officii principatum. Que omnia ipsi auctori deo exhibent fa
mulatum iuxta id. celi enarrant gloriam deo. A deo. non homines diuine
providencie illiusque bonitati et potestati detrahunt. ut allerant aliquem
faustum aut fortunatum esse posse ex stellacione nativitate sue. A quibus
ut quodam sapiens ait quod credulus esset. an credant ira dei quibusdam ple
bibus regna et dona ablata fuisse simpliciter: et eius gratia et beneplacito
alijs esse collata. Rursus non credunt quod eadez diuina ira vltima gratia dei
aut aliquorum precibus potest placari. ut bona data non auferat. et mala

merita nō inferat. q̄ oīa in sacris litteris sepe facta esse legimus. Quid si ea vera fore credūt. necesse ē illos etiā credere q̄ nō vultatez creatoris hōmō bona hōib⁹ nō pueniāt. nec eis auferrāt. s̄ infallibiliter veruz sit cūcta bona et mala mortalib⁹ ex dei bñplacito puenire. Vnde doctissim⁹ Buillerim⁹ cācellari⁹ parisiensis pulcre i eo q̄ d̄ vniuerso libro edidit. refert facete. q̄ cū vn⁹ ex astronomis cuidā ex illi⁹ natuitate ostellacōne magnā dignitatē pollicēt. Ille ab astronomo q̄huit. Nō si de⁹ nollet. Ille dignitatez assecut⁹ esset. Cui rñdet nullo pacto id effici posse Rursus ḡ q̄huit. an si de⁹ vellet astra et ei⁹ natuitas posset impedire. ne dignitatē alleq̄ret. Silif rñdit negatiue Tūc ille. Cū ḡ vtrūq; sit i dei arbitrio totū ei cōmitto. Quid vō obiciūt lūaria celi pducta esset sint i signa et tpa. fatendū ē in naturalib⁹. Erraret. n. medic⁹. si flebotomaret i cēta lūacōe vlt signo fidez. Signat ḡ sidera futura tpa. an naturalit̄ erit sicca. vlt humida. Sec⁹ i euētib⁹ hōim. q̄ ex arbitrio pcedūt. et p racōez dirigi possēt. Tales. n. astris n̄ subiciunt. Pendēt. n. ex itellectu q̄ scdm phm̄ stat esse ab extra. fatendū est tñ q̄ inclinatiue astra disponūt cōs hōies ad cōs act⁹. p̄serti eos q̄ nō resistūt passiōib⁹. nec sequūt rōnez Duo sēsu dixit Bartholome⁹ q̄ sol⁹ sapiēs dñat astris Stultoꝝ aut infim⁹ ē numer⁹ Significāt ḡ astra q̄dā naturalia in t̄ra. nec ad illa hōies cogūt. q̄mimo ea facile vitare possūt. veluti exēpligra. eleuacō manus cū gladio: signū ē emimentē pcussōis. nōnūq; tñ i iocū resoluit. Rursus aliud exēplū succedit. si i capite alic⁹ vici aut strate vrb̄ vici dem⁹ ignē accensū. et ventū validū ex ea pte certe cōiectamus domuz lignēā q̄ ignis et ventus petit oburendā tñ aq̄z copia aut alijs remedijs vitare p̄t Quot felices principes. quot viros clarissimos fefellit atq; infelices reddit hec taz falsa et auida futuroꝝ euentuz inquisitio. Testes sūt tres inter ceteros omni seculo p̄celebres inōmorandi viri Pompei⁹. Crassus et Cesar. quib⁹ teste Cicerone caldei om̄es mathematici. ceteriq; aurispices p̄claro fine in patria moituros p̄misere. q̄d an vez sit. mestū ē m̄memorari. ferro enī oēs celi. duoq; longissime ab italia in humati. ferarumq; moribus expositi fuere. Ea igitur

atq; maiora q̄p̄p̄a deteriora his puenire assiduo d̄spicim̄s:
quos felices astronomi p̄sagiūt. Nec tñ hūana mens futuroz
auida auerti vult: ne illoz magis credat. Mira hōim leuitas:
mira credendi facilitas. veri? dixeri fatuitas. Quā nō pax. Ci
cero mirat̄ q̄ longe magis mendacib? q̄ v̄a dicentib? credūt.
Ceteris h̄qdē etiā p̄bis hōib? n̄ facile fides dat̄: si vno tñ no
tabili sūt dephensi mendacio Astronomos vero et coniectores
melioris d̄dictōis dixeri. q̄ ecōtra accidit. Mille. n. illoz ī gra
uissimis reb? mendacijs: vna fortuita et alias futura veritas fi
dē p̄stat. Duo fit ut aliud mirabili? accidat. q̄ vt. Petrarcha
ait s̄ vlla suspiciōe mendacii liber mentiri possint. p̄ eo q̄ semel
potuerūt nō mentiri. Adde aliā stupendi et admiradi cāz. Cū. n.
diuina veritas scriptura sac̄ teste nos mōeat: ne p̄dictis d̄ictōi
b? etiā p̄phete et v̄a p̄dicentib? credā. cū ait ī deuto. si surrexe
rit ī medio tui p̄phete. et p̄dixit signū atq; portentū. et euenerit
q̄d locut? ē: nō audias v̄ba p̄phete. Tēptat. n. vos de? an dili
gate eū nicholōi? eis ip̄is mathematicis quos nō p̄phetas non
factos s̄m̄: ī cūctis credi? q̄ paucula demonuz forte p̄stign̄s
p̄dixerūt. h̄? demiq; exercitiū picula et īmoda vltra p̄dicta ex
eo d̄spicies. qm̄ illā artē p̄fundamēto et scuto quodā sue īq̄ta
tis multi venerāt et colūt felices diuatores. m̄gromāti. m̄can
tatores. arioli. aur̄ispices. d̄ictōes. chromāti. Vtūq; igit̄ sit
oro te fili carissime hanc. artē velut pestē fuge. nec q̄d astra de
te īq̄ras: s̄ q̄d astroz creator s̄xerit bonis opib? expecta. at
q̄ vt ad salutē tuā cedāt: iugit̄ exora. nec ab h̄is d̄ictōib? vei
tatē spectes agnoscē: q̄b? veritas ip̄a ignocior est q̄ tibi. fateor
enī aliq̄ astronomie sp̄s laudata ē atq; putilis. Verūtñ teste.
Aug. poti? ē scia curiositate q̄ doctrina pietate. Nec illā īculpa
m̄: s̄ vtili? sectandā dicim̄ sapienciā naturalem. q̄ astroz arti
beret. Illa. n. naturali itellectui d̄sona ē atq; d̄formis. p̄ q̄z na
turaliuz rez aiataz et īaiataz p̄ncipia passiōes. et eoz q̄ celo
et mundo d̄tinent̄: racōes et effect? d̄gnosci. ac multaz rerū
possi? cās reddere: q̄ mūdo mirāda vident̄. Nec m̄? iocun
da. est īquisitio p̄spectiue et de ponderib? tradita ratio. fate
mur tamen cū. ī his naturalibus metaphisicis sanctis nō.

xpus nō pphete sonāt. s̄ phūs et ornamentator. De q̄b⁹ ad dama
sū dicit hiero. qz phisici pscrutatoēs oculos i celuz leuātes. et vl
tra pfūdū frazz iabiū demergūt i vāitate sēsus i obscuritate
mētē igrediētes dieb⁹ ac noctib⁹ pscrutāt multa vt sciāt. pau
ca vt sapiant.

Ca. xxxix. de scda mathematica videlicet de musica et de ei⁹ lau
dib⁹ et de vtilitate. ac illi⁹ immoditate miseris et laboribus.

Musica vō altera mathematica ē q̄ vt dixi psonā multitu
dinē pportionū suaz in q̄dā eq̄litate vocū deiliat. Nec ē
te ars apud grecos magno sēp hōri fuit. nec putabat⁹
q̄s liberalit⁹ erudit⁹ nō musicalib⁹ cātib⁹ instruct⁹ foret. Quan
tā aut v̄tutē. Plato armonie f̄buit ex his patet q̄ i thimo tra
dit. Aut. n. qz potētissima arcū ē musica. et armōia v̄t⁹ ē ad mi
tigādos doloēs aiaz hūaz. ipasqz letificādū similis et ad inge
redas eis oēs passiōes Tāt⁹ qz ē musicoz icōmouēdis aīab⁹ vi
gor. vt eas cogat mouere corpa sua. etiaz ad gest⁹ insolitos. q̄
b⁹ mot⁹ interiores alterāt. Deniqz p armōias grā otēplatio
nis et diuinaz sciaz studia. nō mediocrit⁹ iuuāt scdm. Al fara
biū Adde mirabile dictū. qz et i bell equos ipi musicales deen
t⁹ incitāt. Delfinos q̄ et cetera aīalia letificant. Hāc s̄ q̄. didi
cit et adolescētes erudiri i ea iussit. nō qz ad lasciuie i citamentū
f̄ad mot⁹ aīe sub regula rōeqz moderādos. sic. n. nō oīs vox. s̄
tū q̄ bñ psonat ad somi melodīā facit. Ita et mot⁹ aīe nō oīs. s̄
q̄ racōi pgruūt ad rectā vite armōiaz p̄mēt Augēt ei⁹ laudes
qz nō mō delectabil⁹ et vtil⁹ ē. q̄ neduz spūs hōim viuificāt. s̄ in
strumēta sūt ad rectos bonosqz hōim mores. et v̄tute maligni
spūs cohibēt. S̄ q̄d plura. Animū a curis liberat. et q̄dā i et
na leticia ad exultacōez i deū mētes hūanas puocat. Vñ pphē
ta. exultabūt inq̄t labia mea dū cātauero tibi. S̄ iā audi illi⁹ in
cōmoda Priō. n. eas q̄s dixim⁹ vtilitates q̄ musicā audiūt p̄se
quūt. nō q̄dē ipi artifices. Nā vt ait. Aris. audibilia forcius
mouēt qz sēhabilia aut p se opabilia Nūmo teste phō. p̄t vehe
mēciā multitudinēqz vocū ledit⁹ cerebz. ledūt spūs vitales cā
tāciū: q̄ fit vt ad mores male dispositi rddat⁹ q̄s. aris. banausos
id ē idispositos ad res. itellectus vocat. Rursus. musica. et v̄sus

eius p̄ctas melodias ad molliēz disponūt. aliqui ad irāz aliqui
ad diūsa alia q̄ distrahūt ab opib⁹ v̄tute et itellec⁹ q̄re seib⁹ ac
magnis et studiosis viris audire et iudicā. n̄ exercē m̄ficā p̄cep
tū ē Decet. n̄. vt sapiētes aiūt ḡuē virū n̄mō man⁹. s̄ voces co
hibē ad aliorū applausū. qđ p̄pū histriōnuz ē. Adde his q̄ t̄gēz
infra libro scđo capitulo. xv. vbi decantoribus agit.

Ca. xl. de scia et q̄rta mathematica videlicet arithmetica et geos
metria. et de eaz laudibus et vtilitate. ac de illaz incōmodita
te inutilitate et laboribus.

Arithmetica et geometria vltie sūt mathematice et vtilēs
admodū. q̄z altera de numeris. altera de magnitudinib⁹
b⁹ In q̄b⁹ scđm varias relacōes pariū v̄l ipariuz. Itē li
neaz sup̄ficieaz. aut corpōz varie spēs numeroz magnitudi
nūq̄ ostituūt q̄ agnīcō iocūda ē. De q̄dē artes vtilēs ēte et ne
cessarie sūt. et i scriptura scā plurimū mēdate. q̄ scriptū ē. om̄ia
Fecisti i numero pōdere et mēsurā Sū enī numero nichil agere
possi⁹. Vt enī inq̄t Isidor⁹ tolle numēz a reb⁹. et oīa peunt.
nec differrēt hōies a bestiis ceterisq̄ aīalib⁹. q̄ calculi rōez igr̄
norāt. Et idē de geometria. sū enī pōdere deiq̄ et mēsurā. nec
possessiōes nec pollicie forēt. S̄z fateor he artes et si vtilēs et
necessarie sint nō tñ hōies oducūt nec dirigūt ad moēs nec ad
felicitatē et̄naz. Quid. n̄. p̄dest rex magnitudies ac extrīsecas
q̄ntitates agnoscere. sui v̄o ipi⁹ intrīsecas q̄litates ignorare.
Quid rursus q̄nt⁹ sit orbis itelligere. s̄ q̄nt⁹ sit ei⁹ creator nesci
re. Aut qđ p̄dest oīm numeroz p̄porcōes attigere Quid nume
rare multitudinē stellarū et omib⁹ eis nōia vocare. si vicia si
scelera sui p̄i⁹ nō oputat Vera igitur geometria ē q̄ntitatem et
magnitudinē peccatoz attēdere illaq̄ penitēcie calculo dilue
re Vera illa ē arithmetica. dies n̄ros dīnumerare. et i quo defe
rim⁹ oputare dicētes. Fac michi dñe notū numēz diez meoz
vt scīaz qđ desit michi q̄a carpentarij sibi vendicant. in q̄z vsu.
p̄p̄cula fraudes et doli nō desūt. Taceo d̄ falsis oputis. d̄ fal
sis mensuris et ponderib⁹ Vides fili mi h⁹ mōi mathematicas
artes fore alienas ab artib⁹ et scēchis pietate. q̄ ad vitā et̄nam
oducūt. ad quā te dirigere om̄ia mea studia tēdūt.

Ca. xli. in quo sub breui epilogo recolligit auctor cūctas alia
as artes et gēa viuēdi in hō sēlo In q̄ oñdit misērias labores et pi
cula oīm statūū. et docet eas oēs plures hēre aculeos et miseri
as. q̄z gaudiū q̄etē et securitatē discurrēs p̄ oēs modos viuēdi
in hoc seculo.

Erius iā Filii mi carissime si ea q̄ audisti. tecūz ip̄e recolis
ac discutis. explicata esse oīa vite gēa cūcta demiq; hūa
na tpaliaq; exercicia. in q̄b⁹ diuersa mortaliū studia. taz
sedulo et vehemēt occupant. Nec enī puto me falli qm̄ hūa
n⁹ anim⁹ i illi nō tā faciat q̄z cruciat. Si. n. recte iudicas. pl⁹
meis laboris q̄z q̄etis. pl⁹ meroris q̄z gaudiū. pl⁹ luct⁹ q̄z solaciū
pl⁹ difficultatē q̄z facilitatē. pl⁹ piculi q̄z securitatē repies q̄ oīa
opto tecū ip̄e cōsideres Scio. n. qm̄ si mīmā laborū difficultatū
et afflictōnū ptē p̄ immortalī deo ptuleris eoz q̄ mortales subes
unt. vt seculo diuersis modis fruāt. recte q̄dē beat⁹ eris Vex
sub breui epilogo pluriā tibi ad mentē adducā. Quis. n. oīm
viuēdi gēnū ac hūanorū exerciciorū et officiorū labores incōmos
da picula. fraudes q̄ et dolos facile memorare possent. S; vt
breuiorib⁹ apud te vtar v̄bis. a sūmo culmīe. vsq; ad infimū. a
cesare vsq; ad bubulcū. a rege vsq; ad pastorez nulla q̄es: nulla
securitas. s; oīb⁹ casib⁹ piculis aculeis laborib⁹ innumeris sub
iciūt. cūcta fraudib⁹ et inq̄tatib⁹ subiācēt Regis. n. aut cesaris
clarissimū esse nomē nō ambig⁹. s; durissimū officiū et magis fr
uare difficile In exellū. n. et ventosū montēz ascēdit rex. quē fa
cili⁹ fulmīa feriūt. Naz et si clar⁹ regis titul⁹ sit. res tñ obscura.
nec aliud ē q̄z vitreū et pitūz iocale. curis et piculū plenū. De
mū r̄ges delirāt adulatōib⁹ et qd̄ piculos⁹ ē retēto regis nōie
pleiq; tñrām fiūt. quoz innulli multo iusti⁹ sub rege iusto ages
rēt. et trāq̄lli⁹ q̄z r̄ges ip̄i ēent. Loc⁹ ēte r̄gi⁹ nedū ignau⁹ et pe
culās ē. s; et piculos⁹ laborios⁹ vtutiq; difficil. Quippe bon⁹ rex
su⁹ public⁹. et mal⁹ hostis illi⁹. Adde q̄ rex ea die q̄ regnare
ceperit. mori cepit. Alijs. n. viuūt moriēs qd̄ difficile credit⁹
a r̄gis hostib⁹. Si q̄ erat oli q̄es. r̄gi perit. S; de p̄ncipum mi
serijs haētēn⁹ in secūdo b⁹ libri capitulo dixim⁹ Simile oīo de
principib⁹. de ducib⁹ et marchionib⁹. comitib⁹. baronibus et

ceteris potētibus cogitabis quibus illa indelibilis atque irrepē-
bilis inesticia addēda ē. quia et si potētes sint posse tamen ne regi subi-
ciantur nequiquam possunt. Cetera hominum officia statim artes et exercicia
breuioribus attingā vobis. Milites non defendunt sed depōdant: of-
ficiales excoīāt. thesaurarii sibi non reip. thesaurisāt. Regia do-
mus plena superbis. referta mēdacis impietas in principū castris.
quia iuxta poetarum nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur. Sed
transire ad alios libet. Eques fatuosus. armiger pauper depōdat et
pedites luctuosi infirmi milites. venator fessus cursitat iamque. frau-
dat auceps piscator madidus aquas non frā colit custodes latrones
in filiis. iusticiarii in foris sicarii. excoīat barbetosor. sedit chirur-
gicus: occidit medicus. apothecarius sofisticat aromata. iudices
tribūalia vendunt. notarii registra falsificāt. litigians se immiscet cono-
mista. fraudibus ditatur legiste fraudat orator. artiste supflue cu-
riose rimantur. theo. bona predicant praua agunt. mercator decipit. atque
deierat. venditor laudat. vitupat institor. scriptores incorecte de-
pīgunt: pictores falsa sculpunt: carmifices putrida vendunt. tabna-
rii ebrios pariunt. gulam gignunt. Sed tam ceca est hominum mens: ut ad
omnia ethi miseris picula erūmis plena: tamen ut ad quā solacia igeria
pperant festinant. Curruunt. non. et discurrunt mortales. non quod per virēci-
a prata: sed per scabrosas sepes ac semitas diuersas Quidam. non. ascē-
dunt montes. transcedunt colles transuolant rupes. transgrediuntur Fo-
ueas. ingrediuntur cauernas. alii rimantur viscera fre. alii profunda ma-
ris penetrant. alii opaca nemorum transfodiunt. alii exponunt se ventis
et ibribus ac tonitruis. et malis ac fluminum fluctibus et pcellunt Alii
metalla cudunt et oflāt. alii lapides sculpunt et poliunt. alii ligna
succidunt et dolant. alii telas ordiunt et texunt. alii vestes iscidunt et
ofuunt. alii edificāt domos. alii plantant ortos et vineas. alii succē-
dunt fornaces. alii extruunt et cudunt molendia. alii piscantur. alii ve-
nantur. aucupantur. et tandem alii mercantur. Fenerant. In quibus omnibus non de-
ficit Fraus dolus et nequicia. ac etiam picula plurima. Rursus alii me-
dicantur. cogitant. consiliantur. et tandem decipiuntur. Alii con-
tendunt. alii preliantur. alii plurimo animo volunt: ut diuer-
sis artibus. opes congregent. et questus multiplicent: lucra sec-
tentur. et his labor corporis. afflictio mentis. et periclitatio

aiē. Que omnia hōm studia atq; exercicia tā vana sūt qm diuersa
plena ēte piculis aculeis et laborib⁹. **U**bi pulcre nō negat sapi
ens. Salo. ingens. cūq; me querti sse ad vniuersa que sub celo
sūt. et q fecerūt man⁹ mee. et ad labores qb⁹ frustra sudauerā
vidi i omib⁹ vanitatē et afflictōez. et q nō sit n labor et afflictio.
spūs. Et deludit. Cūte res difficiles nec potest eas hō explica
re fmōe. put statū piculari⁹ i seq̃tib⁹ capitul⁹ disserem⁹.

Ca. xli. in quo inq̃rit⁹ causa qre a p̃ma mūdi origie boni et mali
in quouis statu exsistentes: diuersas miseras penas. cruciat⁹
plurimaq; mala et icōmoda corporalit⁹ passi sūt. Et breuif⁹ enarrā
tur calāitates in specie oim fere magis excellenciū psonaz vtrius
ulq; testamenti.

Nam ceca sit mortaliū curiosa inq̃sicō erga vite formaz
eligendā. sat ex p̃dictis asp̃icere libet. Audita siq̃dem
sūt nō mō i gñe. s; i specie eoz q t̃palit⁹ et i hoc seculo.
vitā ducūt. cūcta hūane vite studia exercicia artes et officia. in
qb⁹ ostensū ē paz fore dulcoris: plurimū vō meroris et afflic
tōis. Superest igit⁹ p h⁹ p̃t̃ oplemento vt ei⁹ rei p̃mo cās p̃q̃ra
m⁹. deinde a nascentē mōi origie: plurimuz et fere oim magis ex
cellenciū et egregiaz psonaz miseras penas. afflictōes. incō
moda mala. mortelq; teterrimas. p̃cularius et nōiati breui. s;
opendioso. fmōne narrem⁹. nec mō sceleratoz hōim: s; et ino
cenciū. Vt dū vn⁹q;q; bonos sūt et malos ea p̃tulisse agnoueit
neq̃q; se magis aut exemptū aut p̃uilegiatū reputet. Quid igit⁹
sibi vult. q nulla viuēdi formula. nulla vite ars nulla fors iustoz
rū aut iniquoz hōim: miseris laborib⁹ et anxietatib⁹. cruciatib⁹
b⁹ ac penis careat. Certe q̃sq; inq̃rogat mecū ignoret. Si tñ
inq̃rendo aliqd dicere libz: illa fortassis int̃ ceteras causa sūma
q racō assignari valebit. Cū. n. teste. Hieremia. oculi hōim ad
auariciā ad sāguinē innocentū fūdenduz ad calūniā. ad cursū
mali opis int̃ti sūt. **U**bi et q̃ et genēsis libri pelamāt. q vidit de⁹
q multa malicia hōim ellet i tra. et cūcta cogitacō cordis inten
ta ellet ad malū Et i puerbijs scribit⁹: pedes hōim ad malū cur
runt. Et itez in. Hieremia. de malo ad malum egressi sūt qua
re recte eos mala sequūt⁹ qui mala cogitant et operāt⁹. Quod

ſeſit Dauid cū ait. ꝑꝑhenderēt me mala quoz n̄ ē numer⁹. Hic
Breg. nulla dñabit aduerſitas. ſi. nulla dñat iniquitas Nec ali
ud clamabat ſapiens. Corda inq̃t filioꝝ hōim replent malicia
et oꝛteptu i vita ſua. Et ſubdit. Et poſt h̄ ad inferos deducentur
Natura. n. hūana tā naturalit̄ deprauata ē. vt ex ſe mutari non
valeat. q̃re necelle ē eā oꝛmittere mala. ſeq̃nt aduerſa. Hic idē
ſapiens. Neq̃ ē naco illoꝝ et natural malicia ipoz. qm̄ nō po
terat mutari iniquitas eoꝝ i ꝑpetuū. ſemē. n. illoꝝ erat maledic
tū ab inico. Sz dices iuſte q̃dez malos mala ſequūt. bonis vō
ꝑmia nō ſupplia debent. Sz audi q̃d ſact⁹ Job dicat. Si im
ꝑi⁹ fuero. ve michi. etſi iuſt⁹. nō leuabo. caput ſaturat⁹ afflic
tōe et miſeria. Pꝛis. n. afflictō pena ē. ſecūdis medicina. ill ſup
pliciu. iſtis exercitiū. oim tñ vt ait ſapiēs multa eſt afflictō. Ad
aplus nō negauit inq̃ens ad. Thimotheū. Dñes q̃ pie viuere
volūt i xꝑo. xꝑi ꝑſecucōez paciūt. Nec aliq̃ idē ſctus ꝑriarcha
excepit cū ait hō nat⁹ de muliere breui viuens tꝑe replet⁹ mul
tis miſerijs. Id. n. hōi⁹ ſūma rōe oꝛgruit. Nā cū mens hūana
ad eā q̃ creat⁹ q̃etem ſuſpiret. agit diuina ꝑuidēcia nos ad il
lā dirigens vt i hac valle miſerie nullis. gaudijs. null ꝑſperitati
b⁹ merito q̃etetur. vt tāto vebemenci⁹ nos etna illa nodū habi
ta delectent. q̃nto iaz iſta adepta cruciat. nec aliud impator nꝛ
vbo et exēplo docuit inq̃ens i mūdo ꝑſuras ſēꝑ habebite. i q̃
vbo. Breg. nemo inq̃t ſibi ꝑmittat q̃d euāgelii n̄ ꝑmittit Quis
tā demens ille eſt. vt ſibi i quouis h⁹libz ſtatu q̃etem et gaudia
ꝑmittat. Quippe tribulacōes et āguſtias euāgelica. imo xꝑi vox
omīnat. Supeſt vt exēplis factiſq̃ oꝛprobem⁹. q̃ vbiſ attulim⁹
In ꝑmis igit q̃z vā ſint facile intuebin⁹ ſi cunctas h⁹ ſeculi era
tes diſcutim⁹. ſi dei⁹ nꝛoz ꝑriſcoꝝ vitas ac ſtudia artes et ex
ercicia ꝑſcrutem⁹. Memores itaq̃ ſim⁹ dieꝝ ātiquoz. cogitē
gñacōes ſingulas. Inſrogem⁹ ꝑres nꝛos. et annūciabunt nob
maiores noſtros et dicent nobis. Nam a tempore quando di
uidebat aliſſimus gentes. et quando ſeparabat filios adam.
omnis creatura omnis etas miſerijs et erummijs plena fuit.
Incipere autem libet a ꝑrimo noſtro ꝑrothoꝑlauſto. Is a de
mone ſeductus. quaz male permutauit locum. noſiꝑ ſentimus

Vxor vō eua q̄ male v̄lūch̄s demonūz credidit. nō s̄p̄i patim̄.
q̄b? plurias afflictōnū misērias i felicit̄ trāsmisit q̄s sibi nob̄isq̄
vitallet si voci creatoris obedisset. Per quoz trāsgressiōes ab
ip̄a m̄di origie oēs morti dediti ī modo mali. s̄ b̄oi: nō pueri. s̄
a iusti recti a inocētes: nō ī sudorib? miseris a laborib? vitaz
dureēt Abel. n. eoz fili? innocēs a nocēte occiditur Enoch iu
st? ab hac vita trāsfertur. Cam sagitta pfoditur. Lamech p̄m?
bigam? excecatur Tubalcaym laborib? iplicatur a faber ma
leator. atq; i eūcta opa eris a ferri multiplici fatigatur. Ma
thusalē sic pluris āmis vixit. sic multa frigora multaq; sēnt disci
mia. Noe ab ea q̄ plātauit vīnea irridetur: atq; cētū āmis ī ar
ce fabrica desudauit. viditq; tremul? cataractas celi apertas.
ruptosq; abissi fōtes. Nēbroch tīrān? maledicatur: a p̄sūptio
turrē edificaciū cū eoz supplicō rep̄mitur. Abraā tēptatur et
ecūciditur. capitur Loth ī bello Sare vō sterili deficiūt mulier
bria Agar expellitur. bell̄ isudat. Ismael Isaac īmolād? p mul
tas misērias senuit. decipitur Esau suis p̄mogeit. p̄mogeit? ip
se a fr̄e frustratur Sodomo ⁊ tabnacula vorax ignis cōsumit.
vxor loth curiosa sciēdi phibita: sal queritur ī statuā. Rebecca
desideio filioz p̄mitur. Jacob luctatur a fr̄e īfidiā patitur.
Lia liez fecūda lipposa dolebat. Rachel pulchra doloroso: par
tu spirat. Dina idigne violatur. Sichē mechatur Joseph a fr̄i
b? venūdatur. Rubē maledicatur. Simō a. Leui a pr̄e vasa m̄i
q̄tate appellatur. Dan vō coluber. Isachar asin? Beniamī lup?
rapax. Et vt breui? agam? fili. Jacob de scelere pessimo accu
satur: picerna pharaōis ip̄ie īcarceratur. pistor suspēditur. a do
mīa carnalib? stimulus Joseph āgitur. p̄plus isrl̄ ī luto palea la
teib? ac fūilib? onerib? p̄mitur: masculi iubētur īfici obstrir
tione flm̄ dicit Moyses ciste aq̄sq; omittitur. Egipci? ī sabulo
sepelitur. Ceteros itēpestiua. mors affligit. Musca peccatū gūssī
ma. ranaz mltitudo. culices. bruc? lapides ḡndies verāt Tā
dē rote curruū subuertūtur. atq; ī pfūdū fertur a tenebrosus
vorax pōt? absorbet p̄plus sitit esurit fil. a m̄m̄at ī d̄cto d̄ porta
ad portā q̄rūtur: īdolatre iugulādi. creatur Nadab. m̄ muras
p̄plus succēditur flāmis Datban et. Abīzō fra absorbit. Core

adlētū frē ruit igniti ipopulū seuiūt serpētes occidūt canas
nei morit. Aazō i mōte ipugnat Balaā Moyles dilect⁹ deo
extra patriā morit Iberico corruit. lapidat Achor. Succen
dit Ap⁹ a ei⁹ rex sub aceruo lapidū submittit. pugnat Josue.
sēfēt de celo lapides Amorrei Apoth i vētre piguissimo gladi
uz derliqt. Ser cētos occidit vomere Sangor. pimit sebee a
Salmana Abimalach septuagita frēs sup lapidē regnādi cu
pidie occidit. eiusq; cerebrū nō multū post mulier ofregit Jēp
te filiā immolat dicētes chebolech iugulāt Philistini alim mā
di bula sternūt alij cū Sāšone tēpli ruina ofumūt. filij Bemia
mim occidūt. morit Abimelech. flet āna. cesus ē israel fies
a ofim moriūt. cecidit Keli Holiat pimit a. Dauid. perunt
philistei. cadūt sacerdotes. peutit Nabal. pimitur Jonathas.
Saulis amiger se fidelit ne dixerit iprudent⁹ necat. Trāsfodi
tur Asael Abner occidit. Mphiboseth claud⁹ decollat Joso
beth peutit Dja vicit Syri pdit Vrias bñ fūies luget Thas
mar Amō penas luit. pēdet Achitophel. lācea fodit Absolō
Dauid pr dū hostē cmit. occisū filiū plāgit caissimū. currit Ach
imas ad malū. decollat Syba. eneruati a. Dauid peūt. fñ cūl
pa iterficiat Adonias. occidit Joab. idolotrat Salomō q cūc
tos sapiēcia vicit: a mīrcula deuicit. spmit Rebeā Jeroboam
maledicit. dolet Assā vrit zābri. tiet. Keli. occiditur pphē
te Micheas sagittatur. cecidit Dehozas. vrūtur qnq; genarij.
irridet caluicio Heliseus pueri vris lacerāt. leplius Maamā
anri⁹ medelā. qrit pūt Biezi. corruit Jorā. ferit Senacherib
egrotauit Ezechias. dies ei morte pdicit. eruūt oclī Sadech
ie. dolet Esdras. luz Neemias. abicit vt bestia nabuchodos
nosor. occidit Balthasar. inocēs accusat Susāna. Jonas ipe
lago reludit Thobias dolet cecitate. p̄stolat. Anna Sara la
ematur ipielō Judith ofstituatur Dlophernes q vir fra sustie
bat: a Feia capite trūcat Vasti repellit. pallet Kest suspēdit
Amā. Scidit potēs Allerāder. oppmit Eleasar. occiditur An
thioe⁹. p̄nt Lissas. corruit nichāor Judas occubuit. pdit Jona
tas Simeō pimit Eliodor⁹ flagellat. necatur Dmas. occidi
tur Lissach⁹ machabei torq; tur Job diūb plagis peutit a i ster

quālimio tāquā dulci lecto meditatur. Pauca ex multis suffi-
ciat eorum qui in veteri lege afflicti et tribulati sunt. Taceo eos
anumerare qui sub euāgelio et lege grē diuersis penis. cruciatibus
miseriis et malis afflicti reperiuntur. Quis. n. aploz plagas. q̄s
martirū ignes gladios. q̄s innocentum enses et p̄maturas mor-
tes enumerare pollet. Quoz alij celi. alij septi. alij lapidati sūt
Alij plūbat. alij sagittis eculeisq̄ rubricat. rotis lacerant. lig-
noq̄ afficiunt. alij bestiaz dentib⁹ tradunt. Liberet illud quui-
uz hic inserere. qđ Cipriano in nulli attribuit i quo ex scripturis
sacris plurius introducit q̄ nō escas: s̄ corpa mēbra sāguinem
picula et labores ad quuiū offerunt. Ex p̄missis igit̄ attingere li-
bet series et causas maloz et doloruz q̄bus mortales corporali-
afficiunt. Ideo ut aptis oculis aspiciam⁹. nullū hōim gñ⁹ erum-
inis et miseris caruisse. nullūq̄ tpus a dolorib⁹ et laborib⁹ va-
casse ut recte rex et sapiens Salo. dicere ausus sit. Vidi calum-
nias q̄ sub sole generantur et lacrimas innocentū. et solatorem ne-
minē. et laudauī magis mortuos q̄ viuos et feliciorē utroq̄ iu-
dicaui. q̄ nōduz nat⁹ ē nec vidit mala q̄ sub sole sūt qm̄ vniuersa
vanitas et afflictio. Et rursus i ecclesiastico. Quid s̄ vniuerso la-
bore hōis. n̄ cruciat⁹ et afflictio Et subdit. Cūcti dies ei⁹ dolori-
bus et erūnis pleni. nec p̄ noctez mente requiescit.

Ca. xliij. i quo ostendit̄ hōies i quouis statu viuētes nō soluz
penas erili. cruciat⁹ et mortes et cetera corporalia incōmoda as-
sidue pati. s̄ et alias diuersas intrinsecas mente afflictiones. ut nul-
lū q̄ vita aut sorte sua otenti sint: Et breuit̄ tāgit p̄ticularit̄ om̄es
fere huiusmodi animi querglas et molestias ad vtramq̄ ptem

Ultimo parū ē mortalib⁹ q̄s pauloā enarrauim⁹ mi-
serias ne dixerī supplicia. calamitates et penas corporales
ppeti. n̄ plurius alijs mētē intrinsecis erūnis et assiduis
cruciatib⁹ p̄mant. Vehemēci⁹ enī invisibiles aīoz morbos q̄
corporeos aut visibiles. affligē stat. q̄re eos difficilīus curari
posse p̄picuū ē Quā itaq̄ diuersis et aduersis affectib⁹ secū pug-
net mortaliū anim⁹: n̄ aliū q̄ se int̄roget. sibi q̄ ipe respondeat

calium animi? n̄ alium quā se interroget. sibiq; ip̄e respondeat
q̄ vario. q̄q; reciproco mēte impulsu. mō huc rapit. mō illuc. vt
nulq; vn̄ nulq; iteger existat. Quippe secū ip̄e dissēciens seipm
discerpit. q̄ten? h̄i vlla rege ab ortu hōis vsq; ad exitu. Fluctuet
mortal̄ vita q̄mcūq; viuēdi formulā eligat. vt recte de eo Job
dixit. q̄ hō replet? multo miseris fugit velut vmbra & nūq; in
eodē statu p̄maet. S; vt cetera taceā: n̄ pua mortalium miseria
putāda ē. nulla racōe effici posse vt cuiq; sue vite formula plas
ceat. e? plurios h̄i inuidos. nulli sua ars applaudat. nulluz fors
letuz teneat. s; q̄rul? aliena poptet. q̄ sua n̄ sat̄ meruit age vt ea
ip̄a q̄ maxie cupierat alleq̄t. Certe cū fauorabil̄ icipit esse for
tuna: illico mēs emolita timidior & sue sorte obliuiosa fieri inci
pit. vt n̄ a casu. Flact? dixit bñ Fetre disce Fortunā Inexplica
bil̄ certe miseria ē se miserū sēp putare. nec a miseria eripi posse
atq; illa calāitas vt ita dixerī oīm calāitosior ē. q̄n a calāitate re
spirare n̄ licet. q̄ppe cui q̄cqd accidit ecā si letū iocūdūq; existat
otimuo cruciet. In p̄mis itaq; vellē illud hūan? d̄sideret animi?
q̄d añ oculos d̄spicit. Ego v̄o plures vidisse sū memor q̄ dāna q̄
paup̄ie. q̄ supplicii. q̄ mortē. caroz. q̄ peiores morte videlicet s;
ui llimos morbos equo aio tuler̄t. q̄ tñ diuicias. q̄ hōres. q̄ po
tērias. q̄ faustū. q̄ laudes. q̄ famā. q̄ alioz siue inuidia p̄conia
atq; triūphos q̄eta mēte ferēt nullū. Quas siq̄d ē aī passiōes et si
aplus opa carnis appellet. q̄ tñ a fōte cordis p̄fluūt: recte mō
bi aī censēdi sūt. Quid. n̄ aliud ābicō ē q̄d cupiditas n̄ supbia.
Vt. n̄. Aug? inq̄t n̄ ē ābicō h̄i elacōe. nō ē cupiditas h̄i supbia.
q̄ oīs supb? cupid? ē & oīs ābiciōsus elat? q̄ oīa recte animi
vicia sūt. veluti ex affectu & d̄siderio p̄cedētes. Nā. Ihdoro
teste cupiditas d̄siderio auget. cū scriptū sit: misaciab il̄ est aī?
cupidi. Digne igit̄ impator n̄r apud. Matheū ait. q̄ ex corde
ereūt cogitacōes male. Tāges si vis h̄i & discute oīm mortaliū
q̄relas ac varias aī afflictōes Vex audi ilico cās atq; racōes.
vt liq̄do agnoscas tanto maiores pectorib? hūanis inesse mise
rias: q̄nto magis obcecati sint. vt cur eas paciāt̄ aut ignorent
aut nō sat̄ intelligere velint. Quidā enī nō pax animo torquen
tur sup̄ amplioris Felicitatis. p̄speritatis ac Fortune carentia.

sed ete ignorat quot picul ac ifinitis et iexplicabilibus curis ple
ne sint Alij tristat etia post adeptas qs optarut psperas for
tunas. Et forte aut eos qd difficile e ferre n nouert: aut recte co
spiciut eas bonis moribus aduersas Alij murmurat de aduersi
tate ifortunio et calaitate Et ete n fallor n cogitat q icognitu ho
mis nota ee calaitas n pt. Alij de ei9 Fortua ne dixerit iostacia.
Et fallacia uehemenci9 qrut q adeo cu eis ludit. ut illos i pria su
a n ppetpe dnos effecit fil et exules Et ete hi itegra Fortue ami
cicia n aplectut: cu ei9 leges aspernat. q altuz nichil diu ma
nere statuit. Adde idignu fore ut moes ludosq illi9 respuat.
cui se totu deuouit Alij deiq penas sciuut i h9 mortal vite ieo
latu ac plogacoe. Et ete hi pmaturā mortē ierpi id optat: qd w
mille doleret Alij qrut se psecucōes. ipugnacōes. atq iurias
diuersas tormenta deiq et exilia ppeti: Et qd si aut alijs ipi ea itule
rūt aut meruerūt Alij lamētāt q tēptacōes flagella paciūt. Et
ete eis exercitari mime nouert Alij turbāt plurimum. q vano
hōre iamq glā nō fruūt. Et hi aut verā glāz nō nouert aut for
te eos latere meli9 tuci9q foret Alij q despecti hūilesq. ab ho
mib9 reputēt. Et forte lōgepl9 deincerēt. si pl9 eleuarēt Alij
detractōes ifamias et oppbria molestissime fert. Et hi falsis lau
dib9 tumēt Alij agūt sup tpał ptātis. aut dignitate siue mun
dani domini carēcia. Et his ut9 fortassis n supē. ut ea alleqntur
et ferāt. vl hi corruptū hnt gustū talia falso putātes. diuturna
(Alij de natura qrut. ob parētele et magni gnis seu nobilita
tis defectū. Et hi verā nobilitatē n sat nouert. Alij paupertatē et
diuiciarū inopiā iplacabilē ferūt. Et ete hi fallūt putātes diuici
as ipas possessores suos felicitare n cruciare Alij de pdicōe
rexx de naufragio ruina aut tpałiuz bonoxx damno et defectu
plurimum angunt: sed forte his expediens fuit illis carere q
causam maioris ruine prestabant. Alij amicorum vel carorū
amissionem vel separationem deplorant. sed certe putandum
est amicos non satis se amasse. qui a vite periculis euaserunt.
nec perierunt Alij de iniqua societate torquentur. Sed forte
eos bona non oblectauit Alij de carencia humani fauoris que
runtur. Sed quid si odiuz eis longeplus profuisset. Alij q ab

amicis derelicti existant. sed quid si primo ipsi eos relinquerunt
Vel forte dignum fuit. ut quos utrum non fecit. fortuna dimitteret
Alii rursus similiter lamentantur. quod tam cari paulo ante hominibus visi sunt ut
etati in eo per amicitiam venire miterentur. Idem tamen ipsi de nulla alia re deo
des in suum excidium quasi omni modo consilio aspirant. Sed hi de amicitia
equocant. aut forte cessauit utilitas. et gratia amici assumpti sunt. Alii
quod amicis tediosi aut onerosi existant. Sed quod si grati atque beniuoli
fieri voluerint aut reuertentur. Alii quod inimicitias in causa patiuntur
Sed quod si virtute non habent reconciliantem. Alii summa tristitia afficiuntur. quia
non satis voluptatibus delitescunt. Sed hi falluntur quod otiosos hostes
amicos reputant vel forte ociositatem illas afferentem per se inde no
lunt. Alii quod refectio et pata careant. Si hi ignorant eam male di
gerentibus perdesse. Alii quod ieiunio et abstinentia uti non possunt. Sed et
quod ne possint. volunt. Alii super famis et sitis. inedia cruciuntur. Sed
quod si illi saturitas inimica est. Alii super aple et dedicate habitaculis
carere tristitantur. Sed his agustus forte locum virtutes donat. Alii super
asperis et duris lectisterniis lamentantur. Sed et quod mollia ad lux
um mercedem perducant. Alii de vilibus vestibus queruntur. Sed hi in do
mibus regum esse cuperent quod mollibus vestiuntur. Alii quod ceteris humanis
solaciis careant. Sed hi satis ignorant plene tristitia quam leta quibusdam
offerre. Alii quod cum hominibus non ouersentur aut fabulentur. Sed indubie ta
les ignorant solitudinis dona. virtutesque silentii. Alii de omni trista
bili euentu queruntur. Sed et quod euncta illi ad votum succedere. quibus sese
expire non licuit. Alii non modo turbantur. sed insolabiliter torquentur. quia
mali in hoc seculo melius habere quam boni. Sed hi non facile credunt. malos
nichil habere in celis sic bonos pax in terris. Alii quod in virtute redigantur
seu captiuentur et incarcerationem. Sed hi ignorant quod potior pars hominis
idem voluntas libera est. cui principes non dominantur. Alii tristitantur quod opor
teat eos diu iugum subiectionis portare. Sed hi per se non subesse opor
tet nec obedientie fructum satis gustant. Alii queruntur de obsequia di
uersorum preceptorum. Sed hi certe apte demonstrant quod eis trans
gressio delectat. Alii de reuerentia superioribus exhibenda queruntur
Sed hi illam recipere non exhibere cuperent. Alii de carencia
proprie voluntatis. Sed certe hi tales ignorant quam graue malum
existat. propria voluntas. Alii de voti emissionem. Sed hi certe.

nō satis nouerūt q̄ Felix necessitas q̄ ad meliora spellit. Alij q̄
seculū derelinq̄re n̄ valeāt Sz ēte his ideo valitudo deē. q̄ vali
tudo n̄ adest. Alij q̄ religionē igressi pseuerare neq̄ant Sz hi ē
te icēpisse dolēt. Alij q̄ exomūicati existāt. Sz hi ēte ecclesie cē
surā n̄ medicīnā s̄ penā falso putāt. Alij q̄ irregulares sint aut
inabiles. Sz hi ēte non sat hūilari nouert. Alij q̄ diuinis offi
cijs et sacmētis careāt. Sz his forte vtili? Foret deuocōe et fide
suscipere Alij q̄ lectio aut vsus sacre scripture eis auferat Sz
ēte q̄ eis aut ad q̄stuz. aut ecclesie dīferimē vtebant Alij de ex
auditionis tarditate anxi sūt. Sz forte nō sat sciūt q̄ q̄ differt
ribū auget esuriē Alij de rez tpalnū peticōis frustracōe augū
tur Sz ēte q̄ aliena sūt a vera iterioris sui hōis salute Alij de i
pedimento otēplacōis q̄ruli sūt Sz q̄d si ad pietatē actiua opa
sūt efficaces Alij de augmēto negociatōis Sz forte otēplacōi
inepti sūt. aut illa eis pmolesta ē Alij q̄ vtutib? careāt. vicis se
dedāt Sz vez ē nō n̄ a seipo q̄s ledit Alij q̄ Facilit? vicia sc̄n
tur Sz hi vicis resistere nolūt Alij difficult? vtutes āplectūt
Sz ēte q̄ ofragosa et p̄ difficult? ad vtutes via ē. dulcis ad vicia.
Alij mestissime ferūt stimulos carnis Sz hi forte eos p̄ueniūt.
Alij de erranea seu nimis arta ofcia agūt Sz ēte hi supioz ex
ēplis aut p̄ceptis iuuari spernūt. aut q̄ suo sēsu regūt Alij q̄ sp̄
leti et iocūdi et nūq̄ tristes neq̄ i aliquo ofcia strigat. Sz ēte hi
timorē dei abiciūt. et latā hī et letā vitaz sequūt vicioz q̄ ducit
ad mortē. Alij q̄ plurimū audaces existāt. Alij q̄ pusillāmes et
timidi. Sz ēte hi et illi extrema p̄ medijs capiūt. nec cogitāt q̄
multa ex timiditate sūt dimissa. q̄ p̄ audaciā sūt omīssa. Alij q̄
mortē. aliq̄ Fulmia et tēpestates timeāt Sz ēte hi timē desine
rēt. si vē sperare icēpissēt aut eos emīs: ofcia n̄ accusat. q̄ vt sa
piēs ait. magna securitas ē nichil nūq̄ egisse. Alij de sua p̄destia
cōe et salute hesitāt Sz paz hi laborāt vt sua sit ēta electō Alij
plūq̄ oportet de dei bōitate sperāt Sz hi futurā dei iusticiā nō
sat credūt Alij q̄ ob gūia ab eis omīssa desperatē formidēt Sz
ēte neminē gūissima p̄cta odēpnāt. si n̄ placeāt Si n̄ vis despe
rare ofcine peccatē Adde q̄ vtrūq̄ videlicet nimū speratib? et d
spantib? tior ofciet. et spes q̄re vtrūq̄ vtrūq̄ ē nēriū sc̄ vt deū ti

meāt et i eū speret. Tior. n. in spe iducit despiciōez. Spes fo
hi tiore idissolucōez sedz Hugo. Alij d tiore iuastiōis hostiū visi
biliū et iustibiliū agūt Sz hi ograia media sciēt aspiciāt Alij ob
bonoz corpis defectū aut de formitates qūt Sz hi n sate cō
siderāt fatiū esse q fūū lasciuire poptat aut ornaē cu pit. Alij se
necitūē gūt ferūt eiusq calāitates detestant Sz hi paz forte
putāt cupiditates rliqllē atq id n posse qd nolle deberēt Alij
de corpis debilitate et diuisis moribz phti de oculoꝝ. auditū. o
dorāt aut loqle carēcia siue defectu Sz ēte hi cūcta ad corpū
referūt ignorātes defectū ipos plū pfectisse aie. qz offerisse cor
pori Alij sup vite breuitate et tēpestina morte isolabili tor
quet Sz his bonos actū qz multos dies ogregare oultiū esset
eū n multū sibi viue sit laudabile Alij de eadē immēte de p
quo morte et de instanti agone spū agūt Sz hoc ideo qz n sate cō
siderāt rudē esse tirānū q a pena liberat. q punire se putat Nec
pauca forte et multa de hū vite diuersis artibus formulisq vi
uēdi et eaz erūpnis et afflictōibz a me dicta sūt. Que qdē lōgi
ora aut breuiora dici posse scio. Vex ne breuitati admodū stu
dū nec copie. Sz p vt ex omniū oim mortaliūz vita se obtulerunt
scripte diserui. ne legētes vl iopia vl fastidio fatigare. vt enāt
vnqzq mortaliū i quīs sorte a arte ostitutū sit. qd ad vitāq pte
dici valeat nec illos blāda rfoluāt. nec afflictia oturbēt. atq vt
dulcia pit et amara despiciat. Sz patū sit sēp ad omnia pmppt et
ad singla. Absoluā iā fili mi hūc pmū ad te pollicitū librum: de
cūctis vite huiū tpalibz artibz et exerciciis. eozqz miseriis et
erūpnis. Vex ex his q vltio dixi sēh plane tuū animū n paz ti
tillare. Voluīs. n. i mēte qmimo vt ita direri int dētes multas
ne direri murmurās. Cū enī audiūim sate ruente seculibz cala
mitates aduersitates et supplicia tribulacōezq multas et malas
qz passim vt supra tetigim. bonis et re pbis. facinorosis et ino
centibz omnes esse Ea q pchdolor n tā legi qz expim. Quaz
rerū causas quādam in genere deduxisti Vex tante tam gra
ui querele specialiores vrgenciozesq cause congruerunt. De
mum quid remediū. quid solamnis mortalibus in tantis erum
mis et vite laboribus esse possit nōdū adduxisti. Utinam. n. taz

prompta & gruaq; ad eas oēs calamitates leuandas remedia attu-
lisses. q̄z ēta h̄? vite mesta supplicia deplorasti. Vsq; a deo vt bo-
nos v̄tutiq; p̄ditos viros absq; culpa affligi. torq̄ri q̄ppe ab im-
mortali deo relictos putem? sic & malos p̄sperari i altūq; pro-
uehi idigne aspiciam? Quo fit vt diuinā p̄uidenciā icusem? q̄
quosdā inculpatoz varijs supplicijs infortunjs & penis crucia-
ri. alios culpe notios felicitare p̄mittat. Si. n. calamitates huius
modi veluti sup̄ diseruisi nō h̄ ex culpa. mortalib; p̄ueniri oēs
das indecēs plurimū diuine iusticie videt̄ vt innocēs ab eodē
Fonte affligat̄ quo re p̄b; & iniq; pena releuat̄ Nec aliud de-
plorabat Hieremias inq̄ens. Iust; q̄dē tu es dñe si disputo te
cū: verūt̄ iusta loq̄r. q̄re via impioz p̄sperat̄ Et subdit p̄pe es
tu ori eoz & lōge a remib; illoz Adrope inq; teste August. dā
do eis q̄cqd volūt & petūt. Et lōge a remib; eoz i nullo vides
lic; eis displicēdo aut illoz aios oturbādo Sic & Abacuck p̄-
pheta eā ipam de p̄mit q̄relā. Quare inq̄t de; nō respicis con-
tēptores & cur taces deuorāte impio iustiores se. Que oia tāto
animos hōim i maiores ducūt admiracōez q̄nto p̄ eūdē Hie-
remā de diuina iusticia scriptū legim? Scio dñe de; qm̄ malū
iniustūq; nō libet̄ respicis nec potest q̄s de tua iusticia dubitāe
Hic ē fili mi effect; murmuris tui & cūctoꝝ fere mortaliū. Et
veluti vet; q̄rela sit & multoꝝ animos eragitat: sic multo egeret
v̄bis breui tñ smone faciā satē veritati q̄ null v̄bis hūane op̄is
mōm̄ respōdere possē Mirari igit̄ & q̄ri tu ceteriq; mortales
desinet. si rē ipam alci; repetit. In p̄mis itaq; illud aīo firuz
teneam; . neminē absq; culpa aut causa affligi aut torq̄ri opor-
tere cū scriptū sit oculi dñi sup̄ iustos Et itez; vult; aut dñi sup̄
faciente mala vt p̄dat de fra memoriā eoz Sup̄ quo v̄bo Cal-
iodor; Errat inq̄t mal; dicēs secure facio mala s; discat q; vul-
t; dñi sup̄ faciētes mala q̄si dixerit iustos & iustos de; respicit
s; disparit. Iustos. n. respicit vt pie eos exaudiat. s; malos vt
pūiat p̄datq; de fra memoriā eoz. Quā siq̄dē p̄uicōez siue iac-
turā memorie vite & quoz uis t̄paluz m̄m̄ime absq; culpa mor-
talib; otigere credendū ē: n̄ culpaz non putes ill; abuti aut ea
luxum ad auariciā. ad supbiā ad pōpaz ouertere que iustissim;

deus tāq; v̄tutū īstrumēta hōib; ocessit. De q̄bus Brego. pul
cre dicē visus ē. qz sūma et decora iusticia ē vt ocessa p̄dat. q̄ ī
ocessa captat. Rursus vt ē s̄ctoꝝ doctoꝝ h̄ia. mali n̄ vtiq; im
pune trāseūt. tū qz īf̄me pūmēt. iū qz ea t̄palia bōa q̄b; īm̄q; ī
hac vita gaudēt: de; ill' ocedit ob paucula q̄ gessert bona. S; s;
sp̄ualia bōa q̄ respectu t̄paliuz magna bōa existūt. iustis v̄tutiq;
dedit: resuat tāq; eq̄līm; iuder. cui marie ogruit: vt bōis det
sp̄ualia tāq; potiora bona. De reliq; v̄o caducis et t̄palib; bo
nis seu penis et supplicis. tū viris bōis m̄stret q̄ntū sufficere o
sp̄rit ad v̄tutē. Ad p̄ alia v̄ba pulcre. Aug; deducit ī p̄mo et
q̄nto de. ci. dei qz b̄ntes p̄licitas et h̄uanas v̄tutes: iuste reb;
b; m̄di p̄mīat. Qui v̄o d̄uis pollet v̄tutib;: p̄mīat ī reb; dei.
Et subdit Aug; r̄ndens q̄rentib; q̄b; p̄m̄is romani falsorum
deoꝝ cultores orbis īperiuz meruerūt. Ait. n. qz bonis morib;
h̄ t̄palia meruerūt. qz veluti nullū malū īpūmītū: sic nulluz bonus
irremuneratū Licet idē Aug; aliā causā assignet ī p̄ncipio b; li
bri. Vt igit; ad oceptū s̄monē redeam; Aspera plerūq; et a
mara de; iustis īmittit. ne ī ill' timeat; aduerſitas. s; et mal' for
tūe bona ocedit: ne ī istis q̄rat; felicitas: q̄s īpi re p̄bi obīnēt.
Ceteꝝ ī hac reꝝ vicissitudie agit de; vt prudētissim; medicus
q̄ cūcta ordiat ad īfirmi obediētē bonā volūtātē. Is. n. sepe se
cat et vrit īfirmū. nec illū exaudīt de p̄cantē. vt auertat ab eo
dolorē necantē. Adde qz scdm. Brego. occulta sūt dei iudicia
s; occulcōra sunt cū boni mala recipiūt et mali bōa S; si curio
se cām iuestigare libet. ideo malos bōa recipe putādūz ē qz euz
boni hic deliquūt. iuste h̄ mala recipiūt vt ab et̄na dānacōe eri
piāt. Sed et mali bonis hic fruiūt vt īde postez ad tormēta
trahāt. Et subdit. Breg. exēpla p̄clara s; de vitul' et īfirmis.
De vitul' īm̄q; Nā veluti q̄ mactādī sūt vituli: liberi ī pascuis re
linquūtur. Sic impi; ad mortē currez. efrenatis voluptatib;
relinquitur Contra vero iust; a trāſitorie delectationis iocundi
tate restrīgitur. sicut et vitulus ad laboris. vsum deputatus:
sub doloroso iugo retinetur. Deniq; exemplo īfirmorum idē
īpsum probatur. Negantur enim īstis ī hac vita t̄palia. quia
egris quib; spes vivendi est. nequaquam a medico cūcta que

appetūt decedūt. Danť autē reprobis bona q̄ in hac vita appetūt. q̄ desperatē egris oē qđ desiderāt nō negat. Et cōcludit. Perpēdāt ḡ iusti mala q̄ inq̄s pmanēt et neq̄q̄ eoꝝ infelicitati inuideāt q̄ peccat. Que vba oīez mortalib⁹ admiracōem et q̄rēdi causā submouēt. Ceterū scđm Augu. sup canticis quiq̄ modis et totidē causis. calāitates et flagella mortalib⁹ attingere pspiciū ē. vñ vt iusti merita p paciēciā augeant vt Job Vel ad custodiaz vñ vt aplo paulo. vñ ad corrigēda facinora. vt marthe lepra. Vel ad iniciū pene. vt Herodi. q̄ten⁹ hic incipiat qđ in inferno seq̄t. vñ ad glāz magnificandam. vt de ceco nato Erqb⁹ liqđo oīat nemiez i h̄o scđo h̄i culpa pmi. vñ absq̄ ei⁹ vñ tate affligi. Que oīa agūt vt i his q̄ diuina puidēcia mortalib⁹ mittit pspicis aut diuersis nō mūrū nobis sit. nō q̄rimōia: sed mēs bñ oīcia poci⁹ illi oīoleť q̄z turbet. Mult. n. variisq̄ argumēt. facile agnoscem⁹: q̄ plurimū expediēcia vñlia q̄ppe et necessaria nob̄ sūt laboꝝ calāitatū. et pēalitātū oīm flagella. et q̄q̄ h⁹ mōdi supplicia. Primo. n. dilatat eor hōis ad magna dei dona recipiēda. Nā veluti marcell⁹ Fabri dilatat metallū ad id qđ artifex desiderat. Sic de⁹ aurifaber hūane creature. p maliciū psecutionū. et tribulacōnū eor iustoꝝ dilatat: vt fructus ex eis picipiat. et ducat ad veriora bōa de quo dictū ē. Secdo veluti aq̄ vñuz tpat: sic aduersa et q̄cūq̄ h⁹ vite penalia vñū tpat h̄is leticie moderat⁹ ne hōi noceāt Nō pulcre Aristo. nō tacuit i ethicis Ait. n. q̄ vñutū dedit⁹ modēate se h̄z erga h̄ bōa Fortune. aut adipiscēda vñ amittēda. nec gaudios⁹ eit bñ psperat⁹. nec ifortūat⁹ tristis. et si aq̄ tribulacōnū nō tpat. vñū pspicitate: extinguit poci⁹ q̄z iuuat i e⁹ figurā. scriptū ē i. Exodo Ope ruit aq̄ tribulātes eos. vñ⁹ ex eis nō remāsit. Tercio veluti medicia nēria ē mortalib⁹. sic adūfitas et afflictō. Vñ Aug⁹ itelligat hō medicū ēē deū. et adūfitatē medicamētū ēē ad salutē n̄ penā. ad dānacōez. Et subdit sub medico vreris secais clamas. n̄ audit medic⁹ ad volūtātē: s̄ audit ad sāitatē Quae fides q̄ri desināt de aspeitate ifortunū psecucōis a pēalitate q̄ ea oīa signa sūt potissima. diuie electōis vt p aduersa aspezz sit it n̄z ne vt Aug. magis dleatet diu pge q̄z cici⁹ pueire d q̄b⁹ scriptū ē i

paucis verati. i multis bene disponet. Quartus utilis est fidelibus
sipe et necessaria aduersitas tribulatio et persecutio in hac vita quia
ad meliora opellit. Vnde Gregorius mala quibus premitur ad deum ire opel
lunt. Unde non ignoras rex et propheta dicebat. multiplicata sunt infir
mitates eorum et postea accelerauerunt. Vnde Augustinus nullus fuit christi
in aduersitate tutus viuit Et subdit. Si putas in persecutioe viuere.
nondum cepisti esse christianus. Itaque tam utilia ex hoc seculi persecutioibus
et calamitatibus colligentes gaudeamus affligi quam speramus frui et ut
inquit Bernardus non timeamus esse derelictos. quoniam semper meiores
sumus ubi christi ad nos dicuntur cum ipso sumus in tribulatioe. Et iteque iuxta
est dominus his qui tribulati sunt corde. Actum est fili mi de cunctis viuendi
artibus quibus in hac mortali vita seculariter viuunt tam nobilibus quam igno
bilibus magnificis et plebeis publicis et priuatis. maxime et infir
mis Audisti deique eorum de vite gratiam dulcia patitur et amara. Sed
et actum est de omnibus fere malis incommodis. peis et calamitatibus suppli
entibus et afflictioibus corporalibus ac mentalibus omnium fere magis nota
tam personarum incipiendo a nascetur mundi origine. Rursus actum est de cau
sis et rationibus cur nocentes patitur et innocentes boni filii et mali tot aff
lictionum et penalarum gratia paciuntur. Sed et audisti consolaciones et o
mnem gratia remedia ad eas omnes releuandas mesticias quibus mortales
in hoc seculo afficiuntur. Que omnia fili mi opto solerte consideres. ex quibus
tu ceterique mortales liquando agnosceatis quod boni aut infirmi. omnis
vita temporalis obtinet. Vixit quod opposita iuxta se posita. teste propheta cla
rius aspiciuntur superius iuxta pollicitum ordinem ut cum in hoc primo libro
de secularibus officiis et humane vite artibus me audisti loquentem te
auscultem insequentem libro de spirituali statu discentem Ad re. n.
expectat de spirituali vita. agere que in duos diuiditur status
videlicet in statum ecclesiasticum episcoporum et clericorum. Deinde in statum
religiosorum. Age igitur si placeat de his duobus vite humane generibus et
de excellencia et operacione utriusque. de dulcibus et aariis vniuersis quod ut tam
de legentes apte oculi veluti in lucidissimo speculo aspiciantur quod late
at sub omni vite humane genere. quod fiet ut securus vniuersis eliget quod fres
quenter legit ac maturius digessit ad laudem dei omnipotentis qui est benedictus
Explicit primus liber de omni statu et vita temporalis. Sequitur secundus ille
liber secundus de statu et vita spirituali ecclesiastica et regulari

m
Trabitur Forſan ſanctitas tua beatiffime p̄ ac
clemētiffime dñe. q̄ i hoc opusculo: recti ordinis
racōem p̄uerteri. Et cū iuxta. Greg. ſtat⁹ ſpūal
tāto tpali ſit. dignior atq; excellentior q̄nto ſolis
ſplēdidiffim⁹ Fulgor tenebroſis denſitatib⁹ et
aux plūbi metallo p̄ſtat. p̄us de tpali ſtatu ege
ri. q̄ de ſpūali Sz ēte nature ordo ad id opulit P̄rio. n. tpales
nascim⁹. h̄ a p̄us i tpali ſtatu vſam. priuſq; illū experim⁹ Deinde
tpalis ſtat⁹ ipſectōe ſpecta. trāſim⁹ ad ſpūalē ſtatū. Adde q̄
nō ſate excellenciā. p̄fectōez a m̄ternā mētē trāq̄llitatē ſtat⁹ ſpi
ritual agnoſcerem⁹. n̄ p̄us tpalē vitā. atq; ei⁹ icōmoda experi
eſſem⁹. Poſtq; igit⁹ i ſupiori libro de cūctis tpalib⁹ a frēm̄s
ſiue ſecularib⁹ ſtatib⁹. a viuendi modis. artib⁹ ac diuerſis ho
minū exercicijs actū ē: i quo p̄ vtraq; ſui pte tā ad omēdacōez
q̄ ad reprobaōez ſate diſputatū ē Et q̄d boni. q̄d ſim̄ tri. quid
vtilitate. q̄d icōmoditate. q̄d quiete. q̄d laboris. q̄d ſecuritate.
q̄d piculi. q̄d honeſti. q̄d ihoneſti. q̄d vtute. q̄d vici ois tpaliſ
ſtat⁹ a ſecularis viuēdi mod⁹ habeat plene diſcuſſū eſt In hoc
igit⁹ ſcdo libro dimiſſa m̄is introducōe. a ſā guineoz altris
ratione. q̄bus de re incognita diſſerere nō licet. Deceui ego
ſpūalem ordinēz profeſſus. de eodem ſpūalis vite ſtatu breui
aliqua diſſerere. faciā ego ſatis nō tāte rei dubito. nec tue. S
deſiderio. h̄ conatui meo. Atq; vtinaz tā digne. vtilit a diſerte
de eo emimētiffimo ſtatu a me agatur. quam illius maietas atq;
immenſitas erigit. ſubalternatur itaq; vite ſpirituali duplex ſta
tus. quia ipſa vita ſpiritualis. in duos diſtinguitur ſtatus. Ali
eſt epiſcoporum a ſacerdotuz. ac eccleſiaſtici ordinis miniſtro
rum. Alter eſt monachorum ſiue religioſorum De his ergo du
obus ſtatibus et viuendi modis. hoc libro agendū eſt. Et q̄a
ad dicendum campus latus eſt a materie ipſe nō tam diſſuſe a
p̄fuſe. q̄ a multo tractatorib⁹ ſuſe repiant. Nūmo p̄pter va
rias ſcribencium opiniones. vir legētes p̄ficere poſſunt. Mul
ta deniq; i his materijs itacta aut non ſatis diſerta inueniantur

Decreui sub quodā breui cōpendio. i hoc scdo libro. Flosculos
quosda ēca hos duos stat? inserere. vbi vtriusq. status et vite
normā. naturā seu efficacā necnō excellēciā. laudes. cōmēdacō-
nē. et demū eoz labores. difficultates. aculeos et picula addū-
cas. Demū vō mē se. et alteri? ad alterz differēcias et opacōes
breuit pstrigaz Incipiēs a statu ecclesiastico et prio a sūmo pō-
tifice q culmē et verter ē toti? spual stat? Deinde a sacrosanc-
to romane ecclesie cardialib? Rursus descēdā ad statū archie-
piscopoꝝ. epōꝝ. cetēoꝝq. platoꝝ. curatoꝝ. et clericoꝝ sub
ecclesiastico ordine degenciū. In quo libro. materias i tabula i
pncipio pmi libri descriptas discuciā Diligens igitur lector ex
motiuis auctoritatib? et rōib? q inserētur. n statū vīcatur ad cō-
mēdacōnē vī ipbacōez alteri? stat? s motiua. racōes et autoi-
tates. q p a° statu et viuēdi gñe adducūtur accurate cōsideret.
videbitq. q hī duo pfectissimi et excellētissimi stat? oīm aliorū
statuū et vite hūane gñm supāt dignitatē. Uñ et hī itra gremiū
fidei catholice existētes. i quocūq. degāt hōesto statu si pie vir
erit. saluari possint Hi tñ duo spūales viuēdi modi. singularius
suos sectatores deo priores rddūt. Et hī vterq. stat? scus et dō
accept? ē: ali? tñ alio pfectōne et dignitate pstat. s et alt? altēis
placē et dueit scdm naturā. cōlitate ac vires psonaz Int se tñ ē-
ca eoz pfectōez: hnt se sic excedēs et excessā. vt laci? p discursū
eoz q tradentur i hoc libro videbitur. Ea g de qb? i hoc scdo
libro agēd? ē. bmo: i ifrascripta capitula dīstinguuntur.
Ca. i. de sublimitate et excellēcia dignitatis sūmī pōificat?. et de
incōphensibili ei? auctoritate et potestate. et de illi? necessitate
et vtilitate et de altissimis eius misteriis.

Vmmi pontificat? excellēciā. dignitatē et auctoritatez
h? q. sacētissimi stat?. laudes. pcomia attollere: illi? q. ne-
cessitatē et vtilitatez ostēdere: hodie mun? suscepī grāde
qdē negotiū: s puū ingemū. Cui? tāta ē sublimitas et emine-
tia: tāta immēsitās: vt null? mortaliū. ne dū cōphēdere aut satis
expmēre s nec cogitare posset Obtūdit. n. omne hūanū intel-
lectus illi? sacētissimi: et oīm eminentissimi stat? maiestas et excel-
lencia. q. scriptū ē. scrutator maiestatis oppmetur a glā. Si enī

teste. Ambro. nichil in hoc seculo excellēci⁹ atq; excellius inueniri
potest statu ⁊ dignitate simpliciū sac̃dotū ⁊ p̃ticulariū p̃sulū q̃
p̃ diuersa orbis loca in p̃tē sollicitudinis assumūtur. q̃d cogitan
dū ē de eo sūmo p̃tifice q̃ vices veri dei gerit in t̃ris. Qui ad ple
nitudinē stat⁹ q̃ ad apostolicū thronū. q̃ ad culmē oīm dignita
tū assumitur. Ex q̃ ēte vt riuuli a fonte: ramī ab arbore p̃cedūt
q̃ nō ad humanū t̃m p̃ncipatū. s̃ ad diuinū. nō ad p̃ncipadū sō
lū mortalib⁹ s̃ immortalib⁹ nec modo hōib⁹. s̃ āgel. n̄ adiudicā
dū viuos. s̃ mortuos nō ī fra solū. s̃ ī celo. nō ad p̃sidentū sol
fidelib⁹. s̃ infidelib⁹. Et vt paucis agā. q̃ ad eā ip̃am dignita
tē. ad eandē iurisdic̃tōē ⁊ coactōē ac vniuersalē. toto orbe su
p̃mū p̃ncipatū a sūmo deo ⁊ ei⁹ loco sup̃ cūctos mortales insti
tut⁹ ⁊ euect⁹ ē de hoc. De quo p̃ Job scriptū ē. q̃ corā eo curā
tur q̃ portāt orbē ⁊ reges seculi atq; tirānī ridiculūz sūt q̃ solus
om̃iē potestates ambit. Et sicut scriptura ommemoret: vn⁹ ē ⁊ se
cūdū nō h̃. Et itez de eo scribit⁹. tu sol⁹ ⁊ null⁹ tecum. Et rur
sus potēs sup̃ om̃es potētes. Cui⁹ teste p̃pheta sue sūt iusticie.
potestas ⁊ impiū. Quē itez Dauid signat inq̃ens dedit ei po
testatē ⁊ regnū ⁊ om̃es populi ⁊ lingue seruiēt ei. Qui vt canō
ait fr̃mī hīl ⁊ celestis imperij iura suscepit. C⁹ sūme dignitatis
Fastigiū atq; maiestas n̄ modo apud ātīquos veteris legis efful
sit: ac dign⁹ apud catholicos diuina instituc̃ōe refulget atq; p̃
eminet. s̃ ⁊ apud gētiles sūmū. oīm bonoz ⁊ p̃ncipatuum cul
mē tenebat. Nā vt ait. Varro ex ordiatissimo atq; em̃ētissimo
g̃du p̃tificū ⁊ sac̃dotū gentiliū resultat q̃dez excellentissim⁹ ⁊
sublimissim⁹ stat⁹ ī vno sūmo p̃tifice h̃mē. Isidor⁹ distīctio
inq̃t g̃duū ⁊ ordinū int̃ p̃tīfices ⁊ sac̃dotes a gētilib⁹ maxie
inuēta ē q̃n suos sac̃dotes alios simplici⁹: Flam̃ines alios p̃tho
Flāmes appellabāt ⁊ aliu⁹ q̃ cūctis Flāmib⁹ p̃sident ī sūmo g̃du
locabāt. Quē vt idēz. Varro voluit Iouis assūpta veste insigni
curuli ⁊ rēgia ad ornatū diuinitatē plurimū ī eo putātes p̃ mar
ime colebāt. Cicero quoq; sublimitatē ac excellenciā sūmi p̃tifi
cat⁹ gentiliū ex illi⁹ misterijs oñdit dū ī cultu ⁊ religiōe suscipi
enda prim⁹ oīm erat. atq; vn⁹ ad interpretandū: q̃ volūtas esset
deoz immortalūz. vt statī ī seq̃t. ca. tāgem⁹. Qui⁹ deiq; sūmi

pontificat⁹ sublimitas vtilitas atq; necessitas nō facile explica-
ri valeret. S; vt cetera taceā nō satē plene recteq; vniuersitas
ti orbis a xpo pūsu foret. nec ecclesie q; xpus sanguine redemit
more gessillet. n̄ talē tāq; eminentē i fr̄is vicari⁹ reliq̄sset q̄ i ea
ptate a autoritate integritate toti orbi p̄deret q̄ ipe xps i fr̄is
manēs q̄pe q̄ p p̄hetā dixerat qd potui facē vinee mee a non
feri. Accedit qm̄ sol⁹ ipe d̄rigit oēs hūanā creaturā i finē p̄fec-
tissimū. Quāobrē sibi vni xps clauēs contulit regnī celoꝝ ac p̄tā-
religādi atq; solūedi i celo a i tra. Rursus sūm⁹ pōtificat⁹ subli-
mitas a excellēcia: atq; vtilitas a necessitas in eo aspiciť qm̄ te-
ste phō nō posset hic mūd⁹ regi n̄ vn⁹ eēt sūm⁹ p̄ncipat⁹. ad q̄
vnū p̄ncipiendū ē. ex quo singula d̄rigit⁹ a gubnat⁹ e⁹ motu et
disposicōe oēs gerarchici act⁹ ordiat⁹. Et tādeꝝ h⁹ orbis dispo-
sicō d̄rigit⁹ ad instar celestis monarchie. Itā teste diom̄sio ne-
cessari⁹ ē sūm⁹ gerarchia: q̄ quos r̄git illuminet. Deriret enim
oīs ordo rez: n̄ vn⁹ sūm⁹ pōtifex foret. q̄ eū ipm̄ ordiez vt ita
dixerī ordinet. d̄rigit a erecť. Teste. n. phō. vbi ē ordo a gra-
duū ascēsiō: ibi necesse ē cōstitui vni⁹ excellēciā. Deriret rursus
a mortaliū oīm hōim cōmerci⁹: n̄ foret vn⁹ pōtifex vice dei i
tra monarchia. i quo oēs vt i glutio quodā p̄tū ad corp⁹ multi-
tū copulēt⁹. a in quo singuli vt mēbra sub vno capite gubnēt⁹.
Deriret fidei vnit⁹. a ecclesie vnanitas. a cōcordia s̄c̄l̄ a pax
q̄ nichil dulci⁹ excogitari aut inueniri pōt n̄ foret vn⁹ sūpm⁹
pōtifex: q̄ cūctos mortales ad vni⁹ fidei a vnitatē vinculū r̄du-
ceret. dicēte. Hiero. ob eā rē i remediū sc̄l̄mat⁹ actum esse. vt
vn⁹ oīb⁹ p̄sit. Deriret deiq; illa cūctis mortalib⁹ nēria ad deū
meditatio. Teste. n. scriptura roman⁹ pōtifex lōge p̄fectōr. lō-
ge dignior a efficacior. m̄ deū a pplm̄ mediator existit. antiquo
illo. balbuciēte s̄ iusto. Moyse ac fr̄e ei⁹. Aarō q̄ solū i vno po-
pulo i vna gēte: s; a sup̄ fr̄em̄s mediacois officō fūgebāt⁹. Sū-
m⁹ vō n̄ pōtifex teste. Aplō ex hōib⁹ assumpt⁹ tñ p hōib⁹ cōsti-
tuit⁹ in his q̄ sūt ad deum vt offerat sacrificia a dona p peccat⁹.
Hic igit⁹ digni⁹ salubri⁹q; mediator existit ppli ad deū. Hic sa-
crificia hic holocausta n̄ hircōꝝ aut vituloꝝ: s; veri sacrissimiq;
corpis xpi deo p̄i offert. eosq; i eodē misterio instituit. q̄ itidem

faciāt in orbe vniuerso p delictis populor. Hic igit peccata diluit. hic aīab? fidelīū penas o donat. supplicia relaxat. Hic v mā lapsis ipartit. Hic errātes corrigit. delinqtes cuz expedit reducit. Hic icorrigibiles punit. a tādē peccatores sūmo deo ocelliat. Illūq; iratū placat. De quo sapiēs ait. ecce sacdos magnus i tpe iracūdie fact? est recōciliacō. Periret rursus iusticie vt? qz eodē pbō teste. n vn? i orbe foret q eā cūctis mīstraret: a negligenciū vicē suppleret: qēq; d iustū ē piclitare. Vn Aug sine iusticia nō potest regi h. resp. hūana. Neq; enī vera aut recta potest esse. resp. n vn? oīb? pfit q gubernet a regat q sūmus pontifex ē immortalis dei vicari? periret tādē illa potissima iusticie pars qm. Aristo. epīkeiā vocat. omniū bono vniuersi orb p necessaria. p quā sūmus monarcha dirigit iustum legale. a plerūq; scriptā rigidāq; iusticiā moderet. dispensat. detrahīt. put rez oīngenciū suppetit diuerfitas. a boni communis necessitudo expostulat. Periret demū alia iusticie non infima p qm distributiua vocāt q vni? pprie ē sūmi pīncipatus qua vni? cuiq; secundū ei? dignitatē a meita certa pportione pmiā elargitur. Dignitates pncipat? regna a imperia p meritis donat atq; instituit. p demeritis vero transfert de gente in gentem. Quare et si cetera taceam huius sacratissimi a eminentissimi status summitas. maiestas atq; Felicitas simul a necessitas: ac vtilitas in eo facile comprehenditur. Nam si vt aiunt nulla maior est Felicitas quam multos fecisse felices. Hūc statū beatissimū tanto Feliciorem dixerim quanto plures sup omnes mortales facili? a vt ita dixerim Felici? Feliciores agere potest. Datet igit hui? sacatissimi stat? excellencia. dignitas a vtilitas atq; necessitas. Datēt ei? laudes a pcomia nō modo ex auctoritate instituet ex dignissima institucōe. ex causis dignissimis. s; ex fine optatissimo: ex beatīs misterijs. ex pīnq̃tate ad deū ex fructu desideratissimo. ex cūctoꝝ mortaliū vtilitate a Felicitate redūdantissima.

Ca. ij. de spūalib? in modis. amaitudib? miserijs. aculeis nec n mētē afflictōib? picul a laboib? sūmi pōtificat?. vbi plurie sūmoz pōtificū calāitates a spūs pturbacōes narrantur.

Tunc nō paruo audita ē illa oīm dignitatū suprema
 dignitas et cūctarū potestaturū eminētissimū pncipatū sū
 mi videlicet pōtificatū: visaq; ē tāti numis celsitudo. et
 auscultata tāte lucis splēdidissima claitas et radioz iubare to-
 tus lustrat orbis atq; vegetat. Sed et an nre mentis oculos de-
 plata ē tāti culmis progatia dignitas atq; excellēcia. et tanti tri-
 bual supma auctoritas agnita ē illi? sacētissimi atq; diuiniissimi
 statū sūma vtilitas atq; necessitas. Demū audita sūt breui eius
 statū laudiz pcomia. discusse sūt eiusde culmīs vtilia et omōda
 dulcia et psp̄ra. Vex q; alterne sūt rez oīm vices. nec aliqd
 ita psp̄ez ē qd gūissimis aculeis nō tāgat. Idēco iurta pollici-
 tū et osuetū ordinē eiusdē altissimi statū adducēda sūt inōmōda
 amaitudines labores et picula atq; p̄mencia. vt enat q̄s q̄ i ea
 sedet q̄ppe i se experiat. Cernāt rursus et ceteri mortales q̄ i illo
 statū culmie sūmā oīm Felicitatē collocāt. verissimū esse qd sapi-
 ens ait. q; extrema gaudiū luctū occupat et risus dolori miscebi-
 tur. Et p̄pterea vex esse illud ei?dē sapientis. gaudiū et Felicitas
 tē dixi errorez et Felicitati ipperabat dicens. Cur frustra decipe-
 ris In ea igit differēda re biptita eit oīo In p̄ma q̄dez hui? sū-
 mi pōtificis statū inōmōda et ifelicitas amaitudines et picula la-
 bores et misērias spūales videlicet et mentales breui h̄ amaro
 calamo describem. Sedo i loco tpales siue corpales misērias
 ei?statū labores et inōmōda ac infrena latēcia et apta picula
 dillerem. In p̄mis. n. illud ātiquū h̄ verissimū sapientū vbum
 nris mentibus r̄petendū arbitror q; q̄cqd i orbe p̄minet atq;
 p̄cellit. multo infinis doloribus suos afficit ac p̄mit possessoris h̄
 et ifinite pene mentis aculeis ac amaitudinibus excruceat quos
 demulcet. Ceterz discernenda ē vt puto dignitas a persona. ac
 cidens a subiecto. qualitas ab obiecto. dignitas certe eius est.
 excellēcie. eius culmīs vti audiūmus. quippe de quo sanctorū
 patrum habent tradīctiōes quia nemo sanementis dubi-
 tat sanctum esse. quem apex tante dignitatis attollit. in quo h̄
 sūt bona acquisita p meritū. sufficiūt q̄ a Petro locū videlicet p̄s-
 cessore testāt. Adde q; ea ipa dignitas teste. Simacho papa.
 aut claros ad hic fastigia erigit. aut q̄ erigūt illustrat. Perso-
 na vō cui tanta dignitas heret vt tantū sic sanctitatez vite ex ea

18
dignitate attingeret sic ex loci prerogativa nomine sactionis recepit
Sed per dolor altitudo dignitate virtute persone innocentia non indu-
cit. Unde si illud eiusdem Symachi quod obijecerit. quod Petrus apostolus
perhennem merito et dotem cum hereditate innocentie transmittit ad po-
steros. Id non fallor de eis sumis pontificibus plane intelligit. quos
par sactionis splendor illustrat. Transmisit igitur Petrus sactionem sta-
tem in vite transmisit sactionis cathedre. non persone. ut heredes essent
futuri pontifices sue bonitatis. atque cum occasioneque bene recteque vi-
uendi. sancte providendi reciperent. et sanctitas loci meritoque processio ali-
us homines facerent. quam natura genuisset. Plezque. n. teste. Thodoro
dum mutat statum. mutat mentem affectum. Accedit quod sic excellencia et
dignitate. ita dignitate sequas videlicet erunas et dolores Petrus
transmisit ad posteros. Quas dum perturbata mente considero. nescio
romanos pontifices tanta miseria et laborum dolorumque imenitate re-
persos felices. num potius infelices aut miseros dixerim Inseparabil-
em et affixam atque anexam est huic culmi cuncta et mente afflictio et
perturbatio acerum. Gravissimum Idque ipse. Hieronymus. non negavit in-
mens. quod non est facile in loco. Petri et Pauli tenent cathedram Et Au-
gustinus. Sic nichil in hoc seculo excellencia. ita nichil in hac vita laboros-
ius minusque difficile ac periculosius pontificatus officio. si eo modo non milite-
tur. quo ipse Christus precipit. Unde an verum sit. vnum quodque in ea sede lo-
catum non modo experiri sed patiri quod plures miseria et mentisque amaritudinem
in se aspiciunt. quam legat in codicibus. quod si tanta gravitas huius dignitatis aculeos
non sentit. omnium eum miserrimum dixerim Nam ut aiunt propheta non nolle miseria
summa miseria est. Quis. n. oro letus. Quis felix in tanta miseria esse
potest. Quis securus in mille pericula non semel huiusmodi iactatus. Quis
rursus felix appellari audebit. in quo vnum omnium mortalium etiam vilissi-
mo et hominum ora lingue. mordaces cumulatissime et ipse armatur.
quod utique suum homines vehementissime turbant. Quis oro Bre-
magnum vnum inter summos pontifices post Petrum clariorem sanctorem. a fe-
liciore negabit. Is tamen gravissimis inter tempestatibus et diuturnis aduersita-
tibus siue infelicitatibus urgebatur Nam cura et sarcina demum emulorum
detractionibus perturbatur. in seque pene distractus ut canones eius habent. in se
ipsum indignatur dicebat Infelix ego in ecclesia ista quod facio. ubi me episcopi
despiciunt et deserviunt oipotenti deo gratias ago Quid igitur est quod felicior
post Petrum pontifex se felicem appellat. Aut quod si pontificatu felix

erit q̄. Bre. non habz ifelicitate sorte. Aut cū quo rursus aliq̄s
Felix sit q̄ cū. Bre. nōcīt esse ifelix. Eqdē tāta miseriaz a ptur
bacōnū mole hic beat⁹ sūm⁹ pōtifer refert⁹ fuit. tot mentē p
turbacōib⁹ a cruciatib⁹ ostrict⁹ vt q̄ admodū de seipō i regi
stro ait tedeo rezz viat⁹ nullū mai⁹ suppliciu q̄ illā sūmaz felici
tatē putabat. Dicebat rursus sp̄mosā fore cathedram romani
pōtificis. fastigiūq̄ illud sūmū acutissimis vsq̄q̄q̄ cōsertum acu
leis: adeo vt corona a purpuratū frigiū n̄ tā area q̄ ignea cen
seat. Idq̄ a Adrian⁹ papa n̄ negabat. Referebat. n. sepe tes
te Polictō. qz n̄ iocūd is. letisq̄ gōd⁹ ascēdisset h̄ i icude a mal
leo dilataisset eū dñs q̄ p̄cabat vt dextrā apponēt. quo isupor
tabile on⁹ tāq̄ infelicē vt ita dixerī felicitatē ferre pollet. Rur
sus iurta q̄dā sapientē. qz duplex se offert mortalib⁹ via q̄ gōdi
endū ē: altera ad laborē. alterā ad miserā ducit. Eligat igit⁹ qz
sibi vult sūm⁹ pōtifer aut. n. sese misere aut ex libero suuz agno
scat necesse ē. Quo fit vt apud semetipm̄ q̄tez ai qz tranq̄llitatē
optās a regez n̄ iuueniens. descēdisse n̄ ascēdisse recte arbitrabi
tur. Mā curis multipheib⁹ iplicat⁹: ascēhōes suas afflictōes po
a⁹ a spūs molestias extiabit. qz teste. Bre. q̄nto q̄s alt⁹ or erigi
tur. tāto curis ḡuorib⁹ onerat⁹ eisq̄ p̄lis mente a cogitacōne
suppōit⁹ q̄b⁹ ipomit⁹ dignitate. Quofit. vt q̄ntocūq̄ igemo pol
leat. i tāto curaz tumultu a adūsāciuz sibi rezz assiduo cōflictu
quo se ferat ignoret. Nūpe ad spūalia reddit⁹ imbecillior. q̄ si
bīi frenis videt⁹ diligēci⁹. qz vt aūt. facile celestia amittūt cū
frena diligūt. Rursus q̄ i eo fastigio sedet dū securitatez vite ef
ne captat. ad iteritum ad piclū currit. Quid ḡ Felicitatez cui
nichil ē securitas. Quis. n. secu⁹ sūmū pōtificē arbitrabit⁹ q̄ de
portu scēs fugit ad naufragiū. Si. n. in pua aq̄ cū tēpestate pi
culose nauigat⁹ q̄nto piclosioreit nauigacō i mai⁹ magno a spa
cioso. vbi reptilia quoz n̄ ē numer⁹. quoz q̄dā blādiēdo h̄rēa
rū moē miseros decipiūt. quos dū eleuāt⁹ deiciūt i p̄ūduz ma
ris. Quedā reptiliū ḡna vt glutiat. appinquāt q̄ sua sūt q̄runt. n̄
q̄ salute nauigancium. Quedaz demiq̄ mīm⁹ ledunt. dum aperte
insidiantur. Quedam more beluarum sub amicitie colore nauī.
a propinquant: vt illam. dorso subuertant. quam rectis mēbris

inuadere nō valui sset Et vt paucis agā. qđ esse pōt i tāta tēpe
state secuz. Nā teste Bre. qđ est aliud ptās culmīs. n̄ tēpestas
mente Distrabit ēte tāte dignit. te cura. tanta rez sollicitudo. q
menti pōtificis ecia h̄ ferrea marmoreaq; sit. ofusioez ingerit et
sui pī? ignoracōez. Nā iuxta Bre. sepe suscepta cura regimīs p
diuersa et aduersa i seipā collidit. et ipsect? qsq; iuenit ad fin
gula. dū ofusa mēte diuidit ad multa. Demū i his q̄ dirī? si il
lud ifelicitatē et piculi gñ? addideris. nichil ē cur summi pōtifi
cis felicitatē: ifelicioz et miseriez cūctis mortaliū miserijs nō
otendas. Obstat. n. sue supme excellēcie. sue momentanee felici
tati: interiois sui hōis ignis iertinguibil' ofcie remozus assidu
us v̄mis. q̄ n̄ ofūmit nec ofūmit h̄ cruciat. Due oīa tanto pmut
gūi? q̄nto q̄ suo ofgruūt officō. aut nō egille. aut neglexerille dā
nabilit' n̄ ignorat Deniq; si illū piculo primū dici? q̄ paucaruz
aiāz curā suscepit: quo pacto let? quo secur? eit: q̄ oīm curas i
se vnū trāstulit Fortes ēte illos hūeros direri. n̄ leuē putet sac
cinā. Quos pulcre Bern. tāgt inqens. Guiori et piculosiori de
bito tenet' astricti. q̄ multis aiab? rōez sūt rddituri. qz iur' t' pphē
tā de māu pastoris peccata ppli reqrūt. Tūp m piculū sūm pō
tificat? magn? Bre. plāgebat. atq; i ipā sua assū pcedē Guissime
deplorabat vt ex ei? registro colligit' Aut. n. cor meū derelict
me. nolite vocare me noemi filios enī pdidi id ē opa p frenas
curas. Pri? erā sup altitudies fre. h̄ post curaz fluctib? et tē
pestatib? sū dep̄ssu. Et subiecit. Quis ad h̄ sufficit onus Simia
vocari leo pt. h̄ nūq; fieri. qđ direit. Vocari i ecclesia possū sum
m? pōtifer: h̄ ope fieri n̄ valeo tal'. n̄ q̄ tali dignitati congruūt
digne p agā. Hec paucula inf' nimia de sūmī pōtificis spiritali
b? miserijs. laborib? curis et mente amaitudinib? a me breui
diserta sūt. Adde q̄ infra tāgent' cū de episcopoz et alioz ec
clesie mīstroz aculeis laborib? et pi. ul' fmo erit.
Capitulū. iij. de plurimis temporalibus et corporalibus. incō
modis amaritudinibus et miserijs et calamitatib? romanoru n
pōtificū. et de illoz p̄mpt et ei diūctis laborib? et picul. anxi
etatib? et insepabilibus erumnis.

Viaures audiēdi bz n̄ fī magno merore audiuit eas. spi

vituales miseras et mentis afflictiones. pauculas quidem ex
multis sed veras atque perennes easque spiritus amaritudines. incommo
ditates ac labores. si et picula que summum pontificem omittant. Super est
iuxta pollicitum ordies: ut cetera inmoda aduersa et picula temporalia.
que eos bene summos pontifices dum in hoc laborioso vite puncto etiam in mili
tatu temporalium siue corporalium premunt breuissime audiamus. In qua re mag
na nobis se offert ad dicendum copia si esset que tanta grandi negotio pare
dicendi vi accomodaret. Demum igitur atque postati fateamur. quod per quod
difficile attingit et fingamus aliter summi pontificis tantam aliquam fuisse aut
esse posse gloriam tantam virtutem moderacionem atque industriam: ut ei cuncta
succidant prospera. Demum horat plurimum sit et in omni orbis plaga lau
dat et odorat et cui omne genu ut debitum est flectatur. Obstat tamen hijs
exterioribus felicitatibus plurimaque potius cruciat quod faciant. nec tamen
delectetur quod premant. Primum quod de obstat domesticis cure: obstat rur
sus iniquissima auuiditas et ut ita dixeris rabidissima rabies animas
quos exaltandi atque carne et sanguine reuelantibus familiam quam stir
pem perpetuandi. Volunt enim nonnulli summi pontifices. ut a se iam non vna sed
plurimae insignes familie et nobilissime domus incipiant. illustres prin
cipat et nascentur. quorum desiderio non deest prisce exemplum pontificum
et legemur quod habemus in proposito faueant. Nam docti perit et indocti id
ipsum suadebunt alij fabulas alij scripturas allegabunt. auctores citantes
retorquebunt: prurietes pontificis auribus. ecce inueniunt. neco canem suum
odio habuit Christus quod eius actiones sunt pontifex illius vicarius imitari de
bet cum dilexisset suos. usque in finem dilexit eos qui sibi diuites exalta
uit. sed ad crucem dixerit Multi multa dicunt ut placeant. quod id ipsum
placeat pontifici non ignorat. Plurima suadebunt ut decipiant fateor ta
men facile est decipere volentem Sed plerumque decipiunt in adiuuencibus suis
is et inde perire eos diuina prouidentia ordiat vnde petrus insurgit Non
numquam enim iniqui sunt nepotes et consules iniqui apostoli. ut a rege libie suus
me exemplum libie: cui nepos aduersus fuit et apostoli vite insidiatores ac
femina infectores. Demum si iniqui erant heredes quod de pecunie erant: sed de he
redes virtutis. Adde quod si virtuti dediti si studiosi fuerint atque meri
to diligendi. habent per eorum virtute plerumque emulos habent totaque
contra eos armata indignorum turba. Id tamen raro aspici quod nemo se
per quam qualificatum sanguine preferat qualificato sapia et virtute putantes ex

caritate ordine exculatos. q̄q̄ a se et suis ieiūe aiūt Quo fit vt dum
sūm? pōtifereum ipm caritate ordiez huare se simulat: i eū omit
tat Cū itaq; ordiata caitas id p̄mū erigat. vt diūctos sāguie sa
piēcie et v̄tutū p̄ditos diligā? eosq; spūalib? hōrib? ceteris p̄fe
ram? Quib? n̄ similib? n̄ bñficia. n̄ p̄mōcōes: s; p̄mōniūz si e
gēt relinqm? natureq; n̄ carmī subueiam? Ecōt̄ plezq; fit Er.
altāt. n̄. idgnos. p̄tereūt dignos Sz n̄ diu trāsit multa taz i p̄
ba p̄sōaz accepro aut. n̄. talit̄ exaltati ditatiq; illa oīa breui cō
sūmūt tpe: q̄ alibi lōgo cruciatu pōtifices imiri sūt aut repētī
na morte eripiūt. eosq; i mōnto p̄dūt: quos lōgo studio maris
q; ipendns: et aīe picul i altū p̄uerēt. et quos exaltāt i vita.
Huare a morte n̄ valēt Quippe q̄s heri et nudius tertius ad magna
leti dureēt fastigia. hodie melli ad pua ducūt sepulc̄ Et vt pau
cis agā? aspiciūt alliduas fr̄m nepotū et caroz p̄maturas mō
tes ne direri cedēs Taceo q; sūmis pōtificib? heres icert? . est
successor: m̄gt? atq; nō palicit? ne direri emul? Ad si ais. qd̄ ne
id pōtifici officit. q̄ dū viuit sup̄ cūctos mortales gloriā et impi
ūz obtiet. et oēs viūctes iudicās a neie iudicat. Quippe q̄ in eū
solū obloquūt. sacrilegi reputāt Quib? Facile r̄ndemus Idrio
enī sublimitatē et potentatū nō negā? Sz illud attendere libet
q; quo sublimi? q̄s sedet. eo q̄ui? descēdet. Vir. n̄. ex alto sine
periculo. aut labore descēdit Sz vt qdā sapiēs sapient̄ ait. hoc
m̄t̄ prudētes et ignauos m̄t̄ est q; illoz descēsus ē. istoꝝ v̄o p̄ci
piū atq; ruina Nā teste Aug. q̄nto qd̄? altior. tāto casus q̄ui
or Et rursus Quo pl? ceteris q̄sq; p̄t. eo magis sat sibi esse mes
tuendū Ad rursus dicit̄ romanū pōtificē sup̄ mortales gloriā
hōris et laudis nomen obtinē. neiezq; i eo nec v̄bo p̄rūpe. i q̄ si
m̄stri aliqd̄ cogitare nephas p̄uibile iudicat. fatendum est q̄a
nō deerunt q̄ laudēt. et in celum vsq; eius nomen et gestorum
suorum facta extollant. colant venerentur et adorent et vt qui
dam ex modernis dicebat: nec deerūt qui obfideant et circum
stent sūmo pontifici q̄ demū assistāt. ne direri resistāt. Sed nec
deerunt q̄ serico terraz sternant. celos apponāt mobiles. vt sub
vmbra gloriosus p̄trāseat. Sz versavice nō deerūt q̄ m̄t̄ ea oīa
obsequoz genera i eū vnū oculos figāt. de eo iudicet. obloq̄nt̄.

ad? arguat quos eorū extollūt vba distorqant q pauloan imp-
secia & plena sapiēcia ac sēsū sūatū dixerēt Nec deerēt q famā ī
theatro lacerēt. qz ī palacō laudāt. vitā seorsū carpāt. qz coram
illo. omendāt Et qēqd mali qēqd aduerfi accidat sibi vni vulg?
attribuet Si pacē si deordīā sūmī pōtificis opa ppli suscipiūt nō
deerēt q id negēt alias. n. vt īqūt futuz erat Si qd vō belli. si
qd discordiaz ecclā si ne pōtificis culpa acciderit ipe vni? causa
et fomentū erit Rursus si vis eisdez romāis pōtificib? cūcta es
votiua et pspā succedāt. aliq tū imo pluria eisīpis omia habenz
tib? deerūt Deest pmo natural' videlicet libtas. q se ex libero fi
uū sstituit qz merito liber esse neq. q fu? esse maluit. Quo. n.
pacto dū cathenis qz vinctus ē liber esse potest. Aut quō pi-
scis liber īf hamos erit. Aliud demqz romano pōtifici deest.
ecclā cūcta possidenti Forte ī me pte dixi. Quid. n. omia hnti deesse
potest. Certe q dicat ei vez a mīmo itaqz vsqz ad magnuz oēs
adulacōi student artificōse ei loquūt vt decipiāt ī dolo suadēt
vt vīcāt fraudulē suppicāt vt optata ptingant Et qz adula
cōez sine dolo esse nen o dubitat dolose sese blāditozes ofeder
rāt ne alter alteri stradicat et velutī oratoris finis ē psuadere
vbo medici farmacia curare sic adulatoris finis ē psuadare vbo
dolofo Nā Fistula dulce camit. dū auceps decipit auez Et iurē
Hiero. nec venena dant n melle ecclūmita. hi pares faciūt deo
pōtīfices diuīnos pfitēt Sz n fallor ī eo se pōtīfices plurimū
diuīnitatē hēre pparent si tales rapi facerēt ad tormenta. et ī
eo se dei cultozes agnoscerent. si tales deceptozes grauissime
punirent.

Ca. n. De alia ifelicitate et calamitate romanorū pōtificū vīde
licet qz diu nō viuat ī pōtificatu et de causis et rōib? hui? breu
uitatē vite ī eisdez sūmīs pōtificib? poti? qz ī alijs monarch
is et pncipatibz.

Elices et p beatos sese sūmī pōtīfices arbitrarēt si hīs
tū calāitatib? miserijs et amaitudīb? qz pauloan nar-
rauī? n pmerēt Sz vlt cetēis ea vna oīm gūissima nū
qz a mente decidit qmīmo otīnue affligit vrget et cruceat cuius
opacōe reliq omia incōmoda labores et pericula leuīa qdez et

tollerabilia. s; et dulcia ab eo repletur. Cū. n. scriptū sit q; pelles
p pelle dabit hō et cūcta dabit p vita sua. Eo fit. vt breuis vi
ta et p̄matura mors sic vltimū ē oīm tribiliū sic cunctis picul et
laboib; g̃uior atq; molestior existit Cūctas. n. calāitates et cap
tuitate miseria plus israhelitic; pati voluit vt solū viuēt Dice
bat. n. meli; vt captiui viuētes fuiā? Nabuchodonosor regi Est
g̃ sumoꝝ pōtificū vt aiūt illa sūma ifelicitas. et tāto statui diūc
ta ifelicissima calāitas. qm̄ ethi cūctis affluāt bonis nūq; vt aiūt
diuici; i pōtificatu viuāt vt de eoz quolib; scriptura dicē videā
tur. q; an ruinā exaltabit cor. Et itez exaltat; cito cōsumatus: et
i breui expleuit tpa multa sup̄ e qb; alias viuere debuerat Et
itez i eo ip̄o q; priatū sup̄ oēs mortales tenet illud i cte i pleat;
q; eis potētat; vita breuis Rapiūt qdē sūmi p̄sules et citissime
post assūpcōez moriūt. adeo vt post eoz p̄cessorē. petz apo
stolū. q; p qnq; cēt ānoꝝ lustra ecclesie p̄fuit. null; post eū suc
cessor hoc spaciū pōtificat; equit Nūmo si moderna libet tpa.
p̄teplari: vir ad romanū sedis culmē euebit; q; paucorū metas
trāscendat ānoꝝ. Que si qdē breuis vite necessitas cū dignitatē
ānexa videat; merito apud hōies natura ip̄a viuē cupidos p̄ci
pue sedētes i ea cathedra oīm mortaliū infeliciores et calāitio
res reputādi sūt Vez q; h nō recēs ē q̄rela: s; ātiq; cōcerta cō: et
apud maiores n̄ros tā mōstruosa: et p̄digal calāitas nō solū in
stuporē adducta ē s; ei; ratio et causā sepe q̄sita Nec tñ arbitra
tu meo satē iuestigata repit; decreui succincto s̄mōe disserrere.
Nū ea res ita sit. Demū an sufficiens rō siue causa breuitate vi
te romanoꝝ pōtificatū: potē q; alioꝝ p̄senciū assignari vale
at. Int̄ scribētes igit; repim; Petz Damiani i scripturis diui
nis eruditū: ac vix eloq̄tissimū vt ei; quedā h; eplā irogatū
Fore ab Honorio sūmo p̄sule qd cause tāte ēet ifelicitate. Is igit;
tur causas et racōes iuestigare conat; Id ēco arbitrat; diuinā
p̄uidenciā ita disponere vt hūano g̃ni metū mortē icuciat. et q;
despiciēda sit tpa vite glā. i ip̄o glē p̄ncipatu euident; oñdat q̄te
n; dū p̄cipu; et sup̄m; oīm hōim tā āgusti t̄pis op̄edio moiat;
tremet act; q̄sq; ad p̄stolādī sui obit; custodiā puocet. Et ar
bor hūam g̃nis dū cacumen et verticem suū tā facile corruisse.

cōsiderat: flatu deussa Formidīs: i suis vndiq; ramuscul' extremi
seat. Sz subicit. q̄spia Fortassis obiciet. Cur a r̄gib? cesaribusq;
h̄ eadē viuēdi breuitas n̄ occurrat. Nā a Octauian? augustus
quo ipante saluator mūdi de v̄gie nasci a Dauid rex de c? fir
pe dignat? ē p̄pagari. alt. lvi. alt. xl. annoz eccl' r̄gali fastigio
Floruerūt Et post xpi aduētū. Iustia? . l. fere ānis ipauit. Post
quos a alij videlicet vtriusq; regni p̄ncipes et si minusculo nō tñ
ad instar romanoz pōtificū breuissimo regnauerūt tpe. Ad qd
facile. Petr?. Damiani r̄ndet qz cū vn? oī mdo papa p̄fideat
reges aut plurios i orbe fraz sua c? q; regni meta occludat. et
q̄libet ipator ad pape festigia corruit. q̄ rex ē reguz a p̄nceps
imperaciū. ac cūctos i carne viuētes: hōre a dignitate p̄cellit
Quo fit vt quolibet rege defūcto: solū regnū ei? destituatur ad
mīstracōe Cū vō sedis apostolice pōtifex moit' vniuersus velu
ti omūi p̄re m̄dus orbat' Quid. n. africa de r̄gib? asie aut quid
ethiopia de hispanie p̄ncipib? sētīt. Nā siue moriāf siue viuāt
qz p̄cul a se remota sūt: vtrūq; idifferēt ignorant. Est a aliud.
Cur mors c?libet regis nō magnope fit ērori: qm̄ seculaēs p̄n
cipes q̄ turbis popularib? p̄sūt sepe gladijs p̄mūt. Nā vt de
mult' paucos adhibeā Bai? Claudi? Nero Balba Otto. Vitel
li? oēs isti impatores p̄ otinuā sūt seriē vn? post alterz p̄ncipa
ti a excepto. Claudio cūcti sūt vel suis vel hostiuz gladijs inter
empti. Postmodū quoq; sicut romana tradit historia. Antonī
us Alexander maxim? Gordian? Detius Ball? Volusianus.
omnes hi seriatim sibimet p̄ otinuū ordinē succedentes: gladio
trucidāte prostrati sunt. Seculares ergo p̄ncipes qz diuerse
morte casib? exponūt cor audiēciū eoz exitu n̄ terret. Pa
pe vō vita qz sola natural' obit? lege concludit' ei? ex hac vita
transit? sine graui Formidīne non auditur. Porro quia terreni
p̄ncipes regni sui quisq; vt dictum est limitibus includuntur
causa nō est cur p̄ alienas mundi puuncias eorum obitus diffū
datur. Papa vero quia solus est omnium ecclesiarum vniuer
salis episcopus cum luce priuatur mors ei? p̄ āpla terraz reg
na diffunditur. Et sicut sol quia solus lucet si eclipsim forte susti
neat presto necesse est. vt tenebras totus vbiq; mūd? incurrat

Sic papa cū ex hac vita recēdit: ilico q̄ vn⁹ .i mūdo ē. lōgm̄
regnoz spacia mortis ei⁹ fama pcurrit. Et osequs ē. vt quos taz
sublimis singularisq; p̄sone casus obturbat p̄p̄e q̄ vocacōis exi
tū tremefactis viscerib⁹ expauescat. Vbi notādū q̄s. velit oīpo
tēs de⁹ .ro. pōtificis vitā hōib⁹ i edificōne p̄delle. c⁹ etiā mor
tē decreuit saluti genciū mīstrare q̄nto studio debz lucris aiaz
dū aduīuit intēdere. c⁹ mors p̄uidet ad creatorē suū aīas hōi
nū reuocare vt dū se p̄ez orbis ēē cōsiderat. ab ipetrāda tot fī
lijs hereditate desidia nō torpescat Nec ē illi⁹ sapiente fīa. q̄ et
alijs p̄suasuis causis et rōib⁹ iuuari p̄t P̄rio q̄dē q̄ cū diuina
p̄uidēcia nichil i orbe agat. c⁹ legitia cā n̄ p̄cedat P̄die arbitra
dū ē. q̄ nō n̄ ex iustis causis i diuina mēte recōdit: vitā sūmoz
pōtificū abbreviat. Et int̄ ceteras vt xpm imitēt i vite p̄odo
q̄ imitari debēt i viuēdi modo. Et vicari⁹ p̄onū seq̄t q̄ i tēpe
stīue et idiuuuo ānoꝝ suoz ab hac luce subtraet⁹ est. Ipe. n.
dixit q̄ michi mīstrat me seq̄t. Rursus immortal de⁹ iudex rect⁹
vitā donat et adimit: scdm suā nob̄ icognitā iustissimā distribu
cōez. s̄ et cū eq̄ssim⁹ arbit̄ existat. ita suis mīstris et fidelib⁹ vitā
distribuit. vt nec alī ex recepto b̄nficō supbiat. nec ali⁹ ei⁹ Feli
citati iuideat Oblīget̄ siq̄dē eadē diuina et eq̄ssima distribucō
si cūcta felicia et p̄s̄p̄a q̄ s̄l singul denegat. vni cederet Ea igit̄
tur diuina p̄uidēcia oīa i mēsurā et pōdere cōns. pape vicario
suo. sūmū oīm felicitatū culmē donauit. s̄ ne tāta felicitate itus
mescat. longā adimit vitā Ceteris vō mortalib⁹ q̄d illi vni nega
uit: recte indulget. vt ille habeat quo istos excedat. et illi obtine
ant. de quo ille iuideat Accedit qm̄ cū oīm mortaliū studia ad
viuēdū tendāt ordīnat iustissim⁹ de⁹. vt tā vehemēs viuēdi stu
diū mors p̄ueiat. i eo p̄fti q̄ ceteris poci⁹ q̄s sibi viuere optād⁹
esset Quare i eo tāto celerit⁹ vitā eripit q̄nto studioq̄ illā cupit
atq; custodit. q̄ iurta. Bre. q̄nto mēs hūana se p̄ desideria dila
tat. tāto ad recep cōez effectūū āgustat Et itez h̄ hūana vita p̄
mōmta deficit. et cū pl⁹ viuēdi desiderii crescit. ipa viuēdi anx
ietas desiderio f̄mīat. Quo fiet: vt ipi. ro. pōtīfices oīa habē
tes facile agnoscāt. q̄ d̄cipiūt i cogitacōib⁹ suis. dū sibi lōgaz
vitā p̄mittūt Et q̄ nō ignorāt q̄ nō ē hōis via ei⁹ discāt ea desi

detare q̄ p̄hnt. Et dū p̄ potenciā stare se p̄tāt q̄ facile cadāt
aduertāt Demū negat rectissim⁹ de⁹ vicaio suo q̄ optat ad ei⁹
solū vtilitatē. cui do nat q̄ sūt ad ei⁹ veriorē salutē. Nam iuxta
Brego. multa icōmoda icurrēt sepe hōies dū viuēdo Ex his ita
q̄ causis putarūt nōnulli sapiētes ⁊ curiosi viri. romanos pon
tifices nō dū i pōtificatu viuere An aut rōes ipe vrgeāt statim
subiciemus.

Ca. v. de verissimis causis breuitate vite sūmōz pōtificū. ⁊ an
sit vez vniformis. ⁊ paz i papatu viuant ⁊ an in hoc romani
pōtī fices differant a ceteris mortalibus.

Signate sūt cause ⁊ rōes breuitate vite sūmōz pōtifi
cū put q̄busdā sapiētib⁹ placuit. q̄ ethi vere ⁊ exēplāes
ac rōi satē sone videant. p̄ eo maxie q̄ tiores morte ac
dēptū culmīs dignitatū psuadere videant. ⁊ ob eā rez aures
demulceant q̄ tñ i mente diuina recōdite sūt ei⁹ iudicia vt abis
lus multa nob̄ icognita sūt Rursus nō auctoritatib⁹ sāt ⁊ scrip
turaz. s̄ poci⁹ psuahōib⁹ imitūt. Credi⁹ rōes ipas n̄ vsq̄ a deo
militare aut satē sufficē. vt fateri oporteat statū ⁊ culmī sūmī
pōtificat⁹ gñalī tributū ēē aut vniformis inēē. vt tñ apicē ascē
dentes digni aut nō digni facti aut re pbi: p̄ eo solū q̄ i pōtifi
cat⁹ culmīe sedēt: vita lōga: aut alias eis a diuina p̄uidencia de
stata frustrari debēt Ne aut eos imitem⁹ q̄ dū aliena refellunt
sua nō oprobāt. alti⁹ rez ipaz repetentes. pluris ⁊ nō iuditio
veridicis fūdamēte deducem⁹ cālienū esse aīfacti veritate cūctis
videlicet sūmis pōtificib⁹. vniformis īstū et p̄ū ēē vt paz i pō
tificatu viuant Idq̄ nedū alienū a rei veritate. s̄ nec recta fi de
fore credēdū arbitranī. q̄mimo i ea ipa viuēdi oīdicōe. aut bre
ui aut lōgeua. ipos sūmos pōtifices a ceteris hōib⁹ n̄ differre.
Ethi forte vt plurimū diuici⁹ eos i pōtificatu viuē nō ēnam⁹. id
n̄ ex natura. aut ifelicitate stat⁹ siue dignitate apostolice: s̄ aliū
de veluti i ceteris mortalib⁹ otigere. Deducem⁹ igit p̄molu
ce clari⁹ aliūde romanos pōtifices ⁊ ex alijs pocōrib⁹ ⁊ nocō
rib⁹ causis diuici⁹ n̄ viuē In seq̄ti vō ea breui opēdio rōes affe
rem⁹. q̄re sūmo pōtificatui n̄ īst vniformis. vt illuz alleq̄tes pa
rū viuāt. P̄rio igit putamus facti p̄suppositū veritate carere

hūmimo hī sūmōz pontificū ānalia. hī illoz assūptōnū. tpa hī etā
tes aīo recēsem⁹. vtiq; repiem⁹ eos dē pōtīfices nō mō breuio
r. hī lōgiore tpe ceteris fidelib⁹ virille Quippe cū vt plurimū n
hī senes ac mature etate viri. hī a valitudinarij ad sūmū eligāt⁹ pō
tificū Nō mīz hī pax i papatu sedeāt q̄ diu aī illū vix ērt. Nic
hilomī⁹ plurios i senectute assūptos legi⁹ diu sedisse Lm⁹ em
rñ. āmīs vixit i papatu Cler⁹ totidē Leo q̄rt⁹ licz senex: xv. āmīs
Fabian⁹. x. a vñ. Pāscalis a Damasus Vigili⁹ Innocēci⁹ at
q; Liberi⁹ totidēz Leo q̄rt⁹ licz lōgeu⁹ etate a valitudinari⁹ fo
ret cū cathedrā ascēdit. xx. tñ āmīs p̄fuit Alexander. xxi. Beat⁹
vō Siluester. xxij. āmīs sedit. Rursus Adrian⁹ p̄m⁹. xxij. an
nīs vno mī⁹ mēse p̄sedit Leo vō p̄mus. xxv. felicī⁹ p̄fuit annīs
sub quo duo p̄comēica apud calcedoniā fuerūt ogregata scilia
Quid igit⁹ sibi vult illoz īsulla posicō. q̄ cūctis in cathedra Pe
tri sedētib⁹ vitā adimūt. cū tñ vñ⁹ hōis ad omēs p̄portōe hīta
pl⁹ ceteris viuere o p̄bēt. n̄ veli⁹ eos solū q̄ petri cathedraz te
nēt. lōgiore vita p̄ ceteris viuere Aut forte veli⁹ illos tunc na
turalit⁹ nasci. tūc viuē īcipe. cū assūmūt⁹ Aut forte oq̄ram. exēz
plīgā Calixtū scdm post octogēsimū assūptū ānū p̄mature rap
tū q; q̄drizēmio fere tñ p̄sedit. q̄b⁹ illud Nicodem i euāgelio
Facite fil a vere dici p̄t. Quō. n. hō p̄t renasci cu; sit senex Aut
quō viuere īcipiet. is cui naturalit⁹ viuere desinēdū esset. Satis
igit⁹ vt putam⁹ viuūt sūmī pōtīfices hī r̄cte viuūt. lōgeue p̄fē
dēt. hī diu se viuere a p̄elle arbitrāt⁹ Sz n̄ fallim⁹. ideo nō nulli
sūmī pōtīfices mori p̄mature arbitrāt⁹. q; cici⁹ q; vellēt: hī forte
tardi⁹ q; debēt moriūt⁹. Mira ēte res ē. Volūt sūmī pōtīfices
p̄ceptū a deo esse vt viuāt. hī nolūt q̄dā viuē vt p̄ceptū ē Recte
igit⁹ cū eis agit diuīna p̄uidēcia. q̄ i eoz vite cupiditate penaz
tāto celeri⁹ rapiūt⁹ q̄nto vt p̄diri⁹ vitā cupiūt atq; custodiūt q;
vt inq̄t Greg. male viuūt. q̄ diu se viuētuos desiderāt Et soera
tes dicebat. viuere n̄ meret⁹: cui nichil ē i mente n̄ vt viuāt. de
quo tāgem⁹ īfra i ca. vij. Si igit⁹ r̄cte. hī vere atq; catholice in
ea re loq̄dū ē idubie fatēdū erit breuitatez aut lōgitudinez vite
pōtīficis. hī a cuius alteri⁹ ex illi⁹ p̄sōa aut p̄pa natura p̄edere
n̄ q̄dē ex statu: hī ex reatu. n̄ ex pōtīficatu. hī ex actū: nec ex dig⁹

mitate: h̄ vite q̄litate. nec ex culmis exellēcia h̄ q̄et aī indigēcia
Et vt paucis agā? tres arbitram̄ potissimas atq; vrgētissimas
breuitatē vite quorūdā pōtificū cās rōelq; om̄ies oīb⁹: nō pī?
sūmoz pōtificū q̄z īfīmoz hōīm. Quaz p̄ma ē natura discōuci
ens Secda culpa pūmēs Tercia curatū turba vitā mīnuēs **P**ri
ma h̄q̄dē causa natural̄ discōueiēcia Cū. n. sūm⁹ pōtifex velut
ceteri hōies ex q̄tuor sit elemētis opact⁹. natura ī eis vī suā equo
exercet vibramie n̄ forte sūmi pōtīfices otēdāt a natura ip̄a ex
ēptos. idq; ip̄i sūmope optarent. vt corp̄is dolores et cruciat⁹
vitarēt Cōstat aut̄ lōgioris et breuioris vite causā naturalē foē
Ma August. teste eth̄ ī māu dei sit oīs vita et mors ip̄e tñ natu
re plasmator sic cūcta gubnat et r̄git. vt naturā mot⁹ suos na
turales exercē finat Causa igit̄ natural̄ lōgioris aut breuioris
vite hōis: scdm̄ quoz dā phōz h̄m̄: spūs siue aer est: eo q̄ illū
videam⁹ īstrumētū esse v̄tutis opatiuū: et vite īductiuū. q̄re scdm̄
spūs p̄poreōez. sic p̄poreōnat̄ et vita q̄nq̄dez pauc⁹ existit tūc de
bilitare vitā abreuuet h̄c ī melācolicis q̄n vō mult⁹ eo casu exuf
flādo calorē extinguit veluti v̄tū videm⁹ extinguere lāpadē.
Cū aut̄ grossus erit vtiq; v̄tutū vitaliū opacōes īpedit: h̄c et q̄n
nimis exilis. tunc. n. defacili spirat: quo fit vt mortē abreuuet et
īndueat. Aristo. vero et alioz philosophāciū scola īdubitata o
clusio ē. calidū et hūidū p̄ncipia et cās fore lōgioris et breuior
is vite hōīm. q̄nto. n. tpe caliduz ī hūido nō ōsūpto aut nō de
prauato valet subsistere. et q̄nto tpe hūidū r̄duci p̄t ac a calido
ouertī tāto tpe īdubitāt̄ vita e⁹ uis mortal̄ durat Que h̄q̄dē mē
sura ēca tria potissime attendit̄. videlicet ēca q̄ntitatē itē q̄litatez
ip̄i⁹ calidi et hūidi: scdm̄ q̄litatē mēbroz atq; vasoz ī q̄b⁹
opat̄. p vt laci⁹ ī libro de morte et vita phīs tradit **N**ī igitur
ī hūano corpe adest illa discōueiēcia aut otigit caliditatē et sic
citatē. excessus ip̄o hūido radicali aut ōsūpto aut depuato ne
celle ē vt vita hōis abreuuet̄ Cōtigit aut̄ varijs ex causis. excel
sus ip̄e siue hūoris deprauacō scdm̄ naturalīū et medicoz tra
dicōes **I**d tñ facili⁹ ī p̄ncipib⁹ ōspici⁹: q̄ putāt se ita esse dños
stomachoz et v̄tū suoz h̄c et oīm subditoz quotidie h̄q̄dē p̄
ciosis atq; splēdidis. sapidisq; cibis varijsq; modis p̄parate pal

sim vescūt vīnoꝝ qꝫ varietate potāt. Et qꝫ maiore q̃ntitate sū-
mit: qđ audi? a lapidi? deuorat necesse ē ex multoꝝ diuerso
rūqꝫ ciboꝝ varietate g̃uet stomach? Duo fit vt edēdo. edēdi
appetit? amittat? generēt qꝫ vētositates iflacōes in ventre. tre-
mores i mēbris ac febres. a tādē p̃matura mors accidat h̃nc
Aristo. de secretis secretorū ad Allex Nichil ē m̃qt qđ magis vi-
tā plōget. qꝫ cauē a supfluitate ciboꝝ Nec est qđ magis abre-
uiet qꝫ omeſtioneꝝ omeſtioi supaddere. Ipoēs. n. adeo dietas
suabat. vt debilitatē corp̃is ex idulſtria ſuſtineret: malēs debilis
viuere: qꝫ robust? a piguis mori. Dicebat. n. qꝫ mallebat ome-
dere vt viueret. qꝫ viuere vt omederet. Addēs qꝫ aliūta hōis
b? natura dedit p̃p̃t durabilitatē. n̄ durabilitatē p̃p̃t cibū h̃nc
ſapiēs Salo. ait: eḡ vita hōib? i ſobrietate. a q̃ abſtinēs eſt. ad
dijciēt a vitā falſo igit culpa p̃ſoedignitati attribuit idigne
ſūmi pōtificat? dignitas. p̃p̃t vētris igluuē diffamat Sz rect?
ē de? a rectū iudiciū ſuū pena ēte tenet auctores ſuos ſcriptū ē
aia id eſt vita q̃ peccauerit. ip̃a moriet? Et q̃ſonū rōm ē. vt qui
peccat i vitā p̃p̃a. i ea pūiat. Ridiculū g̃ videt? allerere mortas
les a naturales hōies. defmiatū q̃ndā ſtatū. aut dignitatē cul-
mē alleq̃ntes: a legib? nature erēptos fore Et p̃p̃tī ſūmi dei vi-
cariū hōiez puz a nature ſubditū: q̃ q̃nto deo p̃rimior exiſtit.
tāto legib? nature vt legib? p̃rōm ſui aſtrīngit? Natura. n. lex
dei ē. q̃ ei? vicari? ligat? Sedam a p̃ncipalē cām breuitatē vite
ſūmoꝝ pōtificū: h̃c a ceteroꝝ hōim culpa pūmēlē dixi?. Nic
hil. n. magis vitā hōim abbreviat qꝫ peccatū. idqꝫ pluris diuīſ
teſtionis o pbat? qđ i eiſdē romāis pōtificib? facile repiri li-
bet Nā ad q̃ndā ex ſūmis a veterib? ſac̃dotib? q̃ tipuz p̃ eo tē-
pe ſūmoꝝ pontificū gerebat. deū p̃ p̃phetā dixiſſe legi?. p̃cep-
ta mea cor tuū cuſtodiat lōgitudiez. n. dieꝝ a ānos vite a pacē
a ponēt tibi Demū i exp̃ſo alibi ſūmo pōtifici longa a deo vita
p̃miſſa ē Si q̃dē ali? p̃beta ſūmū ſac̃dotē designās. ſup aſpis
vē m̃qt a baſiliſcū ābulab: a ōculcab leonē a draconē. Et ſtatiz
ſubijcit. Eripiā eū a glorificabo eū. ac lōgitudie dieꝝ adiple-
bo eū. Nec ab re q̃dē. cū. n. ſcriptū ſit. qꝫ op? iuſticie vita ē. me-
rito ſac̃ti iuſt. qꝫ pōtifies: lōga p̃fruūt? vita Vñ alibi ſcribit? ſi

ilege mea ambulaueris: lōgos faciā dies tuos Et itez qrite deū
et viuet Inuisti vō et re pbi euestigio vita puat qz ad omes illa
vor dicta ē: viri miq n dimidiabūt dies suos Et rur sū iusti mor
hē hōrificati fuerit et exaltati deficiēt Et alibi vidī impiū exalta
tū et eleuatū hē cedz et trāhui et ecce n erat Que hqdez auctori
tas ppe sūmū pōtificē signat cū dicit exaltatū hē cedz q cūctas
plātas emmencia et altitudie vicit Talib? ēte omiat ppheta di
cēs. fiat dies ei? pauci et episcopatū ei? accipiet alt? Vñ Aug?
pulere inqt vita hōis media ē it vitā peccāciū hōim et innocēci
uz et āgelo z si viuit hō scdm carnē. peccatoib? opat q nō di
midiabūt dies suos. q viuit scdz spm p diuturnā vitā āgel opa
tur Sz dicet q spia plez qz re pbi et iusti. diuici? boni vō parci?
viuūt MS et fateor et atiq qrela ē a pphete et sctis viris deo so
li rēuata. qntuz tñ ipa diuina puidēcia sctis suis itelligē nosse
q pmissit illud vt risq: queit ill? ne āuli? peccent istis qz id sibi ex
pedit MS. n. eis mōs ipa pena ē h rmediū vt molestie et mōi mi
serie q eos pmūt et alias vici nō poterāt. vite sue breuitate vicā
tur scdm Ambro. Vñ Se. q videt intēpestia mors. iustis ē cō
pleta vita qz miseria z fis i Quare subdit. rudis sate videtur tis
rān? cū poci? a pena liberat q pūire se credit Rapiūt igit? bō
m pōtifies: vt reqescāt a laboib? suis et ne malicia mutet intel
lectū illo z Add qz scdm Bre. papa d se loqntē. quosā magis
delectet pgeqz marē. magis cic? pueire qz morari ne dum ob
lectat i via obliuiscat q desiderat in pūa Et itez idē Bre. ali
qn secreto iudicō agit: vt electoz vita abbreviet veiaz p pūa
diligā? Vt igit? paucis agā? tūc sūmi pōtifies sūmi erūt. Feli
ces tūc vere bti tūc gloriā tūc famā dilatāt. tūc nomē ppetuāt
tūc lōgos et icolumes videbūt dies: si ecclesie cui psūt pmouēt
hōrē sifidē qz exaltare pfessi sūt. augere cōnāt si religiōis diz
latāt cultū. si mores emēdāt si supbos hūiliāt si exaltāt hūiles.
si sūt mūfici i egenos icopiosos frugaliores. si sapienciam si vtu
tes pmo si vicia eq penaz lace opensāt. si iusticia vsq: quaqz ābu
lat an eos et iponūt i via prudēcie cūctos gressus suos. si tiras
midē virilit? repmāt: si ab pacē orbis iuigilāt si ab omib? extre
mis eq spacō discedūt si cessat i eis pdigalitas. abē ois auaricia

qꝫ illa ecclesiā vastat. h̄ glāz. mēiri veitas nō potest: scriptū est
q̄ odit auariciā lōge fiēt dies ei⁹. Terciā cām breuitatē vite sū-
moz pōtificatū: nō q̄dē ipm pōtificatū dixerī h̄ vrgenciū atqꝫ
p̄menciū turbā curaz ac assiduā mētē agitacōez. qꝫ scriptū ē tri-
stis spūs exsiccet oīa Et itez dep̄mit trena i bitacō sēsū multa
cogitātē h̄ic Aug⁹. sup̄ illo vbo Jacobi. n̄ij. vita n̄ra vapor est
admodū parēs ait. cure a assidue cogitacōes corp⁹ extenuāt.
a mētē fatigacōes rez iertracabilesqꝫ q̄stōes hūiores oīm exsic-
cāt. frēq̄cia hōim morbidat tristitie cōsumūt. negociozqꝫ solici-
tudo coartat h̄ic a Cassiodor⁹: nichil ē q̄d vite hōis magis
officiat a dies ei⁹ abbreviet. q̄ tristitia mētē: lāguor aī. a reruz
solicitude multa. Nā h̄c teste sapiente let⁹ aī⁹ Floridā reddit
faciez a iocūditas cordis vita ē cōsumata hōis ita anxi⁹ a curis
fatigat⁹ aī⁹. corp⁹ macerat a vires minuit hūidū cōsumit. calis-
situdinē auget cū siccitate Er q̄ re appetit⁹ p̄dit⁹. a tādē mors ac-
celerat⁹. vt paulo aī i p̄ma naturali cā deduxi⁹ Has igit⁹ puta-
m⁹ cās veīssimas. has rōes. h̄ fūdāta breuitatē vite sūmoruz
pōtificū: n̄ q̄dē ipi⁹ culmīs statū a emīneciā q̄ s̄cta ē a i nullo
peccauit. h̄ q̄ ea abutitur

Ca. vii quo assignāf cāe a rōes: q̄re illoz opīnio n̄ sit tenendā
q̄ putāret sūmis pōtificib⁹ bonis a rep̄bis vniūformit̄ istū a p̄-
priū esse vt i pōtificatu paz viuant.

Eterū vt hūic articulo fmē dem⁹. ne de illoz sim⁹ nus-
mero: q̄ ab alijs mature tradita leuīf̄ refellūt. nec cau-
sas r̄ddūt. breui rōes a motiua adducē q̄b⁹ aptissime
p̄bat⁹ opīonez illā n̄ esse ferendā. nec r̄cta fide tenendā. videli-
cet sūmis pōtificib⁹ vniūformit̄ istuz esse. vt paz i pōtificatu vi-
uāt P̄rio igit⁹ idipm p̄bat ea q̄ sup̄ tetigi⁹. Sc̄do q̄dē qꝫ facti
veritas lōge alijs rē dem̄rat Tercō ea vite breuitas q̄ten⁹ n̄raz
tenet noticiā. i nulla alia toti⁹ orbis monarchia: impio aut p̄nci-
patu ecclesiastico aut mūdano repit⁹. N̄m̄mo si veteris legis sū-
mos pōtīfices reges siue monarchas recolere libet. n̄ eos tali
lege. taliqꝫ cēsura cōstrictos repiem⁹. veluti de. Melchisedech
Moysē a Aarō h̄eli a Eliazaro. a pluris q̄ lōgo admoduz tē-
pe i sūmo sac̄docio vixert. vt i p̄cedēti. ca. tactū ē Quarto qꝫ mīl

fallim. q̄ vite breuīs necessitatē sūmis pōtificib⁹ iponūt. deniq̄
arguūt acceptorē psonaꝝ. Nā cū oīm hoīm vt scriptū ē vita ē i
volūtate dei i quo oēs viuim⁹ mouem⁹ et sū⁹ et ita iudicat mag
nū hīc pūū q̄ scriptū ē pusillū et magnū ip̄e fecit et eq̄lit⁹ cura ē
deo de oīb⁹ q̄mimo de hōis vita loq̄s p̄beta ait nō accipit p̄s
nā p̄ncipis. et iteꝝ n̄ subtrahit psonā cuiusq̄ dñs q̄ ē oīm dñas
tor. Subtraheret itaq̄ psonā si p̄mature vite ei⁹ p̄sidentē cici⁹
q̄ alios vita p̄uaret atq̄ a f̄ra subtraheret. Q̄nto n̄ est. verisile s̄
a veritate alienū. deū cui⁹ cura ē d̄ ecclesia sua de q̄ p̄ p̄betā dir
erat q̄d potui facere v̄mee mee et n̄ feci. velle quouis modo pa
rare occasiōez s̄smatib⁹ et picul⁹ atq̄ eā dissidēs et diuisiōibus
patent⁹ exponē. q̄d esset si lege et̄na et vniūformit⁹ ordiasset vica
rios ei⁹ i f̄ris p̄ ceteris hōib⁹ paz viuuros. Ex crebris enī h⁹
sedis vacaciōib⁹ s̄smata. pleraq̄ picula ecclesie iminē et sepe ac
cidere p̄spiciū ē Ab̄it. n. a diuina hōitate vt h̄ fastigiū apostoli
ce sedis ab eo p̄ om̄i ecclesie vtilitate. eiusq̄ vnitatē institutū i
eis dissidiū piculū et detrimentū ouerteret et ex eo statu necessā
rio s̄smata pueniūt i quo sedentes necessāio breui viuendū ē
Nā vt ait Hiero. i. i mediū s̄smatē actū ē vt vn⁹ oīb⁹ p̄sit et ob
eā rez. s̄ctoꝝ viroz tradiciōes et sacri canones. vacaciōes h⁹ se
dis et obit⁹. sūmoz pōtificiū plurimū formidant. Sexto ab̄it q̄
ecclesia dei i radicōib⁹ et cōsuetudinib⁹ suis cōuicim⁹ erret. q̄ spi
ritu s̄cto r̄git⁹. Ip̄a tñ p̄ totū m̄dm diffusa s̄ i m̄missione p̄ vita
et incolūitate romani pōtificis ad deū assidue orat. Nā vt pulcre
canō s̄c̄i hōifaci martiris p̄ romani pōtificis vita atq̄ p̄petuo
statu vniuersitas fidelū tanto instāci⁹ orat q̄nto suā salutē post
deū ex illi⁹ incolūitate adiūuertit p̄pensi⁹ pendere. Nec sūt v̄ba
canonis. Ecce formalia v̄ba q̄ omnē dubitaciōez tollūt. Erraret
vtiq̄ ecclesia et in p̄uide ageret atq̄ deo contradiceret orando p̄
illi⁹ lōga vita et incolūitate q̄ ex diuina disposiciōe q̄ eū voluit et
p̄sciuuit paz viuē et sic necessāio breui moitur⁹ ē. Septio ex
ea breui et c̄ta necessitate moriēdi. affert⁹ sūmo pōtifici magna
utilitas: s̄ et grāde meritū q̄d ex m̄c̄itu die t̄pis morte cūctis fi
delib⁹ p̄ueit. Nā vt inq̄t Bre. sup̄ illo v̄bo q̄ hora nō putat et
cetera t̄pus morte ideo dñs nob̄ voluit esse ignotūz vt ip̄ possit

esse suspectū. et dū illud tpus puidere n̄ possū. ad mortē fī in
fmissioe pparem. Si g̃ papa paz se viuē sciret p oseqs mortē
puidē posset quo fieret vt frustraret tātō bono videlicet tiore
mortē: qz scdm Bre. tātō pl⁹ mors timet. q̃nto mī⁹ puideri p̄t
Preterea cū papa sit i statu oīm pfectissimo. idignū ē vt p̄t eā
dē pfectōez alio prio bono puet videlicet g̃ndi meito qd ex lō
ga vita iustis pueit. Quāto. n. iustis viris magnis plōgat vis
ta corpal. tātō felitior reddit i effectū p̄mī salutaris. Nā Au
gustio teste Nec vall' miserie: fit eis vall' vbertate bono ⁊ spūa
lū. fit etiā cāp⁹ ctamīs ⁊ pugne victioise Est. n. vita n̄ra secū
dū Bern. loc⁹ lūcīu⁹. Ea de re Paul⁹ lōgā vitā optauit fil' ⁊
pcurauit. cū submissus i sporta p n̄ ux psecutois iñdias declia
uit Deiq; ipe xps dulcissime m̄ri sue post ei⁹ passionē lōgā vitaz
pmisit p̄t ⁊ donauit. Sz ⁊ iohāni euāgeliste q̄ xps plurimū
dili zebat. ⁊ ad apostolatū vocauit. n̄ tñ fī suo ⁊ plurioꝝ pro
fectu ad cētesimū vsq; ānū vno mī⁹ vitā plōgauit. Nō g̃ xpus
dilectis suis pmisit. donauit atq; laudauit. idip̄. n. vicaio suo ne
gare n̄ debet. p̄ illi⁹ āphiori meito ⁊ ecclesie sue vtilitate. Dēta
uo h̄ pōtificis mors q̄ p̄maturā dicūt. aut ē i illi⁹ penā. aut i p̄
miū aut ē p̄pū cathedre. Nō q̄pe i penā. qz null⁹ fī culpa p̄it
Scriptū ē. n. ablit a te dñe vt p̄das iustū cū ip̄io Iust⁹ g̃ ⁊ rec
t⁹ pōtifer. si paz i pōtificatu viueret. p̄uieret fī culpa. qd est
icōueniēs Sz ⁊ alia rōe h̄ breuitas vite: nec i penā: nec i p̄miū
ēē p̄t. Quia ex eo q̄ n̄rio futur⁹ ē qz qd q̄s vitare n̄ valet. n̄ oseq
q̄t nec penā nec p̄mū scdm. Aug. Si vō sedi ā ierū ē. tūc seq̄
tur absurdū necesse ē vt videlicet aliūde q̄ ex volūtate p̄pā quis
mereat aut demereat. ⁊ seq̄t penā aut p̄miū. Adde qz xpus
romanā ecclesīā iñstituit duraturā vsq; i finē seculi. Indignū ita
qz videt. vt i sede p̄petua sedēs breuī⁹ viueret. q̄ i ceteris p̄
phamis ⁊ t̄palib⁹ cathedris sedētes. imo ogrui⁹ esset. vt lōgi
cris esset vite: ⁊ qd eis a natura pueit. de⁹ ei⁹ ē vicari⁹ nō aufe
rat Incōueniēs. n. videt. vt p̄fides i s̄ā illima cathedra dimi
nucōez vite suscipiat a cathedra: q̄ bñ viuendo h̄orat. ⁊ in ea vi
uens fidelib⁹ p̄ficat. Sz neq; ē largitati diuie ostanteū. vt ab
breuiata sit man⁹ ei⁹ i vicaio ⁊ m̄stro suo De quo vt sup̄ tetigi

m^o p^o p^obetā p^omissū ē. q^o si i p^oceptis suis ābularet eriperet eum
et gloriāret eū. et longitudine diez impleteret illum. Confirman
tur predicta quia si pontificatus esset proprium parum viuere
papa dei vicari⁹ et mīster esset peioris et durioris odicōis q^o ce
teri hōies et i hoc duob⁹. ¶ D^orio cū ceteris imo oib⁹ hōib⁹ a de
o dictū sit ecce d^oi a^o facie tuā vitā et mōtē. bonū et malū si vni
formit⁹ breuis esset mors pape auferet⁹ ei illud b^onficiū et istud
bonū vt sit a^o facie ei⁹ vita et mors Scdm eū de⁹ i dicta auctoi
tate appellet vitā bonū et mortē malū tūc ea sola rōe q^o ei⁹ est vi
cari⁹ et mīster recipet ab eo odia et mala: cū poti⁹ bona summe
re deberet q^o scriptū ē q^o ei mīstrat. vita viuet et itez mīstros ei⁹
nō dereliquet Absit. n. et de⁹ reddat p^o bono malū.

Ca. vii. in quo respondet⁹ motiuis illoz q^o dixerūt papā parū
viuere in papatu. et i quo sēsu sit intelligenda: p^odicta op^oinio et
quo cūq^o veritate possit saluari.

Ultimo vt de statu romani pōtificis nos absoluamus
q^oq^o ex sup^odictis luculent⁹ respōsū sit racōib⁹ et motiuis
i p^oncipio adductis q^ob⁹ aliq^o sapiētes et stēplatuū p^osua
dere poti⁹ q^o p^obare vñ sūt romani pōtificib⁹ vñformit⁹ da
tū esse vt pax i papatu viuāt. nicholomi⁹ p^oticulari⁹ satisfaciē⁹
p^odictis rōib⁹. Deinde vt morē p^odictis sapiētib⁹ geram⁹. q^o possi
tiōez b⁹ mōi affirmānt. deducem⁹ breuissime quo itellectu. quo
sēsu eadez pōsicō intelligenda sit videlicet romanos pōtīfices nō
diu i papatu viuē. ¶ D^orio igit⁹ dicim⁹ rōes p^osua^otiōes et motiua
p^odicto z scribenciū ad vñ tātū fūdamētū referri Aiūt. n. vñle
ēē fidelib⁹. ro. pōtificū breuem vitā p^o eo maxie q^o illi⁹ breuis
p^oiod⁹ ceteris fidelib⁹ fror ē vt sese ad mortē parent agātq^o de
omnib⁹ penitēciis. Rursus vt dignitatū culmīa facili⁹ stēp^o nāt
q^o oīa vñco vbo soluūt⁹. Dici⁹. n. q^o hac vtilitate ex tali verifili
tiore p^ouenienti nēget ecclesia p^ostiz cū illi⁹ exp^oso dispendio et
vñitate iōmodo. ac capite n^oi crebra p^oiculosaq^o subtractōe lōge
hōdē magis froris atq^o tioris mortalib⁹ ex mltōz q^o vñ⁹ itei
tu icutit⁹. ¶ Al⁹q^o merois et plurioz florenciū iuuenū p^omatura
mortē scipi⁹ q^o ex semis vñ⁹ naturali morte maxis curis et soli
ritudib⁹ st^otipati. Ad stēptū vō dignitatū: alia nob⁹ sūt tradita
efficacōra documēta Adde q^o illaz natura poti⁹ q^o possidenciū

mois ad eoz otēptū iducere videt^r C⁹ illa teste boecio otēpnē
dī sūma rō est. q^z recte p^{er} nāda ē dignitas q^z maligni plex^q
alleguūt^r α q^z pluria picula omittāt^r Cetere vō rōes p^{er}suasōes
veri⁹ sūt q^z ot^{er}ar^{is} α pocōrib⁹ p^{er}suasōib⁹ tollūt^r. Accedamus
ad scdm q^z polliciti sum⁹ videlicet discutē α declarare quo sēsu i
telligēda sit p^{er}dicta cōclusio: eoz q^z dirēt romanos pontifices
vni⁹formit^r paz viue i papatu. Dicī⁹ igit^r q^z multiplici^r p^{er}dicta
posicō ad vez sēsu reduci posset p^{er} quoz itelligēcia inferimus
breuissimas duas cōclusiōes. P^{ri}a ē q^z ro. pontifex recte α pie
p^{er}fidēs. licet paucis ānis post papatū i mūdo fuerit: lōgo tñ tē
p^{er}viuit. c⁹ rō ē. q^z totū t^{em}p^{us} sui pōtificat⁹ sibi luēt⁹ ē. Fuitq^z si
bi idē t^{em}p^{us} viuū. Scda cōclusio ē q^z si roman⁹ pōtifex non recte
nec pie i papatu vixerit. licet cētū ānis i eodē pōtificatu fuerit
tñ nō diu imo breuissimo t^{em}p^{ore} cēsēd⁹ ē p^{er}fidere. C⁹ rō q^z residuū
imo totū ē sui pōtificat⁹ mōtuū ē Vixit g^o mdo lōgo t^{em}p^{ore}. h^{ic} deo
h^{ic} fidelib⁹. h^{ic} sibi breuissimo respectu fructuose p^{er}fidēcie. Est g^o i
telligēda posicō p^{er}dictoz scribenciū scdm hāc vltimā cōclusiōem
videlicet q^z verissimū ē q^z ro. pōtifex nō pie nec recte h^{ic} iutilit^r p^{er}
fidēs q^untocūq^z t^{em}p^{ore} i papatu fuerit: paz tñ i effectu viuit. Nam
p^{ri}mo sibi modicū vixit cū totā pene vitā iutilib⁹ occupacōib⁹
p^{er}didit paz etiā deo vixit quo ad spūalē fructū Probād⁹ igit^r
ac roborād⁹ ē h^{ic} mōi articul⁹ P^{ri}o igit^r dicī⁹ q^z ro. pōtifex li
cet lōgissimo t^{em}p^{ore} i papatu p^{er}fuerit si tñ pluris occupacōib⁹ iuti
lib⁹. α curis α sollicitudinib⁹ ēremis tēt⁹ sit paz viue dicend⁹ sit
Pro c⁹ declaracōe p^{er}supponi⁹. q^z scdm n^{ost}ram. Seneca n^{on} accepi
m⁹ breuē vitā h^{ic} feci⁹ nec iopes ei⁹ sū⁹ h^{ic} p^{er}digi. Nā veluti āple
α regie opes si ad malū dñm venerūt i momēto dissipāt^r Si vō
licet pauce bono custodi tradite sūt vsu creseūt. Ita etas n^{ost}ra be
ne disponēt i lōga ē imo si ea vti scdm⁹: lōgissima ē si vō n^{on} scdm⁹
breuē vitā fecim⁹. P^{er}apa igit^r si iutilit^r α rep^{er}h^{ic}ibilit^r i papatu vi
uit paz viuit. Nam vt aiūt iuriste. Nichil α iutile eq^{ui}parāt^r α
p^{er}fidē n^{on} dicūt q^z iutilit^r p^{er}fidet Ant. n. scriptura q^z d^{ic}tebat^r sāt⁹
Job q^ure imp^{er}i diu viuūt. Sz statim subicit. Vez tñ n^{on} sūt i māu
eius bona illius et numerus dierum illius dimidiatur. q^usi dir
erit non repugnat q^z diu viuant. α modicum viuant. Nam nō
diu viuūt q^z diu i sua impietate viuunt q^z scriptū est abhominacō

est deo vita imp̃h. Itaq; quo ad deū et effectualit̃ paruo tēpōe
viuit. et hoc ē qđ sub paucis. et elegantib; ṽbis refert sapiens.
Salo. ait. n. si qđ impioꝝ lōge vite fuerit. in nichilū op̃utabi-
tur. Ex quo patet. qđ vita ei; licet lōga breuissima reputat̃. Nō
idē sapiens cōfirmat. Ait. n. etas senectutē vita immaculata. q̃a
vita lōga q̃ p senectutē designat̃: p̃pe est vita immaculata. Ex
quo seq̃t̃ qđ nō viuere aut paz viuere censet̃: qđ inutilit̃ aut ma-
culate viuūt. Ceterz paz viuūt papa. qđ tremis occupacōib; trā-
figit t̃p̃us. Si. n. papa ad memoriā reducit. q̃ntū vite sibi aufe-
rūt lites inutiles. cāz strepit; q̃ntū illa officōsa oīm rez que
in orbe sūt noticia q̃ntuz morbi quos manu sibi facit. videbit qđ
paucissimos ānos sibi habuit. et paz ac breuē vsus seip̃o fuit.
Nūq; n. lōgo t̃pe viuūt qđ nō sapiēcie. nō laudat̃ studijs. nō paci-
nō q̃eti. xp̃iani ppli vacat. Cū scriptū sit eruditio et sapiēcia verā
vitā tribuit. Nō g̃ diu viuūt: cui district; anim; ē: qđ nichil spe-
culat̃ nichil intellectuale recipit. et q̃cqd admittit actiui et ter-
renū ē. oīa velut inculcata cōspicit q̃mimo vt qđā sapiēs ait. viro
occupatissimo nichil m̃m; ē q̃z viuē. Si ṽo papa nichil ex suo tē-
pore inutilit̃ labi p̃mittit sibi; vacat. ei; vita lōgissima est. licet
paucis sit ānis op̃utata. Itaq; vt putam; hic ē sēsus illi; elegan-
tissime Salo. h̃ie. senect; inq̃t venerabil; ē: nō diuturna nec nu-
mero ānoꝝ op̃utata. Ecce inq̃t senect; venerabil; ē. nō diuturna
diu viuēdo: s; sibi vacādo nō diuturna pluris ānis: s; actōni-
bus sanis. nec numero ānoꝝ op̃utata s; ṽtute et oīa adornata
Itaq; lōgissimo t̃pe viuūt. qđ breuē t̃pe. t̃n sibi vacās viuūt. qđ q̃n-
tūcunq; viuūt id sibi totū tribuit. Romano vero pontifici qđ po-
puloꝝ curis angit̃. necesse est temp; deficere qđ illi; vitaz po-
pul; tollit et eripit. qđ fit vt parum ille viuere censēdus sit quia
nullum aut modicū temp; i suos vsus ouertit. Et hoc est quod
idem. Sen. dicit quia decipit̃ qui p̃pt̃ canos et rugas i frō-
te putat diu virisse. Non enim nauigasse putandum est. quez
seua tempestas a portu huc atq; illuc tulit. totumq; orbem egit
de quo dicere verū ē quia ille nō multū fuit pegrinatus. s; pluri-
mū iactatus. Itaq; cum ro. pontifici non desunt vt dictum est.
infelices et misere solitudinis cause. adeo vt p tot occupacōes

nō solū vita nō gerat. s̄ optat ad negociandū. merito tā inuti
lib? occupacōib? pressus breuissimo tpe viuūt: qz q̄ oīe tpus
pdidit: puissimo tpe viuūt. Adde qz oē tpus aut fuit aut ē. aut
futuꝝ ē papa. n. si pie n̄ regit: si frenis occupacōib? dedit? nec
spūalib? itent? sit. n̄ vacat respicē p̄terita: et si vacat. molestia est
recordacō. quō. n. iocūde recordabit. si āb icōse occupauit si sup
be p̄fuit. si arrogant ceteros otēp̄sit: si auare agregat. pdige
effūdīt. necesse est hāz rex memoriā teneat. Nā oīs etas. aut
p̄teritoꝝ obliuiscit. aut illoꝝ cū molestia recordat. Constat tñ
qz p̄teritū certior ē ps n̄ri t̄pis: p̄sens v̄o tpus p̄ breue: ē añ de
finit qz incipiat: solū tñ hoc tpus papa habet: qd̄ taz breue ē. vt
teneri n̄ possit. futuꝝ v̄o dubiū ē. Quo fit. vt romano pontifici
oīe tpus p̄breue sit. Nā p̄ns t̄ps ap̄ sui breuitatē. aut nō sētit
aut negligit. futura timet. p̄terita cruciat sic oīe t̄ps breue est
Rursus alio sēsu p̄pa nō diu viuūt. qz p̄az viuūt q̄ assiduo timo
re mortē astrigit. Facit. n. ipe timor ro. p̄tificē vitā pdere. qd̄
ē n̄ viuē. qz iurē Cathonē Qui metuit mortē. qd̄ viuūt pdit idip̄z
Nō sic ap̄lus paul? tiebat mortē. s̄ p̄lez qz optabat. Ille enī qz
pie et iuste p̄fuit. qz nichil sibi p̄sē? erat. itrepide dicebat. cupi
o dissolui. et esse cū xp̄o. moi n̄ tiebat mundo. q̄ optabat xp̄o vi
uē: s̄ et alibi vitā penā: putabat. et mori luez. Ad hūc sēsu dice
bat sapiēs qz iustus cito perit. impi? aut multo viuūt tpe i malī
cia sua. Iust? inqz cito moit. qz qzqz paucis dieb? i seculo māse
rit. multo p̄miorz cumulo floruit. Itaqz quo ad numez diez.
breuis ei? fuit vita. s̄ quo ad fructū et meritū lōgissima. Nā vt i
q̄t cipan? iust? magis letat. q̄ breuē s̄ bonā vitā egerit. qz q̄ lō
gā n̄ viderit. Impi? v̄o lōgo tpe viuūt i malicia sua. qz licet mul
tis ānis i seculo vitā egerit puū tñ fructū pegit. q̄ de re i effec
tu breuissimo tpe viuē iudicād? ē. Vel alio mō impi? lōgo tpe
viuūt. qz cū cogitacōes suas i longū ordīnat: diesqz sibi multos
pmittit: meditacōe et desideio suo lōgo tpe viuūt. Vel alio mō
Impi? lōgo viuūt tpe. id ē toto vite sue tpe viuūt i malicia sua
Totū. n. t̄ps vite alic? licz breue sit. multū dicit sibi veluti alias
dicit. qd̄ multū dat q̄ totū dat. Nec itelligēda v̄ba sūt vt sonāt
q̄ ipi? lōgo ānoꝝ tpe viuāt ne stradicat ap̄hete s̄mē q̄ ait viri

impij nō dimidiabūt dies suos. Deniq; alio sētu papa non diu
viuit. q; q; diu uiuē cupit: diu viuere non videt. Vñ. cris. mari
mū vite impedimentū ē viuendi cupiditas Et ciprian⁹. illi⁹ est
ī mūdo remanē velle: q; mūd⁹ oblectat. Et vt sup̄ dixi⁹ cū Bre
male viuiūt q; diu se viuituros desiderāt. Desiderati. n. diu uiuē
ois etas breuis videt q; ppe q; nullā mortē diē videre vellet. Nō
sic vitā occupauit rex ⁊ ppheta. Dauid q; enī pie ⁊ iuste pfuit.
nō desiderabat diu uiuē. q; nimo dolebat q; icolat⁹ suus plōgas
tus esset. Cū g̃ro. pōtifer pie regit: sēp ī ei⁹ meditacōe mortez
p̄stolat. illāq; exoptat. q; recte paz viuit: q; paz vitam exti
mat. Nō sic de impio de quo ait sapiens. Mors q; amara est
memoria tua homi iniusto hnti pacē cū substācia sua. Et vt paus
cis agam⁹. sācti pphete ⁊ q; pie pphs pfuerūt: clamabunt deside
rātes liberari de carcē mortē h⁹. ⁊ tāq; inuiti detinerēt volū
tarie moriebant. Quo fiebat vt iuxta eoz desideriu paz viue
rēt ī seculo. Romani vō pōtifices ecōtrario mori timētes. clas
māt desiderātes uiuē: q; q; plurimis āis uiuāt. cū tñ p̄ eoz
mentē moriunt. nō tāq; exeat de vita: s; tāq; extrahāt. clamāt
paz virille: q; nūq; mori vellent. Fatem̄ tñ q; si papa ad fruc
tū spūalē. ⁊ ad lucz aiaz ac fidei icremēta occupacōnes reci
pit. lōgissime uiuit. licet breuissimis dieb⁹ pfuerit Idq; agat si
iuxta quendā sapientē toti⁹ orbis racōes admīstrat. tā pce quā
alienas. tā diligent q; suas. tā religiose q; publicas Lōge diffu
sus q; putauim⁹ egim⁹ de ro. pōtificis statu illiusq; sublimita
te ⁊ excellēcia. necnō de ei⁹ infelicitate p̄speris ⁊ aduersis dul
cib⁹ ⁊ amaris. Superest vt trāseam⁹ ad statū sequētez pfectū ⁊
excellentē videlicet domīnoz. Cardinaliū. deinde ad oēs alios
q; d⁹ ⁊ ordinis ecclesiastici ⁊ spūalis status

Capitulum. viij. de excellēcia ⁊ prerogatiua status et dignita
tatis cardinalatus. ⁊ de laudibus ⁊ pconijs eius

Arđinalatus siquidem dignitas ⁊ excellēcia. post sum
mum pontificatu vltra omnes ecclesie dignitates sup
eminet. ac culmen gloriam ⁊ potenciam obtinet. quip
pe q; eodez sūmi pontifici splendore coruscat. Quis enī radios
splendidissimi solis: ab ei⁹ lucis claitate a glē ⁊ laudis ī mensita

te diuellere conabitur. Aut quis membra a corpore ramos ab arbore
sepabit. Nisi forte quis dicat. quod plurimum inter hos et illos interest.
Truncata siquidem altissima cedro. rami arescunt. eclipsato sole. ra-
dijs densantur. mortificato corpore membra motu frustrantur. Sed in cardi-
nalibus mystici corporis ecclesie eclipsato morte pontifice. illorum offi-
cium non decreuit. sed dignitas virescit. non confunditur. sed magis diffunditur.
quoniam in seipsum tota pene ecclesie auctoritas refunditur. Dum tamen agit in
humana illi et illorum tamque capite et membro una est laus. quorum
una est virtus. una excellencie gloria. eadem inseparabilis unitas. Tanta est enim inter
romanos pontifices et cardiales coniunctio. tanta unio: ut ois summi pontificatus
excellencia. et culinis eminencia illorum esse videatur. ut unum corpus re-
putetur. Nec modo unio inter eos unitissima consistit. quoniam ut ita dix-
erim eadem identitas adeo ut quod vel favore vel odio illam sedem gerunt
et cetum cardinalium veluti partes corporis sui tangere censendum sit. Hinc sa-
pientes voluerunt ex eadem identitate. cardinales summo presuli fidelis-
tatem aut obedienciam iurare vel prestare non oportere. veluti nec a seip-
so quis fidelitatem requirit. cum inter petentem et datorem debeat esse distinctio.
Ea igitur de re romani pontifex in numero cardinalium se connumerat. sic ipse pa-
torum legum in senatorum numero computari. Hi sunt preclara ecclesie lumen-
aria. et candidabra splendore lucis et decore excellencie radiantia. De quibus
scriptum est: quod luminaria cardinum dederunt lucem. Hi sunt de quibus zacharias
propheta ait. quod tamque filij splendoris assistunt dominatori universis ter-
re. Hi sunt bases et columnae ecclesie sacrosante utpote quod suorum virtuti-
bus merito. vicarii ihesu christi latea tenent et illi apostolicissimi hostium
sunt firmissimi cardines: quibus totum voluit orbis. Hi sunt sacerdotes
levitici generis: quod excellenciore iure. quam levitico. id est diuina auctoritate in exe-
cutione pontificali officii romani presuli. et apostolici throni coadiutores
existunt. Hi sunt qui ut nubes volant per altitudines statum et eminenciam
dignitatem. et quasi columbe per puritatem ad fenestras suas id est ad sensum
corporaliu coherenciam. Hi sunt magni consilii summi pontificis. quo-
rum sapientia mundum regit: quod ex obscuris apta faciunt. ex paucis mag-
na ex partibus tota. qui in privato publicum agunt negocium. et plures vacando
utilitatem afferunt. quam alij actiones exercendo. veluti nauem gubernantes
licet queti sedeant in puppi. tamen multo maiora et meliora agunt ceteris
nauigantibus. et cuncta corporis membra mouentibus. Hi ex toto

orbe fratru: pauci ex multis singulares ex omnibus assumunt. atque a
vulgaribus officijs educti: ad ipsius orbis regimen euehunt. et in
marcido corpore exercet mentis vires. eo sapientie et prudentie
magis apti negocijs. quo in exercitibus corporis minus possint. hos
gentilitas prefignabat: quos perthoflaines appellabat. Nam istos
rui typus gerentes. magno honoris cumulo fugebant. Et nedum ac
tu sed habitu et ornatu a ceteris. reip. ducibus differebant. quippe qui
eorum nomina aureis merito literis scripta erant. apud quos erat auc
toritas omnium gerendorum. Non sunt principes nominati in orbe principes les
uitarum offerentes sacrificia. Non sunt principes qui congregati sunt. cum deo
Abraham dei vicario pre multarum gentium. Non sub nostro christo optimo
impatore principes sunt constituti super omnes fratres. non utique in hac vel illa
ciuitate siue prouincia. sed super omnes fratres. Que rex agit. ut non de episcopo
principat. ipse intelligi debeat. qui determinatas habent prouincias. Si
igitur unusquisque urbium rectores in summa gloria habentur. quanto erit gloriosius
totius orbis principes fieri. Non ad statum perfectum assumpti christi vicario
assistunt. in quo assistentie genere apostolorum typum representant. atque assis
tendo sanctitatem participant quia scriptum est. quos eligit appropinquabit
ei. et sanctificabit in hijs qui sibi assistunt. Et veluti in celesti gerarchia
cherubim atque seraphim ceteraque celestium spirituum agmina: singu
lari. quodam assistentie prerogatiua ceteris angelis multis excellentiora
sunt. Nec aliter in ecclesiastica gerarchia cardinales statum assistentium
tenentes: ceteris episcopis et ecclesie prelatibus. qui missorum statum ge
runt. dignitate et gradu merito precedunt. Congruum. nam atque dig
num videtur. ut veluti romana ecclesia prior digniorque omnium exi
stet tanquam domina et mater: sic et illius ministri singulari quodam honoris
prerogatiua. et dignitate excellencia ceteris prefulgeat. Non est a causa
domine nomen ducunt. quia veluti in materiali hostio templi duplex esse
cardinum genus. superius videlicet et inferius: sic in vniuersis cardinalibus
duplex consistit ministerium superius et inferius spirituum videlicet et temporalium
sedula administratio. Vtrumque igitur in his cardinalibus volui
tur. quia vtrumque ecclesie expedire agnoscat. diuerso tamen calle.
Alterum quidem ut instrumentum admittit. alterum ut fructus qui
ritur. Deseruit ancilla domine. et illam sequitur et obsequitur.
Per eosque certe hostij cardines domina intrat et serua. sed finito

ancille misterio: aut Forte vt altera. Agar supbiente eicit lancila
la foras. et recubuit dñe cū spōso. sua nō expellit dū mīstrat. s̄
festinet: qz fuit. ideo fuit qz decorat statū dñe. de q̄ scriptū ē
cū ancillis gloriofior apparebo. Abfit tñ vt fili⁹ ancille sit heres
cū filio libere dñe. Diuersus ē vtriusq; finis. modesta t̄paliuz oc
cupacio dū exteriora sine culpa sollicitat. duribilia ornatiora
q; spūalia facit. Sacra. n. euz auro splendet. sordescūt sine gem
mis. Nec tñ ea t̄paliū cura. excellenciā aut stat⁹ p̄fectōnez i car
dinalib⁹ minuit. dū nō sit affectāda p̄ libito. s̄ utilis. s̄ officiosa
p̄ misterio q̄mimo p̄lezq; p̄fectōnez auget: dū p̄ eadez t̄palia
primoz saluti p̄uidet. Paul⁹ h̄qdē aliqn ad t̄pus otēplaciōe
caruit vt p̄ extrinsecas actiōes plurioz p̄dellēt utilitatib⁹. Hi
sūt alij seraphim q̄ ardentes interpretant̄ siue sustinētes: qz eoruz
assiduo obtuitu et familiari cōseruacōe frequentibus obsequijs.
sponsi ecclesie ardentissime intendūt. et sup̄ eoꝝ humeros non
modo romane vrhis. s̄ orbis vniuersitas et toti⁹ eius machīne
pond⁹ infidet. de q̄bus scriptū ē. qz dñi sūt cardines terre et po
suit sup̄ eos orbem. Hi sunt vigiles: hi custodes p̄ om̄m salute
qz dormientib⁹ nobis. ipi p̄uigilāt: q̄si racōez p̄ nobis redditu
ri. Dū. n. dormire eos putam⁹. vigilāt animo. hostiū infidias
infidelīū machīnamenta. et p̄sequenciū ecclesiā fraudes explo
rant sagacit̄. Hi anticipant cōsilia malignanciū dep̄hendūt laque
os. elidūt tendiculas. reiciacula dissipāt. iniq̄ impioꝝ cōsilia fru
strant̄. Hi tandē om̄ia tollerāt. orantes p̄ populo et sancta ci
uitate. Verū qz ecclesia ciuitas ē p̄pter collectōnem sponsa p̄pter
dilectionem grex p̄pter pascua. Cardinales ecclesie recte custo
die et cōcordie inuigilant. qz ciuitas ē: inuigilant pastui: qz grex
ē inuigilāt ornatui. qz sponsa ē. De q̄bus p̄pheta ait sup̄ muros
tuos cōstitui custodes. Et itez cardines ostioꝝ dom⁹ dñi interi
oris s̄acti s̄actoz. et ostioꝝ dom⁹ tēpli ex auro erāt purissimo.
Ex his igit̄ apertissime noscīt̄ huius spūalis stat⁹ emmencia.
sublimitas et excellēcia. illiusq; necessitas et sūma utilitas. Colli
git̄ demiq; q̄nta sit huius stat⁹ felicitas et commoditas. Sup̄
est. tandē vt illius calamitates et misērias. infelicitates atq; pi
cula breuissime audiamus.

Capitu. ix. de plurimis anxietatib⁹ et aculeis laborib⁹ et picul.
stat⁹ et dignitatē cardinalat⁹. et de onerib⁹ q̄ incumbunt huic
dignitati.

Elix certe et toci⁹ prosperitatis honoratior atq; beator
ellet cardinea dignitas: n̄ plures longe miserie atq; cas
lamitates illā p̄merēt. q̄ Felicitatē et dulcedinis cumu
l⁹ demulceret. Duo fit. vt q̄ rect⁹: q̄ iustus. q̄ equus h⁹ rei cen
sor extiterit. utiq; reperiet statū illū. multē calāitatib⁹ et amar
itudinib⁹ respersū esse. vt de eisp̄is i hoc stat⁹ culmie sedentib⁹
Augusti⁹ dicere videat⁹ q̄ sūmis Felicitatib⁹ de⁹ amaltudies i
mīscet vt alia q̄ratur Felicitas: cui⁹ dulcedo non ē fallax. fallax
ēte isti⁹ stat⁹ sublimitas est. fallax gloria. si se falli p̄miserit. n̄ il
lius dulcia vt amara cōsideret. Illa enim si mente reuoluerit. ex
peritur utiq; q̄ potius q̄uat q̄ subleuet: plus p̄mat q̄ p̄miet.
Cuius ē p̄priū teste Crisostomo vt sic suis applaudat. vt noceat.
sic in via Fortunatos demulceat. vt in fine p̄miciē opetur: ab
inico siq̄dem p̄mat dulcia. vt cū inebriati fuerint. letale virus
omisc eat. In p̄mis itaq; fatemur hunc statum cardineum subli
men fore atq; gloriosū. si bene in eo voluit⁹ orbis. Si ita eccle
sie stat⁹ voluit⁹ vt nō poti⁹ inuoluat⁹. Si in eo iusticie rectitu
do imobilis voluit⁹: et cōstant⁹ v̄tutur. vt cū expedit volubilis p̄
maneat. Vñ hiero. q̄ eodez decore fulgebat. de se et ill⁹ dicē vi
det⁹. Brādis ē inq̄t dignitas. q̄nde officiū. si q̄ illo digna sūt p̄
fici⁹. Et rursus. letamur de ascensu sed non timemus lapsum.
Et subdit: non enim tanti est gaudij excelsa tenuisse. quanti me
roris dignitatis onera non impleuisse. Itaq; vt putamus qui
in hoc statu letabūdi sedent. letari debnent. si illius sarcinas. si
onera. si miseras recta mēte pensauerit: idq; si q̄daz supina aut
affectata ignorācia ignorare voluerit i ea tēpestare eos piclita
ri necesse ē: vt enī inq̄t Augustin⁹. Eger eo morti p̄p̄nquior est
quo a proprii morbi cōgnicōe ē remotior. Agnoscat ḡ q̄ h̄ cul
men tenent dignitatē naturam que plerumq; possessorum am
mos per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisq; extollitur.
qui se supra alios videt. in superbiam. et abusionem erigitur.
non curat prodelle. sed gloriatur preesse. p̄sumit se meliorē

quia se cōtū superiōrē. priores dedignat̃ amicōs. notos ignōrat
cōtemnit ātīquos. vultū auertit. ceruicē erigit. grādia loq̃tur.
cū exigua opetur. sublimia meditāt̃. subesse nō patit̃. qui pesse
molit̃. Vtīmā ex cōsideracōe veri domini decresceret tumor sue
dīnacōis: vt dicere possit. nec ābulauī ī magnis. nec ī mirabilib⁹
sup me. Rursus gloriari desinent: si pond⁹ fuitute: si molē soli
citudinū. si turbā curarū et anxietatū ad mentē adduxerint. De
q̃bus ait. Job. ecce gigātes gemūt sub aq̃s. Vbi Bre. q̃nto q̃s
altior erigit̃. tāto curis g̃uiorib⁹ onerat̃. Et seq̃tur. hō ī sublis
me posit⁹: tātos supra se sustinet. q̃ntos dignitate p̃cellit Ideo
gigātes ī ecclesia potentes: videlicet cardines recte gemūt sub
aq̃s: id ē sub popul⁹ Et q̃ scriptū est aq̃ multe populi multi. sub
q̃bus cōtremiscūt: q̃ illoz assidua cura g̃uant̃. et illoz peccata
damnant̃. Deniq̃ nō glorient̃ cardines ip̃i. q̃ spōso ecclesie as
sistūt: eiusq̃ adiutores atq̃ cōsultores instituti sūt. Si enī ad mē
tis acie reduxerint. q̃ntis laborib⁹ plena sit ac erām̃s ea roma
ni pōtificis assistencia. ea cōsulendi et iuuandi necessitudo. q̃ntis
q̃ piculis referta sit: illa desiderata ad papā p̃mitas. cithara
gaudij ṽtet̃ ī luctū. Quāto. n. lucifer fuit deo appropinq̃or. tā
to g̃uius peccauit atq̃ ruit. Nimia p̃plexq̃ p̃pinq̃tas nocet nec
ignis ledit n̄ app̃roximantem. Cognoscat n̄ igit̃ quia assistentes
sūt. nō īnsistentes. ne dixerī ob̃sistētes. coadiutores nō impedi
tores: assistentes bono. resistentes malo applaudantes bonis.
impugnātes p̃uersos. vt sint de q̃bus scriptura ait. q̃ assistit. assi
stat q̃si gyon ī die ṽndemie. Hyon cōflict⁹ vel lucta dicit̃. In
ṽndemia vero mali fructū rapiūt. Qui igit̃ sūmo pōtifici assis
sit cōflictū aggreditur. cōtra eos q̃ fidem et ecclesiā impug
nant. Assistere g̃ q̃ppe et resistere iuuareq̃ om̃i tempe sint cardī
nes parati. non modo ī prosperis. sed aduersis. ne de illis ro
man⁹ pontifex recte cōquerat̃. quia ei assistunt non autem ī
oportunitatib⁹. non ī tribulacōe. Cum autem tribulacō p̃ria
ē. non est qui adiuuet. Deniq̃ propinq̃ui sint vt cōsulant. non
vt consumant. sicut scriptum est. quos eligit appropinq̃bunt ei.
nec derelinquēt eū. Vtīmā qui tam p̃rimi sunt ī dignitate.
propinq̃ui sint ī sanctitate. Vt de eis romanus ipse pontifex

recte dicere possit quod in leuitico ad leuitas dicebat summus
sacerdos. sanctificabor inquit in hijs q̄ appropinquant michi. Sed
propter dolor verendum est potius. ne nimia appropinquante ipsi dracones
sint iuxta arcam domini. ne de illis dicat ecclesie sponsus. aduersus me
appropinquerunt. Videant rursus. quia difficilima res est tanto tribuiali as
sistere difficili? sic consulere: ut simul possint et placeant. et longe omni
difficilimum. ut in assistendo sit animus. in consulendo liber. non odio
affectus ui: non passioni obnoxius? Nam iuxta quendam sapientem apud
magnum tribunal difficile est sic consiliari. ut sit in uerbo veritas: in consilio
fides. in omisso silentium. Ille siquidem teste. Ambrosio recte consulit
qui utiliter assistit. qui seipsum formam et exemplum exhibet in doctrina in gui
tate. ut sit ei? primo salubris. consilium utile. vita honesta. finis decora.
Demum quantum cure. quantum sollicitudinis. quantumque miserie. laboris
atque periculi in ea assistentia uisus. illud apte indicat. quia quicquid egrum
quicquid marcidum: quicquid turbulentum aut inquietum in orbe erit. totum
eis curandum tribuit. Quicquid deformationis. aut moris corruptio
nis in mundo erit. summo pontifici simul et cardinalibus imputatur. Si
pestis. si fames. si in deum et primos fideles peccauerit. si uicia ex
creuerit. eis imputabitur: quia ut scriptura ait. dimedunt peccata po
pulorum. Nam iuxta. Ambrosium cum populus indisciplinatus reperitur. sig
nificum est. quia sacerdotium non est sanum. Vnde Gregorius in quadam omelia. ubi
subiicitur? ex sua culpa moritur. ibi is qui pestis mortis causa inuenitur.
Et ut paucis agamus? tot sunt cardinalium miserie et calamitates. tot
mentis et conscientie remotiones. quot sunt preceptorum et reum eis incuben
cium transgressiones. Que omnia enumerare perquam difficile foret. Ceterum
congruit quidui. congruit ordini cardinalium. expedit homini. ouemur one
ri et periculo: ut considerent se cardines fore atque custodes ostiorum
domus dei. per quam nemo facile intrat nisi per cardinum misteria. Ad eos
igitur circumspicere pertinet quibus ingreditur et egreditur. Co
nentur itaque ut intrent habentes vestes nuptiales et qui digni
reputentur. claudantque indignis. Clausa erat iberico ubi positi
erant principes. ut viderent intrantes et egredientes. Et in libris
iudicium custodes vigilabant clausis diligentissime ostiis domus dei.
Sed caueant ne claudant ostia his qui intire deberent percipientes eos
qui foris sunt. Quos scriptura commemorat quia claudunt ostium eius

Intrinfecus fuerit. Rursus inuigilet custodie cardines ipsi duo
enī. Simones eis occurrēt assidue inuicē ostendētes. quos non
eq lance aplectāt. aliter sequeant. aliter persequant. Simonē magū
corūpe mētē expellāt. Simonē petr⁹ ei maledicentē adnit
tant. Simonē magū et filiā eius eiciant. q̄a ad eosdē cardines
scriptura ait. claudite ostia. ne finatis eā intrare. Et iterū i libris
regū. eice eā et claude ostiū. Vterq; Simon negociat⁹ ut itret
h̄ longe disparit. Simon petr⁹ inq̄ domus dei mercia dānat
alt. Simō admittit Ille frena vendit. ut celestia alleq̄t. iste spi
ritualia emit. ut tpalia adipiscat. Ille dū ḡtis accipit ḡtis dat
Iste id p̄cio vedit. qd̄ p̄cio emit. Simō magus ait. accipe num
mos. ut habeā gr̄e dei largicōem. Simon. Petr⁹ ait. pecunia
tua tecū sit i p̄ditione. Ille nichil habens terrē. multū diuini
muneris elargit⁹ cū ait. q̄quid habeo tibi do. Iste plurima ha
bens nichil dat v̄tut. q̄ estimauit domū dei posse pecunia cō
parari. Intret deiq; Simō Petr⁹. cūcta visitet et opet⁹ pellat⁹
Simon magus. q̄ vulnerat nec medet⁹. Ille claudos sanat et
egrotātes. iste sanos efficit claudicantes. Ille curat alioz ocu
los. iste implet suoꝝ loculos Ille intret q̄ ait surge et ābula. alt
expellat⁹ dicēs. q̄ venerit ad me nō eiciat⁹ foras. Ille in nomine
iesu nazareni suscitāt mortuos hīc i nomine sabuli mortificat vi
uos. Demū expedit cardinalib⁹ iactanciā et ornatū exteriorez
fugere. Nō sicut de illoꝝ numero. i q̄bus cōtutur vestiū cultus
plurim⁹. v̄tutū aut null⁹ aut exigu⁹. P̄dompa. n. vestiū tollerā
da p̄ tpe. n̄ affectāda p̄ libito. p̄mittēda p̄ stat⁹ decēcia. dimit
tēda p̄ scādalo. Auariciā ut scorpionē cardies fugiāt q̄ de illis
scribit⁹: p̄cute cardiez et omoueāt sup liminaia. q̄ auaricia i ca
pite et plateis eoꝝ. p̄pterea nouissima eoꝝ sūmā Post aux n̄
eāt: xp̄m nō questū sequeant⁹: affluenciā reꝝ nō q̄rant n̄ v̄tutum et
donoz spūaliū. Vitēt mēsaꝝ luxuriē: ogeriez vasoꝝ: q̄ h̄ nō ē
ornare ecclesiā. h̄ spoliare. nō ē decorē maiestātēq; custodire. h̄
p̄dere. nō ē defendere h̄ exponē. Rursus exponāt se muꝝ pro
domo dñi Creāt ex aduerso potētib⁹ seculi. Regib⁹ se exhibe
ant imp̄territos ut Iohannē multis. ut Moysen egipcijs. For
nicantib⁹ ut finees Idolatris ut heliaz avaris ut. Eliseum ut

Petrū blasphemantibus. vt Paulū plēquentibus. vulgū non
spernāt. s; instruāt: diuitē nō palpent. s; terreant. paupem nō
uent. s; foueant. dignos pmoueāt. indignos expellāt. Et vt in
quit canon grant eos i ecclesia colūbas erigere: quos pl⁹ cog
noscut pdesse: nō quos vl⁹ ipi amāt. vl⁹ quoz sūt pcib⁹ a serui
tio delinti: vl⁹ p qbus vt plati fiāt. munerib⁹ impetraūt. Et cuz
apostolorū tūpū teneant. distribuat dignitas p meritis nō pro
volite. distribuāt vnicuiq; p vt op⁹ ē. nō sibi s; populo Iuuenes
doceant nō exaltent. mīnas pncipū non paueāt. s; stēpnant ec
clesias nō spolient. s; ornent. marsupia nō exhauriāt s; corda re
ficiāt. a crimina corrigāt. studiosos diligāt ignorātes ignorēt.
q; scriptū ē: ignorans ignorabit. De dote vidue a patrimonio
crucifiri paupes pascāt nō i aspectu hōim s; dei. Nec repbendi
m⁹ quosdā q pauculas escas egemis erogāt q de sua a suoz su
pest mensa: s; eos inculpam⁹ q pciosiora recōdunt more illorū
de qbus Matheus ait: q; decimāt mentā a anetū ac cinimū. et
relinquūt q gūiora sūt qm hec oportet facere a illa nō omittere
Iubent demiq; cardines virilit⁹ stare p afflictis. a iudicare eq
tatē p mansuetis terre Iubentur demiq; vacare morū correcti
om⁹. insistere concordie inuigilare paci. infidelīū expugnacioni
a fidei argumento intendere. eāq; vsq; ad sāguinem tueri. i cui
us tūpo rubei pilei insignis decorant. Sint demiq; i loquen
do modesti. in aduersitate securi. in psp̄ritate deuoti. in hospi
cio nō dissoluti: inconuiuio nō effusi. Demū sint pōtifici fideles
infidelib⁹ comportabiles. Sint ad petendū verecundi: ad ne
gandū iusta difficiles. Sint gti postq; acceperūt. Sint largis
simi exhibitores a parcissimi pmissores. Et ut finē vbis sed nō
ments dolori imponamus. tales interi⁹ exteri⁹ cardines ec
clesie existāt. qles se velle esse pfessi sūt. Tales sibi appareant. q
les ab hōibus reputari cupiūt. hoc sit ill⁹ pudor alios esse. a ali
os apparere s; fuere qdez multi. qbus expediens mīnime fuit ap
parere a sp̄ici. Sed pch dolor i oī statu expinī alios esse. ali
os apparere vt illud Anticlaudianū apud omes verum sit: q; ali
quando non sunt homines quod videntur. Sepe vero pluris
sūt quā appareant: vt glorie eis sit ascendisse. Pextremo id velle

cardinaliū cordibus sēp defixus sit. qz si tāndem diuersis illecebris delicescūt. nec eis onera incūbencia ptimescūt: vereor ne illud. Amos pphete audiāt stridebūt inqt cardines dom⁹ dei in illa die. Et itez illud. Isaie sup muros tuos ostitui custodes. ipsi vō sicut locuste vīneā depasci sūt.

Ca. x. de sublimitate excellencia et dignitate status patriarcharū. arciepiscopoz. episcopoz. platoz. pspiteroz. et miltroz ecclesie. et de pfectōne stat⁹ eoz.

Dgit ordo policit⁹ vt attingam⁹ ceteros stat⁹ gerarcis cos vite spūalis videlicet. patriarchaz. arciepiscopoz. episcopoz. arcidiaconoꝝ. curatoꝝ. et alioꝝ clericoz sub ecclesiastico ordie degenciū Cui⁹ stat⁹ dignitas et excellēcia. nō satis a mortalib⁹: laudari extolli et omendari potest. Cōficerem⁹ qdē magna volumina: si ea omnia adducerem⁹: q illoꝝ excellēcia et sublimitatē demōstrat. Pauca tñ sub quodā breui epiloگو pstringem⁹. qntum psertim ad ppositi rationez pertinet. quomā lati⁹ excellēciam huius stat⁹ deducim⁹ in libro defenso rñ stat⁹ ecclesiastici. vbi predicta oprobam⁹ nō solū ex fundamento iuris natural⁹: sed testimonijs et exemplis veteris legis ac etiā ex ipa gētiliū obseruācia. necñ testimonijs noue et euan gelice legis. et demū auctoritatib⁹ et fūdamēto iuris hūani. Nā vt cetera taceā. q̄s dubitat pontificē ac sacerdotes dignitatē pncipiū. sūphille ex ipso naturali iure. quo vt inqt philosoph⁹ in politicis hōies naturalit⁹ inclīnāt ad sacrificia q nō sñ p pontifices et sacerdotes. etiā ipa antiq̄tas. instituenda celebrandaq; duxit. Sed et illa gentilitas naturalī iuri imitens. hāc pōtifis cū et sacerdotū sūmā sup omēs mortales dignitatē et excellēciāz nedū institut⁹ s; hūili ac deuota obsequiōe pfellā est. Nam vt. Plutarco placuit et Pollicētus refert apud gētiles eos q religiois cultui p̄erant. quos pōtifices appellabāt q̄si tipū aīe i corpe hūano tenētes. sup oēs mōtales venerabāt. eisq; subntiebā tur Sic itaq; aīa toti⁹ corporis hz pncipatū: cūctaq; mēbra vegetat: eisq; obsequūt et illoꝝ gerit pncipatū. ita pōtifices q̄s ipe Plutarco etia pfectos diuio cultui vocat. toti corporis omūita it p̄sint opōtet Subdēs qz et August⁹ cesar sacroꝝ pōtificib⁹

etousq; subiect? Fuit: donec et ipse ne cui mortalium subellet ve-
scalis creat? e potifex. Demum in ipa veteri lege hic excellens
ordo inchoat? e. et in noua pleni? confirmat? ut inquit Ihsidorus. Nam
facti doctores sacrificii et pseques sacerdotium ab Abel et Ca-
yn incepisse aiunt. q pmo sacrificarunt deo. Vn credit? Adaz in
spu et iussu dni docuisse filios sacrificare deo. qre dicunt ordines
sacerdotii tunc pmo incepisse. Sed putam? utriusq; recte stare
posse. qm ante lege sacerdotium et sacrificium incepit ab Ada et filiis
eius. videlicet implicite et sub qda figura. Sub lege vo explici-
te et expse. iussu domi incepit ab Aaron. alij a Melchisedech
iuxta illud. tu es sacerdos in eternum secundum ordinem melchise-
dech. Sed ut dixim? sub lege. Aaron pmo iubente dno victimas
obtulit ut inquit Ihsidorus. Quocumq; modo sit ex ipa tepis
pmitate et diuturnitate ac instituētis excellencia et huius status
sacritas atq; sublimitas aptissime oprobatur Demum vo ipa pon-
tificialis et sacerdotialis excellencia et sacramonia ex hoc agnoscitur
quonia sublimiori nomine qua cogitari potest. in sacra scriptura
episcopi sacerdotes et ecclesie mistri nominant? Appellant? enim dii
Vn in exodo scribit? dijs no detrahes. p deos episcopos et sa-
cerdotes intelligēs ut ait qda cano. Rursus ordo ac stat? ipse
in eo eminentissim? atq; sanctissim? e. qz tempus tenet celestis ge-
rarchie. Nam ipsi ecclesie mistri ecclesiastica officiunt gerarchiam Ip-
sorumq; in sortez dei electi sunt. et ipse sors illorum e. Ipsi deniq; tante
excellencie et dignitatis existunt. ut merito a cunctis seculi pncipi-
bus? et xpiane fidei cultoribus? pres appellat? Vn gre. Quis dubi-
tet ecclesiastici ordinis viros venerandos fore quos regum et pnci-
pum oim et pncipum oimq; fidelium pres et mgros censeri optuz
e. Et seqt? Nonne miserabilis insanie esse videt? si filii prem. di-
scipuli? mgrem n horent. Et iniquis obligacomb? illum potestati sue
subncere. a quo credit non solu i tra. s i celis ligari posse et solui
Et itez idē gre. eca pncipium pastoral inquit. honor et sublimi-
tas null poterit opatōib? adeqri. si regum fulgore opes et pnci-
piu diademati longe interit? eit. qz si pluri metallum et auri ful-
gore opes Quippe cu videamus regum colla et pncipum submit-
ti genibus sacerdotum. Et osculata eorum dextra orationibus

eorum credant se contineri. Et Ambro. in pastorali magnā ē excellē-
cia et sublimitas episcoporum: q̄ sic maxima est. ita maximā debet
hēre cautelā. q̄ honor ḡndis: ḡndiori debet sollicitudine cōual-
lari. Et rursus idē Ambro. nichil ī seculo excellenci⁹ sacerdotib⁹
nichil episcopis sublimi⁹ repiri potest. vt cū dignitatē eorum ocu-
lis demōstram⁹. digne noscā⁹ qd sū⁹. et qd sū⁹ p̄fessione. actōne
eciā demōstram⁹. ne sit ḡd⁹ excellens et deformis excessus. Deniq̄
iohānes crisostom⁹ h⁹ stat⁹ ḡdū et excellenciā signās ait. sacerdo-
tib⁹ ecclesie de⁹ cūctos voluit esse subiectos. ad quos vniuersa
q̄ ī ecclesia occurrunt. voluerit p̄tinere. Et Aug⁹. clericorum sta-
tū et ecclesiastici ordinis sublimitatē et sactimoniā designās. ait
ad mauriciū: sacerdotib⁹ et leuitis ecclesie non ex frēna potestate
dñs nr̄. s̄ excellenti potēcia p̄p̄t eū cui⁹ sūi sunt Ita eis dñat⁹: vt
debitā eis cūcti reuerenciā impendant. Et subdit. nam ī diuī-
nis eloquijs ecclesiastici ordinis clerici et sacerdotes aliquando
dñi aliq̄ndo āgeli vocant⁹. Nā et ad moysē de eo q̄ ad iura des-
cendē⁹ erat dicit⁹. applica euz ad deos. videlicet ad sacerdotes.
Et rursus scriptū ē dñs nō detrahas et seculi sacerdotib⁹. Et ite-
rū. Ego dixi dñi estis. Et p̄pheta ait. labia sacerdotū custodiūt
scienciā et legem de ore ei⁹ req̄rant. q̄ āgelus dñi exercitūz est
Quid ḡ mirz si reges. si p̄ncipes. si cūcti fideles eos honorent
q̄bus ī suo eloquio honorem tribuens: aut angelos aut x̄pos.
aut deos. de⁹ ip̄e appellat. Brādis ḡ ē excellēcia stat⁹ et ordinis
clericorum et pōtificiū. veluti q̄ ei⁹ locū tenēt sup̄ fr̄az. q̄ celū et t̄-
rā cōdidit et oīa q̄ ī eis sūt. q̄b⁹ tātā f̄buit potestatē vt quos ip̄i
absoluūt vel ligāt sup̄ fr̄a: ip̄e ligatos solutosq̄ habet ī celis.
dicente eis saluatore. quorum peccata remiseritis remittunt⁹ eis.
Sed qd d̄ h⁹ ecclesiastici stat⁹ dignitatē et excellēcia dicē phas
ē. Idci⁹ ēte t̄pus q̄ dicēdi materia deesset.
Ca. xi. de differēcia et opatione ecclesiasticorum: videlicet episco-
porum et aliorum inferiorum prelatorum et clericorum iter se ad inuicē
et q̄s ḡdus altero sit dignior et p̄fectior.

Xigit ergo idem ordo policitus: vt ecclesiasticorum si-
ue clericorum ordinē īter se inuicem discernam⁹. et cō-
pem⁹ qd breuissimē tāq̄ manifesta absoluā⁹ Aliq̄. n. ī

minorib⁹ ordinib⁹ sunt constituti. aliq̄ subdiaconi. ali⁹ diaconi ali⁹
p̄spiteri. ali⁹ episcopi. ali⁹ archiepiscopi ⁊ patriarche. int̄ quos lō-
ga valde differēcia ē. Nā etiā ex xp̄i institucōe maior⁹ ⁊ minor⁹
sacerdotū discretō facta ē: q̄ndo apostolos tanq̄ maiores. ⁊ sep-
tuagintaduos discipulos q̄si minores sacerdotes instituit: vt patet
Luce. x. vbi glosa. q̄ sic i aplis forma epoz. sic i septuagintadu-
obus forma p̄spiteroz q̄si scđi ordinis ē p̄scripta. Postea aut̄ a
postoli hāc formā secuti sūt. ⁊ i singul⁹ ciuitatib⁹ ep̄os in proch-
ijs p̄spiteros ordiart. Procedēte vō tpe ⁊ crescēte melle dñi.
apli ordinariūt diaconos. quoz maxi⁹ fuit. Stephan⁹. subdia-
con⁹ vō ⁊ alios minores ordines ecclesia p̄ t̄p̄is discursū sibi cō-
stituit q̄uis nōnulli dicāt subdiaconatū ab aplis fuisse institu-
tū. s̄ p̄ eos int̄ sacros n̄ numeratū. postea tñ ab ecclesia aggre-
gatū. Vextñ diom̄i⁹ q̄ pauli discipul⁹ fuit in ecclesiastica ger-
archia tres tñ ordines describit epoz p̄spiteroz ⁊ diaconoz.
Epoz ordinē dicit maximū ⁊ p̄fectiū p̄spiteroz vō illūinatiū
diaconoz purgatiū. Nec solū distinguit quo ad sublimitatē
⁊ excellēciā dignitatē. s̄ etiā q̄ntū ad p̄fectōnē stat⁹ n̄ p̄ excellē-
cia ⁊ p̄rogatiua dignitatē. s̄ put̄ iducit q̄ndā fuitutē p̄p̄e deum
oppositā statui libertatē. Nā scđm h̄iam doctoꝝ: cēa istos ḡdus
tria p̄nt cōsiderari. sic trib⁹ mōis p̄fectio stat⁹ aut vite s̄c̄ditas
acq̄rat. Pr̄io p̄fectio stat⁹ sumit̄ om̄iū ⁊ large p̄ act⁹ dilecti-
onē. Scđo magis p̄p̄ie p̄ officij ad ministraciōem. Tercō p̄p̄issi-
me p̄ voti p̄petuā obligationē. Pr̄mo igit̄ modo om̄es in car-
itate existentes sūt in p̄fectōis statu q̄ vt apostol⁹ ait. sola cari-
tas vīculū ē p̄fectionis. Et hoc modo p̄fectio opponit̄ ruīne
peccati ⁊ culpe. scđm q̄ modū dicit apostolus q̄ existimat se sta-
re. videat ne cadat. Scđo vō modo om̄es q̄ assumūt̄ ad officia
ecclesiastica possūt dici esse in statu p̄fectōis respectu laicorum.
Sūt enī ip̄i q̄si mediij int̄ deū ⁊ populu. Vnde q̄nto p̄p̄inquo-
res. deo rōe officij q̄d ministrant. tāto p̄fectiores. Vnde in cano-
ne scribit̄. nō solum episcopi. s̄ p̄spiteri et diaconi debēt mag-
nope p̄uidere. vt cūctū populu: cui p̄fidēt. obsequatione vita ⁊
doctrina excedāt. Id etiā agere debēt inferiores ḡd⁹ puta er-
ortiste lectores ⁊ ali⁹. Syll̄cio modo solū ep̄i archiep̄i ac patri

arche ac etiā religioſi illi videlicet q̄ p votū i ppetuā ſuitutē ſe
ſe tradūt ad ſuiendū xp̄o. ⁊ hōib⁹ ap̄t ipm i hīs q̄ ſunt circa
opa pfectiōis. tales ſunt ap̄riſſime i pfectiōis ſtatu. Et hoc
modo i hac pte accipit̄ ſtat⁹. vt videlicet ſonet i q̄ndā ſuitutem
oppoſitā ſtatu libertatē. q̄ p talē ſtatū fit mutatio ſtat⁹ liberta
tis i ppetuā xp̄i ſuitutē vt ſupra dixim⁹. Et hic ap̄riſſime ē ſtas
tus pfectōis vite apoſtolice i hac pte. ſc̄dm q̄ modū accipitur
ſtat⁹. n. q. vi. ſi q̄ndo i cauſa capituli vel ſtat⁹ interpellatū fue
rit. nō inq̄t p pcuratores. ſ p ſeipſos ē agendū. Ceteri ḡ miſtri
eccleſie indubie ſūt i ſtatu pfectōis ap̄t officiū admīſtracōnem
talis tñ pfectio ſtat⁹ magis accipit̄ opatiue q̄ ap̄rie. Itā can
ones inferiorū cleicoz ſtatū magis appellāt ḡdū q̄ ſtatū. Vn
de dicit̄ i quodā canone. p ḡdū officiū vn⁹ quiſq̄ ſtudere opō
tet ad meliora. Et hoc dictū ſit q̄ntū ad ep̄os ⁊ miſtros eccleſie
inter ſeipſos opatoſ.

Ca. xij. de plurib⁹ difficultatib⁹ ⁊ aculeis: laborib⁹ et picul⁹ ſta
t⁹ arciepoꝝ. ep̄iſcopoꝝ ⁊ ceteroꝝ clericoꝝ. ⁊ de mal⁹ miſtris
eccleſie: ac d̄ mult⁹ abuſib⁹ vicij⁹ et i ordīnacōib⁹ illoꝝ i gene
re. ⁊ i cōmuni.

Iſta excellencia dignitate ⁊ ſublimitate ſtat⁹ eccleſiaſtici i
ḡne ac differentia ⁊ opacōe iñ ſe. ſupeſt agere i cōmuni
de ei⁹ piculo aculeis ⁊ difficultate. Et adducent̄ i me
diū auctoritates ⁊ rōes. q̄b⁹ nō inepte pbari vident̄ hui⁹ ſta
t⁹ difficultates picula ⁊ iñmoda. Indignū. n. videt̄. vt ſi q̄s
ep̄os aut clericos hui⁹ ſtat⁹ ſublimia ⁊ dulcia delectāt. amara
⁊ aſpera moderet̄. nec i eo ſtatu ſecuros ſe reputātes plurimū
extollāt. q̄ tā primi ruine iñſiſtūt. In p̄miſ itaq̄ nemo ſibi blā
diat̄ ex ſactiōia h⁹ emimēt̄ ſtat⁹ eccleſiaſtici. nēo ēte d̄ ei⁹ ex
cellencia extollat̄. nēo de illi⁹ dignitate ofidat. Cogitet. n. q̄ vt
inq̄t canō n̄ loca. n̄ dignitates. n̄ cathedra ſtatū faciūt. ſ vita ⁊
moēs. Vñ ex officio ⁊ dignitate n̄ licēciā peccādi. ſ neceſſitatez
bñuiuēdi eccleſiaſtici viri ſe nouerit allecutos: nec ex eminencia
ſtat⁹ audaciā delinq̄di ſibi ſumāt. p eo maxie q̄ vt i pcedētib⁹
dixim⁹ null⁹ ſactū dubitare debet. q̄ aper tātē dignitate attol
lit. In quo ſi deſūt bona: acq̄ſita p meritū. ſufficiūt que a loco et

cathedra testat. Et itez cathedra aut claros ad h fastigia eris-
git. aut q erigut illustrat. Ad q dici? plurimu falli eos q de lo-
ci dignitate letat. Na hymach? papa seipm declaras pdicta d
ill itelligit: q p bonos act? sacros pdecessores imitat. Vn sub-
dit q ea q de cathedre sacritate dixerat ad illos ptinet quos o-
uersaciois splendor illuiat. Sed p tato sacros vocat qz ppt loci et
cathedre sacritate boni et sacri psumut. Vn hiero. n sacroz fi-
lii sut q tenet loca sacroz. s q exercet opa sacroz. Itaqz no rd-
dat ecclesiasticos viros securos dignitate fastigiu. s poci? rep-
mat aut humiliet immes ecclesiastici stat? piculu. Vn gre. nos q
psum? n cathedre. no dignitate non ordi? vl gte proguua: s
morib? sfidere debem? qz vt inqt cano. no dignitates aut or-
dines creatori primos faciut. s nos aut ppa meita diugut. aut
mala diuugunt. Mo g letent? epi ex sacritate cathedre: no sac-
dotes sfidat ex sacdocij dignitate. s poci? otremiscant ex imi-
nenti calaitate et piculi pmitate. Quid. n. dignitas affert. si vita
obest. Na teste Breg. qd padiso alci? tuci? atqz iocudi? Quid
celo securi? Et tn ho de padiso peccado. ageli de celo ceciderit
vt posteris cederet i exēplis qz no loci nec dignitate aplitudo
securitate tribuat s vite inocencia. qz vt idē Breg. subieit. iustu
qpe ē vt nobilitate loci ac dignitate officij no uiuet: q dignita-
te dei a se abiicit. Vn crisostom? ad epos de dignitate excellēcia
se efferētes: nec illi? emmēcia picula puidētes pulcre ait. vi-
dete inqz fres q no sedeant sup cathedraz: qz no cathedra facit
sacdotē. s sacdos facit cathedraz: no loc? sacrficat hoiez. s ho
locu nec ois sacdos sac? ē: s ois sac? sacdos. Et seqt q bn se-
derit sup cathedra. honorē accipit cathedre Et itez. mal? sac-
dos ex sacdocio suo. crimē acqrit no dignitatē Secūdo ecclesia-
stici status incommoda et onera difficultates et aculeos: erum-
nas atqz pericula ex ipso nomine satis comprehendere possum?
Si. n. episcopi sacerdotis aut clerici nomen soluz perterret. qn-
to ampli? ipsius rei defectus qz nomē iportat Episcopus enim
superintendens aut speculator dicitur. Sacerdos vero dictus
q sacra det aut doceat. Cleric? ideo appellatus q in dei sortem
electus sit. Qui ergo non superintendit: qui non speculat? qui

a longe nō p̄spicit inmoda subditōz: nōne ep̄i falsūz nomen
vsurpāt. Sed α q̄ sac̄ nec dat nec docet nōne falsū sac̄dot̄ titu
lū sumit. Cleric⁹ vō qūo sors dei dicit⁹ ē. q̄ mūd⁹: q̄ seculū: quē
deniq; ip̄e infern⁹ de illo veri⁹ sorciūt. Hos itaq; pulcre. Ber
nard⁹ describit. mixt ē q̄ clerici aliud videri cupiūt q̄ sint. vide
licz habitu milites. questu clerici. actu neutz exhibent. Nō. n.
pugnāt vt milites. nec euāgelisāt vt clerici. nec laborent vt
mīstri. Cui⁹ igit⁹ ordinis sint cū vtrūq; esse cupiūt. α vtrūq; de
serunt α ofundūt. Et seq̄tur vnusq; inquit apostol⁹. in ordine
suo resurget. B̄ isti i quo Sed ēte q̄ nullū tenent ordinē: sine or
dine peribunt. Et cū sapiens de⁹ veracit⁹ creditur a sūmo vsq;
deorsum: nichil inordinate reliquerit. vereor certe nō alibi esse
ordinādos. q̄z ibi vb̄ inull⁹ ordo. B̄ sepitern⁹ horror inhabitat
Ad hos preterea sic nōiatos pastores. α pastoralē curā deser
rentes. p̄ p̄phetā deus acerbissime omīnat. Ait. n. si nō fueris
locut⁹ vt se custodiat impius a via sua. ex ille iniquitate sua moie
tur. sāguinē ei⁹ de manu tua exq̄ram. Qd̄ ḡ mai⁹ piculū cogita
ri potest q̄z alioz iniquitate dānari. In ceteris siqdē statibus seu
vuiendi modis. culpa tenet auctores suos: q̄libet p̄po suo p̄cto
punit⁹: q̄ scriptū ē. aīa q̄ peccauerit. ip̄a moriet⁹. In hoc tñ p̄
culoso vuiendi genere neduz suo B̄ alioz scelere pastor plecti
tur. Dānant⁹ enī pastores populoz iniquitate. Quis ḡ sane mē
tis ad illud vite ḡn⁹ aspirat. vt animā suā teneri obligariq; bar
ratro eligat. si aln peccauerit. In exordio hūam ḡnis. Cayn ip
se licet reprob⁹. tāte tñ itelligencie fuit: vt vite aliene curā abij
ceret inq̄ens. Nunqd̄ ego custos fr̄is mei sū. Repellebat ille a
se caute fr̄is curā ne incaucius p̄ fr̄e teneret. Ille etiā vterimī
fr̄is curā recusabat. nūc p̄chdolor ad extraneoz curā cū aper
to piculo p̄peram⁹. Quis oro tā sibi impi⁹: q̄s tā sui obit⁹ existit
q̄s sp̄osore seu aliene vite se ostitui fideiussore optat. q̄ vitā p̄pri
am vir tueri possit. Aut qd̄ tā insanū. qd̄ tā inconsideratū. q̄z alie
naz culpaz strictā rationez sese redditurū p̄mittere: q̄ sua aut
nō videt. aut nō itelligit. Quid tā de mentie primū. q̄z alieno
rū facinorū fieri diligens indagator. q̄ suoz ē negligentissim⁹
inq̄stitor. aut q̄s aliena peccata portare se pollicet⁹ q̄ suis p̄mit.

Ovis purgandi alios on? suscipit. q? purgatore indiget Aut illu
minandi plurios officiu accipit. q? cec? e. et q? se no videt. quo ali
os osiderat Periculosa e?e atq? q?uis sarcina est cura pastoris.
Ista cuiuslibet ouis depditio illi? piculu est. ad q?z ppheta ait. et
erit anima tua paia illi? Demu illi? stat? piculu in eo ospi cit?
qm teste Grego. plati tot mortib? digni sut. quot ad suos sub
ditos pdicōis exēpla trās mittūt Inf cetera vō detestanda exē
pla vnu illud ē. Nm ethi scriptū sit: suos dei nō oportet litigare
Episcopi tñ et clerici q? spūales sūt. et lites ac otencōes vitae spe
ciali? iubent? pch pudor tā acerbe. tā impie tā crebro litigāt
vt omēs vīcāt i otendēdo laicos. et sub colore iusticie obrepit
impietas. Jā nō modo p episcopatu litigāt s? bellat? non mo
do p sacerdocio otenditur s? pugnatur. Et plezq? non sine or
bis et vrbis piculo bellat? i ecclesia q? pacē filiis vt pia mī pro
mittit. Aut. n. gloriā nrām nō dam? alteri. q? dū vanā retinent
veram et etnam amittūt. ad gloriā currūt. s? gloria eoz i ofusi
one erit. Xpus iubet tunicā primo dimitti. q?pe et in facie per
cuti ne litigent. isti eligūt peutere q?z pcere: malunt piclitari ec
clesias. q?z nō honorari Tercio ille hōim stat? nedū difficilis et
laboriosus. s? et piculosus videtur ex quo plures seductores et
scismatū seminatores i ecclesia oriunt? quos certe ex sacdotū et
epoz statu prodisse sperim? Vñ. hiero. veteres pscrutans hi
storias reperire nō valeo. alios ecclesiā dei scidisse. populos se
durisse. pter eos q? sacerdotes appellati sūt Accedit qm ille vide
tur piculosior. difficilior atq? incōmodior viuendi mod?. de q?
plures cadūt et plures piclitant? Cōstat aut plures cadere i
via salute et longe plures ex statu ecclesiastico periclitari ppter
plurima. et presertim ppter tēporaliū affluenciā. Sicut certe
plures deuiant in psp̄eris quā in aduersis de qbus putandum
est pphetā dixisse. cadent a latere tuo mille et decē milia a dex
tris ei?. Dexterā qdē honoratiōe ptem epī. et plati in ecclesia
tenent. ceteri sinistram. Si igit? de ceteris statib? ad sinistram
cadent mille. pfecto de istis cadent decem milia. Quarto eli
gere curam aīaz. nichil aliud est quam exponere se ad manife
sta et indubitata pericula. quia vt inqt. Gregori? talia appetere

est mentis tēpestas. Nā nichil aliud ē potestas culminis quāz
tēpestas mentis. Quis. n. tā audax: aut veri⁹ q̄s tā temerarius
est: q̄ in alto et tēpestuoso mari nauigare poptat. Quis illi⁹ na-
uis cupit fieri gubernator. q̄ pariturā de primo aspiciat. teste
Brego. q̄eto mari impitus nauta nauē dirigere potest. turbas-
tio aut tēpestatis fluctib⁹ eciā perit⁹ nauta se cōfūdīt atq; ptur-
bat. Profecto nil aliud ē curā aīaz suscipe. sac̄dociū aut pōtis-
ficatū sumere. q̄ scient se naufragijs mergere. Solent homines
de tēpestate in portū fugere. Qui vero aīarū pastores fieri de-
siderant. de portu i tēpestatē libent⁹ fugiunt. De q̄bus p̄pheta
dicere videt⁹. q̄ descēdunt mare in nauib⁹ faciētes opationes
in aq̄s multis. et descēdūt vsq; ad abissū quoꝝ aīa in eis tabe-
scit p̄pter negotioꝝ multipliciū. p̄cellam. quare turbati sunt et
moti sunt sicut ebrui: et tandem om̄is sapiēcia eoꝝ deuorata
est. Mirū certe videt⁹. vt nō satis difficile aut graue videatur.
vni episcopo vni⁹ anime curā sumere. nisi om̄iū curas in se su-
scipiat. Vnde q̄dam sapiens de tam ḡui sarcina dicebat. For-
tes hūmeri q̄ talia sustinent. aut fortes ābitio ad id animos co-
gēs. vbi futuꝝ piculum sciunt. Quod si pontifex in altū se loca-
tū gaudeat: consideret quia tanto erit ei casus grauior. Vir. n.
ex alto sine labore aut piculo descēdit⁹. Sed vt paucis oclus-
dam. cura animaz si recte gerit⁹. sūmus est honor. sed sūmus
labor. sūmum onus. sūma fuitus. Si vō male agit⁹. summum
anime periculum. summum malum. quia anceps ex om̄i. par-
te negotium est. Quāto non est proposito alienum considera-
re. quoniam vt ait Crisostomus in canone. homo xp̄ianus for-
titer cadit in peccatum propter duas causas. aut prop̄ mag-
nitūdinem peccati. aut propter altitudinē dignitatis. Ne igitur
due periclitandi cause ecclesiasticos viros fortiter ruere co-
gunt. Primo magnitudo peccati. scienter enim et ex contentu
peccant. Nam qui scit voluntatem dom̄ini et non facit: iuxta v̄-
ba saluatoris vapulabit plagis multis. Secundo altitudo dig-
nitatis. quia quantum dignitas altior. tanto casus grauior. Et
teste. Brego. quanto quis in sede superiori locat⁹ ē: tāto in ma-
iori periculo versat⁹. Et. Aug. sublimitas honoꝝ. magnitudo

scelerum est. Et. Ihero. in maiori gradu. maior ē sine dubio pena. Et iterum Criso. in canone. honoris magnitudo hijs q̄ indigne viuūt honore. maxim⁹ cumul⁹ in cipit esse penarū. Et iterum Aug. clerici officiū si pfūctorie gerit. nil apud deū miser⁹ tristi⁹ et dānabili⁹. Sexto ex episcopoz et clericoz administracōe pericula difficultates et inmoda aptissime demonstrāt. Nō enī episcopi et clerici dñi sūt bonoz ecclesie. s̄ vt Hiero. ait procuratores s̄ dispensatores rerū alienarum. et velut sacrilegos plectendos esse si qđ paupibus ē erogandū. sibi retinēt plusq̄ eius statū sufficit. Nūo ergo securi sūt clerici. q̄ non solū ex mala aut desidiosa administracōe. s̄ ex cupida retencōe damnāt. Vnde pulcre de se et ceteris p̄piteris dicebat. Hiero. quō possum⁹ aliena fidelit̄ distribuere. q̄ nostra timide reſuam⁹. Hinc Augustin⁹ ad episcopos et p̄piteros ait. Esurienciū panis est quē tu detines: nudoz vestimentū quod tu recludis. miserorū redemptō est pecuniā quā tu refodis. infirmorū solacia sūt delicie quibus tu lasciuis. tantorum ergo scias bona te inuadere. quātis pollis p̄stare qđ velis. Sed et Bernard⁹ in epistola ad Fulconē ait. Ne tibi Pontifer Sacerdos blandiaris quo tuis contentus alia non arripias. Rapis enī cū luxuriaris vt de altario supbias. de q̄bus quod p̄ter necessarium. ac simplicem victum retines. tuum non est. rapina est et sacrilegiū. Habentes inq̄t apostolus victum et vestitum. non victum et ornatum: non delicis non vestibus quibus lasciuimus. Et iterum idem Bernardus ad senonensem archiepiscopum. Clamant nudi clamant famelici. conqueruntur pauperes. dicunt dicite pontifices. in inferno. quid facit aurum nobis fame frigore miserabiliter laborantibus. Quid offerunt tot imitatoria vl̄ extensa in p̄ticis. vl̄ plicata in manicis. n̄m ē qđ effundit. nobis crudelit̄ subtrahitur. quod immamiter expenditis. Hic et Hiero. pontifices et clericos omīnās ait ecclesie p̄ncipes q̄ delicis affluūt p̄betic⁹ sermo describit et enīciendī sunt de spaciosis domib⁹ lautisq̄ cōuiuijs. Et seq̄t̄ Si vis scire quomodo enīciendī sūt in tenebras videlicet exteriores. vbi erit flet⁹ et stridor dencium. Itē idem. Bernar. ad clericos ait. Multiplica p̄bēdas. habe archidiacona

tum aspira ad episcopatum: gradatim ascende. et in puncto ad
inferos sine omni gradu descendes. Septimo picula inmoda a-
culei et difficultates habet stat? ecclesiastici ex eo euident? apparēt
qm̄ si prophetarum. si patriarcharum. si totius sacre scripture repetit? a-
nalia. nullū reperiem? gen? hominum. quos de? vehemenci? argu-
at. et seueri? omīnet. et crudeli? puniat. qz potēfices pastores
et sacerdotes. Discurre p prophetas et scripturā lege. qd audis n pa-
stores populi mei puaricati sūt i me. ppterea adhuc i iudicio cō-
tendā vobiscū. Et itez: Stulte egerūt pastores. Et seqtur pptere
a euellaz eos de fra. Rursus ad eos: omnes pastores meos pas-
cat vent? . Et alibi: ve pastorib? q dispergūt greges meū. Et ite-
rū ve pastorib? israhel q pascūt seipos. Et sequit? . collidā in te
pastorē et gregē. Deniqz ad iobelē prophetaz. trāsi qd n omīnacō-
nis penas. qd n clamores plāgenciū sacerdotū et potēficiū audis
Ait. n. plāgite sacerdotes. ululate mīstri altaris. Ausculta eze-
chielē. ve pastorib? israhel q pascūt seipos. Et itez. sup pastores ira-
t? ē furor me? . Malachias q n tacet eoz extrimīiū. Ad vos
mqt sacerdotes q despiciūt nomē meū ad vos ē mandatū. O sac-
dotes: ecce ego pñciā vobis brachiū ire mee. et dispergā sup
vultus vrm stercus. Et itez. Dedi vos otēribiles omib? pplis.
S; et Amos ppheta qz dure platos et pastores ecclesie omīne-
tur audiam? Ait enī ve vobis q opulenti estis i syō et ofidite in
mōte samariē optimates capita populorū ingrediētes pōn pa-
tice domū dei: q dormitis i lectis eburneis. et lasciuīte i stratis ve-
stris. Deinde otra h? status et vite homines scriptū ē. Quicun-
qz desiderauerit pmatū in fra. inueniet ofusio nē in celis. Et ite-
rum inter seruos dei n oputabit? . q de pmatu tractauerit Sed
et xpus i euāgelio has illis penas et omīnacōes ofirmat Ait. n
ve vobis q diligitē pmas cathedras. S; qd h omīnemuramus.
Plena ē sac scriptura h? modi increpacōib? et omīnacōib? Quis
g dubitat piculosū difficilē et cūctis aculeis miseris refertū esse
illū hominē statū. cui tot maledictōne et anathematū. tot omīatis
onū gna. tot penarū et supplitiōz mala pphete pīarche sācti. ip-
se q de? in scripturis sāctis impeant? . Vñ Criso. sup illud obes-
dite ppositis vestris. O pontifex O plate conspice quanto igni

supponis caput tuū. Et subiicit. Amor siquē attingat saluari de
his q̄ p̄ncipant̄. et p̄sūt in tāta minis et in tāta pigricia. in tātis
increpacōibus et in tāta desidia. Video tñ currentes et spōte
se submittent̄ i picula oītra quos durissimū iudiciū his q̄ p̄sūt
sūlicet male. De bonis vō scribit̄ puerbiorum. rñ. nouit iustus
animas iūntoꝝ suoꝝ. S; qđ de piculo et inmoditate et acuz
leis ecclesiastici stat⁹ dicā. Cū episcopis et clericis ip̄a simonia q̄
heresis appellatur: tā familiaris et cara sit: vt vir hñ illa in domo
dñi incedāt. Quib⁹ ecia; inuidia domestica. auaricia ānera. libi
do. ira et supbia i reꝝ abūdancia videt̄. Sūt i hoc statu patri
arche ponposi. episcopi negligētes. decan⁹ timidus. archidiacon⁹
con⁹ elat⁹. canonici extra choruꝝ vacātes. vicari⁹ i litib⁹. tabel
lio falsus p̄spiter imprudēs. curat⁹ ignar⁹. ofessor leuis. diaco
n⁹ euāgelia nesciens. Subdiacon⁹ epistolā ignorat: cantor la
trat: thesaurari⁹ fabricat defraudat. sac̄dos sac̄menta vendit.
capellan⁹ venalis. vt stat⁹ lac⁹ tangem⁹ in. ca. sequētib⁹. vbi
singularit̄ de quolibet ḡdu et officio ecclesiastici status succinc
te agemus.

Ca. xiiij. de dignitate et p̄rogatiua officij decanat⁹ i ecclesia. et
de illius honore et veneracōe. et de hñs q̄ ei op̄etūt: demuz de
plurimis oneribus et afflictōibus ac defectib⁹ et periculis des
canorum.

Vdita sūt p̄conia. laudes necnō excellēcia. p̄eminēcia
ac sac̄timonia stat⁹ ecclesiastici i gñe et om̄i. Audita de
niq; sūt ei⁹ vite formule inmoda calamitates et misē
rie afflictōes et picula. Quo fit vt facile eiusdem stat⁹ dulcia et
amara cuilibet recte mtuenti patere possunt. Verum quamq̄
ea que in ea re breui diserta sunt ad omnes ecclesie status secū
dum ordinum et officioꝝ differentias applicari possunt q̄ om
nes clericorum nomen et ministrorum officium ecclesia sortiti
sunt. qm̄ p̄ticularius episcopos et p̄latos respicere vident̄. su
p̄est vt ad ceteros inferiores ecclesie. stat⁹ qđ et ordines bre
uis et singularis s̄mo decurrat Cōsuetū igit̄ ordiez seq̄tes. vnū
quēq; inferiorū cleroꝝ qđ siue statū tangemus. et quid laus
dis. qđ excellēcie. qđ vtilitatis. demuz quid calamitate afflictio

nis et periculi habeat. sed et quot defectus in eos damnabiliter
comitantur. succincte afferem. Primo igitur post episcopum de-
canus siue ipso sit existit. nec id ratione caret quod ut inquit. Canon Calix-
tus pape et martiris. decanorum dignitas recte maior post pontifi-
calē appellatur. Nam decano post pontificem maior ac principalior cu-
ra et collegii administratio congruit. Rursus primior est episcopo digni-
tate et honore. cui propinquior est in consilio et assistentia. Ipse collegium
necnon personas ac res collegii iudicat et tuetur. Hinc in exodo inter
iudicantes universitatem decanum constitui iubetur: quare sacri canones
veneranda eam dignitatem decreverunt. Est. n. decanus collegii ca-
put. de quo scriptum est. constituit eum dominus in caput. non in caudam. quod ce-
teris corporis membris auctoritate et iudicio precellit. idque premitas
loci in ecclesia indicat. Habet denique decanus in capitulo et colle-
gio primam vocem. primas salutaciones. primos recubitus. Sed iam audi
huius dignitatis onera huius statum calamitates miseras defectus
et pericula. In primis igitur fateor. quondam est huius statum progeratua
Sed utinam tam bene huius dignitatis onera agnosceretur. quam ipsa appe-
titur. Dicam verum tam utilis ei incumbencia impleretur quam ab hominibus
sciuntur. Baudent esse decani et ipso sit de honoris excellencia. sed uti-
nam dignitatem virtus sequatur. Virtus enim ut quidam ait sapiens non
solet esse iactatrix aut sui miratrix. sed aliam imitatrix non de extri-
fico honore. sed de conscientie onere cogitat. si illud delectat. istud cru-
ciat. Virtus non de se confidit. non arrogat. scit hoc esse tempus mi-
licie et laboris. non delectationis non pompe. non faustum fateor
denique decanus collegii et capituli caput existit. Sed vide ne dig-
nitas ipsa quam tanto pre delectaris. conterat caput tuum. Sic age ne de
te ecclesia dicat quod scriptum est caput meum doleo. Videat decanus
quod se collegii caput iactat. ne ceteri de improvido capite capita sua
moueant. Cernat si eius facta ingerunt commotionem capitis in po-
pulis. quod omne caput languidum a pede usque ad verticem non est in
eo sanitas. Caueat decanus ne sit illud caput de quo scriptum est
facti sunt hostes eius in caput eius. Auertat decanus ne caput spem
sit. cetera membra nudum vegetas sed inficiens quod deus refrigeret capita
draconum in aquis Verendum est plurimum ne sint illa capita de quibus scrip-
tum est in universis capitibus eius caluicium. id est deformitatis viciū

Decan⁹ siquē si recte agat. episcopo odiosus sit necesse ē. adeo
ut illi⁹ sit hostis. si collegij amic⁹ esse cupit. Si vō a p̄sule ama-
tur. a capitulo odiet⁹. Pro eo em̄ caput capituli ē constitut⁹. ut
nō nunq̄ cupiditatib⁹ aut ep̄i insolens resistat q̄ p̄uilegia. q̄ li-
bertates. q̄ bona. q̄ redditus ecclesie plerūq̄ vsurpat. Ideo c̄te
decan⁹. caput ē. ut collapsa collegij erigat. sparsa colligat recu-
peret p̄dita. deformia reformet. Caput tūc esse definit. cū sin-
guloꝝ de collegio crimina palpat. ne eoz fauores p̄dat. atq̄
ut eū eligāt. honorēt ⁊ venerāt. Sz fateor labns hōrabūt nō
aio. cor aut lōge ē ab eis. Collegiū rursū regendū decan⁹ susci-
pit imo veri⁹ ferā idomitā gubrandā. Parua. n. dom⁹ egre ⁊
difficult⁹ regit⁹. Magna collegia p̄sertim s̄ sapiēcia aut v̄tute
tāto regūt⁹ difficult⁹. q̄nto quot sūt singuli. tot singulaib⁹. Ferū-
tur op̄mionib⁹. Si igit⁹ decan⁹ letatur de hōris dignitate. me-
tuat onera. metuat picula. q̄ tot sūt ut enarrari facile n̄ possunt
Quis. n. ē decan⁹ q̄ ep̄o nō sit ḡuis ⁊ otumar. q̄n poti⁹ contra
eū c̄spiret q̄ i ei⁹ otentū nō abstinet a diuinis. q̄ sigillat literas si-
ne capituli assensu. q̄ sibi om̄ia ecclesie appropriat. q̄ nō residentes
agit ut percipiāt fruct⁹ licet nō faciētes fructiū. q̄ ḡuat subditos
q̄ eos nō defendūt. q̄ eos tollerāt p̄ pecūia i peccato. q̄ i hōeste
incedūt. i hōesti⁹ viuūt. Paucula hui⁹ dignitate onera picula
⁊ afflictōes atq̄ defect⁹ enarrauim⁹. q̄ i seq̄tibus ecclesie offi-
ciis ⁊ ḡdib⁹ pluriā adducē. q̄ merito eidē dignitati aptari pos-
sūt. Qui igit⁹ aures h̄z audiēdi audiat. ⁊ i⁹ tot piculoꝝ anfrac-
tus sit caut⁹ facile. n. vitabit cruciatū. si velit vitare reatum.

Ca. xiiij. de dignitate ⁊ p̄rogatiua officij arcidiaconoꝝ. ac de
honore ⁊ veneracōe ei debite. ⁊ de h̄is q̄ ad euz spectant. De
mū de pluribus oneribus ⁊ afflictōibus. de festibus ⁊ pericu-
lis arcidiaconorum.

Arcidiaconi dignitas non paruam in ecclesia militandi
prerogatiuā nec infimum honoris gradum habere di-
noscitur. Ip̄e enim precipuus oculus episcopi dicitur.
p̄ ea q̄ cūcta ad episcopū expectācia. videre ac solert⁹ p̄uidere
tenet⁹. veluti q̄ a canomb⁹ vicari⁹ ē illi⁹ constitut⁹. Ad arcidiao-

nū hūdez p̄ceteris ecclesie g̃dib⁹ p̄ singulari q̃dā excellēcia exas
minare p̄tinet ordinādos idoneosq; admittere: inabiles v̄o re
pellere. Qui vt canones aiūt p̄latos merito existit. q; p̄ ep̄sco
pū p̄eminēciā iurisdic̃tōez et autoritatē obtinet. p̄serti coher
tūā et otentiosā. Rursus illi corrigēdi atq; visitādi nō tā cleruz
q; populū fas ē. Ipse deniq; p̄s̄dere debet. cū arcip̄s̄pit̄ eligit.
Ip̄sūq; instituit et p̄ merito destituit. si ottraria nō extet osuetus
do Ipse tādez tāte dignitatē ē. vt coadiutor ep̄i ecclesie p̄ncip̄s
recte dicat̄. S; et ad eū p̄tinet vacātes custodire ecclesias. Er
q; b⁹ p̄fate dignitatē eximi⁹ honor simul et vtilitas. facile op̄bē
dit̄. Vex audi amara h⁹ stat⁹. tu q̄ dulcia degustasti. atq; i pri
mis ea repete. q̄ supra p̄prime attulim⁹. signant̄ i p̄cedentib⁹ ca
pitul⁹ vbi de ep̄iscopis et clericis in g̃ne egim⁹. Sed et illa hic i
lere. q̄ paulo an̄s decamis dixi⁹. Adde q; fateor arcidiaconi ā
pla s; et honoranda ē dignitas Si tu ea dign⁹ existis. nō pua ē
p̄eminēcia. si quos potestate regis: vtute p̄emines honoris ē
progratiua. si ceteros hūilitate p̄cellis. Qd si sec⁹ agis. vtiq; ex
perieris illud sapiētē senatoris. q; dignitas ip̄a parē vicē impro
bis reddit. q̄ nō tā a possidente deturpat̄. q̄m ip̄m deturpat̄.
deniq; nō paz eos cruciat ip̄a assidua diraq; abiēcū crux Quis
enī ē arcidiacon⁹. q̄ nō ip̄os̄it⁹ aut decan⁹ ille ep̄us aut arciepi
scop⁹ Ille p̄riarcha: ille cardinal̄ ille tandē roman⁹ p̄otifer as
sumi nō velit. Quis arcidiacon⁹ p̄ficiat̄. n̄ vt potencior aut dici
or sit. et ottra iusticie p̄cepta p̄esse q̄rat. q̄ p̄desse nescit. Et mag
ne classis gubernacula q̄rat: q̄ paruā scafā dirigere nō nouit Ta
ceo intrisecas eoz calāitates. q̄ plerūq; spez emūt dignitatū. et
vt q̄dā sapiens dicebat. v̄tigo ē oīm pessima. vt ad eā nunc cur
rāt certati hōies q̄ fugere iubēt̄. ab hisq; retrahi non velint. q̄
olim aspernari osueuerūt. q̄ppe et debuerūt f̄fateor rursus arcidi
acon⁹ ocul⁹ ep̄iscopi describit̄ nōnunq; tñ tales ip̄i p̄sules sunt
talesq; eoz oculi vt alter altero orbari vellet. adeo vt ep̄us de
eis ip̄is ocul⁹ dicere cogat̄. otenebrati sunt oculi mei. Et itez
cū alio p̄pheta: nichil respiciūt oculi mei n̄ mala Quib⁹ ali⁹ pro
pheta ait. dedit tibi dñs deficiētes oculos. Et hieremias oculos
li eorum pleni sunt puluere. q̄ apertis palpebris nichil videant

qꝛ oculos habēt ⁊ nō videbūt. Quis. n. episcopos de hīs ocu-
lis gr̃as agit. vt dicere valeat nec elati sunt oculi mei. q̃ ita epi-
sui negligentias suppleant. vt de eis dicat. impfectū meū vide-
rūt oculi mei id ē arcidiaconi. Hī ēte sūt oculi de q̃bꝫ ait p̃pheta
ta. ponā oculos eorꝫ sup malū ⁊ nō sup bonū. Quid. n. aliud vi-
dent arcidiaconi n̄ mūnera. Conferūt bñficia non meritoꝝ sed
pecuniaz cumulo: nō vtuti s̃ s̃āguini q̃ ad sacros ordines deor-
dinādos ordināt. implent inutilibꝫ atqꝫ ignaris mīstris eccle-
sias. vt bursas repleant. Hī p̃p̃ obseq̃a delicta nō impuniūt.
arcas nō p̃sonas visitāt. nec ad lucrū aiaz. s̃ q̃stū ⁊ g̃uamen vi-
sitandi officiū vtunt. Hī res pauperꝫ paupibus non erogant.
sele secularibus exhibent. q̃ otempnūt p̃spiteros. q̃ p̃ncipū cur-
rias sequūt. vt ad cathedrā pestilencie pestilent̃ ascendāt. Hī
ēte vt cū p̃pheta loquar viuificāt morituros ⁊ mortificant viuī-
turos. exomūicant sine cōmūicōe. absoluūt ex cōmūicandos. Hī
magis lauta diuina q̃qꝫ diuina sequūt officia. Adde qꝛ q̃ ad eos
p̃tinent negligunt. aliena vō vsurpāt: ⁊ cū eorꝫ tota pene iuris-
dictio ex cōsuetudine pendeat ostra episcopū p̃scribūt. i eiꝫ ordi-
nariā mēssē. extra ordinariam falcē mittunt. Taceo eorꝫ pudī-
ciam q̃ tanta est. vt subditos agat impudicos. qui facile maio-
rum imitantur exempla. Ad quos Hieremias in tremis ait. sub-
trahūt mīnīstri domus dei a templo aurum ⁊ argentum. ⁊ ero-
gant illud in semetipsos. Et sequit̃. dant aut̃ ex illo p̃stitutis ⁊
meretrices ornāt. hī non liberant̃ ab erugine ⁊ timea. Illos
certe signat. Malachias. recessistis inq̃t a via vestra scandalisa-
tis plurimos in lege. propterea dedi vos otemptibiles ⁊ hūi-
les om̃ibus populis. Paucula certe ex multis huius officij ca-
lamitates ⁊ afflictōnes. miseras defectꝫ atqꝫ picula enarraui.
mꝫ cū lōge plura sint q̃qꝫ scribere libeat. q̃ cū q̃s i eo ostitutꝫ or-
dine secū ip̃e oshderat. nichil ē cur nō mīnꝫ plurimū crucietur.
cuiꝫ aptissimi sūt defectꝫ ⁊ paucissimi p̃fectꝫ. Quare q̃ habet
aures audiēdi audiat. ⁊ i tāte piculꝫ ostitutꝫ sit cautus. nō. n. ti-
mebit supplicia. si studebit. sugare vicia.

Capitulum. xv. de dignitate et prerogatiua officij cantoris et
primicerij. et de honore. ac veneratione ei debitis. et de hīs.

q̄ ad eū ptinēt. Demū de pluris onerib⁹ ⁊ calamitatib⁹ defec-
tib⁹ ⁊ periculis cantoꝝ.

Antoz hūc p̄miceri⁹ singulari hōris ⁊ dignitatē. p̄roga-
tua i ecclesia fūgit. cui⁹ mīsterium ad celestes laudes
ad cult⁹ diuini augmentū p̄ncipali⁹ ordinat⁹. Hic vt ca-
nonica tradit institucō. accolitos ⁊ ceteros ecclesie inferiores q̄
dus ac mīstros ad diuina dirigit officia canēdi. legēdi. ymnos
⁊ psalmodiā p̄uidet atq; instruit. S; ⁊ q̄cqd diuine laudis in
omni choro decātat⁹ p̄ eū solite p̄ordinat⁹. psallendi ordinē.
orandi modū. ipe omittit. negligētes aut discolos punit. Et vt
paucis agam⁹ ei⁹ oneri incūbit. vt diuina officia gnam⁹ ⁊ ordi-
nate altissimo psoluāt. vt iuxta aplin omnia scdm ordinē fiant i
ecclesia. Tāto igit⁹ cātoris dignitas apud deū dignior accepti-
orq; ē. q̄nto p̄ncipali⁹ celestib⁹ laudib⁹ occupat⁹. Nemo. n. du-
bitat q̄ntū deo nrō sit iocūda decoraq; laudacō hūc amico dei
Moysi p̄speciali q̄dam excellencia dictū ē. elige ad iudicandū
populū viros q̄ oderūt auariciā. tu aut insiste in hīs q̄ ad deū
sūt. vt laudes ⁊ cerimonias offeras deo tuo S; ⁊ psalms super
cūcta q̄ in ecclesia dei geri p̄signabat modernis dei mīstris ait
Tu inq̄t bñ canta. frequencia cāticū. Et itez scriptura ait vocis
ferabunt⁹ leuite. ⁊ ego exaudia eos. Vex heu heu direri cecī-
dit corona de capite eoꝝ. ⁊ cāt⁹ illoꝝ vsus ē i luctū. q; carmē
lugubre i ore eoꝝ Cantores siqdē modernī i ecclesia nec canūt
deo laudes. nec vt alij eos psoluāt efficiūt Quos omīnat⁹ scrip-
tura inq̄ens: non claudas ora canenciū deo. n. q̄tuz ē obsequium
eoꝝ. Hī ex officio canere debent dño. q; bona tribuit sibi. Hī
neq̄q; dicere possūt. exultabūt labia mea cū cātauerō tibi. Quō
enī tacēt q̄ cantare iubent⁹ Quib⁹ p̄pheta ait psallite dño i vos
ciferacōe. Cantāt plez q; nō cū q̄uitate ⁊ modestia. Qui vtī
nā ex eoꝝ numero essēt q̄ dicere possent: i p̄plo q̄ui laudabo te.
Non enim cantāt dño qui ex corde non psallit. cui⁹ vie impie
sunt et ad secularia debacantur. Quem ⁊ similes alius prophe-
ta signat inq̄uens. voces ⁊ victime impiorum non placent do-
mīno. Et iterum. Cantica eorum quasi panis lugenciū. Et rur-
sum alibi. Nō psallebant ad me in corde suo mīistri altaris s;

vlulabāt ī cubilib⁹ suis. Nūo. n̄. ecclesie cantores septies ī die
laudē dicūt dño. q̄ vtmā semel choz ingrederēt. Quippe vere
cundū bodie putāt canere dño q̄ cātores appellari gestiūt. Op-
positū apponūt ī obiecto et mōstro simile tentant. cū cātores es-
se volūt et cātare dedignāt. Nō igit̄ canentes aut psallētes
h̄ poci⁹ silentes dicant. q̄re nec vt canētes māducent. q̄pe vt
silentes mendicent. Magna itaq; misteria. magna calamitas.
h̄ et magnū piculū est id negligere qđ sunt. et ita agere ne no-
men s̄sonet rebus. Canebāt enī atiq; ecclesie mīnistri. h̄ diuerso
calle. Nōnulli enī psallebāt cū gaudio. q; suū psoluebant mīni-
steriū. quos rex et ppheta signat īq̄ens. exultate iusti ī dño. q;
rectos decet decantacō. Ain vō cantabant dño corde et voce.
nec eos tenebat psallendī fastidiū. quos delectabat pueniendi
desideriū. Sic canebat. Dauid īq̄ens: cantabiles michi erāt
iustificacōes tue ī omī tpe. Nos ēte cantores laudat extollit
et commendat ecclesia: non utiq; eos q̄ totū psallendī finem ī vo-
cis dulcedine collocant. Quia de re s̄cti viri et sapientes. diuer-
sas circa ecclesie cantū tulere h̄as. Athanasius. n. meditās cā-
tilenas animos h̄c īnplezq; manes vanosq; efficere posse. ca-
uendū canendi vsū ī ecclesia interdixit. Meminerat. n. s̄ctus
vir canendi delectatōez vanos nōnūq; gignere ocept⁹: memor
multoz nōiatoz p̄cipū. q̄ īcredibilē curā vocis habuere. ve-
lut de gaio cesare legim⁹. Taceo de nerone. q̄ vltia vite sue hor-
ra p̄ma īnt̄ q̄relas q̄s p̄p̄m̄q; mors afferebat. illa fuit. nō q̄ tāt⁹
p̄nceps. h̄ et tam⁹ mulier⁹ periret. Verūt̄n beatissim⁹ p̄sul Am-
brosi⁹ pietate appetens diuiniq; cult⁹ auctor et institutor. vt ī ec-
clesia caneret̄ instituit. Aureli⁹ vō Augustin⁹ vtzq; se p̄sūz
ait: difficileq; negociū iudicauit vt ī libro cōfessionū allerit. Ad-
de q̄ dicē⁹ cū de canonicis agem⁹. Qui igit̄ aures h̄z audiendi
audiat. ach̄ īnt̄ tāta picula cōstitut⁹ secure īcedē cupit. agat iux-
ta p̄cepta sui ḡd⁹. nec vsq; erit ei f̄mis paruus.
Capitulum xvj. de dignitate et honore officij thesaurarij vel cu-
stodis ecclesie. et de h̄is que ad eum pertinent. Demū de plu-
rimis oneribus et calamitatibus. afflictionibus defectibus et
periculis illorum qui talia officia habent.

Thesaurari⁹ siue custos p̄cipua q̄dā p̄rogatiua. ac hōis
p̄eminēcia ī sacrosācta ecclesia fulget. Illoꝝ enī digni
tati ⁊ officō basilicaꝝ p̄mo incūbit custodia ⁊ tuicō. ho
stiariorū institucō. lumīariū incensio ⁊ p̄paracō Cura deniq; cōs
ficiēdi obuiadiq; baptisimatē dirigēdi baptisterij Vasoꝝ q̄ s̄cto
rū ac s̄cdotaliū vestiū: necnō sacraꝝ reliq;az: ⁊ tandē toti⁹ ec
clesie thesauri ad eū p̄ncipali⁹ p̄tinet custodia. s; ⁊ īf ecclesie
mistros p̄ modo obseq;ij ⁊ p̄sonaz differēcias reddit⁹ ⁊ ob
lacōes diuidit. Merito igit̄ s̄cta synod⁹ idip̄m dignitatē of
ficiū: vt vnā ecclesie colūnā sūmo studio eligendā honoriq; has
bendā decreuit. vt null⁹ ī ea n̄ s̄ctior ⁊ melior ordinet̄ Sed
ordo exigit policit⁹. vt hui⁹ dignitatis onera afflictōes ⁊ picu
la breuissime audiam⁹ In p̄mis igit̄ sacriste siue thesaurarij ec
clesie aut eui⁹ uis. reip. r̄cte stomacho corpis natural' opant̄
Veluti. n. stomach⁹ recipit q̄ppe ⁊ obuat sūma diligēcia alimē
ta hūano corpī necessariā. q̄ tñ refūdit vtualit' ⁊ effectualit' ī
mēbra singula. nec alit' thesaurari⁹ obuat ecclesie thesauros. ⁊
sua dispōsicōe expensaz subsidia infūdunt̄ aut ī erariū ecclesie
aut ī singuloꝝ necessitates p̄ncipis aut om̄nitatē iussu. Et veluti
stomach⁹ pestifer ē q̄ multa recipit: ⁊ recepta mīme refūdit ī
mēbra p̄ eoz nutrīmēto. sic thesaurari⁹ aut ecclesie custos mul
ta ab ecclesia recipiens ⁊ nō obuans. nec eq̄lit' p̄ singuloꝝ uti
litate distribuēs. pestifer ē. multosq; morbos ī corpe ecclesie
generās Et de talib⁹ ait Hieremias. ventrē meū doleo Et itez
rū p̄saia. trāsgressorē ex v̄tre vocaui te Si vō fidelit' cōsuat.
atq; p̄ mēbroꝝ ⁊ p̄sonaz ecclesie q̄litate ⁊ p̄sidentē dispositio
ne utilit' distribuit. tāq; saluberrim⁹ omendād⁹ ē. Hic polict⁹
recitat fictā s; facetā ac utilē fafulā. de altriciacōe ⁊ discordia ī
ter mēbra ⁊ stomachū: eo q̄ ille deuorabat oēs labores eoz.
Itā vt ait ecclesiastic⁹. om̄is labor hōis ī ore ipi⁹ tandem cū vo
missēt ad iudiciū corā racōne q̄ erat iudex ⁊ racō iudicasset mē
bra nichil debere dare stomacho illico mēbra debilitata sūt. ⁊
tremores ī cūctis mēbris aderāt. q̄re eis dē mēbris oq̄rentib⁹
itez ratio iudicauit. vt alimēta stomacho a membris ministras
rentur Quo factō membra refocilata sūt ⁊ pax confirmata est

Et ob eāre. **P**ossēt? subdit q̄ thesaurarij ecclesiāz et q̄ p̄ncipi
pū tenent eraria. nō sibi s̄ omumtati et toti? corp̄is. reip̄. coa
ceruare debent thesauros ip̄os et ecclesie reddit? Si. n. aut si
bi tenacit? obuat aut nimia largitate ex inanit? fuerit. nichil ha
bebit q̄d mīstris et ecclesie mēbris distribuat. S; iā specialit? ad
hui? officij labores difficultates inmoda atq; picula descēda
m? Thesaurarij itaq; siue custodis dignitas fateor p̄dulcis ē.
Idē ei? nomē indicat ab auro dictū. nec mir? si nomē delectet
et? rē mortales tā auide p̄q̄rim?. Delectācia certe nōia: s; diffi
cilia officia si recte gerāt. alioq̄n piculosa plurimū atq; mortife
ra. iocūdū nomē. s; mest? effect? atq; p̄mptū piculū. si rēddēda
ē aliq̄n de recepte racō. Taceo de neglectu. cū scriptū sit male
dict? hō q̄ agit op? dñi desidiose. Basilicaz igit? sacrozq; vtēsi
liū ac vniuersi ecclesie thesauri custodia atq; illi vni p̄chpudor
tuicōi vecūde omittit? q̄ plezq; sui non rectā gerit custodiā. q̄
aut puer ē aut mīm? ad ydone? nec sate not?. Et q̄d piculosis
ē. cui nec etas nec ingeniū. nec mores nec industria ad pue do
m? custodiā sate sufficeret. matricis p̄ncipalīsq; ecclesia tēpla n̄
modo turribus munita. s; sacris p̄ciosīsq; localib? ditissima: illo
rūq; obuatio intrepide mandat?. Mira cōfidentia aut mag
na demencia. mirāda facilitas aut stulfa securitas. Vereor ne
hij sint illi custodes. quos daniel signat inq̄ens. Custodes tui q̄
si locuste S; oro quo pacto lūaria i ecclesia accendēt. ne lucis
i domo dei desit splendor: q̄ sēp obscuri existūt. Aut quō q̄ do
miūt in tenebris et vmbra mortaliū lucebunt. Quō rursus sac
tuet? q̄ p̄fana intuet?. Quō reliq̄a et sactaz p̄ciosa pignora ve
nerabit? q̄ titulū nō vidit. nec ei? auris audiuit. nec i cor ascen
dit: de reliq̄is et veneracōe sactoz. Quō dñicum corp? reuerē
ter tenet. q̄ spurciens adheret. Quō solert? p̄stabit exactā custo
diā ceteraz rez spūaliū. cui assidua est cura rerum secularium
Adde cui sacrarum carcer est altare exilium. Jubentur siq̄dez
custodes vt in libris numerorum legitur excubare in custodijs
tabernaculi. quippe custodiā oītra custodiāz diligentissime adhi
bere. s; hij vt alij filij heli ocubias mittūt ad custodiā dom? dei.
Demiq; reddit? ac oblatōes thesaurari? recipit q̄s vtinā equa

lance diuideret. **S** forte male dixeri diuidūt inq̃. **S** nō vt apō-
stoli pvt vnicuiq; opus ē. **S** habenti dant. et nō habenti subtra-
hūt. id qđ hīc debeat. nonnūq; vō nō fūienti. **S** absēti tribuūt
Diuidit inq̃ a frīb? nō a se. sic ptes distribuūt: vt totū retine-
ant. expensas q̃ues defalcet: q̃ lucra senhit non parua: damna
supportat. q̃ vltra sortez extorhit. et more p̃ditoris dispensato-
ris. sacrū de sacro eripit. atq; dignitatē emolumentū in sacrilo-
giū vtit. Ex q̃bus huius officij defect? calamitates et picula fa-
cile aspicias Si igit̃ aures habes audiendi audias. et inter tot
discrimina et pericula versatus sis prouidus. Tutus enī in hac
via g̃dieris. si qđ ordo req̃rit sequeris.

Ca. xvij. de dignitate et progatua officij scolastici in ecclesia et
hīs q̃ ad hoc officiū spectant. Demū de plurimis oneribus af-
flictōnibus et calamitatib? ac defectibus et pericul? scolasticorū

Scolastici officiū siue dignitas nō modo honorāda **S** sū-
me necessaria in ecclesia fore dimoscat. Vt enī ait. Ho-
norius in canone. scolaz magistri velut stelle in p̃petu-
as eternitates doctrīne lumen infundunt Hos merito ecclesia
honorat atq; p̃bendis atq; redditib? nō modo p̃miat. **S** dītat:
vt in vnaq; cathedrali ecclesia clericos et ceteros scolares pau-
peres g̃tis instruant. Quare illis ea de re tā opulent? p̃uidet.
vt et docentē releuet̃ necessitas et via pateat discētib? ad doc-
trīnā. Sed huius officij calāitates defect? afflictio et piculuz
breuī audire libet. Atq; in primis scolasticus q̃ a sapiencie scola
nomē trahit. nequaq; vt puto tā faustuofo nomē oblectaret̃ si
vera sapiencia fulgeret: vt enī inq̃t laureat? poeta. non eget t̃is
tulis sapiencia solida p̃ seipm̃ clara ē. Quis lucernā vt videat̃
soli adhibet. Plurimi scolastici doctoris aut magistri dignitas
te infigmit. cū hīs titulis obscuri et absq; illis clarissimi euasere
Sed vez est. qz hodie mortales titulos q̃runt nō rez: laudē pe-
tunt. premiū certe inane exiguū atq; sordidū. Que res egentis
ingenij signū ē. qz vmbri gloriari ac opinione non veritate du-
ci volunt. Rursus necesse est illud noscat qui scolastici dignitatē
assumit. quia docendi non lasciuiendi nomen assumit. Docē. n.

eū oportet nō nuda literarū instrūta. s; mōz p̄lara doctumē
ta. vt qđ docet i se teneat. S; p̄chdolor assumūt qđez scolasti
ci i hac t̄pis tēpestare ad h̄modi ecclesie officium. vt hōris alle
q̄nt̄ dignitatē: licet nullā sciencie habeāt facultatē. Appellant̄
qđ nō sūt: nec vnq; didicert. qđ docere ostendūt et qđ verecun
di? dicā et piculosi? est. q̄ nulq; scolas viderunt. scolas regere
p̄fitent̄. Magistri vocant̄ q̄ nōdū fuerūt discipuli aut si velis
magistri sūt erroris. q̄ nūq; fuerūt discipuli veritatē. periciā do
cendi pollicent̄. q̄ apte ignoranciā ofitent̄. facundiā dicendi
hoc officiū erigit: q̄ barbarismis vtūt̄. Subtilitatē demq; sac̄s
interpretādi scripturas ea dignitas exq̄rit. q̄ vtinā simplicem i
telligerēt literā. Magna certe miseria. magna ē m̄gī ofusio: id
ignorare qđ vocari delectat. vt recte ei apostolus dicat. q̄ alium
doces teipm nō doces. Hos qđem ignorancie p̄ceptores mo
net sapiens cū ait. anteq; loq̄ris doceas. disce audiendo Quid
enim tā turpe q; p̄fiteri artem quā nō nouit. Et in eā omittere
que eū decorat. Taceo eoz mores. omni sane doct̄rīe aduer
sos: cū dicat Boeci? vas putridū corrūpit aquas. et oīs doct̄ri
na vile: cit ex ignominiosa vita docent. S; vtinā qđ p se nō vas
lent p̄ doctos p̄bosq; viros explerēt. Sed vez ē q; hoc habet
om̄is ignorās: vt tales ceteros appetat doctosq; p̄seq̄t. q; nō fa
cile p ceteros explet. qđ ipe odorit. Qui igit̄ h̄z aures audien
di audiat. atq; in tot calamitatū et defectuū picula oftiut? sit
caut? q; nulla ei nocebit aduersitas. si nulla dominat̄ iniquitas.

Ca. xviij. de p̄eminencia et utilitate officij arcip̄spiteri et q̄nte sit
veneracōis. et de h̄is q̄ ei opetūt. Demū de pluris onerib; et
afflictōib; defectibus et promptis periculis arcip̄sbiterorum.

Archiep̄sbiter nō paruū honoris et p̄rogatiue ḡdū in dei
ecclesia obtinet. Hic. n. maior p̄spiteroz dicit̄ q; illis p̄
est. et in eos iurisdic̄tōez et coercōez exercet cui v̄sitacō
vt sacri habēt canones aliquā p̄sonarū. regularit̄ v̄o ecclesiarū ac
fabrice opetit. Sed et q̄ deuocōe. quoue ordine baptismi ceter
raq; a p̄spiteris oferant̄ sac̄menta. cura ei p̄tinet. Hic ex singu

lari prerogatiua absente episcopo missas solennes in ciuitatibus celestibus. sacerdotibusque ad missas et diuina officia decernenda deputatis cui magna committuntur. Vex quanta sit huius officii et status calamitas. quanta afflictio. quantum periculum. ex eo conspici libet. quia ipse archiepiscopus qui maior prespiteris nominatur nomen solum retinet. rem autem ipsam perdidit atque utinam ceteris prespiteris non minor esset vita et idoneitate. ipse qui gaudet nominis maioriute. Maiores sunt ut potestate exerceant. non quod in rectitudine et humilitate. sed in rapinis superbia et abusione sacrum est archiepiscopi nomen. sed exercens profanum. clarum titulum obscura res. Magna est calamitas et ex dulci fauo amaritudinem frondere. Visitat archiepiscopus. qui plerumque visitandus esset. corrigere contendit. qui ad vicia tendit. ecclesias visitat. ut eas spoliaret non ut ornet. fabricae curam gerit. sed domus sue non murorum templi. Non sunt quos propheta commemorat suscitabo pastorem qui delicta non visitet. Adde quia si visitat non quod deus in vana iniquitatis subditorum. aut in verberibus peccata eorum. nec ea visitatione quam scriptum est. requiram oues meas et visitabo eas sicut pastor visitat oues suas. sed visitant bursas. palpant delicta quae merito audient. vos dispersistis gregem. deiecistis eos et non visitastis. quod crassum est commedistis. quod infirmum non visitastis. quare inquit propheta visitabo prauitatem syon Et iteque visitabo super viros defixos fecibus voluptatis videlicet et auaricie. Qui igitur huius aures audiendi audiat. et in tantis periculis constitutus sit cautus. agat iuxta eius officio incumbencia. et vitabit cuncta discrimina nocencia.

Capitulum. xix. de prerogatiua et magna utilitate officii canonicorum. et quantum si honoris et reputationis. et quod eis congruat. Deum de numeris huius status oneribus et afflictionibus defectibus et periculis.

Anonicus sicut honestum habet nomen. sic saluberrimum in ecclesia misterium gerit. dictum est. non a canone vel regula quae cuncta ordinat et dirigit Canonici itaque regulati et disciplinati dicuntur quippe qui sua electione regulacione ac disposicione episcopus eligit. qui est vterque et norma consiliet ecclesie. qui et secundum sacros canones cunctorum est praedicator. Nec ab re sancti praes ea

nomicos consiliarios episcopi Fore decreuerunt. q̄re in corpore
reip. cordi recte opant. Nā veluti a corde i corpore naturali ē vi
ta et regimē sic a canonicis episcopū eligentib⁹ et ei cōsulētib⁹. r̄
gimē et oīm pene i ecclesia agēdoꝝ regimē et directio p̄cedit
Que res agit vt n̄ pua sit canōicoꝝ hōris et tituli p̄rogatiua. q̄
p̄muꝝ i ecclesia ḡdū eligūt simul et dirigūt. q̄re h⁹ mōi stat⁹ et vi
te forma n̄ mō hōris. s̄ et emoluūti i dei ecclesia plurimū habz
Demū hic viuendi mod⁹ trāquill⁹ atq; secur⁹ admoduz ē. nul
lā cure aīaz sarcinā hñs. quo fit vt minor doctrīne atq; etatis
idoneitas eis sufficere videat⁹. Adde q; libertatē obtinet satis.
nec ad sacros artat⁹ ordīnes q̄ppe q̄b⁹ ad seculum redire et sub
sācto viuē matrimonio libet. Vex h⁹ vite miseria cruciat⁹ et
defect⁹. calamitates ac picula tuīpe audi. q̄ taz libent⁹ h⁹ stat⁹
dulcia auscultasti. In p̄mis itaq; canonic⁹ q̄ vt ais nomē a regu
la traxit. an sub regula viuat oro cōsidera. atq; hic repete q̄ sup
de episcopis et ceteris clericis i omūi dixim⁹. xij. h⁹ libri capis
tulo. Demū quo pacto canonic⁹ a regula dicat⁹ ignoro. qui ca
nomice et sub regula nō viuūt. q̄ vt cetera taceā scdm̄ regulas ca
nomicū. plures p̄bendas obtinent. et vn⁹ ipe plurimoz. Forsā
melioꝝ loca occupat. q̄ppe cū non sat ē vt vn⁹ fūiat. dānabilit⁹
multoꝝ fūcia intercipit. Demū q̄nto liberiores sūt canonici.
tāto licēci⁹ i pluriā debacant⁹ vicia. nec vna vni sufficit mulier
cula. n̄ retentā i domo habeat vt vxorē. scubinas vero et adu
lescentulas q̄z nō ē numer⁹. Sed et quō sub regula viuāt nō vi
deo. q̄ episcopis nō obediunt: resistūt. sepeq; i eos conspirant.
armaq; mouēt. atq; ne iuste ab ecclesie p̄ncipib⁹ puniant⁹. in iu
ste se p̄ncipib⁹ seculi federāt. s̄ et famulāt⁹. Et vt paucis agaz
in trib⁹ locis canonici v̄sat⁹ officiū. in altari videlicet. in choro.
ac in capitulo. In altari inquā reuerēcia exquirīt. In choro. ho
nestas et diuinoꝝ deuota decantacō. In capitulo moꝝ correc
tio. ac agendoꝝ. vnitās et vtilitas: p̄ hñs canonici in altari irre
uerenciā vendicant: in choro dissolucōem in capitulo lites. Ad
altare inquā irreuerent⁹ accedūt. q̄ vt ait. Hugo licet ablutis
manib⁹ lota facie albis vestib⁹ appropinquent. tñ pueris ope
re. polluto ore immundo corde xpi corp⁹ sacra vasa ptingere

non erubescūt Deniq; ad altare accedit elat⁹ ad hūilez. irat⁹
ad mitē: crudel⁹ ad elementē Accedit fuus ad dñm non carita
tis supne amore. s; pdendi corporalis stipendi timore n̄ deuocō
ne. s; coactōe. Accedit rursus turbatus ab aliquo aut alios tur
bās. Accedit inq; canonic⁹ ad altare van⁹ curiosus voluptati
subdit⁹. Accedit ad mensā xp̄i. non n̄ aliqd tpalis acceptur⁹. s;
vez ē q; accessit ad ihesū Idetr⁹ tñ accessit a iudas. s; quo pac
to deuote accedēt: q; legē dñi nec sciūt nec discūt. Vacāt enim
oclo a omessacōib⁹: nō libris nō cōtēplacōi. nō vtili actōm stu
dēt fremis imbian. tpalia sapiūt. assidui i plateis. i ecclesia rari
tardi. ad pdicandū. parati ad leporis vestigia inuestiganduz.
velociores ad agregādos canes. qm ad alendos paupes plu
res illis ad mensā fuiūt. admissā null⁹. Cifus eoz calice p̄cio
sior: equ⁹ missali carior. cappa eoz casula pulerior. camisia deli
cator alba. Nō igit eoz sacrificijs de⁹ placat⁹. s; indignat⁹.
q; scriptū ē oīo iusti impinguat altare. deprecatio impij nō libera
bit eū. Et itez spreuit dñs altare suū p̄t inq̄tatē mīstrancium
Rursus qlit i choro vsent⁹ discucienduz ē: vbi tāto deteriores i
honestioresq; canonici degūt q̄nto honestiores esse deberent
vbi mēte vagi: atomiti oculis. habituq; dissoluti. p̄spiciūt p can
cellos nō pauperculas. s; mulierculas. aliud cantāt. aliud cog
tāt. In choro sūt cor pe. in foro sūt mēte. mane i theatro. sero i
ecclesia. ibiq; nūc int⁹ nūc foris exeūt inq̄eti. psalmoz vba nō
pnūciant: qbus cātare pudori existimāt. qh vba aliqn pferunt
eprum sēsū nō attendūt. nesciētes illud. Brege. q; vox psalmo
die cū ex cordis deuotōe agit⁹. deo p̄ intencōez mente diungis
tur. Alij cantāt. s; nō q libri habeāt cantant vt placeant popu
lo magis q; deo. tāta qbusdaz leuitas ē vocis q̄nta a mēte. frā
git vocē q nō frāgit volūtātē. fuiat consonanciā vocū nō mox. q
bus ait. gre. qd pdest dulcedo vocis. si adest asperitas mentis
Tandē cantāt non cū dauid iuxta arcā dñi. s; i palacio cū hero
diade vt placeat discubentibus Merito igit chorus eoz non
exultacōnis. s; deplorationis effect⁹ est vt dicere cogant⁹ euz
Hieremia. vsus ē inq̄t in luctū chor⁹ nr̄. Sed quid h. Vereor
ne vez sit canonicos nr̄i tpis fruct⁹ nō facere suos: cū plurimi

chorum non essent ingressuri. nisi aliquid extorqueret. Alii vni
ce intereſſetes hore. totius diei emolumenta rapiunt. Alii sterili
bus officiis sterile exhibet obsequium. pinguiora vero officia frequen
tat. Alii falso infirmant. ut distributiones percipiant et in domibus di
itescant. Alii ut ita dixerim infortunata hora. quam interſit non diuino
rum decantacioni. sed secularium negociationum. nec diuinis officiis. sed
humilis mercis. nec orationi. sed vane confabulacioni vacant. Denique
ad capitulum canonicum accedunt sed ut litigent. ut per dolor ubi litis
gia sopiri deberet. ibi nascentur. ibi culpa augeatur. ubi deleri de
buit ibi discordias gignunt. presertim constituunt Et ut paucis agam quor
um canonicorum capitulum ingreditur: toties domum prius redit.
propter. nam aut propter odium fauore aut timore longe. aliud consulit. quaz
aut conscientie aut ecclesie utilitas exposcunt ibi non modesta discus
sio. sed clamorosa confusio: fitque capitulum officina discordie cum esse
debuisset in concordie congregatio non ut se corrigant. sed detrahant
nec fit de animabus finis. sed ipsi loquuntur de extrinsecis. ducunt ad ca
pitulum oues et boues. Et ut paucis concludam. ibi nec Maria locum
habet. nec Martha opesatur. quia nec bona actio ventilatur. nec. Ma
rie silentium custoditur. Taceo de electione episcoporum. in qua caro et
sanguis ac humana iniquitas longe plus preuat quam ordo iusticie et vni
tatis. Cum vero capitulum canonicos creat aut cetera offert beneficia non
ad merita sed ad voluta dirigunt vota sua. nec ad longiora obsequia
sed propinquiora trahunt mercem. Veluti vnus ex sanctis ecclesie doc
toribus non tam eleganter quam facete in ecclesia argentina accessisse refert
In ea. nam cum de offerendis ecclesiis in ea ecclesia vacatibus prebendis non
bonum discordarent: altero nepotem puerum. altero filium. altero
ignobilem fratrem nominatibus. Quidam romanus inibi canonicus
asellum qui plusquam. xx. annis ei fuerat nominauit. asserens in
conscientia quia propter diuturna beneficia quam asinus ecclesie fecerat: digni
or cunctis nominatus erat. Quis igitur ea omnia recolens iocundus
tranquillus aut securus esse potest. Et ut inquit. Bernardus quis
in tantis periculis constitutus ac tantis bonis destitutus non intra ve
get. non vritur non cruciatur. Quis igitur habet aures audiendi
audiat: et in tantis miseriis laqueos et pericula sit cautus viuatur
quia subregula quam a regula nomen accepit. Non enim timebit eterna

supplicia. si studebit vitare secula vicia.

Ca. xx. de p̄m̄m̄cia necessitate et utilitate officij. sacerdotū curatoꝝ. rectorū curā aīaꝝ h̄m̄ciū. Demū de pluris hui⁹ stat⁹ laborib⁹ et calamitatib⁹ defectib⁹ et piculis.

Ectoris curatq; sacerdotis eximia ē dignitas atq; per necessariū. saluberrimūq; m̄steriū habet. n. in p̄mis illū familiarissimum atq; salutifex ad veri corporis xp̄i accessū assiduū. in quo ē redemptio vita et sal⁹ n̄ra. Demū q̄nti honoris et emolūm̄i t̄p̄alis hoc ecclesie officiū existat. beat⁹ Augustin⁹ patent⁹ insinuat. Nā illud apostoli exponēs: p̄sp̄iteri q̄ b̄n̄ p̄sūt duplici hōre digni h̄nt⁹. sic ait: p̄sp̄iteri q̄ b̄n̄ p̄sūt vita et doctrīna. digni ēte h̄nt⁹ a subdite duplici honore. scz vt spūalit⁹ eis obediāt. et exteriora bona m̄strēt. Nec solū hōre sublimi p̄miari debent. s; et freno vt nō strīstēt indigēcia sūptū t̄p̄aliū. et gaudeāt obediēcia spūaliū. Demū ex eo rectoris et curati dignitas honor et utilitas cōphendit⁹ qm̄ vt inq̄t Bre. nazāgen⁹: spūale ē ei⁹ officiū mediatorē esse populi apud deū. Unde Raban⁹ nō q̄ isēūq; dignitas sac̄dotū ē huic enī sorte datū est vt mediator sit int̄ deū et hominē: vt p̄ eos gen⁹ hūanū creatori reconciliēt. Adde hic p̄ populo orat hic sordes eius abluīt hic vice xp̄i peccata cōdonat: hic clauēs regnī celoz p̄m̄tenti b⁹ aperit. hic baptismū quo xp̄i nōie censēm⁹ et ei diūgin⁹. ceteraq; m̄ministrat saluberrima sac̄menta. vt merito de illo dici possit qđ scriptū ē. qz ip̄e cōm̄edit peccata populoꝝ. Superest vt hui⁹ officij calamitates. afflictōes: defect⁹ et picula succincte narrem⁹. quoz plurima in xij. hui⁹ sc̄di libri. ca. defuim⁹ cum in cōmuni cleroꝝ om̄im̄ miseras. onera et labores tetigim⁹. s; et illis nōnulla addēda sūt. q̄ inesse ceteris ecclesiasticis officiis dixim⁹. p̄b̄tim cū de canonicis egimus. Parua tñ ex multis singulari⁹ eis cōgruēcia afferem⁹. vt vnusq; n̄si mente obcecatus existat. facile hui⁹ vite formulę calamitates et picula cōspiciet. Fateor igit⁹ sūma ē dignitas. sūmus honor curā animarū habere qđ ex eo facile cōspicit⁹ quomā sūma ē hōris p̄rogatiua corpoꝝ. rerūq; q̄bus nō pax anime p̄stant regimen gerere. Sed oro cōsideret rector qualis ip̄se. debeat esse. qui ceteros

regendos imo corrigendos suscipit qđ tñto ē piculoh⁹. quāto
pauci sese corrigāt. Attendat curat⁹ vires suas qđ animaz sarci
nā sup hūeros portat. Mō enī teste. Crisostomo dignitas. non
officiū facit sac̄dotē s̄ sac̄dos officiū. nec loc⁹ s̄ctificat hōiem.
s̄ hō locū. Ideo subdit. qz mal⁹ sac̄dos aut rector de suo mister
io crimen acq̄rit. nō dignitatē. qđ enī alios purgādi curam susci
pit. alijs s̄ctior purgacōr⁹ esse debz. Vnde idē Crisostomus.
magna ē ofugio. magnū piculū sacerdotū. qñ laici inueniūt. Fi
deliores eis atq; iustiores. Quō aut nō erit ofusio. illos esse. in
feriores subditis. quos etiā cōles esse ofusio ē. Sed int̄ cetera
in eo sac̄dotū curato ⁊ immens piculū vlat⁹. qz nō modo sua
s̄ vt ait p̄sidor⁹ populo ⁊ in q̄tate dānatur. si eos aut ignoran
tes nō erudiūt. aut peccantes nō corrigūt. qđ ⁊ beat⁹. Grego.
testat⁹ ait. n. qz sacerdos causa ē ruine populi. Quis enī se pro
populi peccat⁹ intercessor obijciat. si sac̄dotes qđ eā curā habēt
ḡuora omittant. Quare merito grauissimo supplicio sūt destina
ti. sūt enī eodem teste. Grego. v. uti aq̄ sacri baptismatis. qđ pec
cata baptizatoz diluens illos ad regnū celoꝝ mittit. ⁊ ipsa in
cloacā descēdit. Qui enī alioꝝ delicta in se suscipiūt. non tā suā
q̄z alioꝝ vitā inspicere debent. qz quoꝝ sudorib⁹ viuūt. quoꝝ
sanguine laute pascūt. dignuz ē vt eoz culpis plectant⁹. Hinc
idē. gre. qđ de oblacōib⁹ fidelīū viuunt. quas illi p̄ peccat⁹ suis
obtulerūt. si omēdiūt ⁊ tacent. eozū p̄culdubio peccata mādu
cant. Quare nō tam rector⁹ dignitas extollenda ē. q̄z illoꝝ pi
culū deplorandū qđ Bern. sumis eiulatibus lacrimat⁹ inq̄ens
Egressa ē inq̄tas a sacerdotib⁹ tuis dñe. qđ vident⁹ regere po
pulū tuū. nō ē iāz differentia. vt populus. sic ⁊ sacerdos. Heu
heu dñe deus qz ipi sūt in p̄secutione tua p̄mi. qđ vident⁹ in eccle
sia tua populū regere. Quis enī animaz rector int⁹ nō afflige
tur. euz sciat curā subditoꝝ suo piculo suscepisse. De quo scribit
sapiens. defixisti extraneū manū tuā illaqueat⁹ ex v̄bis oris tui
Quis ē curat⁹ aut rector qđ infirmet⁹. cū infirmo subdito Quis
euz scandalisato vrit⁹. Quis cupit fieri pro fratre anathema et
subdito. Quis ponit animā suā p̄ subditis. Quis curat⁹ ē sama
ritan⁹. qđ ligat vulnera subditi Quis facit secū misericordiā Quis

ducit eū in stabulū ecclesiā dei. Quis reddit q̄ ultra ei necessaria
sūt. q̄ vtmā vite necessaria n̄ auferret. Quis curat? hodie est al
ter Joseph q̄ frum̄ta ī egipto diuidat. cū sint p̄mptuaria eorū
plena Quis liberat pauperē a potente. et ī op̄ez cui nō ē adius
tor? Quis rector ē hodie merenciū solator? Quis vt alt̄ Job de
vellerib? ouīū suarū imo ecclesie calefacit paupes Quis viator
ribus hostia aperit. Quis curatoz dicere poterit cū Moysē. tu
seis bene qz nec aselluz nec qd aliud acceperim ab eis nec quēqz
afflixerim. Quis cū samuele audaci animo dicet subditis loqui
mīni corā dño et coram xp̄o ei? vtrū bouē cuiusquā tuleri aut
asinuz. si quēpiam calūniat? sū. si oppressi aliq̄. si de manu cuius
quā mun? accepi illudqz restituā vobis. Quis cū Ambrosio va
sa sua conflat. et dat captiuis et pauperib? Quis cū paulino no
lano episcopo vt inq̄t. gre. p̄ redimendo filio parrochiane vi
due. mitraz et baculuz et indūta pontificalia vendit. Sed ete
iam mutat? est color optim? et dispersi sūt lapides sactuarij. q̄
merito sūt ecclesiāz rectores q̄ dispersi sūt. nō solū ī plateis. sed
ī capite plateaz. qz publice honorari volūt de imagine sacti
tatis. ī qbus nō est v̄tutis existēcia nec veritatis Sunt enim
fermento phariseorum qd est ypocrisis saginati. q̄ mesto vultu
cū fletu ad altare dñi v̄tutum accedunt. ī quibus spiritus sac
tus non habitat. qui vt inquit scriptura effugiet fictuz merito
repellit eum dom̄n? et munera ei? quia non vero corde acces
dunt Quos pulcre Malachias signat. operiebatis inq̄t lacrimis
altare dom̄ni: et fletu et mugitu gemebatis vt vos popul? sa
crificaret. Et vt paucis multa pertingam. solū eis curati et rec
toris nomen relictuz est. cura ip̄a atqz regimen perit. Deficit
eis pietas. mansit auctoitas. q̄ galli erāt. castrati effecti sunt. ca
nes nō valentes latrare. rectores plebiū vacce samarie sunt. et
ditati non mugiunt nec via regia gradiunt. H̄n vt dicit Bern.
non tam facile optarent honores. si cure cōsiderarent labores
Nec modo ea que diximus pericula rectores et sacerdotes cō
mitant. Sed alia oītra ordinis et officij sui naturā damnabili
ter amplectuntur. Sunt enim inuidi et inobedientes superiori
bus. quibus inuidet et detrahūt. Rursus. nouū curati facimus

comittunt. Non enim contenti ceteris rectoribus viuos & mortuos
subtrahere parrochianos. procurant enim sibi in testamentis aliquid
relinquere. Taceo quod sacramentum penitentie ministrantes in ipsum sacra-
mentum committunt. Imponunt enim penitentibus missas: quod ipsi pecunia se
celebraturos pollicentur. penitencias non discretas imponunt. nul-
li sunt illi casus resuati: certati omnes de omnibus absoluunt. missas
et cetera eis incumbuntia pro defunctis onera non persolunt. celebrant
non reconciliati. vocati confessiones non audiunt: plerumque in sacramentis
subditi eo et negligencia moriuntur. admittunt excommunicatos ad diui-
na. non predicant populo. sed a populo predicantur. Quo enim pacto pre-
dicabunt. qui litteris operam non dederunt. Aut quomodo alios docebit quod nul-
lus docuit. Sed vix est illud celestium in quodam epistola quod ante.
Hieronymus dixerat. quod abiectissime artes addiscuntur. solus sacerdotum
vilius est quod ante sumitur quam addiscitur. audiuntur quod agnoscitur
facilius tribuitur. cuius tamen difficilius impleatur. Denique rectores
animarum facti sunt corporum suorum crassatores. impinguati enim dilatas-
ti et incrassati. buccas rubentes habentes. diuersis epulis sagina-
ti facile ut inquit. Hieronymus spumant in libidines. Sed quid
tam perfunctorie loquimur de vinolencia. de crapula ac ceteris
gule irritamentis sacerdotum et aliorum quam ecclesiastico nomine censen-
tur. Qui aiunt comedamus et bibamus et moriamur quod viuunt ut ome-
dant. quorum deus ventus est. quod ventri vacant. et ad ventrem ut ad
eorum summam felicitatem et finem cuncta ordinant: nec eis satis
est uti cibis qui in ea qua degunt patria nascuntur. sed deum et naturam
emendant. Nam ultra marinis et forensibus vinis. ac cum mag-
nis impensis adductis ferculis saginantur. quibus non vna suf-
ficit prouincia diuersitate vinorum letantur. non considerantes.
quia vinus vini potus patriarcharum. Noe per sexcentos annos so-
brium. temulentum fecit. ut Hieronymus in quadam epistola ait. Loth per
ebrietatem insciens libidini miscuit incestum et quod dictum mirabile
est: quem Sodoma non vicit: vina vicerunt. Sacerdotibus enim lex pro-
hibet vini usum. sed et ceteris qui presunt ne obliuiscantur iudiciorum
dei: modernis vero sacerdotibus et ecclesie ministris longe magis
mera abhorrenda forent: quam dignitas honorabilior est operatio sac-
rior quos vinolencia ac ipsa exquisita epularum auaritia: minime

rium vilificant. psonas debonestant. ouersationē deturpant et
postremo ceteris lasciuendi causā p̄bent. Teste. n. gre. cū mai
ores voluptati defuiūt. nīmīz miorib⁹ lasciuie frena laxantur.
Taceo p̄memorari dilectā ab eis philargiā id ē amorē peccuie
plurimi ēte eoz aux fieriūt. aux bibūt. vt ofuent carni et sāguī
ni. Rectores moderni nō pastores. s̄ raptores. ouīū tonsores.
nō ad viridia pascua ductores. nō piscatores s̄ negociatores. n̄
dispensatores bonoz crucifiri. s̄ voratores. sic sua falso q̄runt.
vt q̄ vera sua sūt pdant p̄ pecunijs celebrāt. corp⁹ xp̄i vendūt
cū iuda. de māmona iniquitatis sac̄menta mīstrāt. Vereor satis
an rē sac̄menti oferant. sacra emūt. sac̄ vendūt. s̄ ḡciā nō infun
dūt quā nō habēt. aiunt nichil accipim⁹ ḡtis. mīl dam⁹ ḡtis. di
centes quod op̄parauim⁹ vendim⁹. q̄ mercatores parati sūt vā
dere q̄ carius ipsi emerūt. s̄ hī s̄ lucrū ē in bursa. damnū in ofci
encia. nulla in eis ḡuitas. et vt ait canon nichil in eis defendit i
dustria. Sed audi q̄z acerbe eos omīnat ecclesia q̄z offendunt
Ipsa. n. clamans ad sponsum ait. duplici oftriciōe oftere eos dñe
de⁹ nr̄. q̄ tāta rapacitas. tāta p̄teruitas. tāta segnicies. Dupli
ci eos pena cōterit aīa et corpe dū hic egere et in labore inutili
vivere. et bonis suis gaudere nō fimit. tandē gehennā vsq̄ per
ducit. Qui ergo aures habet audiendī audiat et in⁹ tot pericula
positus. viā q̄rat securitate. q̄ tā p̄p̄inqu⁹ est discrimini tēpestas
tis. narrata picula nō pauebit. si curā subditoz digne tenebit.
Pauca ēte de cūctis ecclesiastici stat⁹ dignitatib⁹ officijs et
ordīnibus enarrauim⁹. dulcia p̄iter et amara tangentes. Quā
iā faciem⁹ finē. q̄ finis nō esset. si q̄s conaret⁹ plene narrare
cūctas miseras et labores. aculeos et picula hui⁹ stat⁹ videlicet
pontifical⁹ et sac̄dotal⁹. Verūt̄n ne q̄s ista legens ex tāta multi
tudie laboz et p̄mitate. piculoz statū ecclesiasticū p̄fectum et
dignū. aut reprobet aut damnet. intelligat sane predicta vera
esse de illis episcopis et clericis Qui male negligent et p̄fūcto
rie curā pastoralē gerūt q̄b⁹ p̄dicta et maiora picula pata sunt.
Si tñ digne admīstrant. eo maiora gl̄e p̄mia hñt destinata. Et
hoc ē qd̄ paucis v̄bis dicit Aug⁹. q̄ nichil piculoh⁹. Aut dā
nabilius in hoc seculo episcopi et p̄p̄iteri offitio. si perfunctorie

agat. sic nec beati? et deo accepti? quod si eo modo militet quo
impator noster iubet Itaque non est periculum in statu: sed ab uterque statu. nec
esse probatio in dignitate. sed in deturpationibus dignitatem. in qua minimus si sit
multitudo laborum. ubi est excellencia honorum et primorum.

Ca. xxi. de secundo statu spirituali videlicet religiosorum et de motibus et
autoritatibus ad probandum statum ecclesiastici ordinis simpliciter pre
ferendum esse statum religionis: et per consequens ecclesiasticum ordinem es
se preeligendum.

Vperest agere de secundo statu spirituali videlicet religiosorum
et primo adducuntur rationes et motiva ad probandum statum ecc
lesiasticum simpliciter preferendum esse statum religionis. et per
consequens videtur. quod episcopi et ministri ecclesie in dignitate et perfectione sta
tus sint religionis preferendi. Primum. non illud apte probare videtur.
Hieronymus. Non et ad rusticum monachum sic inquit. vive in monasterio. ut
clericus esse merearis. Et iterum alius sapiens. vir bonus monachus me
diocriter clericum facit Et iterum ad heliodorum alia est causa clerici. ali
a monachi. Clerici oves pascunt. ego pastor. illi de altari vivunt
ego ut securis quasi ad radicem arboris infructuose ponitur. si munus
ad altare non offero Et iterum. michi autem prospite sedere non licet
Illi si peccauero licet me tradere sathane Vides ergo dignitatem et
excellenciam clericorum super monasticam vitam. Denique quis dubitat bon
num publicum preferendum esse privato. Constat autem clericorum et plato
rum vitam magis populo fructuosam fore quam religiosorum. ut. n. dicit Bre
nullum deo magis acceptabile est sacrificium. quam zelus animarum. Clerici ergo cum
magis fructificent: merito ergo eorum status monastice vite preferendus
est. qui proprie dumtaxat salutem intendit. Demum nemo hesi
tat. quin belias longe perfectior fuerit quocumque monastico vi
ro: quod ex eo maxime constat. quia christus iohannem quo inter
natos mulierum alius non fuit maior in perfectione eum inducit
dicens in euangelio luce: ipse prebuit ante illum in spiritu et virtute belie.
Et iterum in mattheo dicit. si vultis scire. ipse est belias. Super
quo verbo crisostomus. pulchre ad propositum loquens. si talem alius
quando michi adducas monachum. qualis ut ex aggeratione di
eam. Belias fuit. non tamen illi expandendus est. qui traditus populis
et multo peccata ferre impulsus. immobilis perseuerauit et for

tis. Hi autē sūt ecclesiastici et platei q̄ populorū salutē otinuo studē
dent Sed nec illud obmittendū ē qm̄ cui apli? omittit. ille ma
gis meret. si bñ ministrat: q̄ ille cui min? omittit ē. Constat tñ q̄
viris ecclesiasticis et platei apli? ē omittit q̄ monasticis viris. Ac
cedit qm̄ pfectio seu sublimitas alic? stat? nō acq̄rit sine carita
te iuxta illud. si habuerō omnē scienciā et fidē ita vt mōtes trās
ferā: caritatē autē nō habēā. nichil sū. Cōstat tñ caritatē primo
rū magis inelle clericorū statū. p̄p̄ aiaz curā q̄ habent. Pre
terea si meritū vtriusq̄ stat? cōsiderare libet. illud verissimū est.
qm̄ meritū hōis cōsistit in liberādo innocētes. de māib? forci
orū et tirānorū. in quorū p̄sona dicebat Job stērebā malos ab
iniquo. et de dentib? illi? auferebā p̄dā. Nō magis fit p̄statū
clericorū et plateorū q̄ monachorū. Vñ Hieronim? ad paulinū
ait. q̄ s̄cta simplicitas solū sibi p̄dest. Et q̄nto plus edificat ec
clesiā dei ex vite merito: tāto pl? nocet si stradicentib? nō resis
tit. Demū magnitudo meriti cōsistit in magnitudine conat? ad
vincendū magnā p̄mptitudinē et icitamentū ad peccatū. q̄ i
q̄t ecclesiastic? p̄fect? et beat? ē: q̄ potuit trās gredi et non est
trāsgressus. facere mala et nō fecit. Talis ḡ magnitudo conat?
poci? ē i statu ecclesiastico q̄ religiosorū. P̄do s̄t i hac re plu
rima adduci. s̄ breuitate grā p̄dictis racōib? stentor. q̄b? q̄dā
p̄bare vident. epos et ceteros m̄stros ecclesie i stat? et digni
tate eminentia. et p̄fectione p̄ferendos esse religiosi et p̄se
quēs ecclesiasticū statū esse p̄eligendū. Veruntñ q̄d tenendum
sit i sequētib? capitulis explicabitur.

Ca. xxiij. de p̄ma opacōe horū duorū statuum: videlicet q̄lis hñ
duo stat? clericorū et monachorū se hñt alē ad alterū opat? et
q̄s eorū sit simpliciter eligibilior q̄ntū ad eminentiā et p̄fectionē
stat? ac etiā vite et sanctitatis

Cōsiderādū rursus occurrit atq; discutiendū: q̄lis hñ du
o stat? seu viuēdi mōi ecclesiasticorū videlicet et religio
sorum. inficem se habēt alter ad alterum comparatus
respectu eminentioris vite et perfectioris status. In quo arti
culo licet plurima dici possent: breuissime tamen et sub quodā
epilogo dicendum est secundum sanctorum doctoꝝ sētencias

illud esse verissimū. videlicet episcopos nō solū ceteros oēs or-
dines & ministros eccle militāt. s̄ & cūctos religiosos. et regu-
lares viros pfectōri mō repr̄sētare aplos. & ideo sup oēs emis-
nēciores & i pfectōri statū fore. Nā manifestū ē. q̄ epī succedūt
apostol i regimie eccle Vñ paul⁹ ad eos ait attendite vobis et
vniuerso gregi. i quo spūllāt⁹ posuit vos epōs regere ecclesiā
dei. q̄z acq̄siuit sāguine suo Pro q̄ re aptius declarāda p̄suppo-
nendū durim⁹ q̄ q̄tuor p̄ncipalit̄ & singularit̄ fuerūt collata apo-
stolis a xpō. & epīs eorū successorib⁹. q̄ magnā i eis excellenciā
& stat⁹ pfectionē designāt: & i q̄b⁹ epī apostol succedūt. & eos
p̄ceteris imitant̄ Primo vga potestatiua i suscepcoe tpaliū sti-
pendioꝝ. Vñ i matheo legim⁹ Precepit eis ne q̄d tollerēt in-
via: n̄ vgam. vt nom̄ine vge potestatē a xpō receptā. de recipi-
endo tpalia stipendia intelligam⁹ scdm Aug. Secūdo clauēs i
iurisdictōe administracōis sacramentorū. Vñ ait xp̄us Petro tibi
dabo clauēs regni celorū Tercō data est i sufflacō spiritus in
remissioe peccatorū Vñ apud iohannē legim⁹: i sufflauit & dix-
it. accipite spm̄ sanctū quorū peccata remiserit &c. Sup quo v-
bo. Bre. inq̄t litet intueri inq̄ntū culmē gl̄e pducti sūt apostoli
vt vice dei q̄busq̄ peccata relaxent. q̄busq̄ retineāt quorum
nūc i eccle epī locū tenent Quarto data ē dispositio linguarū in
p̄dicacōe vbi dei. vt i actib⁹ aploꝝ legim⁹. qz apparuerunt apo-
stolis dispartite lingue ad p̄dicandū vbu dei. In hīs ḡ q̄tuor
episcopi apostolos excellenciā modo repr̄sētant q̄z qcunq̄ relig-
iosi. & ideo sunt in pfectōri statu. Adde q̄ntū ppter votū ppe-
tue cure ouium suarū. vsq̄ ad aiam & sāguine. In q̄ re pfectōri
mō apostolos repr̄sētāt. quā oēs religiosi. Nō votū cure am-
marū i osecōe sua fecerūt vouentes aias suas ponere p ouib⁹
suis in quo voto tā excelsē caritatē oēs religiosos excedūt. qz
teste redemptore. maiorē caritatē nemo h̄z. q̄z vt animā suā po-
nat quis p amicis suis. Summ⁹ ḡ gradus pfectōis est in epi-
scopis qz eorū dignitas pfectam caritatē iam acquisitāz req̄rit
non acquirēdāz. Si vero seclusis episcopis prespiteros & ce-
teros ministros ecclesie ad religiosos oparare volum⁹ hoc tri-
plici ter oñderare & intelligere possum⁹. Primo q̄ntū humani

conat⁹ volūtatez. Sec^{do} q̄ntū ad opis q̄litate. Tercio q̄ntū ad
vtriūsq; stat⁹ q̄dditate seu p̄mitatē. P̄rio modo p̄fert^r op⁹ o^r
peri vel stat⁹ statui ex volūtate opant. Quū .n. p̄mptiori volū
tate et cū maiori conatu facit op⁹ ad q̄d tenet^r maioris p̄fecti
onis et maioris meriti ē. Si ḡ isto modo opa religiosoz et p̄spi
teroz adinuicē opent^r mētū ē. q̄ opa sint maioris meriti et mai
oris p̄fectōis. q̄ planū ē. q̄ illoz opa maioris meriti et p̄fecti
onis sūt. q̄ cū p̄mptōri volūtate et cū maiori conatu ipa opant
tur. Sec^{do} vō mō q̄ntū ad opis q̄litate. v̄ginitas p̄ponit^r diuga
li viduali cōtinentie i bono. In malo vō bōicidiū p̄ponit^r furto.
Sili⁹ vita actiua p̄ponit^r cōtēplatiue. q̄ fructuosior. Cōtēpla
tiua vō p̄ponit^r actie q̄ merito maior et p̄fectior: scdm q̄ moduz
opando aliq̄ opa p̄ticularia q̄ faciūt p̄spiteri: sūt p̄fectiora aliq̄
b⁹ opib⁹ p̄ticularib⁹. q̄ religiosi faciūt. sic magis ē itendē saluti
aiāz. q̄z ieiunare: q̄z silenciū tenere. Et aliq̄ opa q̄ faciūt religio
si. p̄fectiora sūt q̄busdā opib⁹: q̄ faciunt p̄spiteri. Et ita isto mō
būt se sic excedens et excessā. Sz scio mō opando opa religio
soz ad opa p̄spiteroz i ordine ad p̄mā q̄dditatē et radicē a q̄
p̄grediūt^r. puta i ordine ad radicē illā q̄ religiosi totā eoz vitā
deo vouē. et se et sua i xpī obsequiū p̄petuo tradiderūt: lōge sūt p̄
fectōra quocūq; singulari ope p̄spiteroz. Et eodē mō i p̄fectō
ne vita religiosoz ad vitā p̄spiteroz opat^r. sic infinituz ad finitū
vt dicit Anselm⁹ i libro de similitudinib⁹. Quāuis .n. i bono
abstinentia sūptiōni cibi p̄ferat^r. sumere tñ cibū cū aliquo p̄p̄
caritate p̄fert^r abstinentie. In malo vō q̄zuis ad vltteriū p̄fera
tur furto. furari tñ gladiū ad occidendu ē q̄zui⁹ q̄z adulterium.
Sic q̄zuis p̄spiteri i aliquo p̄ticulari ope possint p̄ferri religio
sis. ex adiūcta tñ radice p̄petue obligacōis. q̄ se i xpī obsequium
religiosi tradiderūt. simplicit^r i p̄fectōnis statu p̄ferendi sūt: et
hāc opiniōē aliq̄ eximij doctores tenent. Alij vō affirmāt ar
cidiaconos et curatos et alios inferiores ecclesie mīstros esse in
excellenciori p̄fectiōnis statu. et maxime p̄p̄ tria. q̄ eis specialit^r
quēiūt. P̄rio p̄p̄ ptātez. Sec^{do} p̄p̄ administratiōnem officij.
Tercio p̄pter honoris p̄comium. Potestatez enim receperūt a
xpo i p̄sona discipuloz qñ dictū ē eis. Luce x. ecce dedi vobis

potestatem calcandi super serpentes et scorpiones. et super omne virtutem inimici. et nichil vobis nocebit. ac si diceret dedi vobis potestatem vincendi omne genus imundano et spirituum ab obsessis corporibus. ne putaretur esse dictum de bestiis. ut Crisostomus exponit. Istud autem representant presbyteri in sacramento administrationis. Administrationis vero officium receperunt. quando dictum est. in quamcumque domum intraveritis primum dicite pax huic domui. quia enim bonorum omnium pax mater est in qua cetera mania sunt. Ideo Christus discipulis primum pacem iussit offerre tanquam bonorum omnium iniciu. quorum ministros eos faciebat. ut Crisostomus dicit. Hos autem representant presbyteri in euangelii predicatione. in quo primum nuntianda est pax. Iuxta illud ad romanos. x. quod speciosi pedes euangelistici pacem euangelistici bona. Istud autem representant presbyteri in plebe cure susceptione. per quam donec ipsam tenet animam. et vitam propriam tenentur exponere. Sed homines primum receperunt quando reuerfi cum gaudio dixerunt domino. Demones etiam subiungunt nobis in nomine tuo. Haudebant enim ut glossa dicit quod quasi sublimis effecti terribiles hominibus et demonibus erant. Hoc autem representant presbyteri in subditorum iurisdictione et coercionem. a quibus si bene eis presunt. duplici honore debent haberi ut dicit Apostolus. i. Thimotheo. v. Per hec igitur que prime dicta sunt occludunt aliqui doctores. etiam inferiores ministros ecclesie. in eminentia et in perfectione statum religiosi preferendos esse. vel saltem eos fore in perfectionis statu. Hanc itaque opinionem predicti doctores roborare videtur preces et autoritates superius allegatas cum de excellentia et perfectione episcoporum et ministrorum ecclesie actum est ad quos qui religiosos inferioribus ecclesie ministris preferunt respondent. put. i. xxiiij. capitulo videbitur.

Capitulum. xxiiij. de alia operatione horum duorum statuum clericorum et religiosorum inter se adinuicem. videlicet quis sit eligibilior tanquam simpliciter humanior et tollerabilior.

Est predictam operationem horum duorum statuum videlicet ecclesiasticorum et religiosorum quantum ad perfectionem statum alia operatio succedit. quis videlicet horum statuum clericalis vel regularis eligibilior sit tanquam simplicitate humanior et tollerabilior. In qua re ut michi sane videtur, questio

ipsa facti ē. vterq. n. viuendi mod⁹ excellētissim⁹ atq. factissim⁹
ē: in quoꝝ quolibet diuerse vie ad salutē repiri possūt nec. n. cri
stus sponsus ecclesie plene illi puidisset. n. scdm diuersas infir
mitates. seu vires suoꝝ fideiū. sic diuersos viuendi modos ad
vnū tñ dei cultū tendentes instituisse. hinc ipe ait. i. domo pa
tris mei māñones multe sūt. Et iteꝝ scribit. i. via dñi alius sic.
ali⁹ sic ibat. omēs tñ nō ad diuersos fines s. ad vnū pperātes.
Sed vt deo diuersis tñ gressib⁹ famulent⁹. & si ali⁹ currat. ali⁹
plane vadens. ei nō inuideat. cū vterq. metā attingat: q. diuer
sitas vnitās ē q. ad vnū dei cultū diuinit⁹ ordinata. Ea igit⁹ de
cora diuersitate atq. fulgida vnitāte floret atq. splēdet dei ec
clesie. tā pulcra fideiū suoꝝ vnamini varietates. Nichilomin⁹
tñ int⁹ istos stat⁹ seu viuendi modos vt sup tactū est. ex diuersis
casibus & respectib⁹ al⁹ istis. al⁹ illis eligibilior ē. Vñ ait Dio
nisi⁹ nōnulli sūt in via pficiendoꝝ & ad pfectōis acq̄sitiōem ali
quo indigent. qd alijs nō expedit. Nā ad depmendas passio
nes. arda vita videlicet p abstinenciā ac exerciciā & vigiliāꝝ ex
pediret. Alijs vō non habentib⁹ illas passiones. n. ogrueret. q.
forte dfect⁹ suos alio exercicio. v. diuine gr̄e auxilio supplere
possent. Nā veluti scdm doctrinā apli. in vno corpe multa sūt
mēbra n. idē officiū hñcia. & qd vñ ogruit. alteri p̄lerūq. ē no
ciūū sine offensione corporis. sic pleꝝq. vna viuendi forma q. ali
qbus ē ad salutē. alijs cedit in p̄miciē. & ecōtra. Profecerūt ē
te sibi & multe i ordine ecclesiastico. op̄lures quos numerare o
perosū foret. adeo vt dicē michi recte posset aliq. tanq. de stel
lis celi. numera si potes Sic Nicola⁹ fulsit sic. Bre. sūm⁹ ipse
pōtifer. sic Paulm⁹ ep̄us nolān⁹ licz opulētissim⁹. s. & i r̄gula
ri & mōastica vita effulsit. Itē Basili⁹ Bñdiat⁹ Hiero. Dñicus
atq. fr̄acisc⁹ & plurimi qb⁹ dom⁹ dñi referta ē. int⁹ quos inul
li aut diuino motu supnaq. inspiracōe vocati. aut vāns ex cau
sis ex altero statu ad alteꝝ aspirarūt: i quo beati euasere. sine tñ
poris stat⁹ dimīnucōe hinc Bñdiat⁹. hic Dñicus & q. plures
strictiore feruore deo famulāi cupientes. & seculi osorcia fugiē
tes. ex cleicoꝝ ordie ad r̄gularē vitā trāsiert. hic rursus Aug.
Bregon⁹ eadē vocati inspiracōe & pficiēdi fidelibus vberib⁹

zelos succenſi. ex monaſtica religione ad eccleſiaſticū episcopatū
ordīnis ſcđū ſācte et meritorie dīmeant. Vnus q̄ſq; igit̄ p̄ vt ſecū
dū. Aplīn deſtinauit i corde ſuo. ſic hāc vel illā viā eligit: vires
ſuas dīderās ſcđm finē ſibi intentū Eſt. n. vterq; ſtat? vt tactū
ē n̄ p̄cepti: ſ; dīlī et ſuperogacōis. nec imperat̄. ſ; ſuadet̄. Et
veluti de v̄gīmb? Aplūs ait. q̄ poteſt capere capiat. Et de ma
trimonio ſcđm eūdē. Aplīn plerūq; meli? ē nubere q̄z moi Ita i
hīs ſtatib? dicendū ē In q̄buſdā forte vtili? foret. vt p̄ ſpūale
matrimoniu eccleſie nubāt. q̄ſi vltra vires īexpertas ſub ſtricta
regulārī vita retro reſpicientes. vitā deſerūt īceptā Itaq; i er
ptis imbecillib? et īfirmis putam? q̄ ſtat? eccleſiaſtici ordīnis
tanq; hūamior et tollerabilior ē pelīgend?. n̄ altiori īspiracōe
q̄s deſup ad aliā vitā vocat? aut ſpūali et corpali adiū ēto ro
borat? Fuerit. Accedit ad hoc. q̄ eligere act? eſt voluntate et
v̄tutis. vt? ḡ ipa dīderanda eſt iuxta phīm ſcđm electiōnē me
dī qđ in recta racōe dīſtīt. Eccleſiaſtic? itaq; ſtat? attenta hūa
na fragilitate et p̄mptitudīe peccandi. q̄ndā viā mediā et ratio
nalē viuēdi h̄re videt̄. Habet. n. religioſitate ſatis. habet et ali
qđ hūanitate ſeu laxitatis. Nō ſi forte dicat̄ religioſis vitā eci
am eodē reſpectu ſimplici? fore eligendā p̄ eo q̄ h̄z tollerāciās
et moderaōes ſuas ad iudiciū platoꝝ. nec vltra p̄cipitur. quā
racionabili? ſupportari poſſit. Et q̄ dato q̄ q̄s i religione cadat
habet reſurgendi remedia p̄p̄t̄ intentionē ad deū erectam Ha
bet deniq; fratres a q̄bus iuuari poteſt. fateor illud vez fore
tamen illud idē qđ eiſdē religioſis ex p̄miſſione fit ſeu indulgē
cia clericis. fit ex iure om̄iū. qđ. n. tollerāt̄ aut indulgetur. cō
ſtat legi derogare. atq; aliqñ p̄hibitū eſſe. et ſi aliqñ ſine cauſa i
dolgeatur. dīſciencia vrgetur et īt? bellum naſcitur. vbi quieta
ri ſperatur. maxime p̄p̄t̄ īſtituta et artillimas cui?q; religioſis
dīſtutōes. q̄bus ſe artari vouēt. et ad multa alia quoꝝ trans
greſſio. aut d̄tempt? mortale p̄lexq; inducit peccatū. q̄ omnia
nō ita acriter clericis d̄tingūt Demum eaipſa remedia. q̄ religi
oſis d̄petunt ex tollerancia vel fratrum p̄ſidio. etiam clericis
om̄ia eſſe poſſūt. Circa ſecundū vero quis ſtatus ſeu viuēdi
mod? p̄dictōꝝ pelīgendus ſit. tanquam ſanctior et perfectior

dictum est in precedenti capitulo:

Ca. xxiiij. assignat responsiones ad obiecta contra religiosos p[ro]p[ri]e da op[er]atione illor[um]. q[uod] sciunt religiosos esse in p[er]fectiori statu q[uam] sint decani archidiaconi et alij inferiores clerici post ep[iscopu]m. vbi discutitur. q[uod] sit p[er]fectior vita actiua vel cont[em]platiua: et de eaz[um] adinuicem op[er]atione et de alijs hac materia tangentib[us].

Ibet igit[ur] p[ro] tuenda illa op[er]atione q[uod] h[ab]et inferiores m[on]achos eccle[si]e. p[ro]p[ri]e epos n[on] e[ss]e q[ui] religiosi quo ad statu[m] p[er]fectio[n]is resp[on]dere ad n[on]nulla obiecta. superius adducta. q[uod] p[ro]bare vident[ur] archidiaconos. curatos et p[re]dictos inferiores m[on]achos ad religiosos op[er]atos p[er]fectior[em] aut salt[em] e[qu]ale statu[m] in ecclesia obtinere. Et q[uod]q[ue] p[er] ea q[uod] dicta s[un]t satis r[ati]ones ipe solute videat[ur]. p[ar]ticulari[ter] t[ame]n ad singulas singule fi[er]e satisfactio[n]es. P[ri]mo igit[ur] dicebat[ur]. q[uod] monachis licit[um] e[st] t[ra]nsire ad statu[m] p[re]spiteror[um] t[ame]n ad p[er]fectior[em] q[uod] vt inq[ui]t Hiero[nimus]. et t[ra]nsumptiue in canone. xxiiij. q[uod] i. dicit[ur] sic viue in monasterio vt cleric[us] esse merearis. R[es]pondet[ur]. n[on]. q[uod] monach[us] t[ame]n monach[us]. n[on] h[ab]et officiu[m] cleric[us] exercere. veru[m]t[ame]n i[n]q[ui]t[ur] litterati et docti s[un]t licite p[oss]unt p[ro]moueri ad p[re]spiteratu[m] Et cura[m] monachale[m] alio[rum] h[ab]ere. p[er]fectione[m] t[ame]n statu[m] n[on] h[ab]et ex illo t[ra]nsitu. s[ed] ex p[er]petua obligac[i]o[n]e voti. Et ita licet fiat p[re]spit[er] n[on] dimittit p[er]fectione[m] monachale[m]. ideo subdit[ur] in p[re]fato decreto. multo t[em]p[or]e discere. q[uod] postmodu[m] doceas. et in bonos se[m]p[er] meliores sectare. De inde adducebat illud Hiero[nimus]. ad Eliodoro[m] vbi dicebat. Hiero[nimus]. michi se[m]p[er] monacho ante p[re]spite[re] sedere n[on] licet. illi si peccauero. licet me tradere sathane. Ex quo videt[ur] cura[m] a[n]i[m]ar[um] h[ab]entes in p[er]fectiori esse statu q[uam]bus religiosi cont[em]platiui vacantib[us]. aut salt[em] in statu p[er]fectio[n]is esse. Sed dicendu[m] e[st] o[mn]es m[on]achos eccle[si]e esse in p[er]fectio[n]is statu modo q[uod] sup[er] dictu[m] e[st] videlicet p[ro]p[ri]e officij admini[st]rac[i]o[n]e. s[ed] talis p[er]fectio statu[m] secundu[m] eos q[uod] h[ab]ent op[er]atione[m] tenet magis accipit[ur] op[er]atiue q[uam] p[ro]p[ri]e. Vnde canones appellat statu[m] clericor[um] s[ecundu]m quoda[m] q[uod] vt inferior[um] laci[us] t[ame]n age[re]. Postea vo[ro] dicebat[ur] bonu[m] publicu[m] p[re]ferendu[m] esse bono p[ri]uato et cu[m] curati gerat[ur] officiu[m] publicu[m] q[uod] cura[m] animar[um] quo zelo seu officio s[ecundu]m. Ergo. nullu[m] e[st] deo acceptabili[us]. et religiosi solu[m] intendat[ur] p[ro]p[ri]e saluti. videt[ur] curatos esse in p[er]fectiori statu Quib[us] respondet[ur]. q[uod] quauis

absolute intendere bono publico. sit maioris pfectōis q̄z inten
dere bono p̄uato. hoc ē in ḡne opis pfecto. intendere t̄n p̄fec
te bono p̄uato. vel salutē p̄p̄e. p̄fert illi q̄ ip̄fecte itendit bono
publico. zel⁹. n. animaz. sacrificiū ē acceptuz deo. si ordinate sit.
q̄ ordo ē. vt q̄s p̄mo habeat curā salutē sue. α postmodū alioz
qz vt scribit⁹. Mathei. xvi. α trāssūptiue i canone. Quid p̄dest
hōi si vniuersū m̄dm lucret⁹. anime vero sue detrimentū paciāt⁹.
Deniqz respōdent alio modo. videlicet q̄ ea q̄ dicta sūt bene p
bant curatos. α inferiores m̄stros ecclesie si recte agant. posse
esse i p̄fectōis ope. s̄ n̄ i p̄fectōis statu. Quia p̄dicti m̄stri ec
clesie n̄ suscipiūt plebis aut prochie sue curaz cū p̄petuo obliga
tionis voto qd̄ ex eo patet: qz eā deserere pnt. aut renūciando.
aut p̄ religionis īgressū. soli ḡ epi cū voto p̄petuo suscipiūt curā
animaz. α ideo sine licēcia apostolice sedis illā deserere n̄ pos
sūt. Rursus qd̄ obiicit⁹ de Helia de quo Crisosto. dicit. si talem
aliq̄ adducas michi monachū q̄lis. Helias fuit. n̄ t̄n illi opan
d⁹ ē. q̄ tradit⁹ ē cure populoz. αc. Ad qd̄ dicit⁹. q̄ Criso. nō in
tellexit de simplici p̄sp̄itero. s̄ de ep̄o. q̄ si loq̄t⁹ de simplici p̄spi
tero nō itendit p̄ferre statū p̄sp̄iteri statū religionis s̄ itendit q̄
piculofior ē stat⁹ h̄ntis curā aiaz. q̄z religiosi i oteplacōe viues
tis α p̄ osequēs fuare se innocentē i maiori piculo iudiciū ē mai
oris vtutis. Sz q̄muis maior vt⁹ req̄rat⁹ ad hoc q̄ aliq̄s se p̄ser
uet imunem a peccato int⁹ populos q̄z i religione: maioris t̄n v
tutis ē vitare pericula religionē itrando q̄z nō vitare picula int⁹
populos viuendo. Itē obiiciebat⁹ qz p̄sp̄iteris α m̄stris eccle
sie magis omittit⁹. videlicet cura aiaz. q̄z religiosi: α p̄ oseq̄s
stat⁹ ē maioris p̄fectōis α meriti. Ad qd̄ dicit⁹. q̄ aliquē agere
vl̄ administrare duplici⁹ otingit: si. n. ille cui plus est omissum
maiora faciat. aut plus seruiat: idubie pl⁹ meret⁹: q̄z ille cui mi
n⁹ omittit⁹. α min⁹ faciat. s̄ si ille cui min⁹ omittit⁹ maiora α p̄
fectiora faciat α pl⁹ seruiat magis meret⁹ quā ille cui magis est
omissum α min⁹ fuit. In vtroq̄ igit⁹ statu clericoz α religioso
rū ista duo reperiri possunt. p̄ q̄ vis argumēti soluit⁹. Ad aliud
aut qd̄ dicebatur de merito α p̄fectōne qd̄ ohsistit i cura aiaz.
Supra respōsum ē i solucōe ad argumentum. Quod fiebat de

publico et cōmūni bono pūato pferendo. Subsequēte nō ob
stat qđ dicebat qđ liberare innocētes de manu pfidoꝝ mari
me pfectōis et meriti ē. Adducentes etiā illud Hiero. qđ sācta
simplicitas solū sibi pdest. Sed tāto plus nocet. Si tradicen
tibus nō resistit. Dicendū ē qđ illa magnitudo meriti intelligit
ex pte mente. Nū qđ tū pfecti i stēplacōe. Ut ppter deū velit in
tendere salutē primoz. Etiā cū aliquo detrimento stēplacōis
hoc enī modo ctū ē qđ ad maiore pfectionē caritate pmet qđ
simplicit vacare stēplacōi. Et hoc est qđ. Ihdor⁹ i libro de sū
mo bono ait. Bonū est igit corpali⁹ remotū esse a mūdo. Me
lius tū remotū esse voluntate. Optimū aut et pfecti meriti est
Vtroq; esse semotū. Nū etiā dicebat qđ magnitudo meriti cō
sistit in magnitudine conat⁹ ad vincendū pmpitudinē peccan
di. Quia beat⁹ est qđ potuit transgredi et nō ē trāsgressus. Que
pmpitudo magis i est mīstris ecclesie. quā in religiosis. Dicē
dū ē qđ magnitudo meriti hōis erga deū ex trib⁹ potest insin
gere. Primo ex pte merente. Secdo ex pte pncipij formalis quo
qđ meret. Tercō ex pte operis meritorij. Si igit magnitudo
meriti pensetur ex pte merente. qñ aliqđ stēplacōe dei et i xpi
amore tū creuit. Ut ad tpus cupit detrimentū pati sue fruicio
nis ppter xpi gloriā. ad pcurandā primoz salutē modo quo dis
cebat. Apostol⁹ ad Romanos. ix. cupiebā ego esse anathema
a xpo pfratrib⁹ meis. De quo. Criso. dicit i bello de laudibus
ei⁹. qđ sicut ferrū i ignē missū nō est aliud qđ ignis. Sic aīa. Pau
li diuina caritate incensa. Nō erat aliud qđ caritas. Talis ergo
puto magis meretur i vita actiua salutē primoz intendēs. quā
in vita stēplatiua. Cōtemplacōi vacās. Vñ paul⁹ hoc eligit tā
qđ maioris caritate et maioris meriti. electio enī nō ē nisi de ma
iori bono. Vnde dicit ad Philipenses pmo. Coartor enim ex
duob⁹ desiderii hīs dissolui et esse cū xpo. qđ michi multo me
li⁹ est pmanere aut i caritate necessariū ppter vos. Et hoc cōfides
scio qđ pmanebo oib⁹ vobis ad pfectū vrm. sup quo vbo dicit
glosa. qđ eligit Paul⁹ nō qđ sibi meli⁹ erat. s; qđ multo expedie
bat ppter caritatē qđ supeminet oīb⁹. Si vō cōfideret pncipium
formale quo qđ meretur. putāt aliqđ qđ maioris meriti est otem

platiua vita qm actiua. Cū. n. pncipiū Formale merendi sit cari-
tas. sicut magis meritoꝝ est: diligere deū scdm se qz diligē pri-
mū: sic maioris meriti ē vita otēplatiua. q̄ directe de suo gñe or-
dinat̄ ad dilectōez dei scdm q̄ modū intelligit̄ illud. Grego-
vi. morali. vltimo ca°. Marte cura nō rephenditur. Marie vō
otēplacio ecīā laudat̄ qz magna sūt vite actiue merita: s; otēpla-
tiue sūt potiora Verū si cōsiderat̄ op⁹ meritoꝝ. vidēt̄ se hēre si-
cut excellēcia et excessā. qz respectu meriti accidentalis: cū tale
meritū det̄ scdm genus opis maioris meriti potest esse actiua
vita potior qz otēplatiua Et isto modo nedū epī. s; pspiteri et
saēdotes curaz aiaz hñtes. i excellēciore et pfectiore statu sūt.
qz religiosi. Et de istis loquit̄ Aug. Valerio nichil ē i hac vita
difficili⁹: piculosius. laboriosi⁹. epī pspiteri. aut diaconi officio
si pfunctorie agat̄. sed apud deum nichil beacius. si eo modo
militet̄ quo nē Impator iubet. Si vō utrūq; seu utrūq; vitā sū-
mm⁹ respectu meriti essēciales. qd rñdet caritati tanqz radici
merendi. putāt aliq̄ simplicit̄ maioris meriti esse otēplatiuā qz
actiuā. Alij vō famosi et moderni doctores opando istas dua-
as vitas adinuicē distinguūt qz qntū ad eoz substantiaz simpli-
cit̄ potior. et p oseqs pferenda ē cōtēplacō. vt dicit̄ i ca. n. euz
pdem. de renūtiacōe. ipa est enī securior et magis suauis. pau-
cissimis idigens et p̄ se eligenda tanqz qetissima. quoz ostraia
otīngūt opibus actiue et scdm hunc modū opandi otēplatiua
simplicit̄ est melior. et pferenda actiue. Si vō opant̄ qntū ad
eoz vsū. tūc distinguūt. Nā qz vsus respicit opis executionez
Executio aut̄ actōis duo respicit. scz ipos ad quos ē. s. subditos
et ipm exeqntem scz platū Si pmo modo opent̄. sic actiua p-
ferenda ē otēplacōm qz plurib⁹ utilis ē. et magis fructuosa
vt dicit̄ in dicta decretali. licet illa sit securior et magis suauis.
qz infecūditate sobol. lippitudo Lie rachael pulcritudini ē pla-
ta. vt dicit̄ Bre. sup Ezechielē exponēs illud erat Lia lippa. sed
fecūda Si vō opent̄ scdo modo aut ē ad illud disposit⁹ et ido-
neus aut nō. si nō tūc melior ē sibi vsus otēplatiue. qz sibi pōt
ibi p̄ficere s; i actiua. nec sibi nec alijs Si vō ē idone⁹. aut acce-
dit vocat⁹ et necessitat⁹. aut p̄a volūtate Si scdo modo otē-

placio p̄cellit q̄ actiua n̄ p̄cellit n̄ pueniat excoactiōe et necessi-
tate. si v̄o coact⁹. tūc simplici⁹ actiua p̄cellit quo ad vsū eius. et
sic siue cogat⁹ ab hōie v̄l ex caritate v̄l p̄p̄t necessitatē primorū
et talib⁹ meli⁹ ē actiua. q̄z otēplatiua. Nā p̄ talē actionē auge-
tur caritas. et ad p̄ferendū adūsā. et otēplandū optima. et sic
sua actio ē melior alijs. q̄z sua otēplatio. ē etiā maioris meriti. Et
sic patet q̄ quo ad vsū vite p̄sētis talis actiua ē simplici⁹ melior
ē stat⁹ ei⁹. et etiā opa magis meritoia. fatem̄ tñ q̄ otēplatio ē
realit⁹ p̄eligēda. q̄ plures inueniūt⁹ ad hoc idonei. q̄ i actōe de-
ficerēt. Si tñ hō esset assēcurat⁹. q̄ popul⁹ indigeret. et q̄ be-
ne gereret illā curā etiā s̄n piculo peccati posset illā desiderare
et seingere. et velle magis hoc fieri. p̄ se q̄ p̄ aliū. neq̄ hoc esset
p̄sūptuosū. q̄ licitū ē appetere mai⁹ meritū sic fecit Isaias Itaq̄
q̄ talis vita tāq̄z bōa simplici⁹ ē p̄eligēda. Ex q̄b⁹ apte mōstra-
tur quō intelligende sūt rōes adducte p̄ pte illoz. q̄ putāt sta-
tū clericorū inferiorū ab ep̄o p̄fectiorē esse statū religionis

Ca. xxv. de excellencia et laudib⁹ vite monastice. et religiose. Et
de plurib⁹ causis p̄p̄t q̄s p̄eligenda sit q̄z ali⁹ viuendi modus

Monasticā religiosāq̄ vitam p̄conijs laudib⁹q̄ efferre. n̄
puto aliud fore. quam lucē ip̄am facib⁹ adiuvare habz
enī hoc vite gen⁹ ea om̄ia q̄ ad bene beateq̄ viuendū
Ferūt q̄ ad verā felicitatē d̄ducūt. et vt paucis oīa d̄phendā id
h̄z p̄p̄t religiosorū vita vt deo p̄p̄inquir accēptorq̄ ceteris esse
videat⁹ q̄ n̄. inq̄t. Aplus adheret deo vn⁹ sp̄s ē cū eo Itaq̄ et
Hierō. fatet⁹ meliores nō posse inueniri. q̄z q̄ i mōasterijs p̄fo-
cēt Vñ et Aug⁹. i libro 8 opib⁹ mōachorū illos sāctiores es-
se testat⁹. q̄ a d̄spectu hōim sepati paucis ad se p̄bēt accessū. sed
deo otēplāt⁹. Quis. n̄. dubitat q̄n deserentes m̄dm et tumul-
tū seculi. et se a seculi oblectāntis segregātes. x̄po d̄formantur
et ab eo facili⁹ d̄fortent⁹ Nō laci⁹ ip̄e Aug⁹. p̄seq̄tur sup̄ illud
Apocalipsi. m̄li fugit i solitudīe s̄ neq̄ illud p̄mittendū ē. q̄m
in ceteris hui⁹ vite occupacōib⁹ et viuendi modis. illud hōib⁹
om̄ie ē. vt t̄pa trāseāt et n̄. redeant Religiosi tñ viri illud facile

agere possunt. nō tñ ne t̃plis fugiat: s̃ ne pereat. Occupant̃ q̃
dē religioſi aliquā lectione plerūq; oracōe. nec altera alterā im-
pedit. s̃ auget. Succedit demū diuini vbi p̃dicatio. q̃ deo nul-
la g̃tior occupacō esse pōt. Demū it̃ ad bonarū arcium studia.
Discūt. n. aut docēt scribūtq; posteris doctrinā ad erudiendos
saluādosq; hōies. nullūq; ill̃ t̃pus vacuū ē. Et cū teste. Ciceros
ne. nichil dulci⁹ bene imp̃ēſi t̃pis memoria. hac locupletissimi
sūt religioſi. In ceteris siq̃dez viuendi modis cōsiderem⁹ hōim
t̃pa. P̃rio infanciā ip̃am siue puericiā i vanos ludos Adoleſcē-
ciā et iuuentutē i libidīnē et auari-ciā. Senectā vō et senū in q̃-
relas. i cruciat⁹ et dolois corpis i suspiria i lamenta cōsum⁹. Re-
ligioſi vō infanciā i artib⁹ addiscendis: i diuino cultu imp̃men-
do. Adoleſcenciā vō i altiorib⁹ studiis. Senectutez vō i docen-
do. p̃dicando. deoq; vacādo et cōtēplando fructuose expendūt
Et vt paucis agam⁹ int̃ monasticā vitā et ceteras viuēdi formu-
las illud infest⁹. q̃ quo magis illi nitunt̃ vt salui fiant. tñ isti co-
nant̃ vt pereant. Nūmo q̃ntū illi nos ad saluandū inuitant. ad
iuuāt. atq; cogūt tñ nos ip̃os imp̃edimus. Ceterz religioſoz vita
ex q̃nq; causis excellencior atq; p̃fectior ceteris videt̃. P̃rio q̃
dez q̃ dignior. veluti q̃; xp̃us eligere visus ē. et apli secuti sunt
Secūdo q̃ securior. nā vt inq̃t Aug⁹. p̃ mille cadentib⁹ i religio-
ne. cadent decē milia i seculari vita. Tercō excellencior ē vita mo-
nastica q̃ dulci⁹ atq; iocūdi⁹. nō enī h̃z amaritudīnez cōsuacō-
ei⁹. nec tediū quic⁹ illi⁹. s̃ gaudiū et leticiā Quarto q̃ factior et
deo p̃imior p̃ adhesiōez cōtēplacōis. vñ q̃dā sapiēs religioſoz
vitā recte p̃ dexterā designat. secularē vō vitā p̃ sinistram. vñ sup̃
i⁹. leua ei⁹ sub capite meo. et dextera illi⁹ aplexabit̃ me. Rec-
te inq̃t secularis vita sub leua ecclē ponit̃. q̃ iuuat ad sustentacō-
nē Sz dextera id ē vita religioſa. xp̃m sp̃sū ecclē aplexat̃. dū
ei⁹. inocēcie et cōtēplacōis aplexib⁹ delectat̃. Sz et his alia q̃n-
q; addēda sūt. p̃p̃t q̃ mōastica vita p̃fectissima atq; excellētissima
hēt̃ P̃rio q̃ t̃paliū sollicitudinis min⁹ h̃z. Secūdo q̃ ad sp̃ualē ad-
hesiōez maiore h̃z aptitudīnē. Tercō q̃ maiore r̃ecōpensacōez
ab ea sperat. Quarto q̃ i ea maiorem vnusq; q̃ h̃z sui ptātem et
fructū. Quinto q̃ i ea vnusq; q̃ facili⁹ vitat̃ hūanoz piculoz

promptitudines. Rursus monastici viri nedū in hīs. s. plurimis
alijs cūctis vite modis pferūt. Alibi enī negociātes foris. q̄e
tem q̄rūt: q̄z religiosi int̄ se hnt. Illi t̄palib⁹ studēt. seculaib⁹ im
plicāt: vanitatib⁹ inuoluunt. et dū inferiores pluriōs hīe de
lectāt. ab inferiorib⁹ et superiorib⁹ elōgant. Distrabunt alibi
hōies p̄t ea q̄ foris sūt. et ifelicit̄ amittūt p̄ciosiora q̄ itra se sūt
vt recte cū Bern. dicāt. Quātomagis ad m̄dm accedim⁹ tanto
magis a deo recedem⁹. Desiderāt. n. q̄ extra religionē degunt
videri sapiētes. dū op̄z bonoz penuria et vā sapiēcia stulti ef
ficiūt. Credūt foris lucrari. dū seipos pdūt. celestia appetere
vident. dūz carnei eis oculi sūt. Quātomagis ī t̄palib⁹ rddūt
soliciti tāto magis a spūalib⁹ efficiūt mendaci. Ceci q̄ppe sūt et
duces cecorum. oia. n. disponere ordinare et scire p̄sumūt. dūz
seipos distrabūt. Illa p̄terea diferencia int̄ seculares et religio
sos aptissima ē. qm̄ vt inqt. Hugo de s̄cto victore In illis vigi
lat spūs dei. dū ī ceteris dormit. viget ī illis racō. ī istis sēsus ī
hīs ratio extinguit. feruet ī ill̄ amor dei: ī istis amor mūdi. hī
m̄dm diligūt. dūz illi relinquit. illi oīm obliuiscūt. et vnusq̄sq̄
vnice m̄ris sue otinuo recordat: isti vō oīm q̄ sūt m̄di recordan
tur et se obliuiscūt. Illi caduca. h. et frena āplectūt et ad ea sū
ope aspirāt. dū isti ea q̄ sup̄ frā sūt desiderant. hī gressu p̄prio
currūt ad interitū dū mōastici ad salutē festināt. Religiosi oia
p̄t deū dimittūt dū t̄pales viri deū relinquit p̄t oia. S. ēte
nō fallūt ea. n. funesta cecitas vicē eis reddit q̄ euz p̄pter eos
oia de⁹ fecerit. isti p̄t illa deū dimittūt. q̄re iuste eos oia dimit
tūt. Seculares demq̄ prudēciores vident: ī q̄ re h⁹ seculi se
hōies oprobāt. q̄ vt scriptū ē. Filij h⁹ seculi prudēciores sunt fi
lijs lucis. Isti ad ea q̄ dei sūt. tardi duri. pigri. tepidi. atq̄ iners
tes sūt. nec cogitāt quo tendere debeāt viā scūt. s. scient̄ deuīāt
et si q̄ eā nesciūt. illā nō inq̄runt. Nūmo religiosoz vitā. q̄ hūi
lē q̄ seculo obnectā. q̄ mollib⁹ nō indutā abijciunt et vitā eoz
putāt insaniā. Qui paulopost videbūt quō oputati sūt ī numero
s̄ctoꝝ et sors illoꝝ inefnū. Datet ḡ h⁹ regularis et monastice
sūma excellēcia et p̄fectio sup̄ ceteros t̄pales stat⁹.
Capitulum. xxvi. de difficultatib⁹ vite religiose et de laborib⁹

et aculeis religiosorum in genere

Eligiosa atq; monastica vitā laudabilē atq; pfectā et de
o acceptā esse nemo ē q̄ abigat. Veruz alia alijs congruit
et diuersi ad diuersa aptiores sūt. Demiq; aliud ē religi
osū esse. aliud religiose viuere. multi nomie religiosi sunt: pauci
re. plurimi religiose viuere ceperūt. q̄ sup̄sticiōsa vita finiret et vt
q̄dā ait sapiēs dulce negociū. iocūdū nomē religiōis ē. s; p̄gres
sus difficil. veluti i quo vite statu hōi libertas volūtas ac volup
tas. et affluēcia adimit̄. et vt breuib; dicā ip̄a q̄ q̄ natura de
dit s̄cta religio p̄hibet. fateor i monasterijs de; ip̄e noscitur
ibi dei noticia. amor et cult; habent̄. ea tñ i ceteris vite statib;
impleri p̄nt et vtmā tā digne. tā recte implerēt̄ ab hōib; q̄z sci
ūt. Scit. n. vnusq; q̄ quo placere deo possit idē sibi agat. ve
re religiosus ē. Se. n. deo ille religat. q̄ i pietate et hūilitate de
uz colit. et insolencias stirpat. fateor ea omodi; i monasterijs fi
eri si facultas corpis atq; vires suppetūt. Demiq; q̄etē aī i religi
one monastica iueniri aiūt. Quib; ego dicere possē. si q̄etē am
m speras aut optas. cur ḡ i bello stas Quocūq; igit̄ i statu vis
uas. q̄s tibi bellū infert. n̄ tu vn;. Quid ḡ tu tibi aufers. q̄re in
alio statu speras. Demiq; cōsidera illud Ihsdori. qm̄ ad dei q̄etuz
dīmē nō accedit̄ passib; corpis. s; mente speculacōib;. Vidisti
tu plurios religioso habitu indutos p̄ inq̄etudies discurretes:
apostātes. et alios p̄t̄ inopiā rez necessariarū ab incepto o pe
cadētes. de q̄b; scriptū ē. qm̄ p̄t̄ inopiā multi deliqrūt. Quan
q̄ illud fateor nō sacre religioni. s; eorū im̄pbitati imputāduz
ē: verūtñ deliberacōe et cōsilio nō puo op; ē. Quare vt ego pu
to monastica religiosaq; vita ab ill̄ potissime eligēda ē. q̄ casū n̄
timēt: imp̄fectis. n. et fragilib;. et nōdū vicōz mortificacōem
supantib; experiendū dixerī nō p̄fitendū. aut veri; differēdū
Preterea religiosi nōnulli h; t̄pis ab vtero regule sue aberrā
tes. quo. n. mō ouersent̄. quo ve obediēcie paupert̄ et castita
tis tramite religionez obfuet̄. tuīpe noscūt i q̄b; vt michi videt̄
maior ē piculi timor. q̄ spes p̄ficiēdi Hic q̄daz sapiēs illud tre
no; exponēs. lapides s̄ctuarn̄ dispersi sūt. Plāgun̄ inq̄t re
ligiosi implicati t̄palib; negocijs. q̄ nō ē actio secularis vite. q̄

hodie nō admistrēt religioſi: diſcurrere ſinguloꝝ oꝛcū pacōes et officia. religioſos adelle videb. Seculaia. n. negocia ſeculaia ꝑ tractāt. ad q̄ vīmā ꝑficiēdi grā: aut vocati accederēt Sꝫ ꝑch: doloꝝ ſeſe ingerūt cupiditates vꝫ adipiſcēda dignitate grā. aut forte laſciuiaꝫ et habēde ex emꝑcōis. vt ex cūciātꝫ collū ab obediēcia ſuoꝝ ꝑlatoꝝ. agētes oꝛa ꝑncipalia eozꝫ vota: ꝑ quozꝫ obligationez poſiti ſūt i ſtatu ꝑfectōis. Et qꝫꝫ ꝑuoꝝ hōim facta. bonꝫ a bono nō retrahāt q̄mimo ſcē pena ſuos actōres. ſic in nocēcia ſuos tenet ſectatores. Nichilomīꝫ h̄ quorūdaꝫ religioſozꝫ praua exēpla. Etſi aliquos a religione ꝑemītꝫ nō arceāt. cogūt tñ vt differāt quouſqꝫ ſe experiāt. Quibꝫ colligit hūc ſtatū nō ꝑaz laboris et difficultate habere.

Ca. xxvii. ꝑticulariꝫ et laiciꝫ de ꝑmptitudie ꝑiculoꝝ huiuſmo di ſtatꝫ i ſpecie et de malis religioſis et abuſibꝫ illoꝝ

Est difficultates et labores ꝑdictos. quos nōnulli i genere adducūt. ēca monaſtica vitā afferūt et alia ꝑticulariꝫ de ꝑmptitudie ꝑiculi hꝫ ſtatꝫ. Aūt. n. qꝫ ꝑicla monaſtice vite ex pluris oſpicere libet eo ꝑſtim: qꝫ cū ꝑeccata effugere vir poſſimꝫ. ſtat i eodē gñe ꝑeccādi lōgeꝫꝫ religioſos ꝑeccare qꝫ ceteros hōies. Quis. n. dubitat vt ſāctꝫ Thomas. refert religioſū ꝫꝫ ꝑeccare fornicādo oꝛa votū oꝛmēcie ꝫꝫ ꝫꝫ ꝑeccare oꝛa votū ꝑauptate. ꝫꝫ ꝫꝫ ꝑeccare iobediendo oꝛa votū obediēcie ꝫꝫ ꝫꝫ dubitat religioſū ꝫꝫ ꝑeccare ex oꝛēptu. qꝫ ut ſācti aūt doctores. ꝑ oꝛēptū videtꝫ mꝫtꝫ bñficiꝫ recepti cū ꝑ religionē ſublimatꝫ ſit ad ꝑfectōis ſtatū q̄mimo et dei filiū oꝛculcat atqꝫ vitupat ꝑ oꝛēptū. Cōtra quos. Hiero. oꝛꝫri videtꝫ mꝫens illud ſapientis qd ē qꝫ dilectꝫ meꝫ i domo mea facit ſcelera multa ꝫꝫ ꝫꝫ ꝑeccat ꝑꝫ ꝑmpta ſcādala. cū multi eiꝫ vitā vt ſpeculū reſpiciūt. Quos idē Hieroni. ſignat Ait. n. cuz ꝑꝑheta. Hieremia. vidi ſimilitudinē adulteri. et iꝫ mendaci. et oꝛfortauerūt manꝫ ꝑellimozꝫ: nō vt ouerteretꝫ vnꝫꝫꝫ a malicia ſua. Cōfortauerūt mꝫꝫ manꝫ ꝑellimozꝫ. qꝫ malo eozꝫ exēplo mali qꝫadmodo oꝛfortari videtꝫ. eos videlicet ſeqꝫdo i ſcelerbꝫ. quos ſeqꝫ debuerūt ꝑie et ſācte viuēdo. Est igitur ꝑiculosus oꝛēptꝫ i religioſo. qꝫ vt Thomas ait. cum religioſus

venit i contemptu: incorrigibilis efficitur. et oim e pessim9. Adducens illud hieremie. defregisti iugum et dirupisti vicula mea Vñ Berubard9 ad Eugeniū Que maior pueritas. q maior contemptus: q post pfectōis votiū pmissione volūtariā obligacōem p9 sacri habit9 suscepōez: post exēploz vtuosoz patrū multitudinē et pfectōez: redire ad peccata sic canis ad vomitū. Illorum pcepta contemne quos toti9 vite et actionis sue iudices loco dei elegit Et subdit. magna monachi dignitas s magna ei9 dānacō. si q sūt monachi agere pfmittit. Ceteroz h9 status labores et difficultates n negauit. Aug. ad Vincenciū donatistaz. Ait enī fateor caritati vre corā dño deo nro. q testis ē sup animam meā ex quo deo viuere cepi. qm difficile sū exptus meliores posse inuenire qz q in monasterijs pfecterūt. ita nec peiores qz q in monasterijs defecerūt. vt hinc arbitror i apocaliphi esse dictum. Iust9 iustificet adhuc et q i sordib9 ē. sordescet adhuc. Attendēda g sūt. Aug. vba. Fateor. n. meliores nō repiri qz q in monasterio pfecterūt. s nec peiores qz q defecerūt Cōstat. n. longe plures deficere qz pficere. Nā vt Hiero. inquit. rara ē vītus. atqz difficilis: et a paucis appetitur. S3 et phūs i ethicis ait. difficile admodū fore tenere mediū vītute: qre lōge plures deficiūt. qz attingūt. veluti sagittates ad signū mediū plures deficiūt qz signū tangāt. Vñ qdā sapiēs n mirat9 qre plures hōies sint vicio si qz vtuosi maxime qz peccare multis modis attingit. et vñco defectu qz reddit9 vicōsus: s neqz qz vtuosus et innocens erit. si oim occurrēte vītute q inuicez onere noscūt. Vñ saluator multos fore vocatos ait. s paucos electos Et ppheta clamat. quia multi qz defecerūt. Et itez oēs simul inutiles facti sūt: nō ē q faciat bonū. vt bonoz raritatē atqz parcitātē designaret. Cum g i oim statu plures deficē arbitrandū sit. religiosos qz defice n ē abiguū. Quis. n. n cmit religiosoz tā copio sā numerositatez s qz nō videt tā paucoz sctitatē. Quis n cmit multoz religiosoz supbiā et elacōez. s qz nō videt paucoz hūiliacōez. Idurimi ēte sūt religiosi: s pchdolor tales vt cū Bern. loqr sub habitu religiōis animuz secularē et sub panmis ouersacōis hre inueniant. cor altū i seculo. et puerū ad religionis opa. de qb9 idē

dit^r absorbi posse: & prompti⁹ ab eis resurgere valebūt. p^rserti
p^r intentionē q³ h³nt ad deū erectā. Accedit q³ h³nt socios a qui
bus inuenit^r ad quos dici p³nt q³ tetigi supra i xxij. c. Demum
fateor possibile illud ē. & difficile dixerī p^rcepta. n: apta sunt. im
plecōes dubie. mandata ēta trāsgressiōes ētiores: vicia n³ occul
ta sūt. bona nō vidēt^r. picula māifesta existūt. nec h³ discriminē
icurrūt remedia v³o dubia. nec h³ magnis laborib⁹ q³run^t fa
cili⁹ cadit⁹ q³ resurgā⁹ loq³ v³o an iuuēt eū q³ se ledere vult vnus
q³q³ cōsideret de q³b⁹ q³dā sapiēs ait: q³d iuuat amicus. si animus
amicior⁹ ledit fateor t³n bonis & deo dicat^r religiosi pericula
difficultates labores h⁹ mōi q³dā ētamia. q³dā exercitacōes exis
stūt. q³ religiose viuētes eo magis coronāt. atq³ vt sup^r dixi cū de
piculis & laborib⁹ stat⁹ ecclesiastici egi nō ē i culpa religio. sed
abutētes religiōe Nec ē improbatō i religiōe. & deturpantib⁹
religionez. i q³ nō ē mix⁹ si sit multitudo piculoz vbi violētibus
& b³n militātib⁹ ē cumul⁹ dono⁹. Nā ut ait hugo de sācto vic
tore. omī statui benigna ē religio: abūdās paup^r. mediocrib⁹
sufficiēs. tollerabil⁹ diuiti i firmis larga. dedicat^r opaciēs. pe
nitentib⁹ miserās. pueris leuera bonis optia Et cris³. religio
nuq³ senescit fatigacōez n³ sētit. ex q³b⁹ oib⁹ apte mōstrat^r b⁹ vi
te & stat⁹ piculū labor & difficultas sūt & necessitas.

Ca. xxviii. de inclinatione & disposiciōe naturali & diuersitate cō
plexionū & abilitatū hōim q³ntū ad religionē. & cōsilio i talibus

Ultra p^rdicta n³nulli cautos agūt & attētos r³ligionē igre
di volētes. vt inclinatōes suas ac disposiciōes naturales
& cōplexiōes attendāt. viresq³ suas discuciāt. Tandē q³dā
illis circa p^rdicta cōsilia p^rbēt Aūt. n. q³ scdm ātiquoz sapienciū
h³as. diuersi ad diuersos penit⁹ viuēdi modos aut inclināt^r.
aut disponūt^r Diuersitas aut & dissimilitudo. aut disparitas vi
uiuēdi vni⁹ ad alterū vt in politicis inq³t philosophus: ex tri
plici rdice p^rcedit. Primo ex natura siue q³litate diuersa: nōnul
los ex diuersitate cōplexiōis loci q³ i quo viuūt. naturalit^r ad di
uersa fieri videm⁹: nōnullos. n. inclinari cōspicim⁹ ad b³n politicā
dū in rep. alios ad militandum. alios ad artificia alios ad sacri
ficia & cultum diuinum. nec solum ad hec exercicia. sed anime

passiões diuersimode disponūt. qm̄ aliq̄ ad verecundiā. aliq̄ ad
irā. aliq̄ ad tristitiā inclinat. Cōplexiōis ḡ diuersitas et regiōis q̄-
litas: ad diuersa pemit? inclinat etiā quo ad mores. Quāto. n. hu-
mana oplexio simplior et purior ē. tāto sēsus exteriores viuati-
ores. potēcores atq; subtiliores reddūt. quo fit. vt p̄ osequēs
itellect? hōis eo magis sit purior et subtilior. Idq; ex eo patet es-
se māifestū: qm̄ q̄diu sēsus ipi exteriores viuatores existūt. tan-
to magis itellectui debuiſſe p̄nt. Quā itellect? ipe nichil agit aut
itelligit: q̄diu i hōie existit n̄ cū mīsterio sēsus q̄re recte. Aristo
inqt q; aīe sequūt. corpa. Et alibi i libris de aīa ait. molles car-
ne aptos mente dicim?. Aīa ḡ siue itellect? hūan? non exercet
opacōes suas. n̄ mediātib? organis corpis. q; eodez phō teste.
nichil ē i intellectu. qm̄ p̄us fuit i sēsu. Ex q̄ radice p̄cedit illa
causa a multis ignorata q̄re itellect? hūan? qm̄q; fatigat? cū li-
cet i p̄pe dictū sit: tñ itellectus fatigari dicim? nō scdm se: s̄ scdm
sēsus exteriores: cū q̄b? agere debet itellect? ipe. Ex q̄b? oib?
ostat q; abilitat? seu disponūt hōies ad hūc vl̄ illū modū viuē-
di: scdm q; p̄ei? vl̄ meli? oplexio illoz ē disposita. Et q̄q; aīa ip-
sa eque p̄fecta existat tñ aliqñ eligit vnū viuēdi modū sibi acco-
modū. et i eo facili? bñ opat? si organa corpis meli? habet di-
posita et oplexionata: q̄ inclinatiue nō opletuiue ad hoc vl̄ illud
disponūt. Secdo diuersitas modi viuēdi atigit plexq; ex diuer-
sa osuetudie q̄ naturā imitat. et illa ad vnū modum viuēdi tra-
hit alios ad aliū. Tercō h̄ disparitas viuēdi atigit nonnūq; ex
spūali diuina ifluēcia. q̄ qm̄ et quō vult hūc trahit ad vnū viuēdi
modū: aliū ad aliū. s̄ tñ offēsiōe vniūsc? q; liberi arbitrii. p̄ vt
sue iſcrutabili placet p̄uidēcie. Quicūq; ḡ hoc mō trahit ad vi-
tā mōasticā: laudet deū q̄ trahit: et p̄peret ad locū q̄ sibi mōstrat
de? et r̄lictis vrbib? et ea? illecebris. vadat saluari i segor. Ve-
rū scdus mod? osuetudinari? eos repente n̄ viuāt. q̄ delicate i
vrbibus nutriti sunt. sed opus est consuetudinē p̄nciosā con-
traria osuetudine paulatim deuincē. Si vō primum modū attē-
dunt. recurrant ad oplexionez vt p̄dirim? ad naturam suā. ad
inclinacōez ad disposicōez i terionis hōis sui vn? q̄sq; recurrat de-
m̄q; ad vires corpis sui. et seipos et ita seipos diiudicent. et de

se magis sibi q̄ alijs credāt. Cōcludūt ḡ et cōsulūt nōnulli scribē
tes vt q̄ i deliberacōe pēdet an r̄ligiosā vitā assumat. cūcta aīo
digerat. et id eligat q̄ portare et cōtinuare possit. Nec volūt q̄
tetigī? dicta esse aīo dissuadēdi r̄ligiōis īgressū marie qz nō īg
norā? neiez fī ḡui pēto r̄ligiōis vitāz alicui aut phibere aut īpe
dire posse iuueib? p̄bti. nā adolecētī volētī viā p̄fectōis dixit
xp̄us vēde oīa q̄ habes et da paupib?: et veni et seq̄re me Vñ q̄
dā sapiēs ait: q̄ adolecētē a r̄ligiōe retrahūt filies sunt phariseis
q̄b? oīe saluatoris dictū ē: ve vob qz nec vos itratē i regnū celo
ruz. nec alios fīnīte itrare. Vex tñ r̄ligiōis īgressus de cōsilio sit.
et de opib? sup erogacōis vn? q̄sqz vt dictū ē ad se recurrat vi
resqz suas discuciat fragilitati sue cōplexioni nature cōsuetudini cō
sulat. et si potest cape capiat. Dicare emz et religare se deo opti
mū ē Sz cogitet q̄ religionē itrat. Laboriosā viā. iter arduū at
qz difficile aggredi. nec ad tps: s̄ q̄z diu vixerit r̄ligiōis onera
necesse ē sustineat. Illudqz sp̄ i mentē veniat. qz sic manū ponat
ad laboriosū aratx. ne respiciat retro qz apt? n̄ erit regnū ces
loz. f̄atenī tñ qz ea q̄ tetigī? iclīmatīue nō cōpletīue ad hoc vel
iliud disponūt. Idotēs ē de? abūdare et facē grām nob: q̄ de la
pidib? istis p̄t suscitare filios. Abrae. de lapidib? i q̄z id ē de m
duratē et īflexibilib? aīs hōim. n̄ solū natura v̄l cōplexiōe. s̄ ecīā
dep̄uacōe et malicia p̄t suscitare filios. Abrae. id ē reddere eos.
Flexibiles et obseq̄tissimos ad obediētissimos ad obediēciam et
cetera onera r̄ligionū. n̄ tñ i p̄bā? qn vn? q̄sqz fragilitatez vires
qz suas discuciat. Et cū cōsiliū sit r̄ligiōez īgredi vt sup̄dictū ē si p̄t
capere capiat.

Ca. xxix. 8 opacōe religiosoz inf se adiucē et p̄mo de opacōe
solitarioz ad socialē vitā agētes et q̄ vitā p̄fectior sit altera.

Abita ē igit sup̄ opatō. et differēcia hoz duoz sta
tuū. clericalis videlicet et regularis inf se adiucē opa
toz. et q̄lit̄ alī alteri aut equat̄ aut p̄ponat̄ quo ad per
fectiōē statuū. et quis sit eligibilior put p̄fectior aut put hu
manior. Jā supest vt status religiosorum inter se adiucem di
stinguantur compentur quo ad p̄fectiōis statum. Et primo
de religiosīs solitarijs opatis ad vitam socialē agentes. Quātū

igitur ad religiosorum statum inter se considerandum: et expandum. duplicem fore puto differentiam religiosorum quorumdam quod solitaria et anacoretica vitam ducunt: aliorum quod sociale. De solitariis ergo primo dicendum est. deinde ad sociale vitam agentibus. De primis itaque a nonnullis sanctis doctoribus asseritur illos omnes ceteros religiosos excellencia vite statum perfectione attingere. sic de Antonio legimus. sic de Paulo primo heremita necnon benedictio et primis macariorum et pluris aliorum. de quibus Augustinus in libro de operibus monachorum ait illos monachos sanctiores esse. quod a conspectu hominum segregati nulli ad se prebent accessum. Alii vero distinguendum putant quod vel loquimur de perfectionis statu vel de perfectionis opere. Utroque autem modo solitaria vita maiorem perfectionem acquirit quam socialis. Quorum ratio est quoniam vita socialis statum est volencium perfici per instructionem in intellectu. et per correctionem in effectu: cum aliquando contingat a via perfectionis deviare. Sed solitaria vita est perfectior et talium quod nullo istorum indigeant. Solitarie enim viventes et aliorum consilia aspernantes. et civiliter et socialiter non conversantes. necnon ut philosophus ait in politici. vel sunt vel bestie vel sunt homines meliores. Unde non solum secundum sanctos sed secundum philosophos sententias solitarie et virtuose vivere perfectior est. et magis tales debent dici quamdam deinde quam homines. vel tamquam summi et perfectissimi homines. non solum honorandi. sed potius admirandi sunt. Quanto ergo statum perfectionis excedit statum perficiendorum tanto solitaria vita monachorum excedit vitam quorumcumque religiosorum socialiter vivencium. Si vero loquimur de perfectionis opere idem putant. Quod enim vite solitarie contemplatio est socialis vero vite actio est vel utriusque operis in quibusdam omnino. Planum est autem quod contemplatio preeminet actioni. et est operis magne perfectionis: non solum propter christi verba: de martha et Maria omnium recitata. sed propter christi exemplum imitandum. De quo scribitur apud lucam quod erant in monte orare. et erat protractas in oratione et hoc fit propter facilitatem divinum auxilium impetrandum. Non enim dixit erant ad turbas. aut ad urbes orare sed in monte vaste solitudinis. ubi enim deest auxilium humanum. solitudinis locus aptus est ad impetrandum divinum auxilium: quod cum ignoramus quid agere debeamus. hoc solum habeamus refugium: ut oculos nostros dirigamus ad deum. Item quoniam solitudo propter tumultum seculi fugiendum deserens. non modum et tumultum seculi et seipsum se non solum a voluptatibus mundi. sed a locunditate sociali: confortatur a christo ut glossa ait super primo verbo apocalypsis xii. milia fugit in solitudines. Circa primum

dicta tñ q̄ de sãctitate vite solitaria dicta sũt. dicãt q̄d aĩm pullat
Alia ē. n. racō illi? antiq̄ t̄pis: alia modernĩ. Si. n. viros solita-
rios cōsiderã? illos videlicet q̄ i p̄mitiua eccl̄a floruerũt verissi-
mũ puto illos fuisse p̄fectōis et sãctōis vite ceteris socialē vi-
tã agētib? Eo. n. t̄pe nō artabãt̄ fideles tot canonũ decreto-
rũ p̄ceptis cēsuris aut peis. Nec erāt tũc vt ita direrĩ tot laquei
legũ seu cōstitutionũ: ex cōmunicatiōũ siue cēsuraz. a q̄b? vir fide-
les etiã diligētissimĩ et timorati respiraē et p̄cauē p̄nt n̄ tot ieiuni-
a indicta n̄ vigiliē nō silēcia. nō diuina p̄it̄ et nocturn a diuina
officia dieti ac ex p̄cepto dicēda. nō deiq̄ tot festa colēda: n̄ tã
crebra cōfessio et corp̄is xp̄i cōmunicacō nō tot obediēciaz p̄sta-
tōes. sic mō fideles artāt̄ aut poci? iuoluũt̄ Ita vt recte de p̄-
lat̄ eccl̄e dici possit illud xp̄i. q̄ alligāt onera ip̄portabilia et cete-
ra Vñ si aliq̄ h̄m mōi i illa p̄mitiua eccl̄a suabãt̄. erāt tñ volũta-
tis q̄ p̄tũc trãsgredi p̄ctm nō erat. q̄ nōdũ p̄hibita. Nũc vero
ea oĩa q̄ dixi? et op̄lura alia ab eccl̄a addita et quotidie sc̄dm ho-
minũ et t̄pis maliciã expedit: vt augeãt̄ et sub p̄cepto iungũ-
tur. Quoz ignorãcia aliq̄ nō excusat: et oēs etiã solitaios ad
obseruatōez ligāt Cũ igit̄ ea oĩa n̄ solũ facere s̄ et sc̄ire difficile sit
et fere ip̄ossibile. n̄ solũ anatorit̄ et i heremo vitã agētib?: qui
hōim cōuersaciōes fugiũt. et oĩm rez necessaia penuriã h̄nt. s̄
etiã h̄is q̄ vrbes incolũt Ideo putã? h̄i offensiōe veritate p̄babi-
lis dici posse: modernis t̄pib? vitã heremiticã n̄ posse repiri il-
li? p̄fectōis et sãctiōis: sic p̄scis ill̄ t̄pib? q̄mimo piculosa admo-
dũ fore et difficult̄ cũcta eccl̄e statuta obseruaē posse. Nisi forte
aliq̄s dicat q̄ anacorite p̄dicti iã a deo p̄fecti sũt: et tã fixũ aĩm
i dei amore h̄nt: vt ab h̄is ligam̄te liberi sint. et p̄dicta p̄cepta.
habeãt i ip̄paratōe aĩ. Quib? nō facile assēcio. q̄ cũ de eccl̄a sint.
p̄ceptis eccl̄e ligari manifestũ est. nisi p̄uilegiati repiant̄ aut
diuinit? aliter fuerit reuelatum.

Ca. xxx. d̄ op̄acōe religiosoz vitã socialez agēciũ i se: et q̄ religio
social̄ altei sociali sit p̄fectō et vtr̄ religio eo q̄ arcō sit p̄fectō
Consequens est vt religiosos vitam socialem agentes di-
scernamus. et comparem? quantũ ad eorũ perfectiōē
i quos vt sãcti doctores tradũt: lōga admodũ differē

cia est. Nam ut inquit sanctus. Thomas secunda secunde. q.
Cxxxviii. diferencia religiōis vni⁹ ad aliā pncipalit⁹ q̄de⁹ attē-
dit⁹ ex pte fis. sic si vna religio ordinet⁹ ad pēgnos hospicō re-
cipiēdos ⁊ alia ad visitandos vl⁹ rēdīm̄dos captiuos. Sedario
aut⁹ ex pte exercici⁹. qz diuerſi modi exercici⁹ sūt i diuerſis rēligi-
ōib⁹. puta qz i vna rēligiōe castigat⁹ cor p⁹ p abstīnēcias cibo-
rū. i alia p exerciciū opēꝝ māualiū. vl⁹ p nuditatez vl⁹ aliq̄d ali-
ud h⁹mōi. Et qz nō p̄t aliq̄d dici altēo poti⁹. n̄ scdm illud i quo
ab eo differt. Ideo excellēcia vni⁹ religiōis sup aliā pncipalit⁹ q̄
dē attēdit⁹ scdm rēligiōis finē. Sedario aut⁹ scdm exerciciū. diuē-
ſimode tñ scdm eū vtraq; opacō attendit⁹. Nā opacō q̄ est scdm
finē ē absoluta. eo qz fis p̄t se q̄rit⁹. Cōpatio aut⁹ q̄ ē scdm exer-
ciū q̄rit⁹ n̄ p̄t se. s̄ p̄t finē. ⁊ ideo illa rēligio alteri p̄fert⁹ q̄ or-
dinat⁹ ad finē absolute potiorē vl⁹ qz ē mai⁹ bonū. vl⁹ qz ad plu-
ra bona dirigit Si vō sit idē fis s̄ sedario: tūc attendit⁹ p̄eminē-
cia rēligiōis nō scdm q̄ntitatē exercici⁹. s̄ scdm p̄pōrtiōē ei⁹ ad fi-
nē itentū. Vñ ⁊ i collacōib⁹ patrū itroducit⁹ s̄ma beati. Antho-
nii. q̄ p̄tulit discreciōē p q̄s aliq̄s oia moderat⁹ ⁊ ieiunijs. ⁊ vi-
gilis ⁊ oib⁹ h⁹scemōi obſuaciōib⁹. Sic ḡ dicendū qz op⁹ vi-
te actiue ē duplex: vni⁹ q̄de⁹ qd ex plenitudine dēplacōis deri-
uat⁹ sic doctrīna ⁊ p̄dicatio vñ ⁊ Bre. dicit i q̄nta omelia super
ezech. qz p̄fectis viris p̄mo ad dēplacōē suā redeūtib⁹ dicitur
memoriaz suauitate tue eructabūt. Et h̄ p̄fert⁹ simplici dēplati-
ōni. sic enī ē mai⁹ illūiare q̄ lucere solū. ita mai⁹ ē dētemplata a-
lijs tradere q̄ solū dētemplari. Aliud aut⁹ est actiue vite: qd to-
talit⁹ d̄ſistit i occupacōe exteriori. sic elemosinas dare hospites rē-
cipe ⁊ alia h⁹scemōi q̄ sūt mīora opib⁹ dēplacōis n̄ forte in ca-
ſu necessitate Sic ḡ sūmū ḡdū i rēligiōib⁹ tenēt: q̄ ordinat⁹ ad do-
cendum ⁊ p̄dicandum: qui eciam p̄mquissimi sūt p̄fectiōi epi-
ſcopoz sicut ⁊ in alijs reb⁹ fines p̄mo ⁊ diungunt⁹ p̄ncipijs
secūdoꝝ vt dicit Dion. septio. c. de. di. no. Scdm aut⁹ gradū
tenet ille q̄ ordinat⁹ ad dētemplatiōē Ter. i. aut⁹ q̄ occupantur.
circa exteriores actiones. In singulis aut⁹ his gradibus potest
attendī p̄eminēcia secūdam qz vna religio ordinatur ad alci-
orez actum in eodez genere sicut int⁹ opa actiue poti⁹ ē redime

re captiuos: q̄s sūcīpe hospites. et i oīb⁹ opib⁹ otēplatiue. pot
or ē oīo q̄ lectio. Pōt ecīā attēdi pēminēcia: si vna eaz ad plu
ra hoz ordiat⁹ q̄ alia. vñ ouēienciōra statuta habeat ad finem
ppositū osequēdū. Moderni tñ doctores ad eudē itellēctuz alit
distingūit Tres. n. q̄d⁹ faciunt illoz religiosoz vitā socialē a
gēciū p̄ti q̄ i paup̄tate volūtaia p̄t xpm assūptā regularē vitā
eligerēt. P̄rio q̄d⁹ fuit quondā et hodie ē quorūdā mōachoz:
q̄ hntes possēsiōes i omni de fructib⁹ et puentib⁹ ipaz viuūt
et de ill sibi et nērijs vite sue puidēt. Scdus modus fuit et ad
huc quozdā ē religiosoz. q̄ mōm sp̄nētes de labore manuū
suaz victitāt ac vestium et alia necessāia sibi ex illo misterio sub
ministrāt. scdm q̄ modū aliqñ. P̄aul⁹ ap̄lus vixit nō offendiculū
daret euāgelio. Terci⁹ q̄d⁹ ē alioz religiosoz q̄ hodie omni
vocabulo mendicātes appellāt q̄ spūalib⁹ p̄ncipalit vacātes.
p̄dicatōi et doctrie ihsitētes. de his q̄ sibi a fidelib⁹ offerūt. in
volūtaria paup̄tate deo famulāt. De igit⁹ religiōes hnt int se
differēcias et p̄pōrētiōes: et alie alijs atiq̄ores sūt et ecīā strictōres
S3 q̄ntū ē ad statū vberioris p̄fectōis. n̄ dubito vltimā id ē mē
dicanciū vitā maioris esse p̄fectōis et meriti. ac ecīā securitatē
ad salutē p̄t q̄tuo: causas sup̄ assignatas cū d̄ excellēcia religi
ose et mōastice vite i gñe actū ē. P̄rio videlicet q̄ t̄paliū re
miorē h3 sollicitudinē. Scdo q̄ ad spūalē otēplacōez maiorez h3
disposicōez ānerā. Tercō q̄ respectu maioz bonoz q̄ fidelib⁹
subministrāt. et puā i h̄ seclō recōpensacōez recipiūt. Quarto q̄a
magis xpi vitā imitāt et ap̄loz. Scribit. n. i luca q̄ m̄lres mul
te seq̄bant xpm ministrātes sibi. de facultatib⁹ suis. q̄s aliq̄ putāt
vitā mēdicanciū. Fortasse aliq̄s abiciet q̄ inulle religiōes artio
ris vite sūt q̄ mēdicātes. ideo videt⁹ emimētōris atq̄ p̄fectōis
esse stat⁹. Nā dicendū ē vt s̄cti tradūt doctores. q̄ ista duo fil
stare p̄nt. aliq̄s religionē esse artiorē. et tñ mioris p̄fectōis. N̄
triplici via oñdit⁹. P̄rio p xpi exēplū. Scdo p discipuloz doc
cumentū. Tercō p ecclē militātē om̄ie exp̄m̄tū. P̄rio. n. patet
p exēplū xpi. Nā nulli fidelīū debet esse dubiū. q̄ nulla regula
vñ religio artior esse p̄t. q̄ religio Johānis bap. de quo dicit⁹.
Mathei. i. q̄ vestimētū ei⁹ erat de pil cameloz: esca aut ei⁹ doz

tulle. et mel fluere. Sup quo vbo dicit. Hiero. qd miz erat in
huano corpe tanta asperitate vite aspice. Demuz nulli dubiu e.
qd nulla alia religio aut viuendi modus pfectior fuit vita et religi
one xpi. Vn Mathel. xi. dicit. veit. Iohanes bap. n maducas
nec bibes et tn dixistis qd demonez hz. Veit fili? hois maducas
et bibens. et dixistis ecce ho vorax et potator vini: et iustificata
e sapiencia a filiis suis. Sup quo vbo dicit Aug? qd facti apli in
tellerent regnu dei no esse i esca et potu s i equmitate et volun
tate toleradi quos neq copia subleuat neq depmit egestas Et
sic patet qd religio xpi licz fuit mi? arta. tn loge maioris pfect
ois. Scdo hoc patet p doctrima aploz. Tanta. n. fuit apostoli
ce vite pfectio et eccle pmitte vt cunctis possessioib? addicatis
oia haberet i omni. et pcia possessionu ponebat ad pedes apo
stolor: a q pfectois via aliqten? posteriores defecerut. qz pos
sessiones i omni licite tn reuabāt vt alibi laci? dixi. pfti i eo li
bro qd de xpi paupate edidi. tetigi? ecia i libro befenorij sta
t? ecclesiastici. Ma expse dicit Aug? i de doctria xpiana nullas
ecclesias geciū fecisse qd tpe aplor factū ē. et tn monasteria ex
gentib? ouerfis gregata et possessiones i omni fuates arcioris
vite fuerit qz religio siue stat? apostolor. Dicit. n. Hiero. i epi
stola ad eustochiu. S cibo vo et potu taceo cu ecia languetes mo
nachis aq frigida vtat: et coctu aliqd omedisse luxuria ē. fuerit
g monachi i pmitia eccle arcoris vite qz apli. tn minoris pfectois
qd patet qd ex eo qd monachi pdicti possessiones: i mutu fuabant
Aug? videt. inuere eos qdamodo a pfectoe aploz defecisse
Tercio hoc ecia aspici? p militate nre eccle ex pmitu Tenet. ne
omni? eccle religionez siue statū epoz. pfectorez esse oi alia reli
gione ta monacho qz alioz. et tn expmitu docet: qlibet religio
arcoris vite ē qz religio seu stat? epoz. Mo g se ominat ista qd r
ligio qnto arcior: tato pfectior. Idot. n. esse pfecto cu minori ar
titudine et maior artitudo cu minori pfectoe. Et licet eccle ocedat
trahire ad artorez ill q sūt i laxiori n ppterea id ocedit. qsi credat
religoez tato esse pfectorez qnto arcorez simpliciter. s credit arti
ore instrumtalit esse pfectiore respectu illoz q p tale artitudinē
dicūt omodi? posse pueire ad statū pfectois. Et h qntu ad per

fectores statū intelligēda sūt. Quid aut tenēdū sit qntū ad trāsi-
tū. canomiste tractāt i. c. sane. de. regula. Dicūt. n. exēpli grā.
q attēta institucōe rgule sācti. Aug. . et eciā sācti bñdicti: arcōris r-
gule ē ordo sācti bñdicti. et laxior sācti Aug. . videlicz qntum ad
trāsitū de vna religiōe ad aliam Itaqz n̄ ostitucōes rgulares ob-
starēt vl̄ obfūācia actual̄ fr̄m p̄dicatoz. et alioz q rgulā. beati
Aug. . p̄fitēf. etū ē eos posse trāfire ad ordiez sācti bñdicti Ve-
rūtū i ista materia qntū ad trāsitū ad aliā r̄ligionē dicūt doctoz
res q capif latior vl̄ artior bñdo r̄spectū ad actualē obfūāciā
rgule eciā ad ostitucōes factas vltra rgulā. Vñ qntū ad dictū
trāsitū nō ē solū pōderāda rgula sācti: Bñdicti et aug. . s̄ sūt pō-
derāde ostitucōes ipoz ordinū et actuales obfūancie. Et ideo
cū fr̄es p̄dicatoz et sācti Aug. . et alioz q tenēt rgulā beati Au-
gust. scdm omunē modū viuēdi et fruandi rgulā r̄ducti sūt ad i-
star mēdicanciū pōderata veritate vidēf esse arcōris ordis qz
ordo sācti bñdicti. et nō posset trāfire fr̄ p̄dicatoz ad ordinem
Sācti bñdicti s̄ pape licencia. Tñ qntū ad p̄fectōez stat⁹ vtri-
usqz rgule simplicif assūpte scdm op̄mionē multoz rgula beati
bñdicti p̄fectōris stat⁹ qz sācti Aug. . ē. Et h̄ de op̄acōe inter se
cū itaz r̄ligionū vitā socialē hñciū breuif dicta sufficiāt.

Conclusio libri totius ad sanctissimum dominum

Accipe beatissime p̄ hoc humane vite speculū tuo no-
mimi s̄ multoz vtilitati dicatū. vt p te q speculū et toti⁹
mortal̄ vite norma dat⁹ es cūcti fideles in quouis statu
a te ḡdu ac dignitate ostituti speculēf atqz i eo videāt: qd cui⁹
qz oueiat. qd incūbat: i quoue deuiāt a tramite vie iuste. Nam
veluti naturale speculū c⁹libz forme sibi opposite imagiariā p-
fert similitudinēz. sic hoc speculū oīm mortaliū vaias viuēdi for-
mas r̄cipiet et qd boni. qd finistri habeat. distinguet et ituebit.
Ibi enī vitā suā speculabit⁹ oīs hō. Nā videbit peccator et ira-
scet⁹ speculans p̄uaticacōes suas i eo rursus videbūt recti et les-
tabūt⁹. qz enent i quo crescāt. Deiqz i eo videbūt iusti et tiebunt
qz putātes se stare videant ne cadāt. Et tandē videbūt morta-
les. qz oīs caro fenūz et oīs h⁹ seculi decor vt stercus. Dabo ḡ
finē q p rez magnitudie vir incepi Scio paucula forte et mul

ta debet mortal vite diuersis artibus et viuendi modis diserui. q̄ q̄
dem longiora aut breuiora dici posse non ignoro.
Verū nec breuitati admodū studui nec copie. ne legentes aut
tedia aut inopia breuitate afficerē. Imitat? sapientē ecclesiastē
q̄ ex multis opusuit pabolas sac̄s. q̄ sūt vba vtilia: scribēs smōes
rectissimos ac veritate plenos. non sibi s̄ futuris p̄spiciens. ad
laudē omnipotentis dei q̄ tandē tuā beatitudinē feliciter p̄teget.
et cōluet. et tandē post diutiniū hui? vite cursū vna cū grege tibi
credito p̄ducat ad vitā et̄ nam. Amen.

Edidit hoc lingue clarissimā norma latine.
Excelsi ingenij vir rodoricus opus
Qui norma angelica est custos bene fidus in arce
Sub pauli veneti nomīne pontificis.
Claret in italici zamorensis episcopus ausis
Eloquij. id superos gloria parva viri

Finit liber dictus. Speculū vite hūane. q̄ in eo et cesarea pote
tas. et regalis dignitas. bubulcorū etiā gen? sibi speculat? salu
berrima fil? spūaliter vite viros secū aduehens. papā sc̄z cardia
les. arciepos. cleicos. et ceteros ecclesie mīstros. rectā et hīs
speculādi p̄scribendo normam a Martino Flacheno ex Basilea ci
uii progenito. arte impressoria in mediū feliciter dedit? feria
tercia post festum beate katherine v̄ginis. Anno a partu virgi
nis salutifero Millesimo Quadringentesimo septuagesimo quinto

Incipit repertoriū siue tabula per alphabetū. Facilliter recipiē
das materias in p̄senti libro. dicto Speculū vite humane.

A

Aduocatus q̄lis debet esse et laudatur plurimum eius exercici
um. libro primo. capitulo. xvij.

Aduocatorū fraudes incōmoda damna et p̄cula. li. p. c. xvij.

Aduersa et mala cūlibet artis in hac vita humana. li. i. p. to. um

Aduersa et mala fere oīa q̄ passi sūt hōies incipiēdo ab origine
m̄di et nominant? p̄sone et de causa eorūde maloz. li. p. c. xliij.

Aduersa mala et afflictiones que homines in omni statu patiuntur intrinsecus
et satisfit querelis hominum. et quere nullus sua sorte contentatur. l. p. c. xli.
Agriculture laudes necessitas et utilitas et de eius commendatione. libro primo capitulo. xxi.

Agriculture inmoda afflictiones et labores. libro primo. c. xxii.
Ambitio. libro primo. capitulo. xli.

Artes omnes et diuersi modi viuendi seculariter et dulcia ac prospera
nequid amara et aduersa illarum breui notantur. l. i. c. xxix.

Artes liberales quare sic dicantur et de earum laudibus et utilitate
nequid de earum abusu laboribus et pro fructu. l. p. c. xxxiiij.

Artes mechanice infra in verbo mechanica.

Arcidiaconi dignitas et illius preemia ac afflictiones et pericula. libro
secundo. capitulo. xiiij.

Arciepiscopi honor et prerogatiua et istius status afflictiones labores
et pericula. libro secundo. capitulo. xvij.

Arithmetica laudatur et de illius labor et afflictio. l. p. c. xxxix.

Armata milicia commendatur ex multis. libro primo. capitulo. ix.

Milites quales debent esse et de eorum vicibus damnis et periculis. l. i. c. x.

Astronomia commendatur et de huius artis incertitudine fallacibus
periculis et de damnis que ex ea proueniunt. l. primo. ca. xxxviii.

B

Bona et utilia omnium arcium et officiorum habent vite per totum. l. i.

Bonis quare mala proueniunt et malis bona. et pulchra de hoc
libro primo capitulo ultimo ibi absoluamus.

C

Canonicus qualis debet esse et commendatur iste modus viuendi
nequid de illius status laboribus afflictionibus et periculis. l. i. c. xix.
Cantoris dignitas et honor commendatur et de illius erumnis
et periculis. libro secundo capitulo. xv.

Cardinalatus dignitas commendatur plurimum. libro. se. ca. viij.

Cardinalium afflictiones labores et pericula. l. secundo. c. ix.

Clericorum status in prosperis et aduersis infra in verbo sacerdos

Coniugalis vite sanctitas et laudes libro primo capitulo. xi.

Coniugalis vite anxietates afflictiones et in modum. l. p. c. xiiij.

Consiliarij et consulum ciuitatum laudes et comoda. l. pri. ca. v.

Cōfiliarioꝝ et cōsulū vrbiūz afflictiōes dāna et picula. l. p. c. vi.
Curatus et rector ecclesie cōmendatur et de illius erumnis la
boribus et periculis. libro secundo capitulo. xx.
Curialium vita et de eorum prosperitate et felicitate ac vtilitas
ter. libro primo capitulo. iii.
Curialium vicia miserie labores et pericula libro primo. ca. iij.

D

Decanatus in ecclesia laudes et pconia ac eiusdem status erū
ne et pericula libro secundo capitulo. xiiij.
Dialectica quid sit et quare inuenta est et de illius vtilitate et lau
dibus ac incommoditate. libro primo capitulo. xxxvi.

E

Eloquencie vis et de eius pconis et quomodo aliquando no
cet et fallit libro primo capitulo. xxiiij. et xxv.
Eloquencia sine sapientia nocet. et qualis debet esse orator et
multa de hoc libro primo capitulo. xxxv.
Episcopalis dignitas cōmendatur ex multis libro se. capitulo. x.
Episcopi et alioꝝ ordinū ecclesie opatio et distinctio. l. se. c. xj.
Episcoporum infelicitates erumne et pericula libro. se. ca. xij.

F

Fabrilis ars et ptes q̄ ei subalfnāt plurimū laudāt. l. p. c. xxij.
Fabrilū arcū inmoda fraudes labores et picula l. p. ca. xxvi

G

Gradus et distinctio in statu ecclesiastico. li. se. ca. xij. et xxj.
Grammatica quid sit et quare inuenta est et de eius laudibus de
mum de illius abusu libro primo capitulo. xxxvi.

H

Honori verus an acq̄ratur apud reges et principes et in eorum
curijs libro primo capitulo. iij. et ij.

I

Imperator infra in verbo Rex

Iudex qualis debet esse et de laudibus et commendationibus
iudicium et presidencium libro primo capitulo. xiiij.

Iudiciū et p̄sidiū fraudes vicia labores et picula. l. p. ca. xiiij

L

Lanificium ars mechanica laudatur libro primo. ca. xxvj.
Lanificij incommoditas fraudes labores et pericula. l. p. c. xxv
Liberales artes commendat et quot sunt et que inueniuntur. l. p. c. xxxij
Litigia clericorum damnantur. li. se. ca. xij. circa medium
Legis diuine et humane diuersa studia et de laudibus legis. dei
in prefatione primi libri.
Ludi qui sunt liciti aut illiciti vide infra in verbo theatra.

M

Mathematice artes commendantur et quot sunt et de earum in
commodis afflictionibus laboribus et periculis. l. p. c. xxxv
Matrimonium supra in verbo coniugalium
Mechanicarum arcium laudes et utilia et de earum ortu et que sic ap
pellantur et que artes cuiuslibet subalternentur. l. p. c. xxij. et sequenti
Medicine ars commendatur. et de medicorum fraudibus las
boribus et periculis libro primo capitulo. xxxij.
Mercatoria ars commendatur et de illius fraudibus dolis et
periculis libro primo capitulo. xxij.
Musica et cantus laudantur et de illius vanitate damnis et pe
riculis libro primo capitulo. xxxvij.

N

Nauigatoria ars commendatur et de illius laboribus et pericu
lis libro primo capitulo. xxvij.
Naturalis inclinatio et complexio attenditur. li. secundo. c. xxvij
Nobilitas generis quod sit et de eius ortu et quo acquiritur. l. p. c. v
Nobilitas generis an acquiritur ex sola regis voluntate et professione
ne. libro primo capitulo. v.
Nobilitas multiplex et an nobilitas generis preferatur sciencie
strenuitati et virtuti libro primo capitulo. vi.
Nobilitatis carnis virtutes laudes et utilitates. libro p. ca. vii
Nobilitas carnis vicia labores et pericula libro pmo. ca. viii.
Notariorum officium commendatur libro primo capitulo. xix.
Notariorum fraudes damna et pericula libro pmo capitulo. xx

O

Officia omnia et artes diuersae vite humane in temporalibus. l. p. p. totum
Officia omnia et gradus ecclesie et de cuiuslibet dulcibus et amaris

libro secundo per totum.

Officiales regum et principum qualis esse debent et de eorum
dulcibus et amaris libro primo capitulo.iiij. cum sequenti

P

Pape sublimitas et summa Felicitas libro secundo capitulo.i.

Pape corporales infelicitates labores et pericula.li.se.ca.ij.

Pape afflictiones mentis et spirituales et inseparabiles augus-
tie.libro secundo capitulo.iiij.

Papa an pre ceteris parum viuatur in papatu et quo intelligitur pa-
pa pax viuere et qualis debet esse papa.libro se.ca.iiij.cu sequenti

Pastoralis ars commendatur et de eius incommodis laboris
bus et periculis.libro primo capitulo.xxx.

Perfectio status in quo consistit.libro secundo capitulo.xxiiij

Procuratores et officiales principum quot vicia sequuntur li-
bro primo capitulo.iiij.

R

Rex qualis esse debet et quanta sit regis Felicitas et sublimitas libro
primo capitulo primo.

Regum et principum calamitates infelicitates et pericula.li.p.ca.ij

Religiosorum status qualis sit et an preferatur episcopis et cle-
ricis.libro secundo capitulo.xxij. et sequenti.

Religiosorum vita an sit preeligienda ut sanctior quam clerico-
rum.libro secundo capitulo.xxij.

Religiosa vita an sit preeligienda: ut humanior et tollerabilior.
libro secundo capitulo.xxij.

Religiose vite excellencia super statum clericorum.li.se.ca.xxv.

Religiosorum comparatio inter se et quomodo alia alijs est p-
fectior.libro secundo capitulo.xxix.

Religiosi sociales et solitarij quomodo differant et que sit relis-
gio perfectior.libro secundo capitulo.xxx

Rhetorica vide supra in verbo eloquencia.

S

Sacerdos et clericus magnam habent excellenciam et dignita-
tem.libro secundo capitulo.x. et xx.

Sacerdotum et clericorum multa vicia et pericula et de malis

clericis. libro secundo capitulo. xj. et xx

Scolastici ecclesie est dignitas magni honoris et utilitatis. libro secundo capitulo. xvij.

Scolastici labores afflictiones et pericula. libro se. ca. xvij.

Spiritualis vita est duplex. videlicet clericorum et religiosorum et de utraque libro secundo per totum.

Symonia multipliciter ecclesias inuadit libro secundo. ca. ix.

T

Temporales omnes artes et modi et officia viuendi. l. p. p. to

Tabellio vide supra in verbo notarios

Theatrica ars in quo sit utilis et quod ludus commendatur. l. p. c. xxxj.

Theatrice artis et omnium ludorum illusiones labores et pericula. libro primo capitulo. xxxi.

Thesaurarii ecclesie dignitas commendatur et de illius erumnis laboribus et periculis. libro secundo. capitulo. xvj.

V

Vanitas nobilitatis carnis. libro primo capitulo. viij.

Vanitas et afflictio omnium que fiunt ab hominibus. libro primo capitulo. xl. et sequenti.

Venatoria ars commendatur et de illius damnis et periculis. et de artibus sub ea. libro primo capitulo. xxviiij.

Vite humane artes et officia. tam spiritualiter quam temporaliter libro primo et secundo per totum.

Vita contemplatiua an preferatur actiue et de utraque. libro secundo. capitulo. xxiiij.

Explicit brevis tabula siue
repertorium per alphabetum
in presenti libro Speculum
vite humane nuncupato.

•M.CCCC.LXXV.

ATR

Exemplum breuium
repetitorum per
in p[ro]p[ri]o
v[er]o h[ab]itu

Exemplum breuium
repetitorum per
in p[ro]p[ri]o
v[er]o h[ab]itu

Exemplum breuium
repetitorum per
in p[ro]p[ri]o
v[er]o h[ab]itu

Exemplum breuium
repetitorum per
in p[ro]p[ri]o
v[er]o h[ab]itu

Exemplum breuium
repetitorum per
in p[ro]p[ri]o
v[er]o h[ab]itu

Rare
Incun.
BX
1749
521
1475

86-B

5862

SPECVL
VITAE
HUMANAE